Reşat Nuri Güntekin

BÜTÜN ROMANLARI

Akşam Güneşi

İNKILÂP

Reşat Nuri Güntekin'in 1926 yılında yayımlanan bu romanı duygusal temanın ağır bastığı ilk dönem eserleri arasında yer alır. Yazar, romanın kahramanının yaşamını iki kesitte okura aktarıyor. Önce; eğlence hayatına düşkün, muzip, yakışıklı, Paris'te eğitimini tamamlamış kurmay subay Nazmi'yi görüyoruz. Sonra çok kısa değinilmiş olsa da, vatansever, mücadeleci ve cesur biri olarak karşımıza çıkıyor. Ancak Sırp çetecilerle giriştikleri çatışmada aldığı yara, genç adamın sağlığını, hayatını tümüyle değiştiriyor. Evlenerek Akdeniz'de bir adadaki çiftliğine yerleşen Nazmi, hayata küsüyor. Etrafına ördüğü camdan duvarlar, genç bir kızın gelişiyle tuzla buz oluyor. Güntekin, dillendirilmeyen yasak bir aşkı ve kahramanların iç hesaplaşmalarını okura ustalıkla yansıtıyor.

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

1889'da İstanbul'da doğdu. Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Liselerde öğretmenlik, müdürlük, Millî Eğitim Müfettişliği, Paris Kültür Ataşeliği yaptı. UNESCO'da Türkiye'yi temsil etti. Romanları, hikâyeleri, tiyatro eserlerinin yanı sıra çeşitli çevirileri de vardır.

ISBN 978-975-10-2660-6

Akşam Güneşi

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

Akşam Güneşi / *Reşat Nuri Güntekin*

Yayıncı ve Matbaa Sertifika No: 10614

Yayıma hazırlayan Şafak Barış
Kapak tasarım Sayat Ayık
Sayfa tasarım Gülizar Çilliyüz - Dèrya Balcı

ISBN: 978-975-10-2660-6

14 15 16 17   33 32 31 30
İstanbul, 2014

Baskı ve Cilt
İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)

İNKILÂP Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ
Çobançeşme Mah. Sanayi Cad. Altay Sk. No. 8
34196 Yenibosna – İstanbul
Tel : (0212) 496 11 11 (Pbx)
Faks : (0212) 496 11 12
posta@inkilap.com
www.inkilap.com

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

Akşam Güneşi

Osmanlıcadan aktaran
M. Fatih Kanter

İNKILÂP

Bu eser 1926 yılında yayınlanan Osmanlıca baskısından yararlanılarak, aslına uygun olarak yayına hazırlanmıştır.

رشاد نوری

RESAT NURİ

آقشام گونشی

Akşam Güneşi

بیوک رومان

Büyük Roman

١٩٢٦

1926

Onu ilk defa bir haziran günü (Sazlı Pınar) yolunda gördüm. İnce bir ırmaktan geçen eski bir köprünün başında bir ihtiyar köylü ile konuşuyordu.

Yakası kapalı hâki ceketi, tozlu dolakları, iri dolgunca vücuduyla bende evvela bir çiftlik kâhyası tesiri uyandırdı. Beyaz güneşliği yüzünün yarıdan ziyadesini kapamıştı. Yalnız uzunca sivri çenesiyle gülümseyerek konuşan dudakları görünüyordu.

Yanında dizgini boynuna bırakılmış güzel bir kula at vardı. Efendisi konuşurken at köprünün harap ayakları arasında, suyun içinden bitmiş gibi görünen, kenardaki çürük tahta parmaklığı baştan başa kaplayan bir sarmaşığın yapraklarını yiyordu.

Yanından geçerken selam verdik. Jandarma arkadaşım:

– Keyifler iyidir inşallah bey, dedi.

Bir an başını kaldırmıştı. Bu kıyafette bir kır adamından umulmayacak kadar güzel, ince çizgili bir çehre, iki munis siyah göz gördüm.

– Elhamdülillah çavuş... Sen de iyisin inşallah?

Biraz önümden giden ihtiyar jandarma köprünün öte başında atını durdurdu, beni bekledi. Eski meşin bir çizme gibi sert, derin kırışıklıklarla dolu uzun yüzünde memnun bir gülümseme vardı:

– Şu adamı gördün mü Doktor Bey, dedi, hani Cenab-ı Hak kitabında Hazret-i Muhammed'in son peygamber olduğunu yazmasaydı ben bu adama peygamber derdim.

– İyi bir adam öyle mi?

– İyi de söz mü Doktor Bey... Cenab-ı Hak meleklerini böyle kusursuz yaratmamıştır. (M...S) Adası'nda onun gibi beş kişi daha olsaydı işler başka türlü yürürdü... Dünya böyle adamların yüzü suyu hürmetine durur... Zâtıâliniz Nazmi Bey'in adını hiç işitmedin mi?

– Hayır.

– Yeni geldin de ondan olacak... Bu adamı Ada'da tanıyıp sevmeyen yoktur. Deminden geçtiğimiz gâvur köyünde bir balıkçı karısı onun resmini Hristos'un yanına asmış... Gözümle gördüm... Yakında zaâtıâliniz de öğreneceksin ya... Anlatılmaz adam Doktor Bey...

Çavuş, pek fakir olan lügat dağarcığı içinde onu tamamıyla anlatacak kelime bulamıyor, sıkıntısından yerlere tükürüyordu.

Onbeş gün evvel belediye doktorluğu vazifesiyle (M...S)'e gelmiştim. İlk defa devre çıkıyordum. Mutasarrıftan köyleri iyi bilen bir arkadaş istediğim zaman bu ihtiyar jandarma ça-

vuşunu vermiş, "Hacı İsmail'den iyisini bulamazsınız. Ada'yı karış karış bilir, insanlarını teker teker tanır" demişti.

Çavuş altmış beş yaşlarında boyalı bıyıklı, dinç bir adamdı... Hacılığı da vardı. Vaktiyle Ada'da mutasarrıflık etmiş bir paşa Surre Emini olmuş, onu maiyetinde Hicaz'a götürmüştü. Elli seneye yakın bir zamandan beri hizmet eden bu ihtiyar jandarma Ada'nın en ehemmiyetli çehresi, canlı bir tarihiydi. Senede bir iki defa değişen mutasarrıflardan fazla hatırı sayılırdı. Okuması yazması yoktu. Fakat çok yaşamış, çok görmüş halk adamlarına mahsus amelî bir zekâsı vardı. Güzel söze, güzel vaatlere aldanmaz, olacak şeyle olmayacak şeyi gayet kolay ayırırdı.

O, şimdiye kadar güzel, parlak sözün, neticesiz ıslahat hülyalarının ne çeşitlerini dinlemişti. Cezayir Bahr-i Sefid[1] vilayetinin mütemadi bahar güneşleri, ılık sakız kokuları içinde uyuşmuş gibi görünen bu sakin adası Saray'ın bir menfası hükmündeydi. Gözden düşen, fikirlerinden korkulan mabeyn adamlarını buraya mutasarrıf gönderirlerdi. İsmail Çavuş kırk seneden ziyade bir zaman bunlara hizmet etmiş, her birinin meyil ve meşrebine göre hocalardan, dervişlerden, hâkimlerden, münşilerden[2], şairlerden, musikişinaslardan mürekkep meclislerinde, içki âlemlerinde neler görüp işitmişti. Bu okuyup yazmayan kaba saba adam, bazen Saray tarihinin hususiyetlerinden bahseder, Nabi'den, Nedim'den beyitler okurdu.

---

1 akdeniz
2 münşi-nesir türünde usta olan kişi

Çavuş pek az kimseyi beğenir, idare işlerini mütemadiyen tenkit ederdi. Zalim bir görüşü, zehir gibi acı bir lisanı vardı. Düşündüğünü behemehâl[3] söylemek ihtiyacındaydı. Fakat Saray adamlarından öğrendiği şekl-i nezaketi sayesinde fikirlerini çok kere dolambaçlı bir lisan ile söyler, başını derde sokmaktan kurtulurdu.

O sabah kasabadan ayrıldıktan sonra mutasarrıfın hakkını teslim etmiştim. İsmail Çavuş böyle teftiş seyahatleri için bulunmaz bir arkadaştı. Yolda rastladığımız her şey için ondan malumat almak kabil oluyordu. Fakat sözleri hiçbir zaman saygısız bir gevezelik haline gelmiyordu. Ne vakit konuşmak, ne vakit sükût etmek ve sizi ince dağ yollarının sakız gölgeleri içinde kendinizle yalnız bırakmak lazım geldiğini hissediyordu.

Yeri geldikçe Ada'nın büyük küçük bütün memurlarını, bahusus[4] eşrafı zalimane kamçılamıştı. Kırık Fenerli Türbesi'nin başında bir dakika atını durdurup "Fâtiha" okuduğu bir evliyayı bile kapalı bir surette tenkit etti.

Böyle olduğu halde neden köprü başında rast geldiğimiz köylüye benzeyen adam için bu kadar güzel sözler söylemişti?

– Bu adam galiba dini bütün bir adam çavuş? Dedim.

İhtiyar jandarma kalın kaşlarını kaldırıp yüzüme baktı, belli belirsiz bir istihfaf[5] ile gülümsedi:

3 *herhalde, ister istemez*
4 *özellikle*
5 *hafife almak, küçümsemek*

– Dininden sana bana ne ki Doktor Bey... O, Allah ile kendi arasında bir iş... Benim atı da dereye sokup abdest aldırayım, beline köteği vurup secdeye yatırayım, yemini, suyunu kesip oruç tutturayım... İnsan olmadıktan sonra ibadet etmiş neye yarar ki? Beş altı yıl evvel burada İlya Efendi diye bir doktor vardı... Toprağı kadar yaşasın, gâvur muydu çıfıt mıydı ben de bilmem ama nice Müslümanlardan iyi idi... Başı darda kalana medet ederdi... Hâşâ sümme hâşâ ben Cenab-ı Hakk'ın yerinde olsam bu İlya Efendi'nin kabrine her gece nur indirirdim.

Gülerek:

– Tövbe de Hacı Çavuş, dedim, günaha giriyorsun.

İhtiyar jandarma şaka ettiğimi anlamıştı. Fakat ciddiyetini hiç bozmadan garip bir günah nazariyesi anlatmaya başladı. Günah aklının ermediği işe girişmek, ibadullahı zarara sokmaktır bey... Sen işini bilmeden doktorluk edersen günah olur. Ahmet'in Mehmet'in, Yorgi'nin Mişon'un koyununu, kuzusunu çalarken ben, jandarma İsmail, yerimde rahat oturursam günah olur... Koyun çobanlığı etmesini bilmeyen adam mutasarrıflık, kadılık etmeye kalkarsa günah olur.

Taşın kime olduğunu anlamış, gayriihtiyari gülümsemiştim. O da boyalı pos bıyıklarının içinde gizlenmiş sinsi bir tebessümle devam etti:

– Günah dilden çıkmaz Doktor Bey... Günah elden çıkar..

On dakikadan beri etrafımızı, üstümüzü saran, ağır, durgun bir sakız kokusuyla başıma hafif bir afyon sersemliği

veren ağaçlar yolun bir dönemecinde birdenbire açılıyor, karşıda yüksek bir sırt görünüyordu.

İhtiyar jandarma yine hayvanını durdurdu:

– Parmağımın doğrusuna bak Doktor Bey... Şu tepenin ta ucunda, uzun uzun ağaçlar var... Onlar servidir... Nazmi Bey'in çiftliği o ağaçların ardındadır. Ta denize kadar iner.

– Bu adam yerli mi çavuş?

– Eh yerli sayılır ya... Bu Ayazma Çiftliği ona babasından kaldı... Rahmetli, otuz beş yıl evvel burada mutasarrıftı... Bir mübarek adamdı. Ada'ya çok iyiliği vardır. Zâtıâliniz bu Nazmi Bey'i tanısan çok seveceksin bey... Zâtıâlinizin de ona benzer bir iki halini gördüm... Hele geçen gün o Meşincizâde Kerim Bey'e yaptığın işe parmak ısırdım... Zâtıâliniz kuzu gibi uslu görünüyorsun ama kızınca maşallah barut gibisin.

İhtiyar jandarmanın bana bu kadar muhabbet ve emniyet göstermesinin, yeni tanıdığı halde bu kadar açılmasının sebebini şimdi anlıyordum. Geldiğimin üçüncü yahut dördüncü günüydü. Kasabadaki idadi mektebinden belediyeye bir şikâyet geldi... Kontratçı bir zamandan beri mektebe fena et veriyormuş... O gün de yine öyle yapmış... Mektep müdürü ihtiyar, sakin bir adamdı. Gazeteye sarılı bir et parçasını elinde sallıyor, teessüründen adeta ağlıyordu: "Beyefendi, evlad-ı vatanı elimizle öldüreceğiz... Kerim Bey isminde eşraftan, daha doğrusu mütegallîbeden[6] bir kontratçımız var... Bir türlü diş geçiremiyorum... Herif aynı zamanda belediye meclisinde de âzâ. İcap eden bütün makamlara başvurdum. Kimseden imdat yok... Kimse bir şey yapamıyor."

6 *zorba*

Zaten daha ilk geldiğim gün bu yadigârın başka bir vakasını haber almıştım. Siz müsterih olun... Etleri bana gönderin, dedim ve beş dakika sonra belediye dairesinin önünde mahalle köpeklerine güzel bir ziyafet verdim. Köpeklerle beraber ahali de sokağa toplanmıştı. Fakir bir kocakarı kaldırımın üstünde çırpınıp bağırıyor: "Efendi oğullarım Allah peygamber rızası için bana da bir parça verin... Kokmuş et bana dokunmaz, ben yıllanmış kurban eti yemeye alışığım" diye yalvarıyordu. Belediyenin önü neşeli bir bayram yerine dönmüştü.

Yarım saat sonra Meşincizâde Kerim Bey dairedeki küçük odamı mübarek vücuduyla şereflendiriyordu. O bir nevi derebeyi idi. Hükümet memurlarına uşak gibi muamele etmeye alışmıştı. Sert bir rüzgâr darbesi gibi oda kapımı açtı, acayip bir vakâr ile masamın önüne dikildi. Hırsından tıkanmış sert bir sesle:

– Efendi sen kim oluyorsun? diye bağırdı.

Odaya girenin farkında değilmişim gibi, sigaram dudağımın ucunda, başım önüme eğilmiş, yazı yazmaya devam ediyordum.

Masanın ucuna bir yumruk indi:

– Efendi sana söylüyorum.

Başımı kaldırdım, sakin bir hakaret, soğuk bir istihfaf ile yüzüne bakarak:

– Sen dışarı çık, dedim. Meşincizâde Kerim Beyefendi'nin bir şikâyetleri varsa tabii kendileri söylerler.

Birdenbire şaşırdı. Seyrek sakallarının her teli ayrı ayrı titriyor, vücudu baştan başa ıspazmoza[7] tutulmuş gibi oynuyordu.

7 *aşırı titreme, kasılma*

– Sen benim Kerim Bey olduğumu bilmiyor musun?

Ben masum bir safvetle[8] gözlerimi açtım, aynı soğuk istihfaf ile:

– Sen herhalde Kerim Bey'in uşağı olacaksın... Efendiden bir adam vazife başında bir memura böyle muamele edilemeyeceğini bilir... Haydi bakalım çek arabanı... Seni efendine şikâyet edip kovduracağım.

Kuru uzun yüzünde bir damla kan kalmamıştı: "Efendi... Efendi... Efendi," diye sızlıyor, yumruklarını sıkıyor, üstüme hücum edecek gibi vaziyetler alıyordu.

Yavaş yavaş ayağa kalktım. Aynı sükûn ile:

– Daha ne duruyorsun ya? Dedim.

Yapacağım şeyi hazırlamıştım. İmam lataları[9] biçimindeki siyah sof ceketinin ensesinden yakalayacak, eski bir koyun pöstekisi gibi kapıdan dışarı fırlatacaktım. Hatta başı koridorun taşlarına çarpmasın diye tedbir almış, kapının dışında duran bir meşin hademe koltuğunu hedef tayin etmiştim. Fakat Meşincizâde şirretliği nispetinde de kurnaz, zeki bir adamdı. Bir sara perişanlığı içinde çırpınmasına rağmen bir bakışta vaziyeti gördü, karşısındaki sâbık ordu doktorunun şakaya gelmeyeceğini anladı. Hatta uğrayacağı akıbetin planını gözümde okumuş gibi gayriihtiyari dışarı baktı ve dişleri arasından anlaşılmaz bir şeyler mırıldanarak çıkıp gitti.

Vakayı tesadüfen kapıdan seyreden İsmail Çavuş'un gözünde ben artık bir kahraman mertebesine yükseliyordum.

8 *duruluk, saflık, temizlik*
9 *osmanlı'da ilmiyenin giydiği üstlük*

Ada'nın büyük küçük bütün köylerini dolaştık. Bu ilk devir beş gün sürdü. Yol arkadaşım, köprü başında gördüğümüz adamdan birçok defalar daha bahsetti. Her yerde onun izine, eserine tesadüf ediyorduk: Burada tamir ettirdiği bir minimini mescit, ötede fakir talebeleri için her hafta para ve yiyecek gönderdiği bir küçük köy mektebi... Ondan birçok kimselerin muhabbet ve hürmetle bahsettiklerini işittim. Bir kadın, "damadımı kasabada gümrük kolcusu yazdırdı. O olmasaydı kızımla torunlarım açlıktan ölecekti" diyor, ihtiyar bir derviş: "Nur-ı basardan[10] mahrum olmuştum. Nazmi Bey beni İzmir'e gönderdi, ameliyatla gözlerimi açtırdı. Bu dünyayı onun sayesinde görüyorum" diye ellerini açıp dua ediyordu.

Hasılı İsmail Çavuş'un sözlerini birçok kimselerin bir nakarat gibi tekrar ettiklerini işittim: "Cenab-ı Hak kitabında Hazret-i Muhammed'in son peygamber olduğunu söylememiş olsaydı ona peygamber derdik."

*
* *

(M...S)'de bir temmuz şenliği akşamı... Üç günden beri karısıyla beraber bende misafir olan Doktor Ziya ile belediye bahçesinin deniz üstündeki terasasında oturuyoruz... Güneş batalı epeyce zaman olmuş... Uzaklarda engin ile gök arasında sarı bir aydınlık izinden başka bir şey yok...

Sabahtan beri eğlenen kasabaya guruba doğru yorgun bir sükûnet çökmüştü. Fakat şimdi karanlıkta yeni bir hayat başlamak üzere...

---

10 göz nuru

Birden biraz ilerde terasanın renkli kâğıt fenerlerini yakmakla meşgul garsonları seyreden Madam İrma Ziya yanımıza geldi:

– Yemeğe daha biraz vakit var... Rıhtımın nihayetine kadar gidip gelelim mi? dedi.

Bu gece sade rıhtımın gazinoları, meyhaneleri, kahveleri değil bütün dükkânları donanıyor, renkli şenlik fenerleri karanlık, sakin denizin kenarını –eski bir çevre kenarı gibi– ışıktan oyalarla işliyordu. Yemek vakti olduğu için rıhtım henüz tenha idi.

Yavaş yavaş yürümeye başladık. Bir Rumen mızıkası, gazinolardan birinde enginden esmeye başlayan serin rüzgârla, sulanmış yolların kokusuyla, kâğıt fenerlerle beneklenmiş karanlıkla çok imtizac[11] eden hafif, mahzun havalar çalıyordu.

Sade kasabada değil köylerde de bu gece şenlik vardı. Uzak deniz kenarlarında, tepedeki köylerde funda ateşleri yanmaya başlıyordu. Arkadaşımın karısı bana:

– Bu (M...S) Adası ne şirin yer, dedi, hiçbir yeni memlekete bu kadar çabuk alıştığımı bilmiyorum... Her gittiğim yeri yadırgarım... Bu defa İstanbul'dan Suriye'deki yeni memuriyetimize gideceğimiz zaman kocam, "İrma yolda bir hafta kadar bir yere, Rodos yakınlarında bir küçük adaya misafir olacağız... Orada senelerden beri görmediğim bir akrabam ve mektep arkadaşım var" dediği zaman itiraz etmedim. Fakat adeta canım sıkılmıştı. Fakat burasını birdenbire sevdim... İnsanlar gibi yerleri de niçin sevdiğimiz anlaşılamıyor.

---

11 uyuşma, kaynaşma

Ziya cevap verdi:

– Gayet kolay İrma... Bu (M...S) Adası garp[12] memleketlerine çok benziyor... İnsan sanıyor ki açık deniz, küçük adayı İtalya taraflarında bir yerden koparmış, ağır ağır yüzdüre yüzdüre buraya getirip bırakmış...

Ben şaka ettim:

– Öyledir... Yalnız rıhtım için başka bir şey yaptılar... İzmir rıhtımının bir parçasını getirip taktılar... Rıhtımımız onun bir minyatürüne benzemiyor mu?

– Güzel buldunuz... İzmir'e çok benziyor... Siz burada uzun müddet kalmak fikrinde misiniz Kemal Bey?

– Birkaç sene ilişmezlerse memnun olacağım... Herhalde şimdilik çok seviyorum... Sakin bir yer... Havası güzel, güneşi güzel, insanları zararsız...

– Fakat denizlerin ortasında bir parça kaybolmuşa benzemiyor mu?

– Zannediyorum ki bu (M...S) Adası saadetini kısmen de yol uğrağı bir yer olmamasına medyun[13]... Burada ihtirasın hiçbir nevi'ine tesadüf edilmez... Dağlarda çiftçilik, çobanlık eden Müslümanlar ile sahilde balıkçılık eden Hıristiyanların kardeş gibi geçindiklerini işitiyorum... Ahali az fakat kolay kazanıyor, fazlasını istemek ihtiyacını duymuyor. Zaten burada mühim ticaret ve zanaat işleri yapmak için maddî imkân da yok... Büyük ihtirasın, büyük emellerin sarsıntısını bilmeyen bu halk biraz da saf ve çocuk kalmış... Hurafe ve efsanenin bu adada büyük mevkii var... Çocuklar ihtiyarlara,

---

12 batı
13 borçlu

ihtiyarlar çocuklara az çok benzer... Erkeklerin sokaklarda, bahçe aralarında birbirlerini küçük parmaklarından tutarak ağır ağır, sallana sallana yürüdüklerini gördükçe zannedersiniz ki muayyen bir yerden gelmiyorlar, bir muayyen yere gitmiyorlar; başıboş ve manasız dolaşıyorlar... Adi günlerde size öyle gelir ki bunlar hayata küsmüş bezgin insanlardır. Fakat düğünlerde, bayramlarda, şenliklerde çocuk gibi bütün ruhlarıyla eğlendiklerini görür ve müsterih olursunuz... Kasabayı gördünüz. Haline göre her şeyi tamam, şirin, medeni bir yer... Rıhtım için söylediğimi kasaba için de tekrar edeceğim, adeta bir İzmir minyatürü... Bu gece mutasarrıfın belediye salonunda vereceği ziyafette bulunacağız... Büyük memurlardan, Müslüman ve Hıristiyan yerli eşraftan, ecnebi konsoloshaneleri erkânından mürekkeb[14] oldukça temiz bir cemiyet bulacaksınız... Yarından itibaren sizi biraz köylerde gezdireceğim... Hiç umulmayacak yerlerde eski köprülere, çeşmelere, namazgâhlara, mescit, tekke ve ayazmalara tesadüf edeceksiniz.

Kırk elli adım ilerimizde uzunca boylu, siyah elbiseli bir adam yürüyordu. Bir köşe başını dönerken bir an durdu, sigarasını yaktı. Kibritin alevini rüzgâra karşı muhafaza etmek için biraz yana dönmüştü. Ayazma Çiftliği sahibi Nazmi Bey'i tanıdım.

Arkadaşlarıma:

– Keşke biraz hızlı yürüseydik, dedim. Size adanın en şayan-ı dikkat[15] bir çehresini gösterecektim... Öyle bir adam

14 mürekkebden oluşmuş
15 dikkat çekici, dikkate yaraşır

ki, Madam İrma, eğer Fransa'nızda yaşamış olsa öldükten sonra "kanonize"[16] ederler, evliya mertebesine çıkarıp resmi önünde mum yakarlardı... (M....S) Adası onu bir peygamber gibi tanır ve sever.

Nazmi Bey girdiği dar bir sokağın karanlığı içinde yavaş yavaş kaybolmak üzereydi. Genç kadın birdenbire sokağa saptı.

Hafif bir kahkaha ile gülerek:

– Bu peygamberi takip edeceğiz ve mutlaka göreceğiz, dedi, bana pek fazla bir merak verdiniz.

Ziya:

– İrma çocukluk etme, diye darılıyordu.

O gülmekte devam ederek:

– Zavallı Ziya'cığım... Köşeyi dönen şahıs bir evliya olmayıp zarif bir kadın gölgesi olsaydı böyle söylemeyecektin, dedi.

Çaresiz, genç kadını takip ettik. Nazmi Bey'e idadi mektebinin önünde yetişiverdik. Binanın taş cephesini baştan başa donatan fenerler sayesinde yüzünü görebildik. O bizim baktığımızın farkında olmadan ağır ağır yoluna devam ediyordu.

İrma'nın hayretle geri döndüğünü, dört beş adım geriden gelen kocasının kolundan yakaladığını gördüm:

– Ziya bak... Dikkat et... Ne inanılmaz benzeyiş...

Ziya da onun gibi şaşırdı.

– Evet evet... "Prens dö Bosfor"... Fakat imkânı yok... Burada, bu vaziyette ona tesadüf etmek...

---

16 aziz ilan etmek

Hem yürüyorlar, hem kısık, heyecanlı bir sesle: "O'dur, değildir" diye münakaşata[17] devam ediyorlardı.

– Ben senin yerinde olsam konuşurdum Ziya!

– Beni ne gülünç mevkiye sokmak istiyorsun.

Ben müdahale ettim:

– "Prens dö Bosfor" dediğiniz kim?

Genç kadın cevap verdi:

– Ziya ile ilk evlendiğimiz sene Paris'te tanıdığımız bir çapkın Türk zabiti... Ziya "Monpelye"de çalışıyordu. O İstanbul'dan "Sensir"de ikmal-i tahsile gelmiş genç bir erkân-ı harp[18] yüzbaşısıydı... Sergüzeştliği, neşesi, yaramazlığı, müsrifliği ile şöhret kazanmıştı... Onu "Prens dö Bosfor" diye tanırlardı.

– Herhalde bu şayan-ı hayret bir müşabehet[19] olacak, dedim, bu Nazmi Bey isminde bir yerlidir...

Genç kadın hafif bir feryat kopardı:

– Nazmi mi? dediniz, o halde şüphe yok...

Bizi dinlemeden hızlı hızlı yürüdü. O vakit Nazmi Bey takip edildiğini anladı, başını çevirdi. Karşı karşıya geldiler. İşitemediğimiz kısa bir konuşmadan sonra heyecan ile birbirlerinin elini sıktıklarını gördük. Ziya da beni bırakarak koşmuştu. Sokağın ortasında kucaklaşıp öpüştüler. Ben mahsus geri kalmıştım. Kırk elli adım fasıla ile hükümet konağına giden caddeyi takibe başladık. Bir zaman sonra beni unuttuklarının farkında oldular ve beklediler. Madam İrma Fransızca olarak bizi birbirimize takdim etti:

---

17 tartışma
18 kurmay
19 benzeyiş

– Kemal Bey... Kocamın eski bir arkadaşı... Nazmi Bey. Asıl meşhur ismi ile Bosfor Prensi...

Nazmi Bey mahcup bir tebessümle yalvararak:

– Rica ederim Madam, dedi.

Fakat genç kadın ona tazip[20] etmekten hoşlanır gibi kahkahayla gülerek devam ediyordu:

– Ah bu yeni peygambere (M...S) Adası semasından risalet[21] fermanı inmeden evvel Paris'te ne uslu bir ibadet ve itikaf müddeti geçirdiğini bilseniz...

Genç kadın onun için inanılmayacak şeyler söylüyor, o bir çocuk gibi utanmaya, yalvarmaya devam ederek:

– Rica ederim Madam, diyordu, bu kadar zalim olmayınız... "Ölüleri hayırla yâd ediniz"... Bosfor Prensi çoktan öldü... Karşınızdaki adam onu utanmadan, acımadan hatırlayamayan adi bir toprak adamından başka bir şey değildir.

Bunu bir latife gibi gülerek söylemişti. Fakat sesinde, halinde bir acılık hisseder gibi oldum.

– Bu tebeddülün[22] sebebi ne?

O kaçamaklı bir cevap vermek istedi:

– Öyle lazım geldi... Hem uzun, hem sizi hiç alakadar etmeyecek sebepler.

İrma, derin derin düşünmeye başlamıştı:

– Sizi çok iyi tanıyorum Nazmi Bey... Bu kadar büyük bir tebeddül için mutlaka pek büyük bir sebep lazım... Sakın bu bir aşk ümitsizliği olmasın...

---

20 tedirgin
21 resullük
22 değişim

Genç kadın onun itirazına meydan bırakmamak için süratle söze devam ediyordu:

– İnkâr etmeyiniz... Nafile... Zaten sizin nevinizden bütün insanların akıbeti böyledir... Aşk ile zararsız bir oyuncak gibi oynayanlar bir gün mutlak böyle yaralanıyorlar.

Nazmi Bey bu defa gülüyordu:

– Bir aşk ümitsizliği yüzünden firar!.. Yalnız bir adaya çekilmek!.. Manastır hayatı yaşamak... Aziz Madam! Bunların yalnız romanesk aşk masallarına mahsus gülünç icatlar olduğunu anlayacak yaşa geldik... Hakikat büsbütün başka Madam... Beni askerlikten ayrılmaya, burada yaşamaya sevk eden sebepler bazı iktisadi mecburiyetlerdir. Ailemin toprakları bakımsız kalmıştı... İyi bir aile babası olmak lazım geliyordu. Hakikat bundan ibaret...

İrma Türkçe'yi pek iyi bildiği halde nedense Nazmi Bey ile Fransızca konuşuyordu. O, evvela uzun zaman konuşulmamış lisanlara mahsus bir ağırlıkla, tereddütle söze başlamıştı. Fakat söyledikçe açılıyor, sözlerine tatlı bir selâset[23] geliyordu.

Bu akşam giyinişi de başka türlüydü. Biraz sonra onun da mutasarrıf tarafından verilen ziyafete davetli olduğunu öğrendim:

– Kalabalık cemiyetleri sevmiyorum, diyordu, fakat bazı böyle mecburiyetler oluyor ki kaçınmak kabil değil...

Biraz sonra hükümet konağında birleşmek üzere ayrıldık. Nazmi Bey Ziya ile zevcesini çiftliğine davet etti. İki gün

---

23 akıcılık

sonra onları almaya geleceğini söyledi. Sonra tekrar benim elimi sıkarak mahcup bir tereddütle:

– Yeni tanıştığımız için pek cesaret edemiyorum beyefendi fakat siz de küçük gönüllülük edip bizimle gelirseniz minnettar olurum.

*
* *

O gece mutasarrıfın ziyafetinde yine bu Nazmi Bey için garip bir muhavere[24] dinledim. Ada'yı teftişe gelmiş genç bir erkân-ı harp miralayıyla bir topçu binbaşısı şöyle konuşuyorlardı:

Binbaşı

– Sizi temin ederim ki bu adam ordu için bir leke idi. Onu Şam'da tanımıştım. Dünyada bundan daha küstah, sefih, serseri bir insana tesadüf etmedim... Bir gece kendi gibi ipten kazıktan kurtulmuş bir mahluk ile Şam'ın en mutena bir çalgılı gazinosunu bastı, yüzlerce insanın içinde sahneden üç kantocu kızı alıp götürdü... Vak'a esnasında kimse ağzını açmaya cesaret edememişti. Fakat onlar kapıdan çıkar çıkmaz bir gürültüdür koptu. Ahali: "Hükümet yok mu? Kanun yok mu?" diye çır çır çığırıyordu. Fakat aradan beş dakika geçti geçmedi daha vak'a mahalline polisler, inzibat memurları yetişmeden şantözleri tekrar sahneye getirerek küstah bir tavırla: "Hanımlar, efendiler! Huzurunuzu ihlal ettiğimiz için affınızı temenni ederiz... Bu sanatkârları kaçırırsınız kaçıramazsınız diye arkadaşlarla bir bahse girişmiştik, maksat

24 konuşma

latifeden ibaretti" dedi. Kılıcını şakırdatarak sahneden atladı, doğru inzibat karakoluna gidip kendini teslim etti. Bu rezaleti yapan başkası olsa kurşuna dizmeseler bile hiç olmazsa formalarını söküp sokağa atarlardı. Fakat o daima bir yolunu bulup başını kurtarıyordu. Nitekim o zaman da öyle oldu. Kudüs'e mi bilmem nereye göndermekle iktifa[25] ettiler.

Miralay

– Bu zatın şahsını, hayatını pek iyi bilmiyorum... Dokuz, on sene evvel onu emsalsiz bir kahraman olarak tanıdım... Memleket için, ordu için en büyük fedakârlıklara katlandı, aylarca her gün, her dakika ölümle yüz yüze yaşadı... Bu kabiliyette bir insanın...

Sözün öte tarafını işitemedim... Çünkü jandarma İsmail Çavuş yavaşça yanıma geldi:

– Sarı Mescit mahallesinde bir kaza olmuş... Donanma fişekleri ateş almış... Birkaç yaralı varmış... Haydi beyim gidiyoruz, dedi.

---

25 yetinme

BİRİNCİ KISIM

I

Akşamla beraber yağmur da artmıştı. Yorgun hayvanlarını bir yokuş başında durdurarak arabanın fenerini yakan arabacı sırtından meşin yağmurluğunu çıkardı:

– Bey sen üşüyeceksin, dedi, şunu sırtına alıver... Eskiliğine bakma temizdir...

– Sen kasavet çekme arkadaş... Yağmurluğunu giy... Ben Erzurum'dan yeni geldim... Böyle hava oralarda yaz ortasında bile zor bulunur.

Fakat arabacı söz anlamıyordu. Meşin perdeleri olsun indirmeden beni rahat bırakmadı. Geniş, yaylı arabanın bir köşesinde hemen tamamıyla karanlıkta kaldım.

Araba ağır ağır yokuşu çıkmaya başlamıştı. Başımı bir köşeye dayadım. Ara sıra perdelerden birini aralıyor, başka memleketlerdeki yaz kadar güzel bir sonbaharda bıraktığım bu yerleri karanlık yağmurun arasında birer birer tanımaya, hatırlamaya çalışıyordum.

(M...S) Adası'nda ilk memuriyetim dört buçuk ay sürmüştü. Günün birinde Erzurum vilayetine sıhhiye müfettişi

tayin edildiğime dair bir telgraf alıverdim. Çok canım sıkılmıştı. Fakat ordu doktorluğumdan kalma bir uysallıkla derhal emre itaat etmiş, kasabanın nihayetindeki küçük bağımı bırakıp yola çıkmıştım.

İki buçuk sene şark vilayetlerinde karlar, sisler içinde dolaşırken ekseriya (M...S) Adası'nı düşünürdüm. Onun sular ve topraklar üstünde, havanın boşluğu içinde billur arasından geçen ışıklar gibi pırıldıyor, titriyor görünen güneşlerini, ılık bir sakız kokusuyla sarhoş eden rüzgârını hatırlamak en büyük bir zevkti.

İki buçuk sene sonra yine hiç beklemediğim bir zamanda bir telgraf geliyor, Bahr-i Sefid adaları sıhhiye müfettişliğine nakledildiğimi müjdeliyordu.

Bir teftiş devrinden yorgun, mecalsiz bir halde merkeze döndüğüm zaman elime verilen bu telgraf bana yine ilk evvela (M...S)'i hatırlattı: "Orasını kendime merkez yapmak mümkün değil. Fakat Rodos'ta işe başlar başlamaz ilk gideceğim yer orası olacak" dedim. Nitekim dediğimi de yaptım. Fakat...

Tanıdıklarımız, sevdiklerimiz vardır ki ayrı bulunduğumuz zamanlarda sık sık düşünürüz; iftirâkın[26] sevgimizi büyüttüğünü duyarız. İlk görüşeceğimiz gün içinde nadide tahassüsler[27] hayal ederiz. Fakat vaktâ ki kavuşma zamanı gelir. Onlar yabancı bir tavır ile, lakayt bir bakışla bizi karşılarlar. Anlarsınız ki sizi onlara yakınlaştıran firkat[28] onları sizden uzaklaştırmıştır. Şimdi ayrı bulunduğunuz zamanlardan çok

26 *ayrılma*
27 *duygulanma*
28 *ayrılık*

daha birbirinize uzaksınız. İşte beni sisli, yağmurlu, soğuk ve çatkın bir çehre ile karşılayan (M...S) bende buna benzer bir tesir uyandırdı. Yüreğimde hayal inkisarlarının[29] o yeri ve sebebi belli olan ağrılarından, acılarından hiçbirine benzemeyen düğümü vardı. Vefasız dostların yüzü gibi (M...S)'e dikkatle, muhabbetle bakmak için gelmiyordu.

Arabanın muşamba örtülerinde yağmurun çıkardığı sesleri dinleyerek bir hayli gittik. Fakat birdenbire hafif bir sarsıntı oldu, hayvanlar bir şeyden ürkmüş gibi bir iki adım gerileyerek durdu. Başımı uzatıp baktım, namazgâha gelmiştik. Seddin yanındaki harap bir çeşmenin siperi altında yağmurdan gizlenmiş bir gölge duruyordu. Araba fenerinin hafif ışığında tanıdım. Ayazma Çiftliği sahibi Nazmi Bey'di. Kendimi arabadan atıp koştum. O beni bekliyormuş gibi kollarını açtı. Kalburdan dökülür gibi akan yağmura ehemmiyet vermeyerek uzun uzun sarmaştık.

– Beni unutmadığınıza teşekkür ederim, dedi.

– Unutmadım... İspatı da şu ki vapur dün akşam gece yarısından sonra bizi (M...S)'e getirdi... Bugün resmi işlerimle meşgul olmadan çiftliğinize gittim... Sizi bulamadım... Ailenizin İstanbul'a gittiğini, sizin iki günden beri kasabada olduğunuzu söylediler.

– Ben de sizin geldiğinizi duydum... Bu sabah otelde aradım... Bulamadım.

– Otelde değilim... Hoş bir tesadüf eseri olarak eski evimi boş buldum. Şimdi Zehra Nine'ye misafirim...

---

29 *kırılma*

(M...S)'e ilk gelişte bu Nazmi Bey için işittiğim şeyler, bende ona karşı derin bir merak ve alâka uyandırmıştı. Ziya ile karısını çiftliğe davet ettiği gün mühim bir işimi bırakmış onların peşine takılmıştım. O günden itibaren aramızda güzel, kuvvetli bir dostluk başlamıştı. Ben her fırsatta çiftliğe gidiyor, o her şehre inişinde benim yol üstündeki küçük bağıma mutlaka uğruyordu. Mizaçlarımız da birbirine uymuştu.

(M...S)'i terk ettiğim gün iki arkadaş gibi birbirimizden ayrılmıştık. Vapurda son defa kucaklaşırken gayriihtiyari gözlerimiz yaşarmıştı. Güvertenin kenarlığına dirseklerimi dayayarak onun sandalla uzaklaştığını gördüğüm zaman hayretle kendi kendime bir şey sordum:

– Bu adamla iki kardeş gibi anlaşıp sevişiyorduk. Ben ona parça parça bütün hayatımı söylediğimi hatırlıyorum... Halbuki ben onun hayatı, hususiyeti hakkında hiçbir şey bilmiyorum... Ben ki, sırf bir muammanın halli için, birbirini tutmayan bazı sözlerin hakikatini anlamak için onunla dost olmak istemiştim. Nasıl oldu, ne yaptı da bana hiçbir şey söylemedi? Dünyaya sırf başkalarına acımak ve iyilik etmek için gelmiş gibi görünen bu adam bana mütemadiyen yabancılardan bahsetti. Kendini unutturdu.

*
* *

Konuşmak için çeşmenin siperi altına sığınmıştık. Ellerimde tuttuğum avuçlarının yandığını hissediyordum. Vücudu ıslak elbiseleri içinde titriyor gibiydi. Konuşurken dikkat ettim. Yüzü süzülüp sararmıştı. Büyümüş gibi görünen gözlerinde bir humma yanıklığı vardı.

– Ne oldunuz? dedim, size niye bu saatte burada, bu halde tesadüf ediyorum?

– Çiftliğe dönmek istiyordum... Birdenbire yağmur bastırdı.

– Arabasız çiftliğe dönmek! Yağmur gündüzden yağıyordu!

– Pek o kadar değildi... Kesilmek ihtimali de vardı... Araba için haber de göndermiştim.

Suallerime canı sıkıldığını, bahane aramak için üzüldüğünü, asabileştiğini görüyordum. Hareketlerinde zapt etmeye çalıştığı ihtilaçlar,[30] gözlerinin, dudaklarının kenarındaki çizgilerde muzdarib[31] takallüsler[32] vardı. Biraz evvel büyük bir sevinçle kollarıma atıldığı halde şimdi benden çekiniyor gibiydi.

Fevkalade bir vak'a karşısında bulunduğumu anladım. Lakayt ve sakin bir tavır alarak:

– Tesadüfümüz çok iyi oldu, dedim, sizi çiftliğinize bırakırım...

Cevabını beklemeden arabacıya seslendim:

– Arkadaş, arabayı çevir!

Fakat o itiraz etti. Bahane bulamıyor: – Rica ederim siz rahatsız olmayın, diyordu.

Kuvvetli bir iradenin telkini altına alınması lazım bir hasta karşısında bulunduğumu anlamıştım. Sakin bir azm ile gülerek:

30 çırpınma
31 ıstırap çeken
32 kasılma

– Dedim ya size tesadüfüm isabet oldu... Arabaya buyurun... Sizi çiftliğe kadar götürürüm, dedim.

O hırçın bir tavır ile reddetti:

– Olamaz... Siz rahatsız olursunuz... Arabanın gelmesi ihtimali de mevcut...

Karanlıktan, yağmurdan imdat bekler gibi şaşkın şaşkın etrafına bakınıyordu. Ben şaka eder gibi gülümseyerek:

– Sizin bu ıslak elbiselerle burada bırakılmanızda mahzur-ı fenni[33] var, dedim. Sıhhiye müfettişi icap ederse vazifesini zorla da ifa eder. Hem bu gece ben de çiftliğinize misafir olmak istiyorum... Eski günleri hatırlarız.

Elimden kurtulamayacağını anlamıştı. İstemediği bir şeyi yapmaya icbar[34] edilen bir mektep çocuğu gibi çatkın bir çehre ile arabaya bindi. Bir köşeye büzüldü. Ben de yanına oturdum.

Araba tekrar yokuşu inmeye başlamıştı. İkimiz de susuyorduk. Büzüldüğü köşede titrediğini hissederek paltomu vermek istedim:

– Sizin elbiseleriniz ıslak. Soğuk alacaksınız...

Cevap vermiyor, eliyle reddediyordu. Fakat ısrarıma mukavemet[35] edemedi. Çaresiz paltoma büründü. Yüzünü yarı yarıya sakladı. Söyletmeye çalışmak, onun için beyhude bir azap olacağını biliyordum. Üç beş dakika böyle gittikten sonra silkindi:

– Kemal Bey ben bu gece çiftliğe dönmek istemiyorum, dedi.

---

33 *bilimsel sakınca*
34 *zorlamak*
35 *dayanmak*

Sesinde korktuğu bir yere zorla götürülen bir çocuğun şikâyeti ve yalvarışı vardı. Hayretle yüzüne bakıyordum. Bu vakur ve metin erkeğe ne olmuştu? Benden niçin bu kadar çekiniyordu?

Sükûtum onun asabiyet ve heyecanını artırdı. Ağlamamak için kısılıyor hissini veren bir sesle kesik kesik devam etti:

– Bu gece çiftliğe dönmekten korkuyorum... Zaten kimseler yok... Çiftlik bomboş... Ailem iki gün evvel İstanbul'a gitti... Bahçe boş... Ev boş... Pancurlar yağmura karşı kapalı... Kütüphanenin kırık kepengi çarpıyor... Yalnızlık... Yalnızlık... Bu yalnızlığı anlamazsınız...

Sözleri bir sayıklama halini alıyor, göz kapakları titreyerek kapanıyordu. Ben yine sakin bir sesle arabacıya emir verdim:

– Bu yağmurda çiftliğe gidip gelmek uzun olur, bey bu gece bende misafir kalacak, dedim.

*
* *

Araba gittikçe artan yağmur ve karanlığın içinde kasabaya doğru yürüyordu. O tekrar köşesine büzülmüştü. Konuşmuyorduk. Ben onun anlatılmaz bir hüzün ile yalnızlıktan şikâyet eden sesini hâlâ duyar gibi olarak susuyordum. O ta yakınında bir dost kalbi hissetmekte biraz sükûn ve teselli bulmuş gibi başını arabanın kenarına bırakıyor, yorgun yorgun gözlerini kapıyordu.

II

Vaktiyle Galatasaray'da ihtiyar bir muallimimiz vardı. Fikirleri kimseye benzemediği için deli derlerdi. Fakat çok anlayışlı, çok ince görüşlü bir adamdı.

Bir gün mektebe tayin edilen bir müdür ile bu muallim arasında şöyle bir muhâvere geçmiş:

Müdür – Sınıfınızın en çalışkan talebesini öğrenmek isterim.

Muallim – 243 Nazmi.

Müdür – En tembel kimdir?

Muallim – 243 Nazmi.

Müdür – Ahlâkını en çok beğendiğiniz talebe hangisidir?

Muallim – Ben 243 Nazmi'yi beğeniyorum. Fakat ekserisi iyi huylu çocuklardır.

Müdür – Fenası yok mu?

Muallim – Yok gibi... Pardon sınıfı berbat eden bir müfsit[36] var ki selahiyetim olsa bir saat mektepte tutmam.

Müdür – O kim?

Muallim – 243 Nazmi.

Müdür hayretle muallimin yüzüne bakmış:

– Nasıl olur efendim?..

Muallim derin bir kanaatle başını sallamış:

– En merhametli ile en merhametsiz, en zeki ile gabiyi, ilâh... Sormuş olsaydınız yine aynı çocuğu gösterecektim. 243 Nazmi saati saatine uymayan bir anlaşılmaz mahluk,

---

36 arabozan

bir tezatlar mecmuasıdır. Onun bir koluna mektebin bütün mükâfatlarını yüklemeli, öteki koluna da çantasını vererek merasim-i mahsusa[37] ile mektepten def etmeli.

Bu muhavere kulaktan kulağa duyuldu, mektebe yayıldı. Herkes bunu muallimin her gün yaptığı deliliklerden, tuhaflıklardan biri zannetti. Fakat birçok seneler sonra ben ona hak verdim. Hakikaten günü gününe, saati saatine uymayan bir çocuktum. Bir gece bir fareyi gaza bulayıp tutuşturur, biçarenin canlı bir arayıcı fişeği gibi bahçenin içinde döne döne yanmasını kahkahalarla seyrederdim. Bir gün bir kedi yavrusunu kurtarmak için ipe sarılıp kuyuya iner, canımı tehlikeye koyardım. Bazen bir çalışmak hummasına tutulurdum. Günlerce, haftalarca kitapların içine gömülür, dünyayı görmezdim. Fakat bir sabah başımda garip bir serserilik rüzgârı ile uyanırdım. O vakit rica, tehdit, ceza hasılı hiçbir şey tesir etmezdi. Günlerce avare, taşkın, çılgın bir çocuk olurdum. İşte o zaman kimse benimle başa çıkamazdı. Yine bir gün, hiç sebep yokken, bana garip bir uyuşukluk arız[38] olurdu. Omuzlarıma görünmez bir yük çöküyormuş gibi derin bir yaşamak bizârlığı[39] duyar, bir yarım uyku içinde uyuşup kalırdım. Bu bir nevi ruh felcine benzerdi. İnme inmiş bir kolu oynatmak nasıl imkânsızsa benden, iyi yahut fena, bir hareket çıkması da öyle imkânsız olurdu.

Dostlarım, sevdiklerim var mıydı? Bilmiyorum. Birçok kimselerle kolayca ahbap olur, beraber yer, içer, güler, eğle-

---

37 *özel tören*
38 *bulaşmak*
39 *bıkmış, bıkkın*

nirdim. Fakat bu dostluk hiçbir zaman muayyen bir dereceyi geçemezdi. Kimseye düşündüklerimi, duyduklarımı söylemezdim. Ruhum herkese kapalı kalırdı. Büyük bir vefa ve şefkate ihtiyacım vardı da bunu kimsede bulamadığım için mi böyle yapardım? Bunu da anlayamadım. Muhakkak olan şu ki çocukluğumu, gençliğimi çaresiz bir ruh yalnızlığı içinde geçirdim. Daima değişen insan kalabalıkları içinde –çölde kaybolmuş bir avare yolcu gibi– yalnız yaşadım. Öyle zannediyordum ki yalnız yaşadığım gibi yalnız öleceğim. En sevdiklerim bile beni anlamayacak... Fakat olmadı. Bu gece iflas ettim. Sizi uyutmayacağım Kemal Bey. Bütün derdimi söyleyeceğim... Bu gece evimdeki yalnızlıktan nasıl korktumsa içimdeki yalnızlıktan da öyle korkuyorum...

Ocağın karşısındaki sedire yarı uzanmıştı. Dizindeki ince battaniyeyi, dirseğinin altındaki yastığı düzelttim, kararmaya başlayan ocağa birkaç kuru sakız dalı attım. Yanlış bir şey söyleyerek onu ürkütmek korkusuyla sesimi çıkarmıyor, fazla hareketten çekiniyordum.

Araba bağın kapısına geldiği vakit hasta misafir kendini kaybetmiş gibiydi. Buhran son dereceyi bulmuştu. Ben ilk tedbirlerle meşgulken ihtiyar ev sahibim ocakta güzel bir ateş yakmıştı. Hastanın harareti kırka yaklaşıyordu. Başı sedirin kenarından arkaya doğru sarkmış, gözleri yarı açık yatıyor, ara sıra derin derin içini çekiyor "yalnızlık... Yalnızlık..." diye sayıklıyordu.

Mühim bir hastalığın başladığına hükmediyor, esaslı bir muayene için sabahı bekliyordum. Fakat gece yarısından sonra yavaş yavaş açıldı, hararet hemen tamamıyla düştü. O gün yemek yemediğini, aç olduğunu söyledi. Ev sahibimle beraber ahıra indik, süt sağdık. Akşamki buhran ve perişanlığın yerine şimdi halsiz bir sükûn gelmişti. Fakat artık benden çekinmiyor, mahzun bir samimiyetle ağır ağır söylüyordu:

– Siz de kimsesiz bir adamsınız Kemal Bey... Aileniz yok, çocuğunuz yok... Herkesle çabucak ahbap olduğunuz halde galiba dostunuz da yok.. Öyle zannediyorum ki beni yalnız siz anlayacaksınız... Bu gece sabaha kadar konuşacağız... Beni yalnız bırakmayacaksınız... Size her şeyi olduğu gibi, duyduğum gibi, itiraf edeceğim.

III

Annemin çok genç bir yaşta birdenbire tifodan ölmesi babamı çok sarsmıştı. Esasen hastalıklı bir adamdı artık çalışamadı, tekaüdünü[40] istedi. Bu (M...S) Adası'nda mutasarrıflığı zamanında satın aldığı Ayazma Çiftliği'ne çekildi. Gamlı bir inziva hayatı geçirmeye başladı. Beni sekiz yaşımda Galatasaray'a göndermişti. Çamlıca'daki amcama yazdığı mektubu sonradan tesadüfen gördüm: "Bu yaşta bir çocuk için aile ocağından uzaklaşmak gerçi pek acı bir şeydir, diyordu, fa-

40 *emeklilik*

kat benim Ayazma Çiftliği'ndeki eski bir Rum manastırından bozma evim hakiki bir manastır gibi gam ve mihnet yuvası oldu. Sıhhatim yerinde olsa oğlumun hatırı için biraz canlanırdım. Fakat ne çare ki hastayım. Oğlum neşe ve sıhhati yerinde bir çocuğa benziyor. Buradaki hüznün ve yalnızlığın onda fena bir tesir bırakmasından korkuyorum. Bunun için henüz aile kucağına muhtaç bir yaşta bulunmasına rağmen onu leylî olarak Galatasaray Sultanisi'ne vermeye karar verdim. Sen ona benim yokluğumu pek aratmazsın. Yengesi zaten onu anası gibi sever. İzin günlerinde senin evine gider gelir, yaz tatillerinde bir iki ay çiftliğe aldırırım, sıhhatim müsaade ederse bir iki senede bir kendim de İstanbul'a gelirim."

(M...S) Adası'na sade bir yaz gittim. İkinci yaz babamın fazlaca hasta olduğu, benim tatili amcamın Yalnız Servi'deki köşkünde geçirmemin daha münasip olacağını söylediler. O senenin kışı içinde babamı mühimce bir operasyon için İstanbul'a getirdiler. Ameliyat umulan neticeyi vermedi. Babam Gülhane Hastanesi'nde öldü. Amcam karlı bir günde beni mektepten aldı, babamın cenazesini Eyüp'e götürdük. Hazret-i Halit'in türbesi kapısında namazı kılınırken biraz ağladım. Fakat küçük vapur bizi köprüye bıraktığı vakit teessürüm[41] hayli hafiflemişti. Anlaşılan babamı pek fazla tanımış ve sevmiş değildim.

*
* *

41 üzüntü, duygulanım

Zavallı amcam benden çok çekti. Beni kendi çocukları kadar seviyordu. Fazla olarak babama, öleceği gün, beni adam etmek için her fedakârlığı yapacağına söz vermişti. Adamcağız sözünü tutmak için beyhude yorulup çırpınıyordu. Ben yaradılışta bir çocuk için yapılacak pek az şey vardı: Vak'alar, tesadüfler, bukalemun renkleri gibi her saat değişen heveslerim beni hangi yola sevk ederse gitmeye mahkûmdum. Bâhusus, amcam ne istediğini, ne yapacağını bilen metin iradeli, demir elli insanlardan da değildi. Arap'ın kabağı gibi sade kendine tesir eden, kendi gözlerini yaşartan müessir[42] nasihatler verirdi. Sözlerinin kâr etmediğini gördükçe bazen sertlik etmeye de kalkardı. Biçarenin zayıf damarını keşfetmiştim. Azar işittiğim, ceza gördüğüm vakit yalandan boynumu büker, derin derin içimi çekerek: "Hakkın var amca, derdim, anasız babasız bir çocuğa zulüm yapmaktan kolay bir şey olmaz" Bu adi nakarat yüzlerce defa tekrar edilmiş olmasına rağmen tesirini kaybetmez, her defasında amcamı ağlatır, bana birkaç gün istediğim yezitliği yapmak imkânını verirdi.

Yaşım biraz büyüyüp sınıfım yükselince amcama başka bir illet arız olmuştu. İkide bir de bana ne olmak istediğimi sorar, güya hangi mesleğe istidadım[43] olduğunu keşfe çalışırdı:

– Söyle bakalım Nazmi... Sen ne olacaksın?

Bir gün mesela şöyle cevap verirdim:

– Gemi kaptanı.

---

42 *etkili*

43 *yetenek*

– Aman evladım bu tehlikeli bir meslektir. Rahmetli kardeşim sağ olsaydı katiyen müsaade etmezdi.

Deniz kazaları hakkında uzun konferanslar... Sözlerini teyit etmek için Türkçe, Acemce beyitler:

"Deniz kadın gibidir hiç inanmak olmaz ha"

"Be-derya ger menafi bi-şümar sitt."

"Eğer hâh-i selamet derkenar-ı sitt."

Bakardım ki söz fazla uzuyor, konferansı kısa kesmek için fikrimi değiştirirdim:

– Hakkın var amca... Denizcilik hakikaten tehlikeli bir iş... Selâmet kenardadır. Binaenaleyh deniz kenarında olta ile balık tutarsam bunda da bir tehlike yok ya... Yahut Acemce'ye çalışır, Farisî muallimi olur, çocuklardan zavallı Farisî hocalarının intikamını alırım.

Amcam bu sefer daha ziyade dehşetlenir, gözlerini gökyüzüne kaldırır, dua eder gibi ellerini açar: "Ya Rabbim bu hafiflik, bu izansızlıkla bu çocuğun istikbali ne olacak? Kaptanlıkla Farisî muallimliği arasında ne münasebet tasavvur edilebilir?!!

Ben artık hırçın bir tay gibi yerimde eşinmeye başlardım:

– O halde sen hangi mesleği istersen o olur...

– Hayır... Hayır... Bu benim keyfime göre değil senin istidadına göre taayyün[44] edecek bir şeydir... Rahmetli ağabeyim sağ olsa o da seni serbest bırakırdı. Mademki kaptan olmaya azmettin... O halde Galatasaray'dan sonra seni bahriye

44 *belirme*

mektebine veririz... Fakat şimdiden bu meslek ile alakadar olan derslere fazla çalışmalısın...

Ertesi hafta başı köşke geldiğim zaman birçok deniz haritaları, küçük oyuncak pusulaları, rasat aletleri hazır bulurdum:

– Şimdiden bunlarla istinas[45] etmelisin Nazmi... Gel sana evvela denizcilikte çok mühim olan yıldızları öğreteyim.

Bir tatil gününde, istediğim gibi yaramazlık edeceğim, otu ota, suyu suya katacağım bir günde yıldızlara ait bir konferans dinlemek!... Dehşetten gözlerim büyür, tüylerim diken diken olurdu:

– Ne münasebet amca? Ben Çamlıca'ya gelmek için köprüden Üsküdar'a geçerken midem bulanıyor... Ben kaptan falan olacak değilim.

– O halde?

– O halde ya doktor olacağım... Yahut da itfaiye kumandanı... Düşün bir kere: Ata binip yangın arabalarının önüne düştün mü, o ne keyiftir amca? Gecenin karanlığında bütün bir mahalle donanma fişekleri gibi parlıyor... Sokaklarda herkes can cana, baş başa... Tulumbacı naraları, çığlıkları, borular... Elimde kamçı, başımda miğfer atımın üstünde oradan oraya saldırıyorum. Bir binanın üst katında, alevler içinde çatırdayarak yıkılmaya başlayan damın altında hasta bir kadın kalmış yahut da beşikte bir çocuk unutulmuş... Onları kurtarmak için hiçbir çare yok... Fakat bu çareyi icad ediyorum. Atımdan atlayarak merdivenlere saldırıyorum, hasta kadını, unutulmuş çocuğu kurtarıyorum. Ellerim yanıyor,

---

45 *alışma, ısınma*

yüzüm, gözüm kan içinde kalıyor... Hele bu manzarayı, bu zevki bir gözünün önüne getir.

Zavallı amcam manzarayı bilakis gözünün önünden kovmak için ellerini yüzüne kapıyor, beyninin içine bir şey kaçmış da çıkarmak istiyormuş gibi başını silkeliyor:

– Çocuk! Dünyada sen hep sade kazalı, belalı şeylerden mi hoşlanırsın?

– Mamafih müezzinlikte de gözüm yok değil... Minareye çıkmaya çok hevesim var. Günde beş nöbet bir mahallenin en yüksek yerine çıkıp bağırmak ne güzel şey... Sonra insan başka eğlenceler de icat edebilir... Mesela sokaktan geçen dalgın bir adamın başına bir avuç leblebi yağdırıyorsun, yahut sapan taşıyla kuş vuruyorsun... Ah ne güzel...

Amcam elini sallar:

– Haydi Nazmi... Haydi git oyna oğlum... Daha ciddi şeyler konuşacak yaşa gelmemişsin.

IV

Bir tatil sonuydu, mektebi bitirmeye iki sene kalmıştı. Bir akşam ciddi bir tavır ile amcamın odasına girdim:

– Vaktin varsa seninle mühim ve ciddi bir mesele hakkında konuşacağım, dedim.

O artık benden ümidini kesmiş gibiydi. Şüphe ile gülümseyerek:

– Maşallah oğlum gel otur bakalım, dedi, bu mühim ve ciddi mesele hangi devletin politikasına ait acaba?

– İstikbalime ait olduğu için senin de ciddi olmanı rica ederim amca.

Amcam masanın önünde Mesnevi okuyordu. Hayretten gözlüğünü yere düşürdü, kitabını kapadı, bir şey söylemeden yüzüme bakmaya başladı:

– Ben kararımı verdim amca... Bu sene artık Galatasaray'a gitmiyorum... Dördüncüyü bitiren talebeyi Harbiye'ye kabul ediyorlar... Harbiye'ye geçeceğim, asker olacağım.

Amcam işin ciddiyetine hâlâ inanamıyordu:

– Asker mi olacaksın? Bu da nereden çıktı? Şimdiye kadar şairlikten hokkabazlığa kadar heves etmediğin hiçbir meslek kalmamıştı. Yalnız nedense askerliği unutmuştun... Elhamdülillah o da tamam oldu.

Amcam benden hafif, şımarık bir cevap bekliyordu. Ben aynı ağır ciddiyet ve sükûn ile:

– Belki bana mukadder[46] olan meslek bu olduğu için en sona bıraktım... Kararım katidir amca... Ya asker olacağım ya hiçbir şey... Bu sene Galatasaray'a gitmiyorum.

Amcamın elleri titremeye başlamıştı:

– Birdenbire neden icap etti?

– Uzun zamandan beri kendimi yokluyor, düşünüyor, tereddüt ediyordum. Fakat nihayet şuna karar verdim ki ben askerden başka hiçbir şey olamayacağım: Bilmem dikkat ettin mi? Bir zamandan beri beni bir okuma merakı sarmıştı. Okumak benim için bir eğlenceden daha fazla bir şey, adeta bir ihtiras oluyordu... Kitap okumak için derslerimi ve on-

---

46 *kader ile belirlenen*

lardan her halde ehemmiyetli gördüğüm eğlencelerimi ihmal ediyordum... Hatta ben bir muharrir[47] olmayı da düşünmüştüm amca. Fakat uzun uzadıya kendimi yokladım... Sade düşünmek, sade beynimle çalışmak beni doyurmayacak... Uğraşmaya, didişmeye, çarpışmaya ihtiyacım var... Bir muharebeyi hatta alelâde bir eşkıya ile çarpışmayı düşün amca... Öyle sanıyorum ki insan yaşamaktaki zevki ancak bu tehlikeli maceralar içinde duyacak...

Bunları söylerken heyecana kapılıyor, bütün vücudumda zevkli müfrit bir ürpermelerle titriyordum. Amcam bitkin bir haldeydi:

– Çocuğum sen yine hayale kapılıyorsun, diyordu. Bu senin düşündüğün askerlik Napolyon devri gibi fevkalade zamanların askerliğidir... Sen galiba Napolyon'a ait yahut o neviden romanları çok okuyorsun?

Amcamın bu keşfi peygamberlere yakışacak bir kehanetti. Napolyon romanları, şövalye romanları, bilhassa İmparatorluk Rusyası'nın asilzâde saray zabitlerine ait maceralardan bahseden Rus romanları beni çıldırtmıştı. Ateşli politika davaları, ihtilâl ve inkılâp vakalarıyla karışık bir askerlik hayatı... Karanlık ve gizli yerlerde gizli içtimalar[48]... Büyük günlerde belki dünyanın son sihrini seyretmek kanaatiyle uyanışlar... Günlerce süren büyük muharebeler... Karanlıkta, karda, tipide göz gözü görmeden boğuşmalar... Ricatların[49], bozgunların perişanlığı... Zaferlerin sarhoşluğu... Gece yarı-

47 yazar
48 toplantı
49 geri dönme, kaçış

ları karanlık ufuklarda yanan düşman şehirlerine dört nala hücumlar, muzafferane girişler... Amcamın hissettiği gibi hayalim yalnız bu harikulâde maceralarla dolu idi. Sonra bütün bu şeyleri şairane kadın ve aşk sergüzeştleriyle[50] süslüyordum. Amcam yine bana nasihatlar vermeye başlamıştı. Fakat ben, belki fikrimi bozacak, azmimi zayıflatacak makul bir şey söyler diye onu dinlemiyor, hafif hafif ıslık çalıyordum.

Onbeş gün sonra asker elbisesini giymiş bulunuyordum.

V

Amcam o akşam başka bir kehanette bulunmuş: "Göreceksin ki bu hevesin de çabuk geçecek. Yaptığına pişman olacaksın. Fakat ne çare ki iş işten geçmiş bulunacak" demişti. Bu söz doğru çıkmadı. Harbiyede oldukça iyi çalıştım ve parlak bir erkân-ı harp zabiti olarak mektebi bitirdim. Yalnız askerliğin ruhu olan inzibat ve ciddiyete pek alışamıyordum. Bir de sık sık çapkınlık vak'alarım, serseriliklerim, sefahatlerim hatta rezaletlerim oluyordu. Birçok defalar oldukça ağır cezalara uğradım. Hatta bir mükerrer firar vakası için bir defada mektepten kovuluyordum. Fakat her zaman olduğu gibi bu defa da yine zavallı amcam imdada yetişti, öteye beriye müracaat ederek beni kurtardı.

Daha mektepte iken Fransa'ya gitmeyi, "Sensir"de tahsilimi ikmal etmeyi kurmuştum. Amcam bu emel için de bana çok yardım etti.

50 *macera, serüven*

Yol hazırlıklarımı bitirmek üzere olduğum sıralarda bir akşam beni odasına çağırdı. Yazıhanesinin önüne oturttu. Mahzun bir ciddiyetle:

– Nazmi şimdiye kadar senin vasin idim. Artık bu vazifem bitiyor. İradene sahip oluyorsun. Bundan sonra hayatını bildiğin, dilediğin gibi idare edeceksin... Fakat ne yalan söyleyeyim ben korkuyorum... Senden emin değilim. Çalışkan, namuslu bir gençsin... Fakat ne çare ki başından esen kavak yelleri hiç dineceğe benzemiyor... Neticesiz kalacağını bilmekle beraber sana yine birkaç nasihat vereceğim... Son olduğunu bildiğin için umarım ki ciddiyetle beni dinlersin.

Amcam askerliğin büyük mesuliyetlerinden, ordunun şerefini muhafaza vazifelerinden, Avrupa'da yapacağım münasebetsizliklerin ordumuzu lekeleyeceğinden bahsetti. Söylediği şeyleri bilmediğim için değil fakat kendi dediği gibi nasihatler son olduğu için ciddiyetle, hatta bilmem niçin? Biraz da hüzünle dinledim.

Amcam konferansını bitirdikten sonra yazıhanesinin çekmecelerini açtı, tomarla kâğıtlar çıkardı. Eliyle işaret ederek:

– Şu lambayı yak da yanıma gel Nazmi, dedi, birkaç saatlik bir işimiz var... Sana hesap vereceğim... Biliyorsun ki babandan yalnız o (M...S) Adası'ndaki Ayazma Çiftliği kalıyordu... Hatta biraz borcu vardı... Fakat o vakit işler iyi gittiği için çiftliğin fazla varidatıyla o borçları bir iki sene içinde kapattım... Rahmetli annenden kalan paraya gelince, onu nasıl idare ettiğimi, şimdi sana ne kaldığını müfredatıyla[51] göstereceğim...

51 ayrıntılar

Hafifçe titreyen eliyle gözlüğünü düzelterek tomarlardan birini açıverdi. Yavaşça bu eli tutup hürmetle öptüm, tekrar kâğıtları karıştırmaması için avucumun içinde alıkoyarak:

– Vasiliğin bitmiyor amca, dedim, eğer bana devir ve teslim muamelesi yaparsan boş kâğıdını almış beceriksiz ve kimsesiz bir kadıncağız gibi şaşırıp kalacağım. Bana karşı vazifen bitmedi... Artık uslanmaya azmetmiş olmakla beraber, kendi tabirin üzere, başımdaki kavak yeli fırtınasının henüz geçmediğini, geçeceğe benzemediğini itiraf edeceğim. İyisi mi sen yine benim vasim kalırsın... Ayazma Çiftliği gibi paramı idare edersin olmaz mı?

Amcam hayran hayran yüzüme bakıyordu, gülümseyerek, çenesini okşayarak devam ettim:

– Yalnız vaziyetin ciddiyetine nazaran, haddim olmayarak, ben de sana birkaç nasihat vereceğim... Senin acayipçe bir huyun vardır... Bana devâir-i[52] devlet ketebesi[53] gibi bir muayyen maaş tahsis etmiştin... Fevkalade masraflar için bu bütçe haricinde para istediğim zaman gerçi vermemezlik etmezdin... Fakat kendini de, beni de beyhude yere üzdükten sonra... Gittiğim yer Avrupa... Fazla olarak yaşım da büyüdü... Onun için ben para istedikçe zinhar beyhude muhaberat ile muameleyi tavîk[54] ve işkâl[55] etmeyesin... Hasılı pek eskisi kadar çocuk muamelesi etme, insafsız gitme... Maazallah sıkı bir zamanıma rast gelir, serseriliğim tutar... Seni vasilikten azletmeye falan kalkarım... Gerçi senin başın

---

52 *daireler*
53 *kâtip*
54 *geciktirmek*
55 *güçleştirmek, zorlaştırmak*

mühim bir dertten kurtulur ama ben de derhal sermayeyi kediye yüklerim... Şunu da unutmayayım... Senin bir huyun daha vardır. Bütçe harici fevkalade sarfiyat lazım geldiği zaman mahall-i sarfını[56] sorarsın... Bana getirilecek kitaplardan, vapurda düşürülmüş cüzdanlardan bahsettirir, bir sürü yalanlar uydurtursun... Gerçi bu yalanlara inanacak kadar saf değilsin...

Amcam "Ah çapkın" demek ister gibi başını iki tarafa sallıyor, gülerek sözlerimi tasdik ediyordu.

– O halde sevgili amcacığım niye beyhude yalanlarla beni yalancı ve ahlâksız, kendini saf ve bön bir adam mevkiinde bırakırsın... Artık yalana tövbe ettim. Binaenaleyh[57] şayet "ben bu fazla masrafları beğenmiyorum. Bu para nereye gidiyor?" diye sorarsan hakikati açıkça söylerim. Yüz göz oluruz... Aile saygısı ve hürmeti ortadan kalkar... Dünyada saydığım, sevdiğim ve hatta biraz da korktuğum bir sen kaldın... Aman bu aile muhabbetine bir zarar gelmesin...

Evet aile muhabbeti... Annesi, babası, kardeşi olmayan, kendini bildiği günden beri ömrünü gece mekteplerinde lakayt ve şefkatsiz insanların kalabalığı içinde geçiren bu haşarı çocukta aile sevgisi sönmüyor, kalbinin bir köşesinde, bir hicran yarası gibi, gizli gizli sızlıyordu. Tatil dönüşlerinde annelerinden ayrıldıklarına ağlayan çocuklarla eğlendiği; kandil, bayram gecelerinde eve gitmek istemediği için ona "kalpsiz, hissiz" diyenler de vardı. Zaten o bütün yüreğine dokunan şeylerle zahiren[58] eğlenirdi. Belki bir yaratılış ga-

56 *harcama yeri*
57 *bundan dolayı*
58 *görünüşte*

latı[59] olarak onda hüzün ve elemin ifadesi şen, gürültülü, alaycı bir kahkahaydı...

VI

Galatasaray'da iken Vecdi Ziya isminde bir sınıf arkadaşım vardı. Gayet kibar, mazlum bir paşa oğluydu. Leylî[60] mekteplerde bir serseri mütegallibe[61] sınıfı vardır ki böyle nazik, mazlum çocuklara musallat olur. Vecdi'yi bunlara karşı kuvvetli yumruğumun himayesi altına aldığım için aramıza samimi bir dostluk hasıl olmuştu. Vecdi resme meraklıydı. Ben Harbiye'ye girerken o da Paris'e, sanayi-i nefise[62] tahsiline gitmişti. O vakitten beri orada yaşıyordu.

Beni Paris'te Vecdi karşıladı. Vakit gece yarısını geçmişti. Araba ile beni kendi pansiyonunda evvelden hazırladığı odaya götürüyordu. Gündüz gibi aydınlık ve kalabalık sokaklardan geçiyorduk.

Arkadaşım beni biraz mahzun görerek sordu:

– İstanbul'dan ayrıldığına müteessirsin galiba... Paris yabancı mı geldi? İlk defa insana öyle gelir ama alışırsın.

Gülmeye başladım:

– İstanbul'dan ayrıldığıma değil buradan pek çabuk ayrılacağıma müteessirim.

Arkadaşım birden bire şaşırdı:

---

59 *yanlış*
60 *yatılı*
61 *zorba*
62 *güzel sanatlar*

– Nasıl? "Sensir"den vaz mı geçiyorsun? Geri dönmek fikrinde misin?

– Böyle bir fikrim yok... Fakat buna mecbur olacağım.

– Niçin? Ne sebep var?

Ateşli bir merak ile sorduğu bir suale doğrudan doğruya cevap vermedim, başka bir sual ile mukabele ettim:

– Her gece bu sokaklar böyle aydınlık mıdır?

– Elbette... Sabaha kadar...

– Gazinolar, tiyatrolar, bütün eğlence yerleri açık mıdır?

– Tabii...

– Bu insanlar daima böyle eğlenirler mi?

– Elbette...

Ümitsiz bir tavır ile ellerimi yüzüme kapadım:

– Ben mahvoldum Vecdi... Er geç buradan gitmek lazım gelecek.

– Yorgunluk senin asabına dokunmuş galiba?... Bunlar ne birbirini tutmaz sözler?

Ben, bir önüne geçilmez tali felaketinden[63] bahseder gibi sızlaya sızlaya söyleniyordum.

– Mademki sabaha kadar her yerler açık... Gazinolarda, tiyatrolarda, dans yerlerinde birçok insanlar eğleniyor... Benim de onlar gibi yapmam zaruri değil mi?.. Allah aşkına doğru söyle... Buna can ve para dayanır mı? Gece sabahlara kadar eğlenirsem ne vakit çalışırım? Benim kaç kuruştan ibaret kaldığını bile tahkike cesaret edemediğim servetim kaç gün dayanır? (M...S)'deki çiftlik epeyce para eder mi? Ya ailemin

---

63 talib, kısmet

şerefi ne olacak? Ah yere batası Paris... Nihayet benim ocağıma incir dikiyorsun.

Vecdi kahkahalarla gülmeye başlamıştı:

– Canım burada sefahat yapmak şart değil... Mademki tehlikeyi de böyle açıkça görüyorsun... Hayatını sıkı bir nizama koyarsın... Olur biter.

Ben aynı ümitsiz tavır ile başımı sallıyordum:

– Ne söylüyorsun Vecdi? Bu mümkün mü? Herkes eğlenirken pansiyonumda gaflet uykularına dalıp hayatımı heba edebilir miyim? Ben mahvoldum... Paris beni katletti.

*
* *

Kendimi artık öğrenmeye başlamıştım. Korktuklarımın başıma geleceğinden, mantık ve muhakemenin hafif serseri ruhumla başa çıkamayacağından emindim. Fakat bir şey imdadıma yetişti. Milli gurur.. Memleket gayreti... "Sensir"de dünyanın her tarafından gönderilmiş genç zabitler vardı. Bunlar büyük ihtimamlarla[64] seçilmiş çok zeki, çok ateşli çocuklardı. Bilhassa Balkanlılar, Sırp, Karadağ, Bulgar, Yunan gençleri sade asker gibi değil biraz da politikacı, propagandacı gibi çalışıyorlardı. Daha ilk günlerde Balkanlıların bir noktada çok iyi anlaştıklarını gördüm: Türk düşmanlığı. Galatasaray'da Pavlov Vuçkof isminde bir Bulgar arkadaşım vardı. Galiba Abdülhamid'in iradesiyle mektebimizde meccanî[65] okumuştu. Pavlov'a "Sensir"de de tesadüf ettim. Beni alaycı bir memnuniyetle karşıladı:

---

64 *özen*
65 *parasız*

– "Sen asker mi oldun Nazmi?.. Her şey aklıma gelirdi bu gelmezdi. Hevesinden, eğlencesinden başka kanun tanımayan Nazmi, zabit! Buraya geldiğine çok sevindim. "Sensir"de çok görüşeceğimizi ummam... Eğlence yerleri varken Nazmi mektepte kapanacak kadar budala değildir... Fakat gazinolarda, barlarda karşılaşırız. Değil mi Nazmi? Geceleri tiyatroya gitmek için mektepten nasıl kaçardın Nazmi?"

Sinirlerim geriliyor, avuçlarımın içi, bu Pavlov'un memleketimin ekmeğiyle kızarmış şişkin yanaklarını tokatlamak ihtiyacıyla yanıyordu. Fakat rezaleti düşündüm kendimi tuttum. "Görüşürüz Vuçkof... Mektepte de, eğlence yerlerinde de, kısmet olursa daha ileride... Başka yerlerde de görüşürüz" deyip ayrıldım.

Çok geçmeden bir akşam, Bulgarların bir milli bayramı gecesi, Balkanlı talebenin bir gazinoda küçük bir ziyafeti olmuştu. Bir tesadüf o gece beni orada bulundurdu. Onlar içerde Bulgar, Yunan, Sırp bayraklarıyla süslenmiş bir masanın etrafında yiyip içerek nutuklar söylerken ben birkaç arkadaşla gazinonun terasında idim. Yapmadıkları maskaralık yoktu. Telaffuzundan Karamanlı olduğunu anladığım bir Yunan zabiti Fransızca bir monolog söylüyor, okuma yazma bilmeyen alaylı bir Osmanlı zabitinin karadan Girit'e nasıl gidilebileceğine dair bir mütalaasını[66] anlatıyordu. "İnşallah Girit gâvurlarını kestikten sonra Hanya'dan Mekke'ye bir tren yaparız" derken sarhoşların kahkahaları gazinoyu sarsıyordu. Nihayet Pavlov bir nutuk söyledi: "Makedonya'da, Trakya'da ümit ettiğiniz gibi silah arkadaşlığı edemeyeceğiz

66 görüş

arkadaşlar" diyordu, Osmanlı'yı kovmak için bir tenezzüh[67] kâfi gelecek, muharebe onların padişah düğünlerinden daha kısa olacak."

Yavaşça yerimden kalktığımı görünce arkadaşlarımın rengi attı. Ne çılgın, ne atak bir adam olduğumu biliyorlardı. Sonra sarhoştum da. Bir dakikada da büyük bir rezalet çıkabilirdi. Ne yapacaklarını şaşıran bu arkadaşları tatmin ettim:

– Merak etmeyin... Kavga falan çıkaracak değilim.. Mücadeleye "Sensir"de başlayacağım... Çok çalışmak, Türk zabitini bu adamların yanında küçük düşürmemek lazım... Gazino münakaşasından, hamal kavgasından ne çıkar? Şimdi yalnız bir parça dolaşmaya, hava almaya ihtiyacım var.

Büyük azm ve kararın verdiği sükûnetle gazinodan çıktım. Çok çalışacak, bu adamların hepsinden kuvvetli ve kabiliyetli olduğumu gösterecektim.

"Sensir"deki parlak tahsilimi bir dereceye kadar Pavlov Vuçkof'a borçluyum. O beni tahrik etmeseydi belki işi serseriliğe vuracak, kendimi tamamıyla kapıp koyuverecektim.

Mamafih haşarılığı büsbütün bırakmadım, mükemmel bir talebe oldum da diyemem, çalıştığım derecede eğleniyordum. Demir gibi bir sıhhatim vardı. Mesela bütün bir gün devam etmiş yorucu bir manevradan sonra, arkadaşlarım ölü gibi uyurlarken, ben sabahlara kadar dans ediyor, ertesi gün de yine hiç fütursuz işe başlıyordum. Benim dinlenmem için zamanların ve ziyanın değişmesi kâfi gibiydi. Akşamın elektrikleri günün yorgunluklarını dağıtıyor, gecenin ağırlığı sabahın ilk ışıklarıyla –otlardaki çiğ damlaları gibi– uçup gidiyordu.

---

67 *gezi*

Maceraperestlikte adeta küçük bir şöhret kazanmıştım. "Prens dö Bosfor"un vakaları ötede beride masal gibi söyleniyordu. Ne delilikler yaptım Yarabbi? Hatta bir defa ihtilâlci Hırvat gençleriyle Hırvatistan'a gitmeye kalkmıştım. Onlar üç beş serseri memleketlerindeki hükümete karşı bir suikast hareketi hazırlıyorlardı. "İsterseniz ben de geleyim. Başvekilinize atılacak bombayı ben kendi elimle atmayı taahhüt ederim" dedim. Sözlerimi pek ciddi telakki[68] etmediler (Hoş, kendilerinin de böyle işlerin sırf lakırdısıyla geçinen hülyaperestler olduğu sonradan meydana çıktı ya) fakat teklifim pek ciddiydi. "Haydi" deseler hemen yola çıkmakta tereddüt etmeyecektim. Kendi kendime diyordum ki: "Gerçi ne Hırvatistan'la ne onun hükümetiyle zerre kadar alakam yok... Fakat vaka ne kadar güzel... İnsanı ta içinden sarsacak ne lezzetli heyecanlar ve tehlikelerle dolu... Sonra sağ kalırsam bu tecrübe elimde bir altın bilezik olur." Harbiye'de olduğu gibi Paris'te de birkaç defa mühimce tehlikeler atlattım. Zavallı amcam orada da imdadıma yetişti. O zamanki Paris sefirimiz onun ve babamın eski bir dostuydu. Onların hatırı için birçok vakalarda nüfuzunu siper etti.

VII

İçki ile çalgı ile geçmiş eğlence gecelerinin sabaha doğru insana çöken yorgun hüznünü bilirsiniz. Fransa'dan döndüğüm vakit –amcamın Yalnız Servi'deki köşkünde– böyle

68 anlama, anlayış

bir mahzunluk ve inkisar[69] devresi geçirdim. Hayatımın en güzel bir faslının bittiğini anlıyordum. Halbuki ben daha o hayata doymamıştım.

Annemden kalan para artık bitmişti. Elimde yalnız (M...S)'deki Ayazma Çiftliği kalıyordu. Babamın ölümünden sonra ayak basmadığım bu adada eller elinde kalan bu çiftlik, şimdi pek az bir şey getiriyordu. Son senelerde büsbütün ihtiyarlayan, vücuttan düşen amcam benim işlerimle istediği gibi meşgul olamamıştı.

Maişetim[70] yalnız mesleğime, askerliğe münhasır[71] kalıyordu. Artık havailiği bırakmak, akıllı uslu bir adam olmak zamanı gelmişti.

Amcam bana vaziyeti anlattığı gün:

– Sakın kendini yeni yeise kaptırma Nazmi, dedi. Hayat senin için şimdiden sonra başlıyor... Parlak bir erkân-ı harp zabiti olarak memlekete döndün. Zekisin, cesur ve sevimlisin. Eğer gayret edersen çabucak terakki eder, orduda mühim bir şahsiyet olabilirsin.

Memlekete döndüğüm vakit hemen bütün vakitlerimi Çamlıca'daki köşkte geçiriyordum. İstanbul o vakit beni sıkıyordu. Onun eğlence âlemleri bana gülünç bir üzüntü, Avrupa'nın kaba bir karikatürü gibi geliyordu.

Vakit geçirmek için Alemdağı yollarında at ile uzun uzun dolaşıyor ve avcılık ediyor, köşkün bahçesinde suluboya resim yapıyor, sonra mütemadiyen kitap okuyordum.

---

69 *kırgınlık, gönlü kırılma*
70 *geçim*
71 *sınırlanmış*

Köşk eskisinden daha sessiz ve neşesizdi. Amcamın büyük kızı ne çare ki üç seneden beri İstanbul'da değildi. Bir hariciye memuru olan kocasıyla beraber memleket memleket geziyordu.

Köşkte yalnız Şükran ile Gülizar Kalfa, bir de ihtiyar bir uşak kalmıştı.

Yirmi iki yaşına gelen Şükran çok şefkatli, çok temiz bir kızdı. Köşkte her şeye bakıyor, ihtiyar ve hastalıklı babasını, son senelerinde mesut etmek için geceli gündüzlü didiniyordu.

Amcam onu "Anne, Şükran anne" diye çağırırdı. Yengemin ölümünden sonra o hakikaten evin annesi olmuştu.

Şükran'a pek güzel bir kız denemezdi. Fakat güzel ruhundan sızmış merhamet yaşlarıyla ıslak gibi görünen mavi gözleriyle, daima sımsıkı bağlı kıvırcık kestane saçlarının çerçevelediği geniş halâvetli[72] alnıyla, sol yanağının kenarında sevimli bir çukur açarak daima gülümseyen büyük müşfik ağzıyla çok cana yakın bir mahluktu.

Sağ şakağında bir tutam beyaz saç vardı. Şükran bunları annelik sıfatına hak kazandıran bir şey gibi sever, en nadide bir süs gibi alnına düşürürdü. Ben ara sıra elimle onun saçlarını kapayarak yalnız bu beyaz telleri açıkta bırakır: "Şükran'cığım! Tazelikte pek öyle güzel denecek bir şey değilsin. Fakat bu numuneye nazaran ihtiyarlığın pek güzel olacak. Gayret et de çabuk ihtiyarla" diye şaka ederdim.

Evin içinde sessiz bir gezinişi vardı ki amcam gölgeye benzetir, "bu kız dolaştıkça güneşli bir yerde, rahatsız bir

---

72 şirin sevimli

vaziyette kalmışım da üstüme serin bir gölge iniyormuş gibi ferahlık duyuyordum" derdi.

Şükran ara sıra çıkan kısmetleri inat ile reddediyordu:

– Benim vazifem var... Ben evlenirsem babam ne yapar?

Bir gün yine iyi bir genç için istemişlerdi. Şükran aynı terane ile cevap verince amcam asabileşti:

– Ya ben gittikten sonra senin halin ne olacak Şükran, dedi, elbet ben öleceğim... İhtiyarım... Sıhhatim bozuk. Küçük bir nezle beni götürebilir... O vakit sen ne yapacaksın?

Bu söz Şükran'ı uzun uzun ağlattı.

Bir gün bana daha ciddi bir sebep gösterdi:

– Görüyorsun ya Nazmi... Ben durgun tabiatlı, kendi halinde bir kızım... Hangi eve sürur[73] götürebilirim? Ablam gibi güzel değilim... Fazla olarak zeki ve canlı da değilim...

Elimle sözünü keserek:

– Dur, dur, dedim, sana bir kere çirkin denmez?.. Hatta pek müşkülpesent olmayan bir erkek "mükemmel kadın" diyebilir. Ablan gibi çok ince, çok şen ve oynak bir zekâvetin[74] yok... Fakat iyiliğin, şefkatin emin ol, sana daha munis bir cazibe veriyor.

Şükran dudaklarında acı bir tebessümle uzaklara bakıyordu:

– İyilik... Şefkat..! Bu meziyetler bende varsa bilmem çok şeye yarar mı Nazmi? Benim mesut edeceğim erkek ancak bir hasta olmalı Nazmi... Belki o vakit bir marifet gösterebilirim... Fakat zevcesinden güzellik ve neşe isteyen canlı bir erkek için...

---

73 *sevinç, neşe*
74 *kavramak*

Sözünü, kendi kendiyle eğlenen kısa, acı bir kahkaha ile kesti. Sakin, mazlum Şükran elindeki minimini bir tarağın dişlerini birer birer asabiyetle kırıyordu.

– Seni tekrar ağlatmaktan korkuyorum ama... Söz ölüm getirmez... Ya amcama bir hal olursa?

Şükran böyle sözlere daima isyan ederdi. Babasına ölüm konduranlara adeta kin bağladığını anlardım. Fakat bugün yorgun bir tevekkül ile başını eğdi:

– Bir hastaneye hasta bakıcı yazılırım.

Gülmeye başladım:

– Bu ne gülünç bir zevk Şükran'cığım. Avrupa'da olsaydık rahibelik senin için biçilmiş kaftan olacakmış... Şimdi "Sör" kıyafeti ile gözümün önüne geliverdin: Baban sana "anne, Şükran anne" diyor. Ben de bugünden sonra "Hemşire Şükran" diyeceğim.

O günden itibaren amcazâdemi Hemşire Şükran diye çağırmaya başladım.

VIII

O senenin sonbaharında beni Şam'da bulunan bir fırkanın erkân-ı harbiyesine tayin ettiler.

Ordudaki ilk vazifeme ne heyecanlarla, ne ateşlerle gittiğimi size anlatamam. Fakat çok geçmeden fena bir hayal inkisarına[75] uğradım. Memleketin sakin, gailesiz[76] bir zamanıydı.

75 *hayal kırıklığı*
76 *dert, sıkıntı*

Fırka merkezindeki vazifem Babıâli kâtipliğine benziyordu. Hatta ondan bile daha hafif, cansız bir kırtasiye işi... Halbuki ben böyle sükûn ve sulh zamanlarının askeri değildim. Şimdi kendimi gayet iyi tahlil ediyordum. Ben, başı tarihin efsane kısmına ait maceralarla, muharebe romanlarının heyecanlı vakalarıyla dolu müfrit[77] bir hülyaperest, bir nevi destan şairiydim. Fakat yalnız hayal ile doymayan, bir rüyayı yalnız muhayyilesinin[78] gözleri ile görmeye razı olmayan, elleri ile tutmak, kollarıyla kucaklamak isteyen bir sergüzeşt[79] adamı... Beni heyecanlı, vakalı bir yere, bir harbe hatta eşkıya takibine gönderseydiler, zannederim, birdenbire kendimi gösterirdim. Fakat bir askeri dairede teknik bir kırtasiye vazifesi göstermişlerdi. Halbuki ben dimağıyla mantık ve itidâliyle[80] çalışacak bir adam değildim.

Kendimi işsiz ve boş buldum. Sonra etrafımda eğlenmek isteyen arkadaşlar da vardı. İlk günlerde kendimi oldukça idare ediyordum. Fakat yavaş yavaş ihtiyarım[81] elimden gitti. Akla gelmeyecek münasebetsizlikler, taşkınlıklar yapmaya başladım. Amirlerim içinde beni sevenler ve tutanlar vardı. Böyle olduğu halde Şam'da üç aydan fazla tutunamadım. Beni piyade mülazımlarından bir arkadaşla beraber Kudüs'e gönderdiler.

*
* *

---

77 *aşırıya kaçan*
78 *hayal gücü*
79 *macera*
80 *ölçülü*
81 *seçim, istek*

Mübarek belde karşıdan göründüğü vakit arkadaşıma:

– Gel seninle şurada bir Nasuh tövbesi edelim, dedim. Kudüs dünya hırslarının sükûn bulduğu bir yerdir. Bu peygamberler memleketinin havasında bir nevi kutsiyet vardır. Nice avareler burada uslanmışlardır. Allah bize de inşallah hidayet nasip eder. Peygamberlerin o muhteşem sükûn-ı ruhundan belki bir hisse alırız. Artık haşarılığa tövbe edelim, bundan sonra aklı başında efendi olalım.

Arkadaşım Kudüs şarabını fazla kaçırdığı bir gece oturduğu evin düz damından sokağa düşüp ölmeseydi belki vaadinde dururdu. Fakat ben azmimdeki kuvvete rağmen, kendimi tutamadım.

İhtiyar bir karı kocadan ibaret Lübnanlı bir Katolik ailesinin evinde pansiyonerdim. Kadıncağız sofu ve çalışkandı. Evin alt katındaki mutfak ile köşe başındaki küçük kilise arasında mütemadiyen mekik dokurdu. Kocası civardaki çocuklara kilise ilahileri öğretmekle geçinen bir musiki muallimiydi. Yortular ve cenaze merasimlerinde okunacak dualar benim evin alt katındaki taşlıkta prova edilirdi. Evin karşısında büyük, harap bir taş manastır vardı ki pencereleri baştan başa kapalıydı.

Uslanmaya azmetmiş bir insan için bu harap ve sessiz manastır ile aşağıda okunan meşum[82] cenaze ilahilerinden daha mükemmel bir muhit, daha sükûn verici bir inziva ve itikâf[83] köşesi olamazdı. Fakat heyhat!

82 uğursuz
83 bir yere çekilip ibadet etme

Her sabah bu manastırın üst katında, doğan güneşe karşı bir pencere açılır; kâfuriden dökülmüş kilise mumları gibi şeffaf tenli bir genç rahibe menekşe rengindeki gözlerini gökyüzüne dikerek dua ederdi. Vaktiyle ben de dindardım, ben de zaman zaman gözlerimi gökyüzüne dikerek bir şeyler görürdüm. Kendi kendime diyordum ki: "Meryem Ana resimlerine benzeyen bu masum rahibe muhitimdeki kutsiyete yeni bir cazibe ilave etti. Onun böyle tam bir itikat ile dua ettiğini görmek benim için bir ruh terbiyesi olacak." Fakat ne çare ki kâfurî tenli masum rahibenin menekşe rengi gözleri sade gökyüzünde seyahat etmiyor, ara sıra karşı penceredeki genç zabit üzerinde de uzun uzun duruyordu.

Hasılı Allah burada da bana bir şeytan musallat etmişti.

Menekşe gözlü rahibe ile sergüzeştimiz kırk gün kadar sürdü. Manastırın arka bahçesi nihayetinde dar, ıssız bir sokak vardı. Geceleri Sör Berenis'i bu sokaktan götürüp getirirdim. Bahçe ile sokak arasında bir küçük kapı vardı ama biz onu ihtiyaten hiç kullanmazdık. Rahibenin nahif vücudunu kollarımda kaldırır, duvarın alçak ve yıkık bir yerinden bahçeye bırakırdım.

Bir gece yarısı onu yine böylece duvarın üstünden aşırmıştım. Ayrılmadan evvel bir kere daha elimi sıkmak için eğilmişti. Birdenbire küçük elinin avuçlarım içinde buz gibi soğuduğunu duydum. Bir şey işitmiş gibi titreyerek arkaya, bahçenin derinliklerine baktı, sonra büyük bir korku ile, "mahvolduk" dedi.

Bu korkunun sebebini anlamak istedim. Fakat Sör Berenis bir gölge gibi sessizce kaybolup gitmişti.

O geceden sonra menekşe gözlü rahibeyi bir daha görmedim.

Bu seferki rezaletimin fazla bir gürültüsü olmadı. Bir iki gün manastıra siyah etekli, esrarengiz tavırlı papazlar girip çıktı. Bu papazlar kumandanlık dairesi etrafında da birkaç defalar görüldü.

Bir hafta sonra kumandanlık bir vazife ile beni Akka'ya gönderiyordu.

IX

Toprak altından çıkarılmış şehir müstehâselerinden[84] bahsedilir... Akka benim gözüme tıpkı öyle bir şehir göründü... Her şey eski, her şey ölü... Kapı önlerine bırakılmış dizi dizi çocuklar asırlardan kalma birtakım çocuk mumyaları idi ki ara sıra görünmez bir zemberekle elleri, kolları, başları oynardı.

"Burada İstanbullu memur aileleri var... Acaba onlar nasıl yaşayıp tahammül ediyorlar?" diye bana bir meraktır arız oldu... Nihayet bir zavallı muhasebeci karısına tesadüf ettim... İnci gibi bir İstanbul kadını... Kendi kendime... "Ben artık haşarılığa tövbe ettim... Fakat bu bîçare kadını bir parça teselli etmek benim için vazife oldu" diyor, ufaktan ufağa teşebbüslere başlıyordum. İşte o zaman inanılmaz bir vaka karşısında kaldım. Değil etrafında olan şeylerin, hatta yaşa-

84 *fosil*

dığının bile farkında görünmeyen bu memlekette acayip bir hassasiyet uyandı. Tabii muhasebeci efendi müstesna olmak üzere, o sokak kapılarındaki mumya çocuklara kadar herkes bu İstanbullu hanım ile aramızda bir münasebetten bahsediyordu. Halbuki sırf dimağımın bir tasavvur ve tahayyülünden ibaret olan bu şey daha teşebbüs devresine bile girmemişti. Neticede galiba büyük bir rezalet olacaktı. Fakat tam bu sırada bir harp ve seferberlik havadisi çıktı. Makedonya hudutlarında garip çete faaliyeti başlamıştı. Balkanlıların gizli gizli hazırlandıklarından bahsediliyordu. Anadolu fırkalarından birkaçının Makedonya'ya, Trakya'ya sevkine karar verilmişti. Bu harp beliyyesi[85] benim için derin bir sihir ve füsun ile doluydu. Bütün kuvvetimle çalıştım ve kendimi Balkan fırkalarından birine naklettirdim.

Fırkamın merkezi Manastır idi. Fakat ne çare ki ben oraya vardığım gün İstanbul'dan tehlikenin zail olduğuna, rediflerin hemen terhis edilmesine dair bir emir geliyordu. Tabii herkes sevindi. Efrat terhis şerefine küçük bir şenlik yaptı. Kışlanın, belediyenin önünde mızıka çaldı. Zabitler sabaha kadar eğlendi. Herkes memnundu. Fakat ben... Ben kendimi Afrika'da canavar avcılığına giden, gece çölde kaplan vuruyorum diye uyuz bir eşek öldüren meşhur Tartaren gibi gülünç buluyordum. Manastır'da da yine fırka karargâhında kırtasiye işleriyle uğraşmak lazım gelmişti. Orada en çok

85 *bela*

sevdiğim bir harbiye arkadaşımla birleşmiştim: İbrahim. Bu İbrahim temiz, civanmert bir süvari yüzbaşısıydı. Kardeş gibi sevişirdik. Harbiye'de iken beni çekip çeviren o idi. Manastır'da dört ay kaldım. İbrahim ile bir evde oturuyorduk. O da benim gibi bekârdı. Orduda gayet iyi bir zabit olan arkadaşım evde işgüzar bir kadın, şefkatli bir ana gibiydi. Her işe eli yaraşırdı. Dümdüz, sade, saf bir gençti. Fikirlerimiz, zevklerimiz arasında hiçbir iştirak noktası yoktu. Fakat sevda gibi arkadaşlığın da fikir ve zevk birliğiyle o kadar az bir alakası var ki... Sakin ve makul İbrahim'in benim üzerimde çok iyi tesiri olmuştu. Zaten okuma merakımın yine bir delilik derecesini bulduğu bir zamandı. Geceli gündüzlü okuyordum.

İbrahim uslu uslu işime gidip geldiğimi gördükçe iftiharından ağzı kulaklarına varıyor:

– Artık uslandın Nazmi... Bundan sonra tehlike yok, diyordu.

Bir gün Edirne'ye nakledilen bir arkadaşı teşyi[86] için istasyona gitmiştik. Trenin kalkmasına yarım saat kadar bir zaman vardı. Yolcu arkadaşımızla İbrahim bagaj ile uğraşıyorlardı. Ben vagonların önünde dolaşarak yolcuları seyrediyordum. İnce bir kadın sesi ismimi çağırdı. Heyecanla başımı çevirdim. Baktım Jermen Rey... Paris'teki maceralarımdan birinin kahramanı.. Beş sene evvel iki ay kadar beraber yaşamıştık. Sonra o yaşlı bir hariciye memuruyla evlenerek Kongo'ya gitmişti. Jermen ara sıra rikkat[87] ve teessürle hatırladığım bir

86 uğurlama
87 acıma

çehreydi. Ona hiç ummadığım bir yerde ve zamanda tesadüf etmek beni fena halde sarstı. Sade ona ait hatıralar değil Fransa'daki bütün hayatım, ömrümün bu bir daha geri dönmeyecek faslı hayalimde canlanıyordu. Geçmiş günlerin bütün füsun ve cazibesi –ağır bir bulut gibi– üstüme çöktü, kendimi kaybettim.

– Jermen nasıl oluyor da seni burada görüyorum?

– Kocam dokuz aydan beri İstanbul sefaretinde kâtip bulunuyor... Ben iki hafta evvel buradaki konsül generalin karısı olan kardeşime misafir gelmiştim.. Şimdi gidiyorum.

– İki haftadan beri burada olasın da ben seni görmeyeyim... Buna isyan ediyorum Jermen... Ne olur bir hafta daha kal..

– İmkânı yok... Bir saat bile kalamayacağım...

– Fakat ben seni nasıl bırakırım düşünsene? En kıymetli bir mazi ayaklarıma kadar geliyor... Onbeş gün bir yerde yaşıyoruz... Şiirsiz, mağmum[88] bir şehrin istasyonunda senin uçup gittiğini görüyorum, arkandan boynumu büküp bakmakla iktifa[89] ediyorum. Bu olacak şey değil...

Jermen kısık bir sesle yavaşça: "Nazmi... Dikkat... Eniştem" dedi.

Galiba pek perişan bir haldeydim. Fakat derhal kendimi topladım, askerlere mahsus sükûn ve sertliğimi aldım.

Manastır konsolosu ile birkaç kadından, bir iki sefaret memurundan müteşekkil bir grup yavaş yavaş yanımıza geliyordu. Jermen beni eski bir Paris arkadaşı diye kardeşine, eniştesine takdim etti.

---

88 gamlı
89 yetinmek

Kardeşi galiba sergüzeştimizi de biliyordu. Eski dostlara mahsus bir laubalilikle bana söz söylemeye başladı. Fakat ben bu mülakatı kestim. Sudan bir mazeretle hemen yanlarından uzaklaştım. Jermen son bir vedaya bile lüzum görmeden istasyondan kaçışıma hayret etti, acı bir inkisar-ı hayal ile donup kaldı.

*
* *

Yirmi dakika kadar sonra hayvanlarını çatlatacak gibi koşturan bir araba istasyonun önünde duruyor, içinden lacivert sivil elbiseli bir adam elinde ufak bir çanta ile atlıyor, bilet almaya lüzum görmeden, kapıları kapatmaya başlayan vagonlara koşuyor...

Teşyiciler vagonların önünde... Yolcular pencerelerde... Mendiller hazırlanıyor... Eller sıkılıyor... Son bir buse için vagon pencerelerine çocuklar uzatılıyor... Arkadaşımızı trene bindirdikten sonra kalabalığın içinde beni arayarak dolaşan İbrahim, sivil bir elbiseyle, elimde ufak bir çanta ile vagonlardan birine atladığımı görünce koşuyor. Basamakta yakama sarılıyor.

– Nazmi... Bu ne hal? Ne oluyorsun?

– İstanbul'a gitmek lazım geldi.

– Çıldırdın mı? İn aşağı... Vallahi seni kurşuna dizerler... İn diyorum... Bırakmam... İkimiz de tekerleklerin altına yuvarlanırız.

Onu kollarından yakalıyorum. Yanaklarına iki şapırtılı buse koyuyorum.

– Merak etme... İn tren yürüyor.. Allaha ısmarladık... Yine görüşürüz...

Kocaman İbrahim Makedonya'da kulaklarına kadar uzattığı bıyıklarıyla hırsından çocuk gibi ağlıyor:

– Bırakmam... Vallahi rayların üstüne yuvarlanır, ikimiz de gebeririz... Seni tard[90] ederler, kurşuna dizerler...

Ben çevik bir hareketle kendimi kurtarıp onu yere indiriyorum, kahkahalarla Kemal'in "Vatan Yahut Silistre"deki, Hamid'in "Finten"deki meşhur tiratlarını okuyorum: "Gideceğim. Önüme babamın mezarı çıksa yine çiğneyip gideceğim."

"Bahr-i zehhâr değil ebr-i şererbâr değil"
"Yıldırımlarla eğer dolsa civarım dönmem"

X

– Jermen Fransa'da bulunduğumuz zaman sana ekseriya Şark'ı anlatırdım. Mesela Nil Nehri'nden büyük bir Göksu Deresi... Üzerinde binbir renkli fenerlerle donanmış yüzlerce, binlerce kayık geziyor... Kayıklarda yaşmaklı feraceli harem ağaları... Derenin kenarında büyüklü küçüklü, kubbeli minareli bir yığın saray... İçlerinde elektrik lambaları yanıyormuş gibi parlak çiniler ve buna benzer daha birçok şeyler... Bu binbir gece masalları dekorunu maatteessüf sana İstanbul'da

90 *uzaklaştırmak*

gösteremeyeceğim. Niçin mi diyeceksin? Şunun için ki İstanbul'da böyle şeyler yok... Göksu denilen yer ufacık bir çamurlu su sızıntısı imiş... Kenarlarındaki saraylar ve bahçeler muhacir kulübeleriyle gübre tarlalarından ibaretmiş... Buhurlar, amberler ve türlü musiki ahenkleriyle dolu havasında sivrisinek bulutları gezermiş... Dikkat ediyor musun Jermen, hep "mış... miş" diye söylüyorum, çünkü bir İstanbullu için ayıp olmakla beraber ben bu Göksu Deresi'ni henüz görmedim... Ben ki coğrafya derslerinden daima tam numara almış bir zabitim... Öyle ise Şark'ı ve İstanbul'u niçin sana bu şekilde tasvir ettim? Sebep gayet basit... Sizin muharrirleriniz Şark'ı böyle düşünmüş, böyle sevmiş, böyle yazmışlar... Şarklılar deyince bu dekor içinde yaşamış adamlar aklınıza geliyor ve belki sırf bunun için bizimle alakadar oluyorsunuz... Binaenaleyh ben de âşıkane ve şairane bir lakırdı zemini olsun diye sana bu masalları tekrar ettim... Evet İstanbul'da bu şeyleri bulamayacağız... Fakat buna rağmen seni ne güzel gezdirip eğlendireceğim. Orada hatır ve hayale gelmez gizli köşeler var... Kocan için güzel bir bahane uydururuz... Seni her gün bir yere götürürüm... Göreceksin ne kadar eğleneceğiz Jermen. İstersen şu meşhur Göksu'dan başlayalım... Yarın için seni kocana bırakıyorum... Adamcağız seni özlemiştir... Öbür gün tam ikide Bebek İskelesi'nde buluşur oradan sandalla karşıya geçeriz olmaz mı?

Tren İstanbul surlarının arasından Sirkeci İstasyonu'na yaklaşırken Jermen'e bu sözleri söylemiştim. Zavallı kadın iki gün sonra Bebek İskelesi'nde kim bilir kaç saat yolumu

beklemiş benim için ne fena şeyler düşünmüştür. Çünkü mülakata gidemedim. Sebebi şu ki Jermen Bebek İskelesi'nde beni beklerken, ben, Bekirağa bölüğünde mahpus yatıyordum. Firarım orduda fena bir tesir yapmış, Harbiye Nezareti trenden çıkar çıkmaz beni yakalatmıştı. Sicilime kaydedilmiş vakalar divan-ı harp huzurunda –hep bir arada– okunurken yaptığım münasebetsizliklere kendim de şaştım. Sertlik ve ciddiyetle meşhur olan Reis Paşa birkaç yerde hafifçe gülmekten kendini alamadı, sonunda "bu kadar az bir zamana bu kadar vukuat nasıl sığdırılır?" diye hayret etti. Muhakemenin[91] cereyanına akış nazaran askerden tardım muhakkak görünüyordu. Fakat o esnada kabine[92] tebdili oldu. Babamın eski ve sevgili bir arkadaşı Adliye Nezareti'ne geldi. Onun nüfuz ve yardımı sayesinde yalnız cezadan kurtulmakla kalmıyordum, fazla olarak başıma hiç ummadığım bir devlet kuşu konuyordu. Yeni Harbiye Nazırı beni ataşemiliter[93] olarak Fransa'ya göndermeye söz vermişti.

XI

– Amca artık korkma... Bu sefer muhakkak adam oluyorum... Göreceksin ne büyük bir ihtiyat ile hareket edeceğim.. Memleketin en tedbirli ve temkinli bir adamı olacağım... Ta ki beni Fransa'dan başka yere atmasınlar... Kozmopolit de...

---

91 yargılama
92 değişiklik, değiştirmek
93 askerî ataşe

Hamiyetsiz de[94]... Ne dersen de... Ben behemehal[95] Avrupa'da yaşamak istiyorum... Ne yapayım, yatsı ezanında ışıkların söndüğü, kurtların, kuşların uyuduğu yerlerde yaşayamıyorum... Kendimi avutmak için türlü delilik icat ediyorum.

Amcam artık memnun ve müsterihti:

– O da bir vatan hizmetidir çocuğum, diyordu. Elverir ki sen bu güzel kararında sebat göster..

– Şu emrim bir ayak evvel çıksa diye öyle sabırsızlanıyorum ki...

Emrim umduğumdan çok daha az bir zaman içinde çıktı. Hemen hareket etmeme hiçbir mâni yoktu. Fakat küçük bir rahatsızlığı bahane ederek nezarete müracaat ettim., eylül nihayetine kadar izin istedim.

Amcam bu hareketimin sebebini bir türlü anlayamıyordu. Ben izah ettim:

– Ailemiz pek fena günler geçiriyor... Yeni vazifem işten ziyade eğlenceye benzer bir şey... Sizi bu halde bırakıp gitmek içime sinmeyecek.

Amcam şüphe ile yüzüme bakıyordu. Devam ettim:

– Sen çok mustaripsin[96]. Zavallı hemşire Şükran ne yapacağını şaşırmış bir vaziyette... Herhalde size küçük bir faydam dokunacağını ümit ediyorum... Eylül nihayetine kadar inşallah Naciye iyileşir... Ben de gönlüm rahat olarak sizden ayrılırım.

---

94 ulusunu koruma azmi
95 ne olursa olsun
96 acı çeken

Amcamın Yalnız Servi'deki köşkü hiç hatır ve hayale gelmez bir felakete uğramıştı. Daha Manastır'da iken bir gün gazetede şu havadisi okumuştum.

"Bükreş şehbenderimiz[97] Neyyir Burhaneddin Bey'in esrarengiz bir suikasta uğradığını haber aldık. Neyyir Bey evvelsi gece evinin bahçesinde meçhul bir şahıs tarafından revolver kurşunuyla göğsünden yaralanmıştır. İfade veremeyecek derecede ağır yaralı olduğu için zabıta, mûmâileyhten[98] hiçbir şey öğrenememiştir. Yalnız o esnada tesadüfen bahçe kapısında bulunan Neyyir Bey'in zevcesi, yüzü siyah bir paltonun yakası içinde saklı bir şahsın duvardan atlayıp kaçtığını görmüştür. Zabıta bunun bir siyasi cinayet olmasını muhtemel görerek o suretle taharriyat[99] ve takibata[100] devam etmektedir."

Neyyir Bey amcamın damadı, Naciye'nin kocası olan hariciye memuruydu. Her gün telgrafla hasta hakkında malumat[101] istiyordum. Gelen cevaplar güzeldi. Neyyir Bey kefeni yırtmıştı. Küçük bir operasyondan sonra süratle iyileşmeye başlamıştı. Fakat ne katil, ne de cinayetin sebebi bir türlü bulunamıyordu. Neyyir Bey iyileştikten sonra da polise izahat verememişti.

Vakanın tek şahidi olan Naciye'ye gelince, o korku ve heyecan neticesi olarak, bir garip sinir hastalığına tutulmuştu. Kocası iyileştiği nispette onun hastalığı artıyordu. O kadar ki

97 *konsolos*
98 *kendisi, sözü edilen kişi*
99 *aramalar*
100 *izlemeler*
101 *bilgi*

Neyyir Bey üç ay izin alarak onu İstanbul'a getirmek mecburiyetinde kalmıştı.

Yalnız Servi'deki köşkte Naciye'yi tanınmaz bir halde buldum. Benzinde bir damla kan, vücudunda bir zerre hayat kalmamıştı. Başına ağır geldiği için sarı saçlarını kesmişlerdi.

Doktorlar bir şey söyleyemiyorlardı. "Sükûn ve istirahatten başka tavsiye edilecek devamız yok... Bir de fazla heyecana kaptırmadan hayata, etrafındakilere alakadar etmeye çalışın. Belki böyle böyle iyileşir" diyorlardı.

Yalnız Servi'deki yalnız köşk zaten bir sükûnet yuvasıydı. Hayata, etrafındakilere alakadar etmek meselesine gelince, zavallının gözü çılgınca sevdiği Jülide'yi –dokuz yaşındaki küçük kızını bile– görmüyordu. Eski şen, canlı Naciye'ye daha ölmeden ölülerin emelsiz ve müstağni[102] sükûneti çökmüştü. Dünya ile alakası muztarip bir nefesten ibaret kalmıştı. Doktorların tavsiyesi üzerine gündüzleri bahçeye çıkarıyorlar, saldide bir çınarın gölgesi altında bir şezlonga uzatıyorlardı. Yüzü muzır böceklere karşı ince bir tül ile örtülü, beyaz ince dudakları, sönük yeşil gözleri yarı açık uyuyor. Çocukların parmakları arasında ezip buruşturduktan sonra yere attıkları ölüm halinde kelebekler vardır... Bütün rengini, süsünü, yaldızını kaybetmiş, topraklar içinde sürünerek can çekişen harap böcekler... Naciye'nin solgunluğu, renksizliği bana onları hatırlatıyordu. Eski güzelliğinden yalnız kaşları kalmıştı... Canlı bir kıvrılışla daima yukarı kalkıyor hissini veren uzun, ince kaşları...

---

102 bir şey beklemeyen

XII

Bir şeye hayret ediyordum. Şükran'da fazla bir yeis görünmüyordu. Hatta eskisinden daha fazla bir neşe ve faaliyetle çalışıyordu. Bizi durgun gördükçe gülmemizi, söylememizi istiyordu. Şükran gibi hassas bir mahluk bu muhakkak ölüm karşısında nasıl oluyordu da bu kadar metanetini muhafaza edebiliyordu?

– Yeis gösterirsem Naciye'nin ölümüne inanmış, bu ölüme razı olmuş gibi görünmekten korkuyorum... Ablamın ölümü bence dünyaların yıkılmasından daha büyük bir şey... Bu olamaz... Ben buna inandığım dakika yaşayamam, çalışamam.

Durgun bir ağustos gecesi Şükran'la köşkün önündeki tenha yolda dolaşıyorduk, uzak bir köşkten bir piyano sesi geliyordu. Yorgunluğunu bahane ederek hemen eve dönmek isteyen amcazademi zorla oraya kadar sürükledim:

Bahçe duvarı önünde durduk. Güzel bir kadın sesi piyano ile beraber ölümden ve ayrılıktan şikâyet eden bir şarkı söylüyordu. Şükran kendini tutamadı. Yavaş yavaş ağlamaya başladı. Sonra bilmem nasıl bir ihtiyaç ile bana müthiş bir sır söyledi:

– Sana kimsenin bilmediği bir şeyi söyleyeceğim Nazmi... Eniştem Neyyir Bey'i kimin vurduğunu ben biliyorum.

– !!! ???

– Naciye ablam... Evet kardeşim Neyyir Bey'i öldürmek istedi...

– Sen çıldırdın mı Şükran? Nasıl olur?

– Geçenlerde bir gece bunu bana Naciye Ablam söyledi.

– Sakın bu hastalık buhranı bir sayıklama olmasın.

– Hayır Nazmi... Bu sır onun yüreğini kemiriyordu. Ona benden daha yakın bir kimse olmadığını biliyorsun... Vakayı bütün tafsilatıyla anlattı: Sonra üzerinden bir yük kalkmış gibi ilk defa sakin bir uykuya daldı. Bir kıskançlık meselesi... Ablamın ne kadar hassas, ne kadar ihtiras ile dolu bir kadın olduğunu biliyorsun... Eniştem Köstence'de bir Rumen kadınını sevmeye başlamış... Çılgın bir aşk... Neyyir Bey, temkinli bir adam olduğu halde genç mektep çocuklarına dönmüş... Her türlü ihtiyatı, karısına, çocuğuna karşı bütün vazifelerini unutmuş... Geceleri evinin bahçesinde buluşacak kadar cüreti artırmışlar... Ablam tahammül edememiş... Bilmezsin zavallı kardeşim, Neyyir Bey'i ne kadar seviyordu... Yine bahçede onları beraber gördüğü bir gece eniştemin çekmecesinden revolverini almış, üzerlerine koşmuş... Neyyir Bey'in üstüne iki el ateş etmiş... İşte gazetelerin günlerce yazdığı suikastın hakikati... Zavallı kardeşim bunları anlatırken boğacak gibi boynuma sarılıyor, çeneleri kısılıyor, gergin şakaklarından terler akıyordu... Ablacığım eniştemin yüzünden ölüyor!

Şükran kollarımda hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Teselli edecek bir kelime bulamayarak saçlarını okşuyordum.

XIII

Sonbahar geldi. Yağmurlar yağmaya başladı.

Bende yolculuk için hiçbir hareket ve hazırlık yoktu... İznimi bir ay daha temdit ettirdiğimi söylediğim gün Şükran'ın gözleri yaşardı. Amcam bana dua ve teşekkür etti:

– Ne yalan söyleyeyim senin bu kadar iyi kalpli bir çocuk olduğunu bilmiyordum... Bu günümüzde bizi yalnız bırakmadın... Hepimiz şaşkın bir haldeyiz. Evin içine çok faydan dokunuyor. Var ol, sağ ol.

Amcam doğru söylüyordu. Köşke çok faydam dokunuyordu. Şükran'ın yorgunluktan, uykusuzluktan sarardığını gördükçe yatmaya gönderiyor, hastanın yanında nöbet bekliyordum. Amcamın kendisini büsbütün yeise kaptırmasına ben mâni oluyordum. Küçük Jülide'ye bakacak benden başka kimse kalmamıştı. Jülide dokuz yaşındaydı fakat nihayet yedi yaşında görünüyordu. Merhamet verecek kadar cılız, renksiz, ufak bir kızcağız... Daima güneşe bakıyor gibi titriyor hissini veren açık yeşil gözleri, yaptığı gizli bir kabahatten korkuyormuş gibi suçlu bir tavrı vardı.

Bahçenin bir köşesinde toz toprak içinde, kediler köpeklerle oynayan Jülide'ye adeta bir dadı olmuştum. Elbisesini ben değiştiriyor, yemeğini ben yediriyor, annesine içlenmesin diye türlü oyunlar, maskaralıklar icat ediyordum. Sabah akşam atıma binerek onu kucağıma alıyor, civarda gezmeye götürüyordum. Bahçenin ta öbür ucunda kimsenin bizi görmeyeceği, işitmeyeceği yerde bir salıncak kurmuştuk. Beraber salıncak sallanıyor, oyun oynuyorduk. Hatta bu minimini kıza bir parça dans öğretiyordum. Kedi yavruları gibi bana alışmıştı. Köşkte bir an peşimi bırakmaz, sokağa çıktığım vakit bahçe kapısı önünde sabırsızlıkla yolumu beklerdi.

Jülide çok zayıf olduğu için çabucak yorgun düşer, kucağımda uyuyakalırdı. Dizlerimde onun nahif[103] vücuduyla

103 zayıf, cılız

kitap okuduğumu gören amcam yanımıza gelir, başını torununun yüzüne eğer, ağlamaya başlardı. Zavallının buruşuk yanaklarından inen yaşlar çocuğun yüzüne dökülür, Jülide hafif ürperme ile gözlerini açardı. Amcam o vakit daha büyük bir heyecana kapılır:

– Bak Nazmi dikkat et... Gözlerini açınca annesi uykudan uyanıyor, diye çocuk gibi hıçkırmaya başlardı.

– Yok yok amca... Nişanlıma münasebetsiz şeylerden bahsetmek yok... Ağlayacak ne var? Annesi iyi olacak... Biz de onunla Avrupa'ya gideceğiz... Öyle değil mi Jülide?

Amcam gözlerini siler, bana dualar ederek yanımızdan uzaklaşırdı.

*
* *

Amcam dua ettikçe, Şükran gözlerinde minnet yaşlarıyla yüzüme baktıkça vicdan azabına benzer bir şey duyuyor, kendi kendimden utanıyor, "ah ben ne fena adamım" diye söyleniyordum. Zavallılar benim aralarında kalmamı sırf bir insaniyet ve merhamet duygusuna, bir akrabalık şefkatine atfediyorlardı. Vakıa bunun da tesiri yok değildi. Fakat asıl sebep başkaydı:

Amcamın köşk komşularından bir eski mabeyincinin kızını seviyordum. Hem de şimdiye kadar hiçbir kadına karşı duymadığım bir hisle... Her zaman kadınlara karşı gayet serbest ve küstahtım. Halbuki bu defa bana bir garip çekingenlik arız olmuştu. Sevda ile itiraf arasındaki güzel zamanı uzatmak için mi? Yoksa çok ehemmiyet verdiğim bu genç kızı yanlış bir hareketle müebbeden[104] kaybetmekten kork-

104 ömürboyu

tuğumdan mıdır? Sebebini pek iyi bilemiyordum. Fakat ona karşı çok mütereddit[105] ve muhterizdim.[106] Bu hal hayatımda ilk defa başıma geliyordu. Demek ki Nazan'ı seviyordum.

Nazan çok cazibeli bir esmer güzeliydi. Esmer sedeflere benzeyen bir rengi, parlak siyah gözleri vardı. Yirmi iki, yirmi üç yaşlarındaydı. Bir türlü kimseleri beğenip evlenemiyordu. Artık ihtiyarlık yaşına girmiş, saçları ağarmış, dünyadan elini eteğini çekmiş olduğum için söyleyebilirim Kemal Bey. Ben de o vakit dayanılamayacak kadar güzel, sevimli, zarif bir erkân-ı harp zabitiydim... Nazan'ın muhteşem mağrur gözlerini bazen yüzümden alamadığını hissediyordum.

Eskiden beri her yaz üç ay Çamlıca'da hava tebdiline gelirlerdi. Nazan Şükran'ın eski bir arkadaşıydı. Onunla beraber Naciye'ye abla derdi. Şimdi haftada bir iki gün hastayı görmeye geliyor, bahçede onun şezlongu yanındaki küçük hasır kanepede saatlerce oturuyordu.

Hasta nöbetçiliği saatlerimi ekseriya onun köşkte bulunduğu zamanlara tesadüf ettirirdim. Bazen de Jülide'yi onun yanına gitmek için gizlice kışkırtır, arkasından giderdim.

Nazan daha şimdiden çehresine, haline annesiz çocukların bîkesliği çöken Jülide'yi acıyarak sever ve daima onunla meşgul olurdu. Akşamüstleri küçük kızı kucağımda ata bindirip gezmeye götürdüğüm vakit mutlaka onların köşkü önünden geçerdim. Nazan'ın elinde bir kitapla bizi duvarın arkasındaki kameriyede beklediğinden emindim. Atımın bazen beş on dakika bahçenin önünde durduğu olurdu.

---

105 kararsız
106 çekingen

Jülide'nin çelimsiz vücudunu kollarımın üstünde havaya kaldırır duvarın üzerinden Nazan'a teslim ederdim.

Bir akşam Nazan yine Jülide'yi kollarımdan alırken:

– Küçüğü çok fena alıştırdınız Nazmi Bey, dedi. Zannederim izniniz bitmiş, bir hafta sonra Fransa'ya gidiyormuşsunuz... Jülide bu akşam gezintilerini çok arayacak.

Bunu öyle bir tavırla söylemişti ki bu akşam gezintilerini arayacakların sade Jülide'den ibaret olmadığını açıkça anlatıyordu.

Açık konuşma zamanının artık geldiğine kâni idim. Nazan ile evlenmek istiyordum.

– Jülide beni unutmayacağına söz verirse ilkbahar mutlaka gelir, onu alıp Paris'e götürürüm. Söz mü Jülide?

Ben heyecanla gülüyordum. Nasıl bir komedyaya alet olduğunu fark edemeyen zavallı Jülide – o daima güneşe bakarak hafifçe titriyor hissini veren açık yeşil gözleriyle– hayran hayran yüzüme bakıyordu.

– Haydi Jülide cevap versene.

Nazan'ın esmer yüzünde gizli bir pembelik dalgalanıyordu. Çocuğun şaşkın sükûtundan istifade etti. Başını onun yüzüne eğerek:

– Nazmi Bey cevap bekliyor Jülide, dedi, haydi ona "bahara mutlaka geliniz. Sizi sabırsızlıkla bekleyeceğim" de.

Duvarın yanından ayrıldığım zaman atımı kısa hamlelerle öyle sıçratışlarım, oynatışlarım vardı ki kalbimin ne çılgın bir sevinç içinde çırpındığını mutlaka Nazan'a bir lisandan daha açık ve iyi anlatmıştır.

XIV

Londra'ya giden bir hariciye memuru ve iki Belçikalı maden mühendisiyle briç oynuyordum.

Yol arkadaşlarımızdan bir Alman seyyahı[107] telâşla içeri girdi. Bozuk Fransızcasıyla:

– Ekspres Edirne'den hareket etmiyor, dedi, bu gece galiba burada kalacakmışız.

Oyuna o kadar dalmıştık ki trenin bir saatten beri Edirne istasyonuna çakılıp kaldığını o zaman fark edebildim.

– Neden acaba?

Alman seyyah dudaklarını büktü.

– Kimse bilmiyor... Herkes başka türlü söylüyor.. Ben de söylenen lisanları pek iyi anlayamıyorum.

Bütün tren halkının rıhtıma döküldüğünü, heyecanlı münakaşalar, gürültüler olduğunu da o vakit fark ettik.

Yol arkadaşlarım:

– Bunu olsa olsa siz anlayabilirsiniz Nazmi Bey, dediler.

Trenden indim. Ahalinin arasına karıştım. Alman'ın dediği gibi hakikaten herkes başka türlü söylüyordu. Birisi Bulgaristan'dan gelen ekspresin yolda bir marşandiz ile çarpıştığını anlatıyor. Hatta telef olanların adedini ve milliyetini sayıyor. Bir başkası trenimizde bir casus heyeti bulunduğunu, hükümetin onları tevkif etmek üzere olduğunu rivayet ediyordu, hatta bugün akşama doğru Bulgaristan'ın birdenbire harp ilan ettiğini bile söyleyen vardı.

107 turist

Biraz sonra bir kanun zabitinden hakikati öğreniyordum: Cisr-i Mustafa Paşa civarında çeteler bomba ile bir köprüyü sakatlamışlar. Bir iki gün trenler işlemeyecekmiş.

Bu münasebetsiz bomba beni de şimendifer köprüsüne yakın bir derecede harap etti. "Köprünün tamiri için bir gün, hatta iki gün deyip de bir işi bir iki hafta savsakladıkları bizde her zaman görünen şeylerdendi.

Fena halde neşem kaçmıştı. Fransa'ya denizden gitmediğim için kendime lanetler ederek arkadaşlarımın yanına döndüm, işi anlattım, onlarda asabileştiler.

Vaktiyle bir otele gidip iyice bir oda temin etmekten başka yapılacak iş yoktu.

Fakat yolcuların içinde bizden çok daha fazla gözü açıklar varmış. Civar oteller baştan başa dolmuştu. Bir yerde iki yataklı bir oda bulduk. Onu da misafirimiz hükmünde olan Belçikalı mühendislere vermek lazım geldi. Hariciye memuru arkadaşlarımızın şehirde bir bildiği vardı. Bana gelince, o kadar sinirli ve titizdim ki en mükellef bir yer de bulsam uyuyup rahat edecek halde değildim. Binaenaleyh geceyi nerede olsa geçirebilirdim.

Bir lokantada neşesiz neşesiz akşam yemeğimi yedim, sonra kendi kendime dolaşmaya başladım.

Yatsı ezanı henüz okunduğu halde bütün ışıklar sönmüştü. Anlaşılan acemilikle izbe bir fakir mahallesine düşmüştüm. Sokaklar bozuk ve karanlıktı. Bütün bu güzelliklere ilave olarak bir de sinsi bir yağmur başlamıştı.

Bir köşe başını dönünce çarşıya benzer aydınlıkça bir meydana çıktım. Henüz kapanmamış iki üç dükkân... Kendi

kendine nargile içen bir Acem tütüncü ile lambasının önünde iki büklüm olmuş kundura tabanları mıhlayan bir kunduracı... Meşinden, deriden, bir yığın karışık eşya arasında, tavana asılmış eyer takımları altında cura çalan bir serrac...[108] Daha ötede iki mahalle kahvesi... Sisli camları arasından içi pek görünmüyor... Sade sarıklı, külahlı acayip hayaletlerin ellerini kollarını salladıkları fark ediliyor.

Bunlardan birinin önünde durmuştum. "İçeri girsem acaba arkamdaki üniforma ile tuhaf düşer mi?" diye tereddüt ediyordum. Yanımdan uzun boylu köylü kıyafetli bir adam geçiyordu. O da durdu. Fakat onun kahveye değil bana baktığını, benim çehremi seçmeye çalıştığını gördüm. Ben de gözlerimi ona çevirmiştim. Birdenbire ikimiz de bağırdık:

– Nazmi...

– İbrahim...

Gözlerime inanamayarak çehresine, kıyafetine bakıyordum. Arkasında muşamba kaplı bir gocuk, ayağında çizmeler, başında siyah bir kalpak vardı. Uzun bıyıklarına şimdi bir de sakal ilave olmuştu.

İbrahim bana dargındı. Divan-ı harpte muhakemem devam ettiği müddetçe çok üzülüyor mütemadiyen telgraf ile havadis istiyordu. Fakat ben selamete çıktıktan sonra kafa tutmaya başlamıştım. Güya bana dargındı. Bir daha adımı ağzına almayacaktı. Yazdığım mektuplara cevap vermiyordu.

Fakat yüz yüze gelince bu infialden[109] eser kalmadı. Zaten böyle olacağını ben evvelden biliyordum.

---

108 eyer, koşum yapan kişi
109 kızma, kızgınlık

Birbirimizi öptükten sonra:

– Bu kıyafet ne İbrahim? Neye buradasın? diye sordum.

Gülerek cevap verdi:

– Askerlikten istifa ettim... Artık koyun ticareti yapıyorum.

– İmkânı yok... Mutlaka benim haberim olurdu... Doğru söyle...

İbrahim bu defa ciddi bir tavırla:

– Bırak sonra öğrenirsin... Uzun mesele, dedi, sen burada ne arıyorsun?

Fransa'daki ataşeliğime gitmek için İstanbul'dan hareket ettiğimi, o münasebetsiz bomba yüzünden bu gece Edirne'de kaldığımı söyledim.

– İsabet oldu, dedi, bir kere daha birbirimizi görmüş olduk. Gel seninle şurada birer kahve içelim... Bu gece artık bana misafir olursun... Ataşemilitere layık bir yerim yok ama... Kusura bakmazsın...

İbrahim'le kahvenin bir köşesinde boş bir masaya oturduk. Arkadaşım kılığı, kıyafeti kendine benzeyen bazı kimselerle selamlaştı. Bunlardan birisini Harbiye'de bizden iki sınıf büyük bir eski arkadaşıma benzettim. Ötekinin bir jandarma yüzbaşısı olduğu muhakkaktı. Selanik'ten Manastır'a giderken yolda tanışmıştık.

Beni bir merak sardı. Bu Edirne'de fevkalade şeyler geçtiğini hissediyordum. İbrahim merak ile sorduğum suallere cevap vermiyor, "Acele etme... Konuşuruz... Sırası var" diyor, garip bir inat ile hep eski şeylerden bahsediyordu.

Konuşurken dikkat ediyordum. Eski sakin, yumuşak İbrahim değildi. Bakışlarına, sözlerine, tavırlarına garip bir canlılık gelmişti. Birkaç defa hiç münasebeti yokken köşede oturan adamların yanına gidip geldi. Hatta bir defasında sokağa çıktı. Onbeş, yirmi dakika kayboldu.

Garip bir vaziyette kalmıştım. Merakım dakikadan dakikaya artmasa belki de kalkıp gideceğim. Nihayet İbrahim geldi, "haydi" dedi.

Nereye gideceğimizi, niçin gideceğimizi evvelden uzun uzun konuşup kararlaştırmışız gibi peşine takıldım. Meydanlıktan sonra dar bir sokağa saptık; büyük, köhne bir evin rutubetli taşlığına girdik.

İkinci katta, kırık pencerelerinden bazıları kağıtla kapanmış geniş bir odada, boş bir ocağın başında kıyafet itibariyle İbrahim'e benzeyen on, oniki kişi toplanmıştı.

Bir asma petrol lambasının ışığı odaya esrarlı bir aydınlık veriyordu. İbrahim beni onlara, onları bana gayet kısa bir surette tanıttı:

– Arkadaşım... Arkadaşlar...

Ocağın yanında kır bıyıklı, ufak tefek bir adam –ata biner gibi bir iskemleye tersine oturmuş– çubuk içiyordu. Bana kapının yanında boş kalmış bir yer gösterdi, keskin bir telaffuzla! "Buyrun" dedi. Bu bir tek kelime bana emreden ve mutlaka itaat edilmek lazım gelen bir adam karşısında bulunduğumu anlatmıştı.

İbrahim odada bulunanlardan yalnız onu ismiyle takdim etti:

– Kaymakam Nusret Bey.

Vücudumdan bir elektrik cereyanı geçmiş gibi birdenbire sarsıldım: Kaymakam Nusret! Daha sağ iken efsane ve destan şahısları sırasına giren, Makedonya ve Trakya köylerinde ismi masallar içinde söylenen büyük reis bu ufak tefek, şanssız ihtiyar mıydı? Ben nasıl bir yere gelmiştim?

O zihnimi toparlamama vakit bırakmadı, aynı keskin telaffuzla söze başladı:

– Sizin için bu çocuk gayet iyi şeyler söyledi... (Bu çocuk derken İbrahim'i gösteriyordu) Tesadüfü ganimet bildik... Sizden memleket için; buralarda çalışan, ıstırap çeken kardeşler için bazı hizmetler isteyeceğiz.

Biraz kısık, derin bir sesi vardı ki telaffuzundaki sertliğe bir garip halâvet[110] veriyordu. Bana öyle geldi ki bu adam dimağından ziyade kalbiyle konuşuyor. Yüzü gölgede kalmıştı. Sade sincabi bir çift gözün radyumlu çelikler gibi için için parlayıp söndüğünü görüyordum. Tereddüt ve sükûtumun nereden geldiğini galiba anladı. İskemlesinde vaziyetini biraz değiştirdi. Korkmuş bir çocuğu teskin eder gibi bir parça istihfafkâr[111] bir merhametle:

– Merak etmeyin, dedi, sizi yolunuzdan alıkoyacak bir şey değil... Şık, zarif salonlarda, hiç rahatsız olmadan, yapılacak bir propaganda işi... Dediğim gibi Trakya'da, Makedonya'da kar, karanlık, kan, ateş içinde uğraşan kardeşlere şöyle uzaktan bir yardım.

---

110 şirinlik
111 küçümser, küçük gören

Gözlerim kararıyor, kulaklarım uğulduyordu. Bütün kanım beynime hücum etmişti.

– Her ne olursa olsun... Maalmemnûniyye... Hayatım bile olsa, diye kekeledim. Bu son sözü söyler söylemez pişman olmuştum. Avrupa'da iş bahanesiyle eğlenmeye giden parlak üniformalı salon zabitinin ağzında bu söz kim bilir ne gülünç görünmüştü?

Kaymakam Nusret, bunu işitmemiş gibi devam etti:

– Vaziyeti ve yapılacak işi kısaca söyleyeyim... Görünüşte Balkanlar sükûn içinde... Fakat için için müthiş bir kasırga hazırlanıyor... Beklenilen büyük günler uzak değil... Bulgarlar, Sırplar zahiren çiftleri çubukları ile meşgul... Hudutlarda hiç akla gelmeyen yerlerden topraklarımıza çete şeklinde ordu parçaları giriyor. Bu hareketleri en münevver[112] Bulgar, Sırp hatta Rus zabitleri[113] idare ediyor... Makedonya'yı, Trakya'yı iyi bilen, talihin sevkiyle şimdiye kadar askerlikten ziyade çetecilik eden bazı arkadaşlar zahiren çekildik... Bir zaruri maceraya atılıyoruz, bir zaman sonra açılacak büyük muharebeye biz şimdiden girişmiş bulunuyoruz... Fakat maalesef iş bununla bitmiyor. Sırp, Bulgar, Yunan gençleri Avrupa memleketlerinde müthiş bir propaganda faaliyetine de giriştiler. Öyleleri varmış ki vaktinde bir haber almak, bir rivayeti[114] tashih[115] etmek, lehlerine iki satır yazı neşr[116] et-

---

112 aydın
113 görünüşte
114 söylenti
115 düzeltmek
116 yayımlatmak

tırmek için Avrupa gazetelerinde fisebilillâh[117] amelelik ediyorlarmış... Biz bu noktada çok zayıfız... Bu malum... Fakat büsbütün elimizi kolumuzu da bağlayıp duramayız... Bazı teşebbüslerimiz var... Sizin mühim bir merkeze ateşe gittiğinizi, girgin, zeki, malumatlı bir salon zabiti olduğunuzu haber alınca bu propaganda işinde sizden istifadeyi düşündük... Şüpheyi celp etmeden her yere girip çıkabilir, birçok kimselerle görüşebilirsiniz... Hasılı isterseniz bize az çok faydanız dokunabilir... Sabaha kadar düşününüz... Yarın İbrahim'le beni görmeye gelirsiniz...

Yeisten, heyecandan tıkanacak gibiydim. İnsanlığım isyan ediyordu. Kuvvetli bir şeyler söylemek, zannettikleri gibi süslü bir salon zabitinden, bonmarşedeki asker elbiseli bebekler gibi alelâde bir oyuncaktan ibaret olmadığımı anlatmak istiyordum. Fakat bunun onlar için o kadar az ehemmiyeti vardı ki...

Kaymakam Nusret, arkasında ayakta duran tıknaz, yaşlı bir adamla konuşmaya başlamıştı. Sonra yeni dışardan gelerek ıslak yamçısını[118] kapının yanındaki bir çiviye asan uzun boylu, kıvırcık ince sakallı bir gence döndü:

– Ne haber Yusuf? Bugünkü bomba için yeni tafsilat var mı?

O başıyla "evet" işareti yaptı. Fakat galiba söyleyecek mahrem şeyleri vardı ki göz ucuyla bana bakıyor, tereddüt ediyordu. Aynı mütereddit bakışı ötekilerde de gördüm. Kendimi fazla görerek, parlak üniformamdan utanarak ayağa kalktım.

---

117 karşılık beklemeden
118 uzun tüylü yünden yağmurluk

Reis hangi hisle gitmek istediğimi anlamış gibi:

– İsterseniz kalabilirsiniz azizim, dedi, biz derviş meşrep[119] insanlarız... Birbirimize biraz fazla emniyet etmesek, insanlıkta doğruluğun asıl olduğunu kabul eden hülyaperestler olmasak zaten böyle maceralara atılmaz, köşemizde rahat otururduk.

Hiçbir insanda şiddet ile mülayemetin[120] –bu sade gaye-i hayal-i askeriyedeki kadar– müessir[121] bir şekilde imtizaç[122] ettiğini görmemiştim. Bir şey söylemeden tekrar yerime oturdum, geç vakte kadar onları dinledim.

Lambanın isli ışığı duvarda titrek, bulanık daireler çiziyordu. Söylenen şeyleri vakalar, rüyalar halinde bulanık, titrek ışık içinde gözlerimle takip ediyor gibiydim: Karlı ormanlar içinde sessiz gece yürüyüşleri, sel sularının, rüzgârların uğultusuyla dolu dağ boğazlarında pusular, kanlı boğuşmalar, takipler, ricatler, alevler içinde yanan köylere muzafferane girişler...

Beni daha çocukken mektep sıralarında çıldırtan, Harbiye'ye sevk eden bu roman ve masal maceraları nihayet hakikat oluyordu.

Paris'in cazibesi –bütün ışıklarıyla, musikileriyle– hayalimde öyle bir sönmüştü ki hatta İstanbul'dan hareketimden beri hiç fasılasız düşündüğüm Nazan bile bütün tesirini kaybetmişti.

119 mizaç
120 yumuşaklık
121 etkin
122 uyuşmak

Geç vakit meclis dağılacağı zaman Kaymakam Nusret'e yaklaştım, bir sarhoş teheyyücü[123] içinde:

– Bana verdiğiniz vazifeyi yapamayacağım, dedim, Avrupa'ya gitmiyorum... Sizinle kalacağım... İcap ederse askerlikten istifayı da göze aldım... Ben göründüğüm gibi sadece bir salon zabiti değilim... Pek yakında göreceksiniz...

Kaymakam Nusret hayret göstermedi, fazla bir şey sormadı. Radyumlu gözlerinde sert bir parıltı ile elimi sıktı. Bu bakış hiçbir heyecanın veremediği bir lezzetle ta yüreğime işledi.

Arkadaşlar bir bir elimi sıktılar. İbrahim en sona kalmıştı. Beni kucaklayıp yanaklarımdan öperken gözlerinden yaşlar akıyordu.

XV

Dokuz ay ben başka bir dünyada, başka bir insan olarak yaşadım. Güzel zarif, zayıf, şen salon zabiti artık ölmüştü.

O sene Balkanlar'da emsalsiz bir kış oldu ve çetelerimizi mütemadiyen devam eden çarpışmalardan fazla zedeledi. Arkadaşlarımızdan birçoğu gezdiğimiz yerlerde dökülüp kaldı. Kimi öldü, kimini ağır hasta olarak memleketlerine gönderdik.

Bu korkunç kış ne bizi, ne de düşmanlarımızı faaliyetten alıkoyamıyordu. Akınlar, baskınlar günden güne artan bir şiddetle devam edip gidiyordu.

---

123 coşku

Ben, bu dokuz ayı mütemadi bir vecd[124] ve heyecan içinde geçirdim. Yorgunluğu, soğuğu, ıstırabı duymayacak hale gelmiştim. Bana öyle geliyordu ki eski hayatım sırf bu günlere hazırlanmak, bu vakaları beklemekle geçmiş sönük bir şeydi ve asıl şimdi yaşıyordum.

İki üç ay içinde adeta ufak bir şöhret kazanmıştım. En belalı, en tehlikeli işlere beni saldırıyorlardı. Kaç defa hudutları geçtim. Beş on eski çeteciyle Bulgar, Sırp köylerine saldırdım; bomba ile köprüler attım. Bu renkli, maden parıltılı gözlerinde bazı ateşleri tutuştuğu zaman dünyayı görmeyen bu adam bana acıyor, "benim sağ kolum oldun Nazmi... Fakat gidiyorsun... Beni kolsuz bırakacaksın... İhtiyatlı hareket et" diyordu.

Üç defa yaralandım. Yaralarımın ikisi hafifti. Yatağa yatmadan savuşturdum. Üçüncü yaram ağır oldu. Yine bir hudut vakasında bir Sırp nöbetçisi beni sağ kalçamdan süngülemişti. Onbeş yirmi gün kadar hareketsiz yatmam lazım geldi. Beni İbrahim'le beraber bir küçük köyde bir değirmene misafir bıraktılar. Duvarları yosun bağlamış taş bir odada yatıyorduk. Kapının yanındaki küçük bir yalağa görünmez bir yerden mütemadiyen su sızıyordu. Yaram çabuk iyi oldu. Fakat rutubetin tesiriyle kollarımda, bacaklarımda romatizma tutuklukları, sızıları başladı. Tamamıyla iyi olup tekrar işe başladıktan sonra da ara sıra bu sızılar beni rahatsız ediyor, şiddetli nöbet ateşleriyle sarsıyordu.

Nihayet ilkbahar geldi, havalar yavaş yavaş açılmaya, ısınmaya başladı. Biz teşkilatımızı ve hareket dairemizi daha

124 ilahî aşkla kendinden geçme

genişletmiştik. Dağlar yeşillenirken biz kanlı maceralara hazırlanıyorduk.

Mayısın ilk günlerinde bir akşamüstüydü. Yirmi beş atlı taşlık bir yoldan dar bir dağ boğazına doğru ilerliyorduk. Karşımıza birdenbire ihtiyar bir çoban çıktı. Kuvvetli bir Sırp çetesinin boğazı kestiğini, yolumuzu beklediğini haber verdi.

Evvela inanmak istemedik. Burası kendimiz için elde ettiğimizi zanneylediğimiz bir yerdi. Fakat eski bir jandarma olduğunu söyleyen, çete işlerinden gayet iyi anladığı görülen ihtiyar çoban tafsilat verdi. Zaten bizim bildiğimiz bazı şeyler de vardı ki çobanın sözlerini tutuyordu, Sırplar bizim teşkilatımızı kökünden yıkmayı düşünmüşler, Kaymakam Nusret'i ne pahasına olursa olsun ortadan kaldırmayı kurmuşlardı. Onların bu maksatla bir zamandan beri gizli gizli hazırlandıklarını haber alıyorduk.

Reis bir dakika düşündükten sonra:

– Çaresiz döneceğiz, dedi, bu gece Allah muinimiz[125] olsun.

Hayret ve dikkatle yüzüne baktım. Onu hiçbir zaman bu kadar bedbin ve mütereddit görmemiştim. Geriye dönmüş, süratle atlarımızı sürmeye başlamıştık. Kaymakam Nusret derin bir düşünceye dalmıştı.

Ona bazı şeyler sormak ihtiyacıyla yanıyordum. Fakat böyle dakikalarında kendisine söz söylenmesini istemez, fena halde asabileşirdi. Tabiatını bildiğim için ağzımı açmaya cesaret edemiyordum. Mamafih bir zaman sonra o kendiliğinden konuşmaya başladı.

---

125 yardımcı

Söylediği şeyler ehemmiyetli değildi. Fakat ben bu sözlerde adeta bir vasiyet kokusu sezer gibi oldum.

Yolun bir köşesini dönünce uzakta bir vadi göründü. Onu geçtikten sonra sağ yamaçtaki bir köye varacak, geceyi orada geçirecektik. Güneş tepelerden birinin üstünde kaybolmak üzereydi. En önde giden reis atını biraz yavaşlatarak beni bekledi. Meyus bir tavırla:

– Şu batan güneşe iyi bak Nazmi, dedi, bir daha göreceğimiz şüpheli...

Sakin, ılık bir akşamdı. Yeşil yamaçlar günün son aydınlıkları içinde gülümsüyor gibiydi. Etrafta tehlikeye delalet edecek hiçbir alamet yoktu. Fakat reisin asabiyetle kaşlarını çatarak söylediği bu bir iki söz beni altüst etti:

– Ne oluyoruz? diye sordum.

O, doğrudan doğruya cevap vermedi. Hırçın bir pişmanlıkla:

– Döndüğümüze fena ettik, dedi, bu kadar gafil zamanım olmadı. Kaç şehit vermek lazımsa bırakıp mutlaka boğazı geçmeliydik... Zaten oradaki kuvvetlerini de ehemmiyetli bir şey tahmin etmiyorum... Anladığıma göre onların vazifesi bir nümayişle bizi geri döndürmek, geceye doğru bu vadiye sürmekten ibaretti.

Parmağıyla önümüzde yavaş yavaş kararan vadiyi gösteriyordu... Radyumlu gözlerinde gayb[126] âlemlerine bakan kâhinlerin cezbeli[127] derinliğiyle kesik kesik devam etti:

126 gizli
127 aşırı ölçüde kendinden geçme

– Planlarını şimdi tamamıyla görüyorum... Nereleri tuttular, hatta kuvvetleri ne kadar... Nerede, nasıl çevirecekler... Biliyorum...

Ben de yavaş yavaş vaziyeti kavramaya başlamıştım... Büyük vakalar ve tehlikeler karşısında daima duyduğum –sarhoşluk neşesine benzer– müfrit[128] teheyyüçle..

– Ne yapalım? Elden geldiği kadar uğraşınız, dedim. Emirlerinizi veriniz...

Sağ tarafımızda, tepeleri görünmeyen dik bir bayır vardı. Kaymakam Nusret onu gözleriyle uzun uzun tetkik etti:

– Atları bırakıp hemen bu tepeyi tutmalıyız... Burasını hesaplamış olmalarını tahmin etmiyorum... Bir kuvvetleri varsa bile ehemmiyetli olmayacak... İcabında çarpışabiliriz de...

Reis artık kararını vermişti. Kamçısını sallayarak arkadaşları topladı. Üç beş sözle vaziyeti anlattı, talimat verdi. Atları bir sel çukuru içinde bir fundalığa bağladık. Omuzlarımızda yalnız silahlarımız ve mataralarımızla tepeye tırmanmaya başladık. Kaymakam Nusret'in tahmini doğruydu. Sırplar planı anlayacağımızı, bu tepeye sığınacağımızı hesap etmemişlerdi.

Gece sükûn içinde geçti; sabah oldu. Görünürde yine hiçbir tehlike yoktu. Hatta arkadaşlardan biri latife tarzında reisin bu defa vehme[129] kurban olduğunu söyledi.

Ortalık iyice ağardıktan sonra atların yanına iki arkadaş gönderdik. Onlar etrafı tarassut[130] edecekler, bir şey yoksa bize işaret vereceklerdi.

---

128 aşırı
129 kuruntu
130 gözetlemek

Aradan yirmi dakika geçmemişti ki aşağıdan üst üste sekiz on silah sesi geldi. Sonra yine ortalığa derin bir sükûnet çöktü. Tepenin aşağıdaki yolları görecek noktalarına koşuştuk. Fakat meydanda hiçbir şey görünmüyordu. Yollar bomboştu.

Ben bir başka arkadaşla aşağı inmeyi teklif ettim. Reis:

– Beyhude kendini öldürteceksin, dedi, derdin çarpışmaksa bugün burada adeta bir askeri muharebe göreceğiz... Muhasaradayız[131].

Reisin bu dediği de çıktı. Çeteler bu tepeyi çevirmişlerdi. Öğleden sonra bir asker muharebesi intizamıyla hücuma başladılar. Her şeyleri tamamdı. Hatta bir makineli tüfekleri bile vardı.

Buna rağmen biz geceye kadar bu hücumlara karşı koyduk. Yerimiz müsaitti. Sonra yirmi kişilik küçük kuvvetimiz en cesur, en iyi çetecilerden mürekkepti.[132] Fakat zavallılar birer birer dökülüyorlardı.

Kaymakam Nusret'in bütün ümidi zaman kazanmaktaydı:

– Muhasara edildiğimiz duyuldu... Jandarma kuvvetleri yoldadır... Aman vakit kazanalım çocuklar diyordu.

Gece karanlığı çökünce çarpışmamız korkunç bir boğuşma şeklini aldı. Arkadaşlar birbirimizden ayrı düşmüştük. Kimse kimseyi göremiyordu. Ben İbrahim'le beraber bir kaya kovuğuna siper olmuştum. Sırplar iyiden iyiye yaklaşmışlar, aramıza sokulmuşlardı. İki taraf da ateşi kesmişti.

131 kuşatma
132 oluşmak

Yalnız ara sıra şurada burada tek bir silah patlıyor, makineli tüfek uzunca fasılalarla bir iki dakika etrafı tarıyordu. Bazen de karanlığın içinde boğuşma sesleri duyuyorduk. Sonra yine korkunç bir sükût...

Gece yarısına doğru bu boğuşmalardan biri de bulunduğumuz kayanın altında, sekiz on metre derinliğinde bir çukurda oldu. Çukurun kenarından sarkan büyük bir ağacın yaprakları aşağısını görmemize mâni oluyordu.

İki kişi karanlığın içinde kesik nefesler, kısık hırıltılar, iniltilerle boğuşuyorlardı. Sırpça bir küfürü, müteakip[133] ağır bir cismin yere yuvarlandığını duyduk. Çetedeki en genç arkadaşımızın, henüz çocuk denecek yaşta bir jandarma mülazımının[134] sesi "anacığım" diye inleyip söndü.

Ne yaptığımı düşünmeden yerimden fırladım; kayanın ucuna kadar koştum; Karanlığa doğru ateş etmeye başladım. Bu esnada ta yakınımda, gözlerimin içinde denecek kadar yakınımda bir alev parladı. Ötesini bilmiyorum.

XVI

Gözlerimi açtığım zaman kendimi bir köy odasında buldum. Pencereden parlak bir güneş ışığı giriyordu. İbrahim karşımda bir sedirin üstüne yarı uzanmıştı. Dalgın dalgın pencereden uzaklara bakıyordu.

---

133 ardından
134 teğmen

Kıpırdanmak istedim. Olmadı. Vücudum benim değil gibiydi. Hiçbir şey hatırlamıyor, hissetmiyordum.

Güçlükle "İbrahim" diye seslendim. O birdenbire ürkmüş gibi titreyerek yerinden fırladı, yanıma geldi:

– Nazmi... Nasılsın?

– Neredeyiz? Ne oldum?

– Yaralısın... Yaran ağır değil. Fakat çok kan kaybettin... Konuşma... Hareket etme...

Yanıma oturdu, bana kaşıkla sıcak bir şey içirmeye başladı. Vakayı dağınık bir surette hatırlamaya, sualler sormaya başlıyordum. O evvela cevap vermek istemediği halde yavaş yavaş söylemeye başladı: Kurtulmamız mucize kabilinden bir şeymiş... Beni kucağına almış; tanımadığı, bilmediği yerlerde rasgele yürümüş, sürünmüş, yokuşlar inip çıkmış... Gün ağarırken tesadüfen bir çoban kulübesine varmışız...

İbrahim orada yaramı nasıl sardığını, beni bu köye nasıl naklettirdiğini anlatırken sözünü kestim:

– Arkadaşlar ne halde... Reis ne oldu? dedim.

İbrahim hafif bir tereddütten sonra başını salladı, dudak ucuyla:

– Bilmiyorum... Nereden haberim olsun? dedi.

Hakikati çok sonra Üsküp Hastanesi'nde nekahet devresine girdiğim zaman öğrendim. Arkadaşlardan bizimle beraber beş kişi kurtulabilmiş... Kaymakam Nusret'i feci bir surette öldürmüşler. Bu büyük muvaffakiyet[135] şerefine Sırp ve Bulgar köylerinde gecelerce şenlik yapılmış...

---

135 başarı

O gün akşama doğru civar kasabalardan birinden bir doktor geldi. Kurşunun köprücük kemiğinin altından hafifçe ciğeri zedeleyerek geçtiğini fakat hiçbir tehlike olmadığını söyledi. Bir iki gün burada tedavi edildikten sonra Üsküp Hastanesi'ne nakledilecektim.

İkinci sabah daha iyi uyandım. Hiçbir sıkıntı ve ıstırap duymuyordum. Hatta biraz neşe ve iştahım bile vardı. Fakat üçüncü gün akşamüstüne doğru müthiş bir üşüme hissettim. Dişlerim birbirine çarpmaya başladı. Vücudum öyle sarsılıyordu ki İbrahim dizlerime oturmaya, kollarımı, avuçlarımı avuçları içinde zapt[136] etmeye mecbur oldu. Biraz sonra bunu şiddetli bir ateş takip etti ve artık kendimi kaybettim.

XVII

İbrahim Üsküp Askeri Hastanesi'nin küçük bir odasında, yatağımın kenarına oturmuş, anlatıyordu:

– Doktor artık nekahet devrine girdiğine, birkaç güne kadar büsbütün ayağa kalkacağını söyledi Nazmi... Artık müsterihim... Sana şimdi istediğin izahatı verebilirim... Yaran o kadar ehemmiyetli değildi, fakat bakımsızlık neticesi olarak ağır bir enfeksiyon yaptı. Onsekiz gün kendini bilmeden bu yatakta yattın... Doktorların ümidi pek zayıftı. "Bünye kuvvetlidir. Belki atlatır" diyorlardı. Bu onsekiz gün yatağının başucunda ne çektiğimi tarif edemem. Ne yapsan hakkımı

136 tutmak

ödeyemezsin Nazmi... Kâh ölü gibi sakin yatıyordun kâh çırpınıp çırpınmaya, sayıklamaya başlıyordun... Daha Edirne'de iken bana Nazan isminde bir kızdan bahsetmiştin... Bunu senin gelici geçici heveslerinden biri sanmıştım... Sen bu Nazan'ı galiba çok seviyorsun yavrucuğum... Hastalığında mütemadiyen onun ismini tekrar ediyordun... Bir gece çok ağırlaşmıştın. Nöbetçi doktoru, "galiba sabaha çıkmayacak" demişti. O gece bir aralık yatağında doğruldun: "Haydi Nazan... Bu sefer ayrılmak yok... Bak ne kadar mesut olacağız... Yaşasın hayat" diye söylenmeye, çırpınmaya başladın. Beni çocuk gibi hüngür hüngür ağlattın... Gayret et de bir ayak evvel, İstanbul'a dön... Arkandan ben de izin alıp düğününe geleceğim...

Bu Nazan meselesine bir türlü akıl erdiremiyordum. Bu genç kızı en çok sevdiğim bir zamanda birdenbire unutuvermiştim. Kaymakam Nusret'in çetesine girmeye karar verdiğim gece görünmez bir el onu benim beynimden silip götürmüş gibiydi. Halbuki hastalığım esnasında Nazan'dan başka kimsenin adını anmadığımı söylüyorlardı. Nasıl ki şimdi de zihnimin anlaşılmaz bir ısrarıyla muttasıl[137] onu düşünüyordum.

*
* *

Şükran yaralandığımı haber almıştı. Hemen her iki günde bir bana mektup gönderiyordu. Bu mektupta diyordu ki:

"Hayatın için hiçbir tehlike kalmamış. Fakat tamamıyla iyi olmak için uzun bir tedavi ve istirahate muhtaç imişsin.

137 *durmadan*

Seni İstanbul'da sabırsızlıkla bekliyorum. Yalnız Servi'deki köşkü kiraya vererek şehre inmek üzereydim. Fakat Çamlıca'nın senin için en iyi bir istirahat yeri olacağını düşünerek vazgeçtim. Hem bu sayede ben de ailemizin ve hatıralarımızın bu eski yuvasında son bir yaz geçirmiş olurum. Ailemizde bize birbirimizden yakın kimse kalmadı. Şimdi tamamıyla iki kardeş olduk. Zavallı Naciyemin bütün mahabbetini sana veriyorum. Tamamıyla iyi oluncaya kadar sana bakmak vazifesi bana düşüyor. Hem zaten "Hemşire Şükran" ismini veren sen değil miydin? Mamafih ümit ediyorum ki bu yaz sana da hastabakıcılık ve ablalık etmeyeceğim. Ayrıca bir annelik vazifesi de yapacağım. İki gün evvel köprüde Nazan'a tesadüf ettim. Seni sordu. Birkaç güne kadar Yalnız Servi'deki köşke geleceklerini söyledi... Sana daha başka havadisler vereyim... Geçen gün yine köprüde..."

İbrahim pencerenin yanında yüksek sesle mektubu okumaya devam ediyordu. Fakat ben artık dinlemiyor, zihnimde eski cümleleri tekrar ediyordum. Kuvvetli ışıklara daha tahammül edemeyen gözlerimi kapatmıştım. Nazan'ın köprüde beni sorduğunu gördüm. Sonra onu Yalnız Servi'de köşkte tahayyül ettim. Duvarın üstünden Jülide'yi uzatıyor, "Gelecek bahara Jülide sizi sabırsızlıkla bekleyecek" diyordu.

Hastalık sinirlerimi çok bozmuştu. Kapalı kirpiklerimden sessiz yaşlar akıyordu.

Mektup bittikten sonra İbrahim'i üstünde ilaç şişeleri duran küçük taş masanın önünde oturttum. "Ben söyleyeyim, sen yaz" dedim.

"Şükran,

Son mektubun bana çok tesir etti. Doktor izin verir vermez İstanbul'a geleceğim. Öyle hissettim ki bugünlerde ben sana nasıl muhtaçsam sen de bana öyle muhtaçsın. Amcamın ölümünden sonra büsbütün yalnız kaldın..."

İbrahim kalemi elinden bıraktı, sahte bir hiddetle kaşlarını çatarak:

– Amcanın ölümü mü? Bunu da nereden çıkardın? dedi.

Gülümseyerek yüzüne baktım:

– Amcam sağ öyle mi?

– Elbette, niye sağ olmasın?

Kaymakam Nusret de sağ... Âlâ âlâ... Memnun oldum.

– ???!!!

Hastaların hırçın istihzasıyla[138] gülüyordum:

– Pekâlâ... Pekâlâ... Al şu kalemi eline şu mektubu bir bitirelim.

Kısa bir tevakkuftan[139] sonra tekrar gözlerimi kapayarak devam ettim:

Şükran! Yanımda harbiye senelerinden beri benimle arkadaşlık etmiş, son macerada kendini feda ederek yaralı vücudumu saatlerce kollarında taşımış İbrahim diye bir arkadaşım var ki şimdi de bana kâtiplik ediyor. Bu İbrahim

138 ince alay
139 duraklama

Makedonya'da çetelerle çarpıştığımız zamanki kıyafet ve buşuneti[140] ile ezkaza rüyana girse feryat ederek uykudan uyanırdın. Fakat şimdi mektubumu yazarken aldığı tavırları görsen masum, rikkatli[141] bir kız çocuğu sanırsın. Ben sana amcamın ölümünden bahsederken bu zavallı saf arkadaş aklı sıra beni aldatıyor: "Amcan neden ölecekmiş efendim? Elbette sağdır" diye yalan söylüyor. Mektubu bitirdikten sonra bu arkadaşa, yalan söylemek ihtiyacını duyarsa ancak karanlıkta söylemesini tavsiye edeceğim. Çünkü gözleri, dudakları, rengi derhal bu yalanı meydana çıkarıyor. Her ne ise mektuba devam edelim Şükrancığım. Hakikati benden saklamana hacet yok. Amcam Naciye'nin ölümüne tahammül edemedi, eriyip gitti. Bunu gayet iyi biliyorum. Bundan evvelki mektuplarını ehemmiyetle okudum. Amcama dair bir kelime yok, sonra Yalnız Servi'deki köşkten ayrılmak hakkındaki kararın da gösteriyor ki yapayalnız kaldın Şükrancığım. Fakat emin ol ki bütün acılarını anlayan bir büyük kardeşin var. Nazan Hanım geldiyse benden selam söyler misin Şükran'cığım? Sana uzun bir mektup yazmak istiyorum. Fakat münasebetsiz İbrahim aksilenmeye başladı. "Yorulacaksın... İki satırdan fazla yazmam... Kaçarım" diyor. Canavarın tabiatını biliyorum. Kaçar mı kaçar. Pek yakında geliyorum. Gözlerinden öperim.

---

140 kabalık
141 yufka yürek

XVIII

Çamlıca'da ilk akşamım... Şükran ile bahçedeyiz... Bakımsızlıktan büsbütün harap olmuş, baştan başa yabani otlarla, mor çiçekli dikenlerle dolmuş bahçedeyiz... Alemdağı tepelerinden donuk bir ay doğuyor. Etrafta ağustosböceklerinden başka ses yok...

Ben geçen sene Naciye'nin bütün günlerini altında geçirdiği büyük ağacın yanında, yüzünde muzır böceklere karşı örtülmüş bir tül ile bitap yattığı şezlongun üstündeyim... Şükran karşımda alçak bir bahçe iskemlesinde... Vücudu biraz öne eğilmiş; dirsekleri diz kapaklarına, bilekleri çenesine dayalı... Uzun müddet soğukta titredikten sonra nihayet bir ocak başına gelmiş insanlar vaziyetinde... Hissediyorum ki zavallı çocuk aylardan beri çektiği ruh yalnızlığından bu gece bir parça kurtuluyor... Eleminin[142] vüsatını ancak bu gece anlayabiliyorum... Dünyada en sevdiği iki insanın beş ay fasıla ile öldüklerini gördü. "Hiç olmazsa Jülide'yi birkaç ay bana bırakınız" diye eniştesine yalvarmış... Fakat Neyyir Bey razı olmamış, onu Çamlıca'daki köşkte Gülizar Kalfa ile yalnız bırakıp Romanya'ya gitmiş... Güzel ruhlu Şükran ona darılmaya kendinde hak görmüyor: "Ne yapsın... Onun da şimdilik Jülide'den başka kimsesi kalmadı" diyor.

Bugün beni karşıladığı zaman onu çok şen ve sakin görmüştüm. Sade gözlerinin etrafı biraz kararmış, yüzü solmuştu. Zavallının geçirdiği büyük fırtınayı gösterecek iz yoktu. Za-

142 genişlik, büyüklük

man zaman eskisinden daha büyük bir neşe ile gülüyordu. Fakat şimdi anlıyorum ki bu bir masum komedyadan ibarettir. Sırf beni bu düşkün zamanımda mükedder[143] etmemek için ihtiyar edilmiş[144] bir merhamet yalanı... Nitekim artık kendini tutamıyor. Gündüz her şeye karşı şen bir kayıtsızlık gösterdiği halde şimdi yavaş yavaş sızlanmaya başlıyor. Benden teselli bekliyor. Hakkı yok mu? Ağır başlı bir aile annesi gibi görünmesine rağmen henüz çocuk sayılacak bir yaşta değil mi?

Şükran'ın sağ kaşına doğru sarkan beyaz saç demetinin içine nasılsa, bir yıldız böceği girmiş... O farkında olmadan, alnında bu canlı süsün pırıltısıyla devam ediyor:

– Geceden iyiydi. Hatta bana piyanoda sevdiği bir şarkı çaldırdı. Aylardan beri yüzüne bakmadığı Jülide'yi yanına aldı. Saçlarını düzeltti. Fakat gece yarısından sonra ağır bir dalgınlık çöktü. Gözlerini bir daha açmadı. Ölünceye kadar, iki gün, o halde kaldı... Nihayet bir akşamüstü...

Şükran artık kendini tutamayarak hıçkırıyor, fakat derhal büyük bir gayretle kendini zaptediyor, gözlerinde yaşlarla, gülerek, benden af diliyor:

– Senin yanında böyle şeylerden bahsetmek doğru değil ama ne yapayım. Üzülme Nazmi... Dünyadır bu... Elbette bu günler de geçer...

Amcazadem sözünü değiştiriyor; uzak akrabalara, bildiklere dair eğlenceli şeyler söylemeye çalışıyor; bu yapmacık

143 kederli
144 seçilmiş

neşelerin elemli ağzında en acı matem hikâyelerinden daha müessir olduğunu anlayamıyor.

– Şükran bak hava ne kadar güzel... Yavaş yavaş yürümek için kendimde bir arzu duyuyorum... Haydi seninle bahçeden yola çıkalım...

– Nasıl yürüyebileceksin Nazmi?

– Yürürüm... Hem sen de beni kolumdan tutarak yardım edersin... Gidebildiğimiz kadar gideriz...

Şükran belki benim kuvve-i maneviyyemi kırmamak için razı oldu. Ayağa kalktım. Kapıya doğru yürümeye başladık. Fakat dizlerimin titrediğini, yürürken çok ıstırap çektiğimi anlıyordu.

Bir vesile ile: – Nazan belki bir iki güne kadar gelir, dedi.

– Nazan Hanımlar daha köşke gelmediler mi? diye sordum.

– Gelmişlerdi... Fakat bir akraba düğünü için iki gün evvel İstanbul'a indiler... Galiba pazartesi dönecekler... Nazmi sen yorulmaya başladın... Haydi şu gezintiden vazgeçelim... Eski yerimize dönelim.

Şükran bu gezintiyi niçin istediğimi anlamış, Nazan'ın Çamlıca'da olmadığını mahsus söylemişti. Mektuplarında birkaç defa ondan bahsettiği halde, bilmem neden, o gün hiç adını anmamıştı.

Şükran'ın kolunda bahçe kapısına kadar yürüdüğüm yol beni bitirmişti. Geri dönmeye kuvvet bulamadım. Soluk soluğa yere, kurumuş bir kır lavantası kümesinin üstüne çöktüm.

Şükran, bu genç kızın hayatımda ne kadar ehemmiyeti olduğunu bir kere daha anlıyordu. Yanıma oturdu. Ellerini dizlerime koydu. Bana en tatlı ümit verici kelimelerle Nazan'dan bahsetmeye başladı.

XIX

Ağustos bitmek üzereydi. Ben Yalnız Servi'deki köşke geleli bir ay olmuştu. Fakat Nazan hâlâ gelmiyordu.

Artık yeisimi, asabiyetimi saklayamadığımı gören Şükran da benimle beraber üzülüyordu.

Bir gün Şükran işleri için İstanbul'a inmişti. Akşamüstü köşke geldiği zaman çarşafını çıkarmadan odama geldi. Çehresi yorgun ve soluktu. Fakat memnun memnun gülüyordu:

– Müjde var Nazmi, dedi, Nazan yarın geliyor... Bugün işlerimi bıraktım. Nazan'ın Nişantaşı'ndaki evine gittim. Annesi mühimce bir hastalık geçirdiği için naçar İstanbul'da kalmışlar... Fakat yarın geliyorlar... Hem de kaybettikleri zamanı telafi için teşrin-i sâniye[145] kadar burada kalacaklar...

O gece bütün ümitlerim ve neşem yeniden doğmuştu. Amcazademle geç vakte kadar Nazan'dan bahsettik. Artık büsbütün açık konuşuyorduk. Hastalığın verdiği zaaf ve rikkatle kendimi bırakıyor, ona sevdamı bütün incelikleriyle anlatıyordum.

---

145 kasım ayı

Geçen sene buradan ayrıldığım vakit Nazan'ı bu kadar seviyor muydum? Hiç zannetmem. Üç dört ay evvel ise adeta unutmuştum. Ara sıra aklıma geldikçe yüzünü gözlerimin önüne getirmek için güçlük çekiyordum. Halbuki şimdi o yalnız çehresinin en ince çizgileriyle değil giydiği elbiselerin rengine, süsüne varıncaya kadar mevcudiyetiyle zihnimde yaşıyordu.

O gece müfrit bir teheyyüç içinde olmama rağmen Şükran'da bir şeye dikkat ettim: Nazan'dan daima seve seve bahseden amcazademin benim ondan bu kadar dikkatle bahsedişimi istemiyor gibiydi. Halinde mahzun bir asabiyet, dudağının ucunda muztarip bir çizgi vardı.

Üzüldüğümü bahane ederek beni susturmak istiyor:

– Haydi artık yat Nazmi... Bu kadar geç kalmak senin için iyi değil... Üzülme... Nazan ile çok mesut olacağına emin ol... Geçen seneden beri kendi derdimden dünyayı görmüyordum... Nazan'ın sana karşı olan hislerini bilemem... Fakat ben Nazmi Ağabeyimin herhangi bir genç kız tarafından sevilmemesine imkân vermiyorum... Biliyorsun ki ordunun en güzel zabitisin kardeşim...

Sesi derin bir hüzün ve şefkatle titriyordu. Mavi gözleri günün yorgunluğundan bitap ve mahmur ayağa kalktı, bir kabahat için özür diler gibi mahcup bir gülümseme ile boynunu bükerek:

– Müsaade eder misin ben yatmaya gideyim Nazmi, dedi, Çok fazla yorgunum...

*
* *

Şükran odadan çıktıktan sonra düşünmeye başladım. Nazan'ı çok sevip beğendiği, onunla evlenmemi çok istediği halde niçin benim ondan bahsetmeme tahammül göstermemişti? Ordunun en güzel zabiti olduğumu, herhangi bir genç kız tarafından sevilebileceğimi söylerken "ağabeyim", "kardeşim" kelimelerini kullanmaya neden lüzum görmüştü?

Kendi kendime düşünmeye başladım:

"Ben bu gece ümidimle, fazla neşe ve heyecanımla Şükran'a karşı saygısızlık ettim... Amcazadem yapayalnız kalmış ümitsiz, tesellisiz bir çocuk... Bizim saadetimizle kendi ümitsizliğini karşılaştırdı; mahzun oldu... Dünyada bundan tabii ne olabilir? Zavallı Şükran, belki de Nazan ile evlendiğim vakit kendisini büsbütün ihmal etmemden korkuyor... Bu çocuk için behemehal bir şey düşünmeli... Ah benim İbrahim'im o kadar fazla altın yürekli olacağına bir parça daha zarif ve cazibeli bir adam olsaydı...

XX

İki üç gün sonra bir akşamüstü Şükran yine İstanbul'dan dönüyordu. Elinde paketlerle ahırın önünden geçerken, başını çevirdi beni gördü.

– Ne o Nazmi... Sen giyinmişsin?!!

– ....

– Neye öyle kapının arkasına siper oldun? Saklanıyor musun?

Gülerek yanına gittim:

– Saklanıyordum fakat olmadı... Aksi gibi buradan geçtin...

Gülümseyerek kaşlarını kaldırdı:

– Bu saklanmana sebep?!

– Yaramazlığa hazırlanan çocuklar için ilk yapılacak iş saklanmak değil midir? Fakat ben senin bu kadar erken döneceğini ümit etmiyordum.

Şükran beni baştan aşağı süzüyor, bilhassa kamçıma bakıyordu. Genç bir anne sertliğiyle:

– Ne oluyor Nazmi? dedi.

– Hiç... Bir parça atla dolaşacağım da...

Şükran hafif bir feryat kopardı:

– Bu halde mi? Dünyada olmaz? Hakikaten sen yaramaz çocuklara döndün... Anlaşılan seni evde yalnız bırakmaya da gelmeyecek... Haydi içeri...

Amcazademde öyle amirane bir tavır vardı ki az daha itaat ediyordum. Fakat bir iki adım attıktan sonra durdum:

– Rica ederim Şükran, dedim, bugün bana izin ver... Çok muztarip olacağım... Görüyorsun ki birkaç günden beri iyiyim... Bahçede gezip dolaşıyorum... Hızlı yürüyünce, merdiven çıkınca çarpıntı gelmiyor... Hem şöyle bir gezmek, hem de ne dereceye kadar iyi olduğumu anlamak istiyorum... Görüyorsun ya hemen hemen bir tecrübe...

Şükran beni zorla fikrimden döndüremeyeceğini anlamıştı. Biraz evvelki genç anne sertliğini mazlum bir kız kardeş yalvarmasına çevirdi:

– Nazmi yapma... Yüreğimin ne kadar üzgün olduğunu biliyorsun... Maksadını anlıyorum... Geçen seneki gibi atla

Nazan'ı görmeye gideceksin... Fakat hiç olmazsa bir hafta daha bekle...

Başımı önüme eğdim, önüne geçilmez bir mecburiyetten bahseder gibi:

– İmkânı yok hemşire Şükran, dedim, bugün onu görmezsem ölürüm...

Aramızda şiddetli bir mücadele başlamıştı. Şükran kolunda paketleriyle yorgun ve mustarip yalvarıyordu:

– Nazmi bana da günah... Bak bütün üzüntülerim, evdeki meşguliyetlerim yetişmezmiş gibi bir de sokaklarda koşuyorum... Dairelerde, avukat yazıhanelerinde sürünüyorum... Üzme beni...

Ne bu yalvarmalar, ne de onun cezaya kaldırılmış bir mektep çocuğu gibi yüzünü duvara çevirerek, gözlerini bileğine dayayarak hüngür hüngür ağlaması beni kararımdan vazgeçiremedi:

– Çok yanılıyorsun hemşire Şükran... Ben zannettiğin gibi değilim... Tamamıyla iyi oldum artık... Hem bineceğim at kuzu gibi usludur. Sonra benim ne iyi bir süvari olduğumu bilirsin... En azgın bir atın sırtı benim için bir koltuktan, bir karyoladan daha emindir... Göreceksin Şükran...

Canlı, çevik, seri hareketlerle atı ahırdan çıkardım. Kahkahalarla gülüyor, Şükran'la şaka ediyor, ıslık çalıyordum. Yabancı bir göz beni hayat ile şen, kuvvetli bir genç zannedebilirdi. Fakat kendimi böyle göstermek, Şükran'ı teskin etmek için sarf ettiğim cehd[146] ve gayret beni öyle harap ediyordu ki...

---

146 çaba

Nekahet zamanım doktorların tahmininden çok fazla uzamıştı. Hâlâ akşamları ateş geliyordu. Sabahları başım ağır, göz kapaklarım şiş, akşamlardan daha yorgun uyanıyordum. Kollarımda, dizlerimde bir dermansızlık vardı ki bir türlü geçmiyordu. Uykularım da intizamsızdı.[147] Uyku ile uyanıklık arasında kabuslu uyuşukluklardan sonra havasızlıktan tıkanarak gözlerimi açıyordum.

Bindiğim at (M...S)'deki çiftliğimin kiracısı tarafından hediye gönderilmiş genç bir İngiliz-Arap melezi idi. Yumuşak bir hayvan görünüyordu. Efendisinin şakaya gelir bir adam olmadığını derhal hissetmiş gibiydi.

Şükran hâlâ elleri atımın dizgininde beni bırakmıyor, lakırdıya tutuyordu. Hayvanın yüzünü ara sıra öyle bir okşayışı vardı ki adeta ondan benim için merhamet istiyordu:

– Ben artık gideyim Şükran, dedim, görüyorsun ya geçen seneden hiç farkım yok... Sade bir şey eksik... Küçük Jülide... Onun da kollarımda bulunmasını isterdim.

Etraftaki büyük ağaçların gölgesi içinde yavaş yavaş ilerlemeye başladım. At ikide bir silkiniyor, kuvvetimi tecrübe etmek ister gibi zayıf hırçınlıklar yapıyor, beni yoruyordu. Dizlerimde bir tutukluk, bileklerimde bir titreme vardı. Sol kolum fena halde ağrımaya başlamıştı. Göğsümden sıcak bir halecan[148] dalgasının kabardığını, bütün vücuduma yayıldığını duyuyordum. Aklıma gelen fena ihtimalleri defetmek için "Nazan'a yaklaşıyorum. Bu teheyyücün sebebi odur"

147 düzensiz
148 kalp çarpıntısı

diye düşünüyordum. Kulaklarımda uzaktan bir değirmenin sesine benzeyen uğultular vardı. Birdenbire güneş tutulmuş gibi yola karanlık basıyor, bu karanlığın içinde kıvılcım gibi bir şeyler uçuşuyordu. Kuruyan dilimde bir pas acılığı hissediyordum.

Karşımdaki manzara –bir dürbünün ters tarafından görülmüş gibi– uzaklaşıyor, dünya gözümün önünde korkunç bir vüsat ve derinlik alıyordu. Bu esnada at mı şiddetle sarsıldı, yoksa bana mı öyle geldi? Kollarım bacaklarım birdenbire çözüldü, bir bahçe kenarındaki bir çalı yığınının üstüne yuvarlandım. Ötesini bilmiyorum.

XXI

– Bir ay evvel, daha doğru dürüst yürüyemediğim bir zamanda ata binmekle büyük bir hata işlediğimi biliyorum. Azizim doktorum... Cezamı ağır surette çektim... Bir daha emirlerinizden çıkmayacağımı katiyen vaat ediyorum... Nitekim üç günden beri kendimi gayet iyi hissettiğim halde bahçeye bile inmekte tereddüt ediyorum... Fakat ben de sizden bir söz isterim... Ne vakit büsbütün iyi olacağım?.. Artık o kadar sabırsızlanıyorum ki...

Çamlıca'da beni Vefik Halil isminde bir Paris arkadaşım tedavi ediyordu. Vefik yirmi gün evvel bir konsültasyona lüzum gördüğünü söyleyerek miralay rütbesinde bir asker doktoru davet etmişti. Miralay bugün de onunla beraberdi.

Bu sualim üzerine iki meslektaş birbirlerine baktılar. Vefik başını pencereye çevirerek dışarısını seyretmeye başladı. Öteki hafif bir tereddütten sonra:

– Aslanım! Sıhhatiniz hakikaten düzelmiştir, dedi. Artık gezip dolaşmanızda bir mahzur kalmadı... Yalnız şu var ki... Oldukça uzun bir zaman istirahat edeceksiniz... Sonra bazı tedbirlere ihtiyaç var...

Bu sözlerden sonra odaya ağır bir sükût çöktü. Miralay artık susuyor, ben bir şey sormaya cesaret edemiyordum.

Vefik asabi bir hareketle ayağa kalktı, yanıma gelerek elimi tuttu. Gözlerinde meyus bir muhabbetle:

– Nazmi, dedi, seni çok iyi tanıdım. Ne kadar kuvvet-i ruh sahibi bir genç olduğunu biliyorum... Onun için açık konuşmamızı tercih ediyorum... Sen üç beş sene dinlenmeye, hatta tedavi edilmeye muhtaçsın...

İçimde birdenbire bir şey burkuldu. Heyecanımı zapt edemeyerek:

– Anladım, dedim, vahim[149] bir hastalığım var... Öleceğim...

Bu "öleceğim" kelimesi dudaklarımdan bir feryat gibi çıkmıştı. Ölümü ilk defa ürpertici dehşetiyle karşımda görüyor, çocuk gibi titriyordum. Ben ki ölümle aylarca yüzyüze yaşamış, hayatımla oyuncak gibi oynamıştım.

Fakat teessürüm uzun sürmedi, gururum galebe[150] etti, sesimdeki ihtizazı[151] söndürmeye bütün kuvvetimle çalışarak devam ettim:

---

149 tehlikeli
150 yenmek
151 titreşim

– Ne beis var, söyleyiniz... Ölümden pek fazla çekinen bir adam olmadığımı zannederim ki gösterdim.

Bu defa Miralay cevap verdi:

– Hastalığınız zannettiğiniz kadar vahim bir şey değil aslanım... Hatta buna hastalıktan ziyade bir nevi sakatlık diyeceğim... Tarz-ı hayatınızı[152] değiştirmeniz lazım gelecek... Şimdi beni dikkatle dinleyiniz... Vefik Bey ile vardığımız neticeyi size hulasa[153] edeyim: Kavi[154] bir bünyeniz var... Biraz nevrasteniye müstait olmasından başka kusuru olmayan bir vücut... Küçük yaşınızdan beri mizacınızda pek fazla ıttırat [155]bulunmaması, müfrit faaliyetlerinizi dimağ ve adale yorgunlukları takip etmesi gibi haller bunun alâmetidir... Fakat makul bir derecede kalmak şartıyla bu asabiyet bilakis sizin için bir kuvvet ve faaliyet menbaı[156] idi... Bu güzel sıhhatinizle oyuncak gibi oynamışsınız aslanım. Sürmenaj neticesinde nevrasteniniz artmış... Mamafih bunun, bugünkü hastalığınızın asıl müessiri Makedonya'da bataklıkların rutubeti içinde, aldığınız hâdd ve umumi[157] romatizmadır... Romatizmanın bu nevii[158] çok kere kalbi bozar, (andökardit) yapar... Romatizma geçer fakat kalp illeti baki kalır... Siz de maatteessüf böyle bir (andökardit) başlamış aslanım...

Vefik tahammül edemedi, meyus bir asabiyetle:

---

152 yaşam şekli
153 özetlemek
154 dayanıklı
155 düzenli gidiş
156 kaynağı
157 çabuk ilerleyen
158 türü

– Henüz bir başlangıç Nazmi, dedi, çok hafif bir derecede... Temin ederim ki korkulacak bir şey değil...

Acı acı gülümseyerek onu susturdum:

– Çocuk değilim Vefik... Bırak beyefendi devam etsinler.

Miralay alnında parlayan ter damlalarını mendiliyle silerek devam etti:

– Bugün şikâyet ettiğiniz nefes darlıkları, çarpıntılar, halsizlikler, ayaklardaki hafif şişler bundan ileri geliyor... Sinirlerinizin yorgunluğu da tabii bu ıstırapları (malez)i artırıyor... Yaranızın bu nokta-i nazardan bir tesiri olduğunu zannetmiyoruz... Yalnız yaranın intan[159] ile karışması sizi fazla zayıf düşürmüş, avarız-ı asabiyeyi[160] artırmış... hastalık için müsait bir inkişaf zemini hazırlamış... İşte hastalığınızın hulasatü'l-hulasası aslanım... Tekrar ediyorum ki hastalık şimdilik hafif bir derecede... Eğer kendinize iyi bakarsanız, tarz-ı hayatınızı değiştirirseniz hiçbir tehlike yok... Tabii bir insana mukadder olan ömrü yaşar, ihtiyar olursanız... Fakat bundan sonra heyecan ve hareket katiyen yasak...

Çılgın bir isyan içinde kıvranıyordum. Teessürümü belli etmemeye çalışarak:

– Birdenbire götüren hastalıklardan çok korkunç doktor bey dedim, hayatta heyecan ve hareketten başka ne vardı ki? Buna "diri diri mezara gireceksin... Ellerin hasta kalbin üstünde, on sene, yirmi sene, dünyayı görmeden yaşayacaksın... Dünyanın neşesi, gürültüsü kulağına geldikçe elinle bu

159 mikrop
160 özünün özü

hasta kalbe basacaksın" demek. Ben nasıl tahammül ederim? Ölüm bundan on kat temiz bir şey doktor bey...

Vefik başını pencereden dışarıya çevirmiş, uzaklara bakıyordu. Miralay mahzun bir şefkatle:

– Sizin gibi canlı ve hassas bir insan için bunun ne kadar elim bir mecburiyet olduğunu anlıyorum, dedi, fakat nevmit[161] olmayınız... Sakin, ihtirassız, mütevazı bir aile hayatı vardır ki onun da kendine göre zevkleri ve saadetleri yok değildir aslanım...

– Ben askerim doktor bey... Dediklerinizi nasıl yapabilirim?

Vefik ile Miralay uzun uzun bakıştılar. İhtiyar doktor biraz sıkılarak:

– Aslanım netice malum oluncaya kadar size söylemeye lüzum görmedik... Fakat ben Vefik Bey'in sadece konsültasyon için davet ettiği bir meslektaş değilim... Sıhhiyenin "teftiş-i insanî" komisyonundan geliyorum... Yaşayabilmeniz için askerliği bırakmanız lazım...

– Demek ben artık tekaüt ediliyorum?

Bu defa Vefik cevap verdi:

– Beyefendi senin tekaüdüne lüzum gösterdi... Ben de kendilerinin fikrindeyim... Hayatın için bu katiyen elzem[162] bir şeydi.

Ağzımda bir zehir acılığı vardı. Yerimden kalkmak ister gibi bir hareket yaptım. Dizlerim tutmadı. Düşkün bir tavırla

161 ümitsiz
162 gerekli

kendimi bıraktım. Uzun mücadelelerden sonra nihayet mahkemenin kararını dinlemiş, ölümü kabul etmiş bir mahkûm tevekkülüyle başımı önüme eğdim. Artık isyanlarım da bitmişti. Bütün dünyayı düşman gibi görüyor, kendimle acı acı eğleniyordum:

– Bu yaşta tekaütlük ne güzel!.. Üsküdar mahallelerinden birinde dar bir sokağa yerleşirim... Basma bir entari yaptırırım... Bu entarinin üstüne yazın bir pike hırka, kışın bir avniye kaput giyip kahveye çıkarım... Beni mahalle heyet-i ihtiyariyesine[163] aza yaparlar... Talih yardım ederse belki muhtar da olurum... Kocası dışarda olan komşu hanımlarına mektup yazarım... Mahallenin önüne düşüp mahalledeki uygunsuz kadınları şikâyet için karakola, viranedeki süprüntülerin kaldırılmasını rica için belediyeye giderim... Nikâhlar, düğünler, cenaze alayları gibi meşgaleler de eksik olmaz... Mesela Miralay Bey bir gün yine tekaüt edilecek bir hastadan dönerken arabasını durdururum, Asmalı Kahve'de zorla bir kahve içiririm... Vefik de belki benimle sevabına tavla oynamaya gelir... Bu sakin, ihtirassız,[164] mütevazı hayatın işte böyle kendine göre doyulmaz zevkleri ve saadetleri olacak doktor bey...

Miralay görgülü, filozof bir adamdı:

– Aslanım siz bana adeta garaz oldunuz, dedi, bu halet-i ruhiyyeyi[165] altmışı geçmiş, parmağını kımıldatmaya hali kalmamış alîl zabitlerde de gördüm.... Ağzımdan tekaüt sözünü

163 ihtiyar heyeti
164 tutkusuz
165 ruh hali

işittikleri gibi bana garaz oluyorlardı... Şimdi yeni ameliyat bıçağını yemiş bir hasta vaziyetindesiniz... İlk acılar, ilk tesirler geçtikten sonra bana hak vereceksiniz, gençsiniz. Bu arızaya rağmen iyi bir bünyeniz var. Hakikaten mesut seneler geçirebilirsiniz. Bu vaziyetiniz hakkında Vefik ile uzun uzun konuştum... O sizi ikna etmeye çalışacak... Fakat ben de fikrimi söyleyeyim... (M...S) Adası'nda bir çiftliğiniz varmış... (M...S)'i bilmiyorum. Fakat Rodos'ta epeyce bulundum... Oraya çok benziyormuş... Hemen hemen yaz kış değişmeyen ılık, güzel bir havası varmış... İstanbul'dan behemehal uzaklaşıp oraya gitmelisiniz... İstanbul hem havasındaki ıttıratsızlık itibariyle size iyi gelmeyecek... Hem de sizi olmayacak hatıralar, hummalar, emellerle bozup üzecek. Size tam manasıyla inziva lazım. Bu şehirden kaçmalısınız... Birkaç ay sonra, gelecek baharda kendinizi çok daha iyi bulacaksınız. Yorulmadan çiftliğinize ait işlerle meşgul olabilirsiniz. Sonra bir aile teşkil etmenizde de bir mahzur yoktur... Hatta maneviyetinizi, tarz-ı hayatınızı düzeltmek itibariyle çok iyi olur diyeceğim... Kendi halinde munis, temiz bir kızcağızla evlenirsiniz... Fakat buna bilhassa dikkat etmelisiniz... Yarı zevce, yarı anne ve hemşire olacak bir kadın...

Miralay buna benzer daha bazı nasihatlerden sonra gitmek için kalktı. Vefik o gün beni yalnız bırakmak istemiyordu:

– Sen de git Vefik, dedim, biliyorum sen de nasihatler vermek isteyeceksin. Teşekkür ederim. Fakat bunları sükûn ile dinleyebilmem için Miralay Bey'in dedikleri gibi ilk tesirin geçmesi lazım...

Bu acıyı hazmetmek için elimden geleni yapacağım... Hadi kardeşim git.

*
* *

Şükran doktorları teşyi ettikten sonra sessizce odama girdi, söz söylemeye cesaret edemeyerek kapının yanında durdu. Dikkatle yüzüne baktım. Yanaklarında henüz kurumuş gözyaşlarının izi vardı. Sakin bir tebessümle:

– Doktorlarla konuştun mu Şükran, dedim, sana da söylediler mi?

Başını önüne eğdi, tekrar ağlamaya başladı.

Hafifçe çenesini okşayarak:

– Üzülme Şükran... Ne yapalım... Kader, dedim.

O bir şeyler bulup söylemeye, beni teselli etmeye hazırlanıyordu.

Ben sakin bir gülümseme ile:

– Beni bugün yalnız bırak Şükran'cığım, dedim, saklamaya ne lüzum var?.. Bugün benim en siyah günüm... Ümitsizlik insanı fena ruhlu yapıyor... Bugün göreceğim her şeye ilelebet düşman kalacağımı hissediyorum... Hadi Şükran'cığım bugün beni yalnız bırak...

XXII

– Beyefendi evdeler mi?

– Hayır hanımefendi ile beraber İstanbul'a indiler.

– Demek hanımefendi de yok.

– Köşkte Nazan Hanım'dan başka kimse yok efendim.

– O halde Nazan Hanımefendi'ye geldiğimi haber veriniz.

– İçeri buyurmaz mısınız?

– Hayır, kendilerini şurada kameriyede bekleyeceğim.

Hizmetçi benim geldiğimi Nazan'a söylemeye gitti. Ben yavaş yavaş kameriyeye doğru yürüdüm.

Bir sene evvel Nazan her akşam beni burada beklerdi. Şu taşın kenarından uzanarak Jülide'yi kollarımdan alırdı. "Küçük size çok alıştı Nazmi Bey... Gelecek bahara sizi sabırsızlıkla bekleyecek" diyen sesini hâlâ işitiyor, köşeyi dönmek üzere olan süvariyi bir kere daha görmek için şu dalı tutarak hafifçe sarktığını görüyordum.

Parlak üniformalı genç ve güzel zabitin beklendiği yere bugün –ölmekten başka bir şey düşünmeyen– zebun[166] bir hasta geliyordu. Bu ziyarete ne tereddütlerden, ne mücadelelerden sonra karar vermiştim. "Nazan'ı son bir defa görmeden İstanbul'dan ayrılamam" diye çocuk gibi ağlıyordum. Sonra içimde kendi kendime bile itiraftan utandığım bir ümit vardı: Hakikat ile rüyanın birbirine karıştığı buhran gecelerinde bazen Nazan'ın bir tayf gibi etrafımda dolaştığını, üzerime eğildiğini, "Her şeye rağmen seni bırakmıyorum Nazmi... (M...S) Adası'na beraber gideceğiz" diye fısıldadığını işitiyor, baştan başa raşeler[167] içinde kalıyordum.

166 aciz
167 titreme

Civarımızdaki köşkler birer birer boşalmaya başlamıştı. Nazan'ın birkaç güne kadar gideceğini biliyordum. O gün Nazan'ın babası hanımefendiyle beraber İstanbul'a inmişti. Genç kız köşkte yalnız kalıyordu. Bu fırsatı kaçırırsam ömrümün sonuna kadar yanmaktan korktum. Şükran beni giyinmiş görünce nereye gideceğimi sordu.

– Nazan Hanım'lara uğrayacağım, dedim, hastalığım esnasında beni birkaç defa ziyaret etmişler... Teşekkür etmek lazım.

Amcazadem kısa bir tereddütten sonra:

– Ben senin yerinde olsam Nazan ile açık konuşurdum, dedi.

– Neyi?!!

Bu "neyi" sualini haşin bir asabiyetle sormuştum. Şükran şaşırdı; korktu. Ben onu adeta azarlayarak devam ettim:

– Her şeye rağmen hayatını bir hastaya vakfetmesini mi? Hem razı olsa bile sen beni bir aşk sadakasını kabul edecek kadar hissiyatsız bir mahluk mu sanıyorsun?

Kameriyenin yanında Nazan'ı beklerken gayet kuvvetli olmaya, zaafımı hiç hissettirmemeye azmetmiştim. İcap ederse biraz cüretkâr ve küstah bile görünecektim. Bu genç kız karşısında lakayt bir sükûn ile söz söyleyen adam için bu dakikaların ne kadar kıymetli olduğunu anlamayacaktı.

– Nazmi Bey bonjur

Hafifçe titreyerek döndüm. Nazan sessiz, sedasız yanıma gelmişti. Biraz hayretle gülümseyerek yüzüme bakıyordu.

– Beybabanıza ve size teşekküre geldim efendim, dedim, hastalığım esnasında birkaç defa köşke uğradığınızı, hatır

sorduğunuzu söylediler... Ancak bugün sokağa çıkmaya, teşekküre gelmeye kuvvet buldum.

Güzel bir sükûn içinde söze başlamıştım. İki yabancı gibi resmi kelimelerle konuşuyorduk. Bir aralık Jülide'den bahsetti; bu küçük kızı çok göreceği geldiğini söyledi, herhalde büyümüş olacak... "Bu sene burada olsaydı ihtimal onu duvarın üstünden almaya kuvvetim yetmezdi" dedi.

Bu hatıra bizi biraz daha birbirimize yaklaştırmıştı. Nazan'ın uzaklara bakan gözlerinde hafif bir tahassür[168] ve rikkat sezer gibi oldum. Gözlerimi çehresinden ayıramıyordum. Bu kadar ısrar ile bakmak doğru değildi; Nazan'ın dikkatini celp edebilirdi. Fakat biraz sonra bu yüzü, bu gözleri kaybedecektim. Belki bir daha onu görmek yoktu.

Bu çehreyi, bu gözleri bir daha görmeden ölmek fikri beni çıldırtmaya, bütün metanet ve tahammülümü almaya kâfi geldi. Yeisimi, heyecanımı gizlemek için yavaş, renksiz bir sesle, kesik kesik, söylüyordum.

Söylediğim sözler alelade şeyler, eski günlere ait küçük, ehemmiyetsiz hatıralardı. Hatta bunların arasında ufak tefek latifeler bile vardı. Fakat bu küçük, ehemmiyetsiz şeyler onun hayatımdaki ehemmiyetini en açık itiraflardan daha iyi anlatıyordu.

Nazan bir ihtiyatsızlık etti; bana Avrupa'daki ataşeliğimden bahsetti:

– Ne şık bir memuriyetti Nazmi Bey? Acaba tekrar tayin edilmeniz ihtimali yok mu?

---

168 özlem

Sonra cevabımı beklemeden gülerek devam etti:

– Küçükten beri bende bir fikir vardı. "Erkek olsam acaba ne olurdum?" diye düşünürdüm... İlk aklıma gelen şey tabii askerlikti... Parlak üniformalı, nişanlı, kılıçlı bir zabit olmak... Fakat bir cihetten de diplomasi mesleğine merakım vardı... Şık Avrupa payitahtlarında güzel giyinmiş ince, zarif bir diplomat. Sahiden erkekmişim gibi bu iki meslek arasında bir türlü karar veremez, üzülürdüm... Sonra ataşemiliterlik diye bir memuriyet olduğunu öğrenince bu tereddütlerden kurtuldum... Ataşemiliterlik askerle diplomatı –cazibelerinden hiçbir şey kaybettirmeden– birleştiriyordu. Tekrar böyle bir memuriyet almak için niyetiniz yok mu?

Küçükken bana bir masal söylemişlerdi: Bir köyde veremden bir genç kız ölmüş... Tabutunu kapayacakları zaman kapalı kirpikleri arasında hafif bir pırıltı, dudaklarında tebessüme benzer bir raşe görmüşler... Evin içi birbirine girmiş... Cenazeyi almaya gelen cemaatin içinde ihtiyar bir derviş varmış... "Akşam oluyor, kafileyi beyhude yolundan alıkoymayalım" demiş, çocuk ölmüştür...

Gözündeki ışık ile dudağındaki hande "ümit"ten başka bir şey değildir. İnsan ölür; ruh bedenden ayrılır. Ümit denen lahuti[169] şule[170] bir müddet daha devam ve sebat gösterir... Geceleri mezarların üstünde yanıp sönen o ışıklar dağılmış vücutlardan ayrılan ümit ışıklarıdır.

Nazan ile ben birbirimiz için ölmüştük. Son sözleri en küçük bir vehim ve şüpheye yer bırakmayacak kadar açıktı.

---

169 ilahi
170 ışıltı

Böyle olduğu halde elan kalbimde bir ümit bakiyesiyle devam ediyordum:

– Maalesef benim için her şey bitti Nazan Hanım... Galiba bilmiyorsunuz... Beni tekaüt ettiler... Bende kalp hastalığı varmış... Senelerce yaşayabilirmişim... Fakat heyecan ve hareketi tamamıyla men ediyorlar... (M...S)'deki çiftliğe çekileceğim, sakin bir köylü hayatı geçirmeye başlayacağım...

Artık mücadeleden yorulmuş, mağlubiyetimi kabul etmiştim. Biraz evvel kuvvetli görünmek istediğim bu genç kıza hasta çocuklar, zebun esirler zilletiyle baş eğiyordum.

Nazan bir kelime söylemeden beni dinliyordu. Yüzüne bakmaya cesaretim yoktu. Fakat tereddüt içinde olduğunu hissediyordum.

Nihayet sözüm bitti. Aramızda uzun bir sükût hüküm sürdü. Nazan çardaktan kopardığı bir sarmaşık dalını asabi parmakları arasında buruşturup attıktan sonra:

– Çok teessüf edilecek şey Nazmi Bey, dedi, sizin gibi bir genç için ıssız bir adada köylü hayatı geçirmek çok hazin... Fakat ne yapalım... Her şeyden evvel sıhhatiniz lazım, bahtiyar[171] olmanızı temenni ederim.

Bana öyle geldi ki Nazan bu dakikada göründüğü kadar tereddütsüz ve sakin değil, bu sözler kalbinden gelmiyor. Hatta bana güzel bir ümit sözü söylemek için bir tereddüt ve mücadele dakikası geçirdi. Fakat yapacağı fedakârlıktan korktu, kendini zapt etti.

---

171 mutlu

Gözlerimi yüzüne kaldırdım. Yanılmamıştım. Nazan müteessirdi. Dudaklarında, gözlerinde hafif titremeler vardı. Bu maceranın böyle bitmesine o da teessüf ediyordu.

Artık birbirimize söyleyecek sözümüz kalmamıştı. Ölünceye kadar göremeyeceğim bu yüzü bir dakika daha fazla seyretmek için bir bahane bulmak, bir şeyler söylemek istiyordum. Fakat beynimin içi bomboştu. Kulaklarımda o uzak değirmen uğultusunu, dilimde o acı pas lezzetini duymaya başlıyordum. Bir buhrandan korkarak:

– Müsaade eder misiniz ben gideyim? dedim.

– Nasıl arzu ederseniz efendim.

– Hanımefendi validenize, beybabanıza arz-ı hürmet ederim.

– Siz de lütfen Şükran Hanım'a selam söylersiniz.

Artık birbirimize bir kelime söylemeden bahçe kapısına kadar yürüdük. Onun tekrar kameriyenin yanına dönerek duvardan bana baktığını, son bir selam beklediğini hissediyordum. Fakat başımı kaldıramadım... Çünkü zebunluğun, zilletin son derecesi olarak gözümden çocuk gibi yaşlar akıyordu.

XXIII

Aradan iki ay bir zaman geçti, Fennin[172] beni mahkûm ettiği manevi ölüme artık razı olmuş gibiydim. Buhranlarım seyrekleşiyor. Sıhhatim yavaş yavaş düzeliyordu. Artık mü-

172 bilim

temadiyen Nazan'ı düşünmüyor, başka şeylere de alâkadar olabiliyordum.

Kiracılar (M...S)'deki çiftliği bana mart iptidasında[173] teslim edeceklerdi. Kışı Şükran ile beraber Çamlıca'da geçirecektim. İlkbahara doğru ben (M...S)'e giderken o da köşkü kiraya verecek, dadısıyla beraber İstanbul'a inecekti. Zavallı çocuk dağ başında kendi kendine yaşayamazdı ki...

Kânunlar[174] yaklaştığı halde yaz hâlâ devam ediyordu. Sakin, ılık bir sonbahar. Ara sıra yağmurlar yağıyor, fakat arkasından hemen güneş açıyordu. Yalnız Servi'de bizden başka kimse kalmamış gibiydi. Bazı günler Şükran ile gezmeye çıkıyor, tarlalar arasında uzun uzun dolaşıyor, yol kenarında oturuyorduk. Bir akşamüstü Nazan'ın köşkü önünden geçmek lazım gelmişti. Bahçedeki ağaçlar bütün yapraklarını dökmüştü.

Köşkün pancurları baştan başa kapalıydı. Başımı önüme eğerek hızlı hızlı yürümeye başlamıştım. Bilmem nasıl bir hisle Şükran bir parça geriye kalmıştı. Duvardan sarkan bir sarmaşık dalını şemsiyesinin sapıyla tutup çekti. Mini mini bir mor çiçek koparak bana verdi.

Kânun-i evvelin[175] ilk haftalarında bir gün tekaüt maaşıma ait bir muamele[176] için Harbiye Nezareti'ne inmek lazım

173 başlangıç
174 aralık-ocak ayları
175 aralık
176 işlem

gelmişti. Hastalıktan sonra bu benim İstanbul'a ilk inişim, ilk uzun yolculuğumdu.

Akşamüstü vapurdan Üsküdar'a çıkınca Şükran'a tesadüf ettim. Amcazadem sahte bir hayretle: "Ne güzel tesadüf, beraber döneriz," dedi. Sonra İhsaniye'deki hasta bir mektep arkadaşını ziyaret için Üsküdar'a indiğine dair uydurma bir hikâye anlatmaya başladı. Zavallı saf Şükran bu masum yalanı beceremiyor, şaşırıp kekeliyordu.

Dikkatle yüzüne bakıp güldüm:

– Bense vapurda başka türlü düşünüyordum... Hemşire Şükran ilk defa sokağa çıkan hastasını merak eder. Üsküdar'da beklemeye gelir, diyordum. Seni iskelede görmesem etrafı arayacaktım.

Amcazadem, büyük bir günah işlerken yakalanmış gibi kıpkırmızı oldu; dudaklarını ısırdı.

Geniş, rahat bir fayton hazırlanmıştı. Arabacı Çamlıca'ya götürülecek adamın sarsılmadan götürülmesi lazım bir hasta olduğunu evvelden biliyormuş gibi ağır ağır hayvanlarını sürmeye başladı.

Yorgun ve asabi olmama rağmen arabada da Şükran ile şakalaşmaya devam ettim:

– Öyle zannediyorum ki ben (M...S) Adası'nda da bir gün sana tesadüf edeceğim hemşire Şükran... "Ay ne güzel tesadüf... Burada işim vardı da işte onun için geldim," diye diller dökmeye başlayacaksın... Fakat hiç böyle bahanelere hacet yok... Ağabeyinin evine her istedikçe gelebilirsin. Gelecek yaz seni orada beklerim olur mu hemşire Şükran?.. Ne güzel bir şey olur... Madem ki dünyada şimdilik Nazmi Ağabeyden

yakın kimsen yok. Kim bilir belki ben de birkaç sene sonra hiç tehlikesiz İstanbul'a gelip gidebilecek bir hale gelirim... Böylece sık sık birbirimizi görürüz hemşire Şükran...

Araba Üsküdar çarşısından geçerken bir köşe başında durmuştu. Birdenbire biraz ilerimizde bir mızıka başladı. Ahali caddeden kaçıyor, yaya kaldırımları insanla doluyordu. Başımı uzattım. Önde mızıka olduğu halde bir süvari taburu geliyordu. Gözlerim kararmaya, kulaklarım uğuldamaya başlamıştı. Vücudumu arabanın arkasına bırakarak gözlerimi yarı kapadım. Boruların, trampetlerin sesi, nal ve kılıç şakırtıları bütün vücudumu derinden sarsıyor, kalbimi ağrıtacak derecede çarptırıyordu. Arabamızın yanında bir at azdı. Şaha kalktı. Pembe bir toz gibi serpilen akşam aydınlıkları içinde üniformasının nişanları parlayan genç bir yüzbaşı güzel bir musikiden daha ahenktar hareketlerle ata tahakküm[177] etti, ilerledi.

Araba tekrar yürümeye başladığı zaman Şükran korka korka sordu:

– Ne oldun Nazmi, yüzünde bir damla kan kalmadı.

Halsiz bir tebessümle:

– Bir şey yok, geçti, dedim, aylardan beri içimde can çekişen alîl askerlik şimdi son nefesini verebildi. Artık korkulacak bir şey yok...

Yalnız Servi'ye kadar ne o, ne ben birbirimize bir tek kelime söylemedik, bahçeye girdiğimiz zaman gece olmuştu. Yukarı çıkmaya takatim yokmuş gibi kapının yanında bir bahçe iskemlesine oturdum.

---

177 hükmetmek

– Şükran sana büyük bir zahmet var, dedim, şimdi yukarı çıkacaksın... Asker elbiselerimi toplayıp getireceksin.

Amcazadem korkarak yüzüme baktı, bir adım geri çekildi.

Ben bu defa daha hırçın bir sesle adeta emrettim:

– Hemen dediğimi yap Şükran... Yorgun yorgun beni yukarıya çıkarma.

Öyle garip bir asabiyet içinde idim ki Şükran fazla bir şey söylemeye cesaret edemedi, başını önüne eğerek içeri girdi.

On dakika sonra amcazadem kolunda kocaman bir bohça ile geri geldiği zaman beni eski bir havuzun kırık taşları içinde bir çalı ateşi yakmakla meşgul gördü:

– Ne yapıyorsun Nazmi? Bu gece beni korkutuyorsun kardeşim...

– Korkacak bir şey yok Hemşire Şükran... Bu gece kendi kendimize bir hazin şenlik yapacağız...

Evvela siyah bir dumanla için için yanan çalılar, yongalar parlamaya başlamıştı. Bohçayı açtım, asker elbiselerimi çıkarıp birer birer atmaya başladım.

– Onlardan ne istiyorsun Nazmi? Yakalarındaki, kollarındaki nişanları söktükten sonra yine onları giymek mümkün değil mi?..

– Fakat ben onlarla çiftçilik etmek istemiyorum.

Elbiseler evvela boğucu bir dumanla ateşi söndürür gibi oluyor sonra birdenbire parlıyor, nişanlar, sırmalar isyan eder gibi kıvranıyor, bükülüyor, kararıyor.

Köşkün soluk boyalı cephesinde, ihtiyarlamış ağaçların gövdelerinde kızıl akisler yanıp sönüyordu.

Şükran karşımda şakakları elleri içinde, yavaş yavaş ağlıyordu. Buna rağmen son yaptırdığım binbaşı üniformasını ateşe atarken tereddüt ettiğimi, iç cebinden bir şey almak ister gibi elimi uzatıp çektiğimi fark etmişti.

– Bir şey mi vardı? diye sordu.

Acı bir tebessümle cevap verdim:

– Onun bir gruptan kesilmiş mini mini bir resmi vardı.

– Niçin yaktın?

– Mesleğimle beraber onun da yanması lazımdı da...

Alevler yavaş yavaş söndü, bahçe tekrar karardı. Havada bir hafif gül kokusundan başka bir şey kalmadı.

*
* *

O gece yemekten sonra sofra başında Şükran ile karşı karşıya oturuyorduk. O bir mendil kenarı işlemekle meşguldü.

Ben iskambil kâğıtlarıyla bir pasyans[178] açıyordum.

– Bana verdiğin sözü mutlaka tutacaksın ya Şükran? Şükran birdenbire maksadımı anlamadı:

– Hangi söz?!

– Yazın bir iki aylığına bana misafir geleceksin değil mi?

– Sen istersen elbette...

– Seni pek fazla sıkmamaya çalışırım, Hemşire Şükran...

---

178 iskambille oynanan bir oyun

– ....

– Senden bir ikinci vaat daha isteyeceğim... Hangi zamanda olursa olsun "Şükran gel" diye bir telgraf çekersem hemen geleceğine söz verir misin?

Bunu söylerken önümdeki iskambillerden başka bir şeyle meşgul değil gibi görünüyordum. Mamafih gözlerim önümde olduğu halde Şükran'ın başını kaldırdığını, dikkatle bana bakmaya başladığını fark ettim.

– Doktorlar uzun müddet yaşayabileceğimi söylüyorlar... Fakat hastalığın durmaması ihtimali de var değil mi, Hemşire Şükran? Hem bu nevi kalp hastalıkları birdenbire öldürmezmiş... Haftalarca, aylarca süren halet-i nez'leri[179] olurmuş... Hastanın vücudu şişermiş, nefesi daralırmış... Bazen bu havasızlıktan boğulan göğse su da dolarmış... İnsanlık bu Şükran'cığım... Eğer hastalığım durmazsa, böyle bir akıbete uğrarsam koşup gelirsin değil mi?

Şükran ağlayarak ayağa kalktı:

– Zulmetmekten niçin bu kadar zevk alıyorsun? Niye bunları söyledin? Yüzde bir bile olsa böyle bir tehlike varken ben seni nasıl yalnız bırakacağım?..

Yine başım iskambiller üstünde:

– Bunu sade zulüm ihtiyacıyla söylemiyorum hemşire Şükran, dedim, ben tekaüt olduktan sonra ölümden korkmaya başladım... İnsanların hayata bu kadar az alâkası kaldıktan sonra ölümü daha fazla istemesi lazım... Öyle değil

179 can çekişme

mi? Halbuki büsbütün aksi oluyor... Evet bunları hem teselli istemek, hem de kendime biraz acındırmak ihtiyacıyla söyledim... Fakat maksadım sade bundan ibaret değil Hemşire Şükran... Madem ki ölümüme bu kadar üzeleceksin benimle bütün bütün (M...S) Adası'na gelmeni rica etsem ne dersin?

Şükran'ın gözleri sık sık açılıp kapanıyor, dudakları titriyordu. Yerimden kalkmıştım. Yavaş yavaş yanına gittim. Arkasında durdum.

– Fakat böyle daima beraber yaşayabilmek için iki yakın akraba olmamız kâfi değil... Sen fedakârlık için dünyaya gelmiş bir kızsın... Hayatını bir alîle vakfetmek kuvvetini kendinde hissediyor musun? Benim zevcem olur musun Şükran?

Amcazadem halsiz bir tavırla başını önüne bıraktı. Nefes gibi hafif bir sesle:

– Ben mi Nazmi? dedi.

Elimle saçlarını okşuyordum.

– Beni yalnız bırakmazsan belki daha uzun müddet yaşarım... Fedakârlığına, göreceksin, ne kadar muhabbetle, minnetle mukabele edeceğim... Sakin adamızda birbirimiz için yaşayacağız... Seni elimden geldiği kadar mesut etmeye çalışacağım... Bu fedakârlığa razı oluyor musun Şükran?

Amcazadem başını daha ziyade önüne eğerek "Evet" işareti yaptı. Bir elimle çenesinden tutarak bu başı kaldırdım. Öteki elimle sağ kaşının üstüne doğru inen beyaz saç demetini tutup öptüm. O vakit Şükran'ın yaşlı gözleriyle bana öyle bir bakışı vardı ki her şeyi anlattı. Şükran beni seviyordu.

XXIV

Şubatın ilk günlerinde amcazademle evleniyordum.

Düğünümüze gelenler uzak akrabadan iki üç ihtiyardan ibaretti.

Gündüz nikâhtan sonra misafirlerimizden bir iki saat müsaade istedik. Şükran'la beraber bir arabaya binerek Karacaahmet Kabristanı'na indik. Naciye'yle amcamın mezarlarına birer demet çiçek bıraktık. Akşama doğru köşke döndüğümüz zaman Gülizar Kalfa Şükran'a muhteşem bir buket ile bir mektup getirdi. Nazan izdivacımızı[180] tebrik ediyordu.

Şükran hafifçe sarardı. Göz ucuyla bana bakarak dudağını ısırdı. Ben lakayt görünmeye çalışarak:

– Cevap verirsen benim tarafımdan da teşekkür et Şükran, dedim.

Sonra ne yapacağını bilmiyor gibi kollarında tuttuğu buketi alıp bir köşeye bıraktım.

Biz Karacaahmet'te iken yeni bir misafirimiz gelmişti: Eyüp Sultan'da oturan ihtiyar bir yenge, yanında gelini ile sekiz dokuz yaşlarındaki torunu vardı. Küçük kız ikide bir annesinin eteğini çekiyor, bir şeyler soruyor, hırçınlaşıyordu.

Şükran dikkat etti: "Küçük bir şey mi istiyor efendim?" diye sordu.

Annesi kızararak başını önüne eğdi. Onun yerine ihtiyar yenge cevap verdi.

---

180 evlilik

– Biz düğüne geldik... Hani duvaklı gelin... Bana gelin ablayı gösterin, diyor.

Şükran gülümseyerek çocuğun çenesini okşadı:

– Gelin abla benim cicim...

Küçük kız onun siyah elbiselerine bakıyor, inanamıyordu. Şükran bugün her zamankinden daha sade giyinmişti. Belki gelin olmaya özenmiş görünmekten utanıyordu. Belki de bu düğünün benim için hazin bir şey olduğunu düşünüyor, matemime hürmetsizlik etmekten korkuyordu.

Her şeye rağmen o da ötekiler gibi emelleri, hevesleri olan bir genç kız değil miydi? Hem de senelerden beri derin ve ümitsiz bir sevda ile seven bir genç kız...

Şükran'ın bana olan aşkının derecesini şimdi takdir edebiliyordum. O beni ta küçükten beri sevmeye başlamıştı. Fakat bu ele avuca sığmayan hafif, çapkın zabitten hiçbir şey ümit edemezdi. Belki bu kadar hayata küskün ve emelsiz bir genç kız olmasına benim de tesirim dokunmuştu. Ona, bu izdivacın bir hazin oyuncaktan ibaret olmadığı, kendisinin sevilen bir gelin olduğu hissini vermek bana ulvi bir vazife gibi göründü. Sade onun işitebileceği bir sesle kulağına:

– Mahzun olan sade küçük değil Şükran, dedim, doğrusu ben de mahzun oluyorum... Beni sadece bir alîl, kendini bir hasta bakıcı addetmek hiç doğru değil... Ben seni artık sade bir akraba, bir kardeş gözüyle görmüyorum. Bu izdivaçtan şefkat ve merhametten başka şeyler de bekliyorum.

Şükran hafifçe sendeledi, yanındaki kapıya dayandı.

Ben küçük kıza doğru yürüyerek:

– Sen üzülme cicim, dedim, şimdi sana gelin ablayı istediğin şekilde getireceğim... Hadi Şükran böyle olmaz... Senin giyinmene ben yardım edeceğim.

Onu kolundan tuttum, hemen yarı zorla karanlık merdivenlerden çıkarmaya başladım. Bir an için eski şen, ateşli Nazmi olmuş gibiydim. Zavallının bir yerde, heyecandan takati kesildi, titreyerek durdu.

Onu hafifçe belinden tuttum, sağ kolunu zorla boynuma geçirerek:

– Hasta diye çekinme Şükran, dedim, lazım gelirse seni taşıyacak kadar kuvvet bulurum... Görüyor musun bu izdivaç ne güzel alametlerle[181] başladı... Kendimi öyle iyi, öyle iyi hissediyorum ki...

Bu sözler Şükran'ı yeniden canlandırdı, Zevcem sakat vücuduma yük olmamak için kendini bir kuş kadar hafifleştirdi.

(M...S)'e gitmemiz yaklaştığı için birkaç haftadan beri yol hazırlığına başlamıştık. Bağlanmış denkleri, kapalı sandıkları açtık.

– Ne aksilik Şükran... Sana beyaz bir gelin elbisesi bulamayacağız, diye üzülüyorum, hiç beyaz elbisen yok mu?

Zevcem mahzun mahzun gülümseyerek cevap verdi:

– Hemşire Şükran'ın kaç senedir hep koyu renkli elbiseler giydiğini bilmiyor musun?

– Böyle bir günün gelebileceğini hiç mi tahmin etmiyordun Şükran?

– Hiç Nazmi... Sana zevce olacağımı nasıl ümit edebilirdim?

---

181 belirti

Ah Hemşire Şükran! Meğer senin sade, sakin görünüşün arkasında, gölge gibi sessiz hayatında neler gizli imiş?

"Sana zevce olacağımı nasıl ümit edebilirdim" derken ellerini çenesinin altında öyle bir kavuşturması, boynunun öyle bir bükülüşü, açılan mavi gözlerinin uzaklara doğru öyle bir dalıp gidişi vardı ki onda bu hali bir kerede, bana Nazan için ümitler verirken "sen ordunun en güzel zabitisin kardeşim" dediği zaman görmüştüm.

– Peki dünyada benden başka insan yok muydu Şükran? Başkasıyla evlenemez miydin?

Yorgun bir gülümseme ile başını salladı:

– Elimde değildi Nazmi.

Şükran bu masum itirafı ağzından kaçırır kaçırmaz şaşırdı, pişman oldu. Ağlayacak bir tavır ile:

– Nazmi ben fena ruhlu bir kız değilim, dedi. Bir felaket, bir mecburiyet neticesinde seninle evlendiğim için fazla seviniyorum zannetme... Keşke ben senin için daima hemşire Şükran kalsaydım, keşke sen sevdiğinle evlenseydin... Seni Nazan ile evlendirmek için bilsen ne kadar çalıştım... Nazan ne kalpsiz kız... Evvela o da sana karşı hissiz değildi... Fakat senin istikbalini tehlikede görünce birdenbire döndü... At kazasından sonra iki defa ona yalvarmaya gittim. Onu kaybedersen yaşayamayacağını söyledim... Olmadı.

Şükran ağlıyordu.

Ben ciddi bir tavır ile:

– Nazan Hanım'a hak vermek lazım, dedim, hayatını bir alîle vakfedemezdi. Bana gelince, onu kaybetmeme rağmen

pekâlâ yaşayabileceğimi, hatta mesut olacağımı sana ispata hazırım Şükran... Haydi şimdi vakit geçirmeyelim... Benim aklıma bir şey geliyor... Acaba Naciye Ablanın gelin elbisesi nerede? Ben sanıyorum ki bu kabîl şeyler bir hatıra gibi saklanır... Mutlaka evin içindedir. Haydi arayalım.

Şükran biraz mukavemet etti. Fakat beni yormamak için nihayet razı oldu. Naciye'nin gelin elbisesi tahminim gibi bir dolap köşesinde, buruşuk ve tozlu, duruyordu.

Şükran'ı kendi elimle süsledim, bir tülden uydurma bir duvak yaptım. Sonra kendim de resmi bir davete gider gibi büyük bir ihtimam[182] ile giyindim.

Sofrada Şükran'ı gelin elbisesiyle görmek isteyen küçük kızı aramıza almıştık. Kendimi eski günlerimdeki kadar şen buluyor, türlü latifeler[183] ediyordum.

Misafirlerimizin hepsi erken yatmaya alışmış eski ihtiyarlardı. Yemekten sonra onları odalarına gönderdik: Bizimle sade küçük kız kalmıştı ki o da biraz sonra başı Şükran'ın dizinde uyudu.

– Bir düğün gecesi için davetlilerimiz sence çok mu az Şükran? dedim.

Zevcem bu sözden bir şey anlayamayarak yüzüme baktı. Ben gülerek devam ettim:

– İstiyorum ki başkalarından bir eksiğimiz olmasın... Şimdi bizim de davetlilerimiz gelecek... Hem de alelade düğünlerin kuru kalabalığına hiç benzemeyen davetliler... En sevdiklerimiz...

---

182 özen
183 şaka

Aileye ait resim çerçevelerini bir gün evvel bir tahta sandığa doldurarak çiviletmiştik. Sandığı kırdım. Levhaları sıra ile etrafımıza dizdim. Sonra oradaki bütün lambaları, şamdanları yaktım. Jülide'nin suluboya bir resminden başka bütün resimler ölmüşlerimize aitti. Annem, babam, amcam, Naciye, bütün akrabamız, büyükbabalar, büyükanneler, teyzeler, amcalar –mezarların ötesinden bakan gözleriyle– bizi seyrediyorlar, gülümsüyorlardı:

– Düğün akşamımızı onlar içinde geçireceğiz Şükran, dedim. Ekserisinin hayatlarını biliyoruz. Hangisine tam saadet nasip oldu? Benim içimde bu gece derin bir ümit uyanıyor. Seninle hayli mesut olacağız. Bu saadet belki kısa sürecek, belki seni çok uzak olmayan bir zamanda yalnız bırakacağım fakat...

Şükran küçük eliyle ağzımı kapadı. Gülerek:

– Senden eski gelinler gibi bir yüz görümlüğümü isteyeceğim, dedi, bu gece bana söz vereceksin... Yaşadığımız müddetçe bana ölümünden hiç bahsetmeyeceksin...

Zevcemin ağzımı kapayan elini ellerimde hapsettim, küçük küçük buselerle öperek istediği vaadi verdim.

XXV

İlkbaharın ılık bir günü, bindiğimiz vapur bizi (M...S) Adası'na götürmüştü. Vapur limana demir atar atmaz etrafımız irili ufaklı sandallarla dolmuştu. Şükran'la kollarımızı güvertenin parmaklığına dayayarak onları seyrediyorduk.

Sandallardan vapura çıkanlar arasında süt gibi beyaz sakallı, uzun boylu bir ihtiyar dikkatimi celp etti. İri yapılı bir jandarma çavuşu bu ihtiyarı kolundan tutuyordu. Merdivenin yanında duran bir kamarotla bir şeyler konuştular. Kamarot etrafına bakındı. Beni gösterdi.

Bu ihtiyarın çehresini hayal meyal tanıyor gibiydim. İlerledim. Beni daha iyi görmek için gözlerini kıstı. İhtiyarlıktan mı yoksa heyecandan mı titrediğini anlamadığım bir sesle:

– Nazmi Bey... Ben merhum pederinizin pek aziz arkadaşıyım, dedi, kendisi mutasarrıfken ben ceza reisi idim. Merhumla kardeş gibi sevişirdik... Uzun müddet burada beraber çalıştık. Çiftliğe döneceğinizi haber aldım... Gurbetten bir evladım gelecekmiş gibi sabırsızlıkla yolunuzu bekliyordum... Bende bir, ikinci baba bulacaksınız.

Titreyen elleriyle ellerimi tuttu, alnımdan, gözlerimden öptü.

Biraz arkamda duran jandarma çavuşu hafifçe omzumu okşadı:

– Velinimetzadem[184] beni tanımadın mı? Hacı İsmail Çavuş...

Jandarmaya dikkatle bakınca hafif bir feryat kopardım. Çocukluğumun tamamen unutulmuş bir parçası hayalimde canlandı. Bu ihtiyar jandarma, babamın adamıydı. Çocukluğumda beni Midilli ile Ayazma Çiftliği yollarında gezdirirdi.

Hacı İsmail, heybetli çehresinden umulmayacak bir rikkat ve muhabbetle yüzüme bakıyordu:

---

184 velinimetimin oğlu

– Hey gidi beyim hey... Parmak kadar çocukken büyüdün... Binbaşı oldun da tekaüt bile oldun ha... Sağ olana yıllar bir gün bile gelmiyor, diye söyleniyordu.

Şükran'ı çağırarak ihtiyarın elini öptürdüm:

– Zevcem Şükran kızınız.

Lütfullah Efendi Şükran'ın omuzlarını okşayarak dualar etti. Onun da bize takdim edilecek kimseleri vardı; ondört yaşlarında bir erkek çocuk ile daha küçük yaşta tombalak, şirin bir kızcağız...

– Torunlarım İhsan ile Necmiye... Onlar da sizi karşılamak istediler... Anneleri de evde bekliyor... Şimdi doğru bize ineceğiz... Eşyaları Hacı İsmail Çavuş çiftliğe nakleder.

Şükran'ın yüzüne baktım. Zevcem iyi insanları bir bakışta anlayan hassasiyetle onlara ısınmıştı. Necmiye'nin siyah saç örgülerinin birinden sarkan bir kordelayı düzelterek:

– Adamıza gelir gelmez bir baba ve bir aile bulduğumuza çok memnun olduk efendim. Teşekkür ederim, dedi.

Lütfullah Efendi ile dul kızı bizi birkaç gün alıkoymak istediler. Hele Necmiye Şükran'a yalvarırken adeta ağlıyordu.

Fakat zevcemde de, bende de büyük bir sabırsızlık vardı: Bir an evvel çiftliğimizi görmek istiyorduk. Bundan sonra bir arada olduğumuzu, bir aile gibi her zaman birbirimize gelip gideceğimizi söyleyerek izin istedik.

XXVI

Araba değirmenleri geçip çiftliğe giden yokuşa saptığı zaman güneş batmıştı. Hava çok sakindi. Etrafta bir yaprak bile

kımıldamıyordu. Enginde hafif bir vapur dumanından başka bir şey görünmüyordu. Nihayetsiz bir çöl hissini veren durgun, renksiz, donuk bir deniz. Gurubun son ışıkları sularda hiçbir akis yapmadan geliyor, etrafımızdaki küçük sakız kurularına tozlu bir pembelik veriyordu.

Araba yokuşu tırmandıkça ağaçlar sıklaşıyor, gölgeler büyüyordu. Çiftliğe adeta bir gece karanlığı içinde girdik.

Eşyalarla beraber denizden giden Gülizar Kalfa bizi kapıda bekliyordu! Yıkık taşları arasında dikenler, otlar bitmiş bir duvardan sonra açılan çifte kanatlı bir tahta kapı... Kapının bir tarafında uzun bir servi.

Gülizar Kalfa'nın uzaktan burasını bir kabristana benzetmesi ne kadar doğruydu. Hem zaten bu eski Rum manastırında birkaç mezar da vardı.

Kapıdan gireceğim zaman garip bir hisle durdum, uzun uzun arkama baktım. Bana öyle geliyordu ki eski hayatımla yeni hayatımın ayrıldığı nokta bu kapı eşiğidir.

Ömrümün sonuna kadar burada kalmaya mecburdum. Alışmaya ve sevmeye mecbur olduğum bu yere bu fena saatte gelmiştim.

Bu kapıdan asıl binanın bulunduğu iç bahçeye girilirdi. Babam bu kısımda hemen hiçbir şeyi değiştirmemişti: Servilerle dolu loş bir bahçe... Zemin katı kırmızı tuğladan örülmüş eski ahşap bir bina...

Babam bu binanın içini oturulabilecek bir ev haline getirmek için bazı küçük tadilat yapmıştı. O alçak tavanlı uzun odaları ve dehlizleri, mini mini loş hücreleriyle bir manastır

kalmıştı. Havasına sinmiş bir günlük[185] kokusu vardı ki bir türlü gitmiyordu. Şükran burada her şeyi hoş görmeye azmetmiş olmasına rağmen inkisar-ı hayalini saklayamadı:

– Öyle bir yer ki hızlı yürümekten, yüksek sesle konuşmaktan insan gayri ihtiyari korkuyor, dedi.

– Gündüz gözüyle görürsen umarım ki, seversin Şükran, dedim, hem biz burada inkılâp[186] yapmaya gelmedik mi? Yavaş yavaş değiştiririz.

Akşam yemeğini kemerli pencereleri kalın tahta kepenklerle kapalı büyük bir odada sükût içinde yedik. Babamın zamanından kalma bir asma saatin sesinden başka gürültü yoktu.

Yemekten sonra Şükran'a bahçede bir parça dolaşmamızı teklif ettim. Evvela razı olmadı; Havanın sertliğini bahane etti. Bu yabancı yerde karanlıktan korktuğunu hissediyordum. Bende de bilakis bahçeyi gece haliyle görmeye, etrafımızdaki kabristan yalnızlığının acısını bütün vuslatıyla duymaya, marizane[187] bir arzu uyanmıştı.

– Buraların havası insana dokunmaz, dedim. Mamafih istersen gelme. Ben bir parça hava almak istiyorum.

Şükran böyle zamanlarımda beni inadımdan döndürmeye çalışmanın beyhude olduğunu artık öğrenmişti; istemeye istemeye beni takip etti. Evvela bahçedeki servilerin arasından geçtik. Ta nihayette etrafı tuğladan alçak bir duvarla çevrilmiş büyük bir havuz vardı. Bir köşesindeki bir taş yığı-

185 sığla ağacı
186 devrim
187 hastalıklı

nının üstüne çıkıp içini seyrettik. Yağlı gibi görünen durgun, karanlık suları sazlar, garip şekilli yosun parçaları ile kaplıydı. Birdenbire elimin altından iri bir taş düştü. Sular soğuk, derin bir ses vererek açıldı.

Yosunların arasından donuk parıltılar yanıp söndü; garip şekilli ışık daireleri çizildi. Bu taş ölü sularda büyülü bir canlılığın başlangıcı olmuştu. Eski sükûn yerine gelmiyor, dağılıp kırılıyor, resimler çiziyor, yosunlar garip şekilli deniz mahlukları gibi canlanıyor, yüzüyordu. Suyun sathına yakın yerlerde kurbağalara, su yılanlarına benzeyen gölgeler dolaşmaya başlamıştı. Şimdi duvarın kenarlarından havuza mütemadiyen taş toprak kırıntıları dökülüyor gibiydi.

Şükran ellerini omzumda kilitliyor, korkak bir çocuk vaziyetiyle bana sokuluyordu.

– Artık gidelim mi Nazmi? diye yalvardı. Yürüdük.

Biraz ilerde serviler arasında hafif bir meyil ile inen bir satıhta eski Hıristiyan mezarlarının taşları ağarıyordu. Çalılar içinde geçecek bir yol ararken, ayak seslerine benzer bir gürültü işittik. Şükran birdenbire ürktü.

Ben: – Bir köpek olacak Şükran, korkma, dedim.

Sesin geldiği tarafa dikkatle bakıyordum. Ağaçların seyreldiği aydınlıkça bir yerde telâş ile kaçan iki çocuk gölgesi fark ettim. Arkalarından gidecektim, Şükran bırakmadı, koluma sarıldı. Zaten hacet de yoktu... Çocuklar küçük bir ağaca sarılarak duvardan atlamışlardı.

– Yemiş hırsızlığına çıkmış serseriler olacak, dedim.

Şükran'ı bu gece fazla üzdüğümü anlıyordum. Onun için mezarlar tarafına gitmekten vazgeçtim. Binanın sol tarafın-

dan dolaşarak –küçük bir kapıdan– ön bahçeye girdik. Burada manzara birdenbire değişiyordu. Binanın asıl cephesi bu taraftaydı. Etrafı tahta parmaklıklarla ve asmalarla çevrilmiş bir terasaya açılan geniş kemerli bir kapı önünde büyük bir meydan... Sonra küçük bir sakız korusu kâh hafif, kâh dik meyilli bir satıh üzerinde denize kadar uzayıp gidiyordu. Çiftliğin asıl mühim kısmı binanın şarka doğru olan sol tarafındaki topraklardı.

Kiracılar şimdiye kadar o kısımda oturmuşlar ve çalışmışlar, manastır tarafını hemen hemen metruk bırakmışlardı.

Serviliğin matemli karanlığından sonra bu taraf bize temmuz mehtapları kadar parlak ve ferihli[188] geldi. Biraz evvel omzuma sarılarak titreyen Şükran'ın derin bir nefes alarak canlandığını hissettim. Ben de birdenbire hafiflemiş gibiydim:

– Görüyorsun ya Şükran! Bu kısım ne güzel, dedim, zaten hayatımız hep bu tarafta geçecek... Haydi şimdi şu sakızların arasından deniz kenarına doğru gidelim... Seni yirmi seneden beri hiç hayalimden silinmeyen bir yere götüreceğim... Duvar gibi dik ve yüksek bir meyil ile denize inen bir kayalığın tepesi... Kale burçlarına benzeyen çıkıntılı bir nokta vardı ki tehlikeli bir yer olduğu için babam etrafına tel çektirmiş, çocukların öte tarafa geçmesini menetmişti... Ben asi bir çocuktum... Bazen gizlice telin üstünden atlayıp geçerdim... Orada kendimi gökyüzüyle deniz arasında asılmış gibi görür, lezzetli bir korku ile titrerdim. Şimdi artık yaşlı

188 neşeli

başlı insanlar olduğumuz için bir köşesinden engini seyretmemizde hiçbir tehlike yok...

XXVII

Şükran ertesi sabah beni yatağımda bulamayınca korkmuş, telâş ile bahçeye fırlamış...

Ahırların önündeki tahta peykelerden birinde, elimde kocaman bir süt bardağıyla, oturduğumu, şen ve şatır[189] kiracılarla konuştuğumu görünce geniş bir nefes aldı.

Kiracılarımız ilk Yunan muharebesinde (M...S) Adası'na gelmiş Girit muhacirlerindendi. Gayretli ve işgüzar insanlardı. Burada artırdıkları para ile Bayındır'da epeyce arazi satın almışlardı. Şimdi orada yerleşmeye gidiyorlardı.

Aile reisi yetmiş yaşlarında dinç, zeki bir ihtiyardı. Çocuklarını eşyası ile beraber bir hafta evvel Bayındır'a göndermiş, kendisi devir teslim muamelesi için büyük oğluyla beraber çiftlikte kalmıştı. Aşağıdaki koyda bekleyen yelken kayığıyla biraz sonra o da gidecekti.

– Burası uğurlu bir topraktır, diyordu, Allah bin bereket versin bizim emeğimiz boşa gitmedi... Yert yurt sahibi olduk... Siz de çalışırsanız memnun kalırsınız... Biraz acemisiniz ama ziyanı yok... Bir ihtiyacınız olursa hemen koşar gelirim.

Bu ihtiyar Giritli hayırhah[190] bir adamdı. Bana çiftlik hakkında çok faydalı izahat vermişti. Onu derin bir alâka ile

---

189 şakrak
190 hayırsever

dinliyor, toprak işlerine daha şimdiden büyük bir muhabbet duymaya başlıyordum. Bu muhabbet devam ettiği ve arttığı halde ben burada mesut olabilirdim.

Yanımıza gelmekten çekinerek biraz uzaktan bize bakan Şükran'ı çağırdım.

– Refikam Şükran Hanım... Çiftliğin yeni bacısı, diye takdim ettim.

İhtiyar Giritli ile oğlu ayağa kalktılar. Önlerine bakarak mahcubane temenna[191] ettiler.

– Bak kiracılarımız ne diyorlar, hanım dedim, burada âdetmiş... Çiftliğin bacısı her sabah bu ahıra gelir, erkeğine süt sağarmış.

Hep birden gülüştüler. İhtiyarın oğlu –ki o da ellilik bir adamdı– ellerini sallayarak:

– Aman estağfurullah. O, hanımefendiye mahsus değil, diye itiraz etti.

Orada biraz daha oturduktan sonra sakız ağaçları arasında uzun uzun dolaşan ince bir yoldan deniz kenarına indik.

Yelkenli, tahta bir iskelenin ucunda yolcuları bekliyordu. Kiracılar tatlı bir sabah rüzgârıyla hafif hafif sallanan kayığa bindiler.

İhtiyar Giritli:

– Bayındır şu kadarcık yer... Komşu sayılır... İnşallah sık sık birbirimize misafir gider geliriz, dedi.

---

191 eli başa götürerek selamlamak

Hafif dalgaların üstünde biraz yana yatarak uzaklaşan kayığı bir zaman mendilimizle selametledikten sonra geri döndük.

Kâhya Halim Ağa hürmetkâr bir tavır ile beş on adım arkamızdan yürüyordu. Bu adam, babamın zamanından kalma bir emektar idi ki Giritliler ile beraber de çalışmıştı. Namuslu ve faal bir insan olarak tanıyordum. Bundan başka ihtiyar kiracım da onun için pek iyi şeyler söylemişti.

Yavaş yavaş yokuşu çıkarken Halim Ağa'ya:

– Bu ne kadar güzel yol böyle, dedim, insanı hiç yormuyor.

İhtiyar kâhya derin bir göğüs geçirerek:

– Nur içinde yatsın... Rahmetli büyük peder yaptırdı, bey, dedi.

Şükran'a dönerek gülümsedim:

– Zavallı babam... Oğlunun bir gün kalp illetine tutularak buraya sığınacağını o zamandan keşfetmiş...

Öğle vakti yaklaşıyordu. Çiftlikte biraz daha dolaştıktan sonra eve dönüyorduk. Kapının yanında sefil kıyafetli iki çocuk gözüme ilişti. Birisi dokuz on yaşlarında bir kız, öteki beş altı yaşında bir erkek... Yanlarında içine keçe kilim parçalarına benzer bir şeyler doldurulmuş bir el arabası duruyordu.

Erkek çocuk bizi görünce birdenbire vahşileşti, kaçmak istedi. Kız onu bileğinden yakalamaya çalışıyordu. Fakat o, bir keçi yavrusu çevikliğiyle kendini kurtardı. Çıplak ayaklarıyla çalılara basarak koşup gitti.

Şükran'a:

– Dün gece bahçede gördüğümüz hayaletler bunlar olacak, dedim.

Kızın da kaçıp gitmesini bekliyordum. Fakat o bilakis bize yaklaşmak istiyor, cesaret edemiyor gibiydi. Zaten yolumuz o tarafta imiş gibi yanına doğru gittik. Küçük kız başını önüne eğiyor, çıplak çamurlu ayaklarının ucuna bakıyordu.

Şükran onun ta önünde durdu, eliyle çenesini kaldırarak yüzüne baktı: Sefaletten süzülmüş renksiz bir çehre, uzun kirpiklerin içinde billur gibi parlak iki siyah göz... Yer yer bez parçalarıyla tutturulmuş elbiseleri üstünden dökülüyor, sol omzunu açık bırakıyordu.

Şükran'la konuşmaya başladılar.

– Senin adın ne kızım?

– Ayşe.

– Sen kimsin?

Çocuk başını önüne eğdi, cevap vermedi.

– O senin kardeşin mi?

– Kardeşim.

– Niçin kaçtı?

– Efendi amcam döver diye korktu.

– Efendi amcan niye çocukları dövsün?

– ......

Şükran daha başka sualler soruyordu. Fakat çocuktan cevap almak kabil değildi.

Halim Ağa yanımıza gelmişti. O bize bir parça izahat verdi: Bu iki kardeş kimsesizmiş... Muhammed isminde fakir

bir balıkçı olan babaları vaktiyle bir Rum kızını sevip almış... Koyun öte sahilinde bir kulübede altı yedi sene beraber yaşamışlar... Bu iki çocuk dünyaya gelmiş... Muhammed ailesini beslemek için yaz kış denizlerde didinip kendini öldürürken kadın çiçek gibi günden güne açılıp güzelleşiyormuş... O da kocasını çok severmiş ama ne yapsın fakirlik canına yetmiş... Aylarca peşinde dolaşan zengin bir Rum delikanlısı ile Şira Adası'na kaçmış... Muhammed bir zaman deli gibi olmuş... Çocuklarını kulübesinde aç bırakarak tek başına deniz kenarlarında dolaşmış... Sonra bir gün izini kaybetmişler, "kara sevdaya düştü, boğazına taş bağlayıp kendini denize attı," demişler... Sekiz on ay sonra Şira'dan gelen bir yolcudan fakir balıkçıya dair haber alınmış... Muhammed Şira'ya kadar gitmiş... Karısını kaçıran Rum'u bulmuş, koyun boğazlar gibi öldürmüş... Şimdi prangada yatıyormuş...

Halim Ağa mahzun bir tavır ile devam etti:

– Muhammed namuslu bir delikanlıydı... İyi yaptı velakin bu çocukları düşünmedi. Bunlar öksüz kaldılar... Katil çocukları diye kimse de yüz vermiyor. Ayşe kardeşini elinden tuttu, çiftlik çiftlik dolaşmaya başladı. Merhamet sahipleri acıyıp biraz yemek verdiyse yediler; bulamadıkları gece aç yattılar. Böyle üç beş ay süründükten sonra bir seneden beri burada karar kıldılar... Giritliler merhametli insanlardı... Ahırın bir köşesinde yatmalarına müsaade ederler, yemeklerinin artıklarını onlara verirlerdi.

Mesele anlaşılmıştı. Çiftliğin yeni sahipleri gelince zavallı çocuklar artık istenmeyeceklerini, ekmek bulamayacaklarını düşünmüşler, yolculuğa hazırlanmışlardı.

Küçük kızı ellerinden tutup sordum:

– Şimdi nereye gidiyorsunuz?

Çocuk uzaklara bakarak cevap verdi:

– Sazlı Pınar'a.

– Orada size bakacak kimse var mı?

– ......

– Bu arabada ne var?

– Benimle Yusuf'un çamaşırları...

Ayşe ellerini ellerimden kurtardı, arabanın içindeki eşyayı ortaya döktü. Keçe, kilim, eski bir yorgan, yırtık bir muşamba, bir iki yemek sahanı, bir bez bebek ki başına iliştirilmiş uzun kumral saçlardan başka bebeğe benzer bir yeri yok...

– Bunları niye yolun ortasına döktün Ayşe?

– Göresiniz diye efendi amca... Çiftlikten bir şey çalıp götürdüler demeyesiniz sonra...

Ayşe küçük yaşında sefalet çekmiş çocukların vakitsiz olgunluğuyla halinden, yaşından umulmaz şeyler söylüyordu:

– Bu muşamba babamındı... Gece balığa giderken giyerdi... Bu tarak ile makas anamındı... Bu sahanlar da bizimdi... Herkes bilir...

Ayşe yerdeki eşyayı birer birer göstererek tekrar arabaya yerleştirirken Şükran yerdeki bez bebeği almıştı:

– Sen bebek oynuyor musun Ayşe?

Çocuğun yanık renksiz yüzü gülümsedi:

– Ben çocuk muyum hanım teyze... Bu bebeği ben küçükken anam dikti. Saçlarını kendi başından kesti.

Bebeği Şükran'ın elinden almıştı. Okşar gibi bir hareketle saçlarının dağınık tellerini düzelterek keçelerin arasına yerleştiriyordu. Karımın gözünde bir damla merhamet yaşı gördüm.

– Bu yolcuları yollarından çevirsek iyi olur mu Şükran? dedim. Evimizin bir köşesinde yaşarlar. Çocuklarımız yetişinceye kadar onlara evlât gibi bakarız.

Şükran'ın o dakikadaki sevincini hiç unutmayacağım. Küçük yetimleri ellerinden tutarak eve götürürken öyle bir hali vardı ki insan onu senelerden beri kaybolmuş çocuklarını bulan bir anne zannederdi.

Ben Halim Ağa ile bahçede dolaşmaya devam ediyordum. O sabah yeni üniformamı giymiştim: Toprak renginde, yakası kapalı, sade bir ceket... Dizlerimde dolaklar... Başımda yüzümü yarı yarıya örten bir güneşlik... Artık ölünceye kadar bu toprak adamı kıyafetini değiştirmeyecektim.

Hürmetkâr bir vaziyetle birkaç adım arkamdan yürüyen kâhyam bana izahat veriyordu. Ben onu dinlemeyerek düşünüyordum:

– Arkada bıraktığım hayatın bütün rüyalarını, emellerini yavaş yavaş silmeye uğraşacağım. Basit, düşüncesiz bir toprak adamı olacağım... Alîl vücudumun tahammülü nispetinde çalışacağım... Balıkçının yetimleri bana hayatın yeni bir sırrını öğrettiler: Acımak ve sevmek... İnsan olsun hayvan olsun bütün sefillere, düşkünlere, bütün ıstırap ve mihnet çekenlere acımak, onları sevmek, ellerinden tutmak... Emelimi, kalbimi küçük küçük parçalara ayırıp mütemadiyen etra-

fa dağıtmak... Öyle sanıyorum ki eski buhran ve ihtirasların bir gün tekrar uyanması tehlikesine karşı çalışmaktan, sevmekten ve acımaktan daha iyi çare yok... Bilhassa acımak... Ta ki kendime acımaya vakit bulmayayım...

O gün çiftlikte kâhyam ile dolaşırken düşündüğüm şeyleri yaptım. Kendi halinde, sade, sakin, çalışkan bir toprak adamı, herkesin iyiliğini isteyen iddiasız, halim,[192] mütevekkil[193] bir insan oldum. Bu adada mesut yaşayacak mesut olacaktım. Fakat...

Nazmi cümlesini bitirmedi, yorgun bir tavırla başını yanındaki yastığa bıraktı:

– Kemal Bey hayatımın ilk kısmı burada bitiyor... Asıl hikâyem, asıl derdim adada sekiz senelik bir hayattan sonra başlar... Onu size yarın çiftlikte anlatacağım... Bir daha oraya ayak basmamaya azmetmiştim... Fakat yarın sabah beraber nasıl bir ruh ihtiyacıyla sizi oraya sürüklemek istediğimi sonra anlayacaksınız.

---

192 yumuşak huylu
193 kadere boyun eğmiş

İKİNCİ KISIM

I

Ertesi sabah ılık bir bahar havası içinde uyandım. Yağmur bitmiş, bulutlar dağılmıştı. Etraf güneş içindeydi. Yanımdaki odada yatan hasta uyanmasın diye gürültü etmekten çekinerek giyindim, ayaklarımın ucuna basa basa merdivenlerden indim. Fakat hayret. Nazmi benden evvel uyanmış, bahçe kapısında ev sahibimle konuşuyordu. Gülümseyerek yanıma geldi:

– Dün gece çok yoruldunuz. Geç yattınız, dedi, rahatsız olmanızdan korkuyordum... Keşke biraz daha uyusaydınız...

Hafifçe gülmekten kendimi alamadım. Hesapça bu sözleri benim ona söylemem lazım gelmez miydi?

Dikkatle yüzüne baktım. Anlaşılmaz bir mucize –adanın havası gibi– onu da birkaç saat içinde değiştirmişti. Nazmi üç sene evvel tanıdığım Nazmi idi. Yalnız renginde hafif bir solgunluk, gözlerinin etrafında siyah bir halka vardı. Dudakları, gözleri eski tatlı ve müşfik sükûtuyla gülümsüyordu. Bir

gece evvel namazgâhtaki çeşmenin siperi altında, yağmur ve karanlık içinde titreyen, sayıklayan, nevmidane[194] ellerime sarılan ölüm halinde hastayı rüyada görmüş gibiydim.

Sözlerinden öyle hissettim ki kendisinden bahsedilmesini istemiyor. Belki hatta söylediği şeylere pişman oluyor.

Bahçe kapısının önündeki çardakta bir saat kadar konuştuk. Şark vilayetlerinde geçirdiğim ikibuçuk seneyi bana baştan başa anlattırdı. Ve alâka ile dinledi. Sonra o da bana (M...S) hakkında birçok havadisler verdi. Fakat eskiden olduğu gibi şimdi de kendisi için bir kelime söylemiyordu.

– Kemal Bey sizi tamamıyla kendime hasretmem fazla hodgamlık[195] olur, dedi, adada elbette işleriniz, görülecek dostlarınız vardır. İkindiye kadar onlarla meşgul olunuz. Sonra Ayazma'ya gideriz olmaz mı?

Evvela razı olmak istemedim. Fakat o inat etti, kendisinin de bazı işleri olduğunu söyledi.

İkindiye doğru belediye bahçesinin önünden arabaya bindiğimiz zaman Nazmi yine sakindi. Yanımda şen ve lakayt konuşuyor, akşamki vakalara dair küçük bir imada bulunmaktan çekiniyordu. Fakat akşamla beraber ona da bir durgunluk çöktü. Başını yavaşça arkaya bıraktı. Artık söz söylemiyor, sorduğum şeylere dalgın bir tavırla karışık cevaplar veriyordu.

---

194 ümitsizce
195 bencillik

Değirmenlerin önüne geldiğimiz zaman:

– Burada arabadan inelim mi? diye sordu. Yürüye yürüye çiftliğe çıkarız.

Yalvarır gibi söz söyleyişinden bunun kuvvetli bir arzu olduğunu hissettim:

– Yorulmazsanız peki, diye cevap verdim.

Yavaş yavaş yokuşu çıkmaya başladık.

Bir lodos akşamıydı. Ufkun ötesinde uzak dünyalar tutuşuyormuş gibi gökyüzü kızıltılı akisler içindeydi. Enginde, rüzgârın dokunduğu yerlerde, lâlden dereler akıyordu.

Yol gittikçe darlaşıyordu. Bir gün evvelki yağmurlar etrafımızdaki sakız korusunda yer yer küçük su birikintileri vücuda getirmişti. Sakız yapraklarının narin gölgeleri içinde, bu mini mini gölcüklerin herbirinde bir ayrı gurub parlayıp sönüyordu.

Önümde başı biraz öne mütemayil,[196] omuzları düşmüş yorgun bir hal ile yürüyen Nazmi büyük bir kayanın kenarına oturdu; beni bekledi.

Çehresi yine bir akşam evvelki halini almıştı. Gözleri bir humma ateşiyle parlıyor, yüzünün güzel çizgileri takallüs[197] ediyordu. Yanına oturdum. Elini elimin içine aldım. Avuçları ateş gibi yanıyordu.

– Rahatsızsınız, dedim.

Derin bir nefes aldıktan sonra hasta bir çocuk zebunluğuyla yüzüme baktı.

---

196 eğimli
197 kasılma

– Aylardan beri bu böyle devam ediyor Kemal Bey... Her gün bu vakitlerde buhran başlıyor... Bu akşam yanımda siz varsınız. Başka günler bu saat gelince yaralı hayvanlar gibi kendimi saklayacak yer arıyordum. Bazen buhran gecikiyor, hatta bir iki gün beni rahat bıraktığı bile oluyor... Çocuk gibi seviniyorum, "Artık kurtuldum, iyi oluyorum" diye bayram ediyorum. Fakat birkaç saat yahut bir iki gün sonra yine birdenbire o bulutun çökmeye başladığını hissediyorum...

O dakikalardaki korkumu, "yine buhran geliyor" diye başımı ellerimin içine alıp bebek gibi ağlayışımı görseniz... Kemal Bey sırrımı kendimle beraber mezara götürecektim. Fakat onu size, bir noktasını gizlemeden söyleyeceğim.

II

– Bir akşam at ile kasabadan geliyordum. Tam bu noktada, bu şimdi oturduğumuz taşın kenarında Ayşe'yi gördüm. Beni görünce koşmaya başladı, atımı başından tutup durdurdu.

– Beybabam hoş geldin... İki gündür seni çok göresim geldi.

– Benim yolumu beklemeye mi geldin Ayşe?

Ayşe bana doğru koşarken başörtüsünün kenarından kurtulan ince saç örgülerini düzelterek güldü:

– İki saatten beri beybabam. Bizi artık unutuverdin.

İki günden beri kasabada eşraftan birinin düğünündeydim. Kalabalıktan, merasimden hiç hoşlanmadığım halde bir türlü yakamı kurtaramamıştım.

Hâlâ atımın başını bırakmayan Ayşe ile şakalaşmaya başladım:

– Korkma artık Ayşe... Düğünün nasıl yapıldığını öğrendim... Ali altı aya kadar tezkere alıp gelecek... Sana o düğünün tıpkısını çiftlikte yapacağım... Davul, zurna, ince saz her şey tamam...

Ayşe kıpkırmızı oldu, biraz evvel düzelttiği başörtüyü tekrar bozarak yüzüne yaşmak yaptı, bu onun âdetiydi. Yanında utanacak bir şey söylendiği zaman eline ne geçirirse yüzüne kapar, altından gülerdi.

Ayşe şimdi onyedi yaşındaydı. Zarif endamıyla, siyah parlak gözleriyle, tatlı esmer çehresiyle çok güzel, çok kıvrak bir genç kız olmuştu. Şükran da ben de onu kendi kızımız gibi seviyorduk. Ada'ya geldiğimizin ikinci senesi bir kızımız doğmuş, fakat onbeş aylıkken kızamıktan ölmüştü. Ayşe'nin erkek kardeşi beş seneden beri İstanbul'da Dârüşşafaka'daydı. Binaenaleyh çiftlikte Ayşe'den başka çocuk yok gibiydi. Onu şımartıp başımıza çıkartmıştık.

Ayşe'nin gittikçe güzelleştiğini gören Şükran:

– Bu çocuğun annesi galiba çok güzel bir kadındı Nazmi... Zavallı balıkçının bu kadın için katil olmasına yavaş yavaş hak veriyorum, derdi.

Ayşe'nin İzmir'de Yeni Kale'de bir asker nişanlısı vardı. İstibdal[198] olunca onları hemen evlendirecektik.

– Çiftlikte ne var ne yok Ayşe?

– İyilik sağlık... Hepimiz iyiyiz.

198 değiştirmek

– Anne ne yapıyor?

Ayşe şaşırır gibi oldu, sonra tereddütle:

– Hiç, dedi, ne yapsın?...

Dikkatle yüzüne bakıyordum. Çocuk kısa bir sükûttan sonra aynı mütereddit tavırla devam etti:

– Anneye bu sabah bir mektup geldi... Okuduktan sonra ağladı, sonra odasına kapanıp yattı.

– Sana bir şey söylemedi mi?

– Hayır.

Ayşe Şükran'ın niçin ağladığını belki biliyordu, fakat herhalde söylemek istemiyordu.

Acele ile atımı sürerek çiftliğe çıktım.

Şükran beni her zamanki sakin tebessümüyle karşıladı. Fakat yüzü solmuş, gözleri kızarmıştı.

– Sende bir şey var Şükran?

Zevcem sahte bir hayretle gözlerini açtı, gülmeye başladı.

– Bende mi?... Hiçbir şey yok...

– Haydi Şükran... Saklama... Sana bu sabah bir mektup gelmiş... Saatlerce ağlamışsın.

Şükran dudaklarını bükerek şikâyet etti.

– Ah bu Ayşe koca kız oldu, hâlâ akıllanmadı.

– Cevabını bekliyorum...

– Nazmi... O kadar ehemmiyetli bir şey değil... Yorgunsun... Yarın sabah konuşuruz.

– Beni birdenbire heyecanlandırmaktan korkuyorsun... Demek ki pek büyük bir felaket var... Söylemezsen ne ka-

dar fena ihtimaller varsa hepsini birer birer aklımdan geçireceğimi. Fena halde mustarip olacağım... Haydi Şükran beni üzme.

Doğrusu Şükran'a söylediğim kadar üzüntü ve merak içinde değildim. Dünyada sevdiğim, yakından alakadar olduğum kimse kalmamıştı. Binaenaleyh kimsenin felaketi bana fazla bir teessür veremezdi. Artık hasta değildim. (M...S)'in sakin hayatı, güzel havası beni tekrar dinç, kuvvetli bir insan haline getirmişti. Çarpıntılarım, buhranlarım, uykusuz gecelerim tamamıyla geçmişti. Çalışkan, sakin, sırf başkaları için yaşayan, sade bir toprak adamı olmuştum. Bütün ihtiraslarım sönmüştü. Bu ılık sakız kokularının içinde, sevdiğim bir iki insanın arasında mümkün olduğu kadar çok yaşamaktan başka bir arzum kalmamıştı. Hatta yaşım arttıkça biraz şişmanlamaya bile başlıyordum, yalnız babam gibi benim de saçlarım çok çabuk ağarmış, daha kırka gelmeden başımda bir tek siyah tel kalmamıştı.

Evet hastalığım bir zaman için tamamıyla durmuştu. Artık hiçbir şey beni fazla müteessir etmiyordu. Zaman zaman halimden şikâyet edişim nazdan başka bir şey değildi. Şükran'a ara sıra annemmiş gibi nazlanmaktan derin bir zevk duyuyordum.

Zevcemin zayıf damarını bulmuştum, fazla merak edeceğimi, bu gece belki uykusuz kalacağımı duyunca dayanamadı. Hakikati söylemeye mecbur oldu:

– Üzülme Nazmi... Ne yapalım dünya bu... Hepimiz öleceğiz... Eniştem Neyyir Bey vefat etmiş... İki ay evvel aldığım

bir mektupta apandisitten yattığını, doktorların bir ameliyata ihtiyaç gösterdiklerini söylüyordu. Belki üzülürsün diye senden sakladım. Zavallı eniştem ameliyat masasında ölmüş.

Şükran artık kendini tutamıyor, ağlaya ağlaya Neyyir Bey'in ölümü için tafsilat[199] veriyordu. Benim de tabii üzülüyor gibi görünmem lazımdı. Fakat hakikatte hiç de müteessir değildim. Neyyir Bey senede ancak iki üç kere aklıma gelen bir akraba idi. Aramızda fazla bir samimiyet yoktu. Sonra Naciye'nin ölümünden biraz da onu mesul tutuyordum.

Şükran ile konuşa konuşa deniz kenarına kadar gelmiştik. Zevcem korkak bir tavırla:

– Nazmi hayatımız bir parça değişecek galiba? dedi.

Hayretle yüzüne baktım:

– Niçin? Nasıl?

– Biliyorsun ki Jülide kimsesiz kaldı... Eniştem bize uzun bir mektup göndermiş... Buna bir vasiyetname de denebilir... Ameliyat neticesinde öldüğü halde kızını yanımıza almamızı, benim ona bir anne, senin bir baba ve vasi olmanı istiyor...

Bu hiç aklıma gelmemişti. Bir çocuk sevinci ile cevap verdim:

– Şimdi Jülide bizim yanımıza mı gelecek? Ah ne güzel... Demek bir çocuğumuz oluyor.

Gözlerimi kapadım. Kendimi birdenbire Yalnız Servi'deki köşkün harap bahçesinde gördüm. Jülide sarışın ince yüzlü, daima güneşe bakıyor hissini veren açık yeşil gözleriyle, bu

---

199 geniş açıklama

yaramazlığının cezasını çekmekten korkuyor gibi görünen suçlu tavnyla gözümün önüne geldi. Bu kimsesiz çocuğu bir evlât gibi bağrıma basacak, onbeş aylıkken ölen küçüğümün kalbimde boş bıraktığı yeri ona verecektim.

III

Naciye öldükten sonra Neyyir Bey bir daha evlenmemişti. Senelerden beri kızıyla beraber memleket memleket geziyordu. Köstence'den sonra Golos, Çetine, Preveze, Belgrad şehbenderliklerinde[200] bulunmuş, bu şehirlerden herbirinde birer ikişer sene kalmıştı. Son memuriyeti Peşte'de idi. Orada hastalanmış ve ölmüştü.

Jülide acaba ne haldeydi? Onun hakkında pek az şey öğrenebilmiştik. Küçüklüğünde ona Romanya Tatarlarından bir ihtiyar kadın bakmıştı. Sonra gezdikleri memleketlerde muhtelif gece mekteplerine girip çıkmıştı. Bu maceralar acaba bu küçük kızda nasıl tesirler yapmıştı?

Neyyir Bey bize yazdığı mektupta bir dereceye kadar bu suallere cevap veriyordu: "Ameliyatın pek tehlikeli bir şey olmadığını söylüyorlar. Fakat doğrusunu söylemek lazım gelirse ben çok korkuyorum. Ben ölürsem Jülide'nin hali ne olacak? Zavallıya birkaç kuruş yetim maaşından başka bir şey bırakmıyorum. Sonra onu fakir ve kimsesiz bir genç kız hayatının mahrumiyet ve tehlikelerine mukavemet edecek

200 konsolos

bir tarzda terbiye edebildiğime de kâni değilim. Mektubum ancak ben öldüğüm takdirde elinize geçeceği için bir vasiyetname hükmündedir. Binaenaleyh her şeyi açıktan açığa itiraf edeceğim. Ben affedilmez bir hodgamlık yaptım Şükran Hanım. Naciye'yi kaybettiğimiz zaman bana adeta yalvarmıştınız: "Jülide'yi bana bırakınız. Onu bir evlât gibi bağrıma bastırayım, iyi, temiz bir genç kız olarak yetiştirmeye çalışayım" demiştiniz. Ben buna razı olmadım. Çok mustariptim. Naciye'nin ölümü beni bitirmişti. Jülide bana ondan kalmış tek bir yadigârdı. Mamafih sizin er geç evlenmeye namzet bir genç kız olduğunuzu da düşünmemiş değildim. Jülide'yi evlât edinmekle ağır bir vazife deruhte etmiş oluyordunuz. Bu vazife belki sizi istediğiniz bir kimse ile evlenmekten, bir aile teşkil etmekten men ederdi. Yahut da evlenirdiniz ve yeni ocağınızda kızım müşkül bir vaziyette kalırdı. Mamafih ne de olsa ben size emniyet etmeliydim. Herhalde onu benden iyi yetiştirecektiniz. Bu sözlerimden "Jülide'yi ihmal ettim" gibi bir mana çıkarmayınız. Bilakis bekâr bir adamın çocuğu için ne kadar fedakârlık yapması mümkünse yaptım. Onu hiçbir şeyden mahrum etmedim. Fikrî terbiyesine de az çok ihtimam ettim. Kızımın ahlâkından, tabiatından memnun olmadığımı söyleyemem. Fakat mademki onu ev sahibi, aile annesi göremeden bırakıp gitmem mukaddermiş; isterdim ki o daha sade, mütevazı ve kuvvetli bir genç kız olsun. Halbuki Jülide'yi şimdiki haliyle ben canlı bir süse benzetiyorum. Şükran Hanım şimdilik yegâne ümidim sizde ve Nazmi Bey'dedir. Bu çok sevildiği için biraz fazla şımartılmış narin, hoppa ve hassas çocuğu acıyarak seviniz. Mamafih Jülide'yi

seveceğinizden eminim. Çünkü onu gördüğünüz zaman bir parça Naciye'yi görmüş gibi olacaksınız."

Mektup böylece uzayıp gidiyor, bize Jülide için birçok ehemmiyetli malumat veriyordu.

Şükran onu okuyup bitirdikten sonra yüzüme baktı. Biraz evvelki sevincime rağmen çehrem biraz çatıktı.

– Elimizden geldiği kadar bu çocuğa ihtimam[201] ederiz Şükran, dedim, bu suretle yetişmiş bir genç kızı idare etmenin kolay olmayacağını tahmin ederim. Fakat herhalde biz hissemize düşen akrabalık ve vasilik vazifesini yapmaya çalışırız.

IV

Jülide on beş gün sonra küçük bir Alman vapuruyla (M... S)'e geldi.

O gün çiftliğin arabasıyla erkenden kasabaya inmiştik. Vapur öğleye doğru gelecekti. Fakat tam oniki saat gecikti.

Şükran'la beraber deniz kenarında yosun kokan bir gazinonun bahçesinde bekliyorduk. Vakit gece yarısını geçiyor, rıhtımın ışıkları yavaş yavaş sönüyordu. Deniz karanlık ve sakindi.

Önümüzde bir sıra üzerine demirlenmiş balıkçı kayıklarının direkleri yavaş yavaş sallanıyordu. Sulardaki hayatı gösterecek bundan başka alamet yoktu.

---

201 özenmek

Şükran'ı bir türlü deniz kenarından ayıramıyordum. Zevcem hem vapurun gecikmesini merak ediyor, hem Jülide'yi görmek için asabileşiyordu.

– Garip şey değil mi Nazmi? Senelerce sabrettim. Hatta onu bir daha görmekten ümit kestiğim zamanlar oldu. Şimdi ki onun gelmesi yaklaştı... Öyle sanıyorum ki bir gün daha gecikse hasretten öleceğim.

Gece yarısından sonra Şükran da ümidini kesti. "Ben daha beklerim ama sen rahatsız olacaksın" diye atkısını, çantasını aldı.

Fakat daha biz bahçeden çıkmadan liman fenerinin önünden bir havaî fişek atıldı. Şükran karanlığın içinde kandil kandil dökülen bu ışıklar karşısında heyecandan tıkanıyordu. O vakit gece gelen vapurlar kasabaya havaî fişekle haber verilirdi.

Biraz sonra fener burnundan geminin ışıkları göründü. Fakat bu defa da başka bir dert çıktı. Gece yarısından sonra liman muamelesi tatil edilir, yolcular ancak sabahleyin karaya çıkabilirdi.

Jandarma İsmail Çavuş benimle arası pek iyi olan mutasarrıfın evine koştu, Jülide için hususi müsaade aldı. Yarım saat sonra gümrük kayığıyla, limanın uzak bir yerine demirleyen vapura yanaşıyorduk.

İçeride hiçbir hareket yoktu. Güverte yolcuları uykudaydı. Şükran'la beraber kamaralar tarafına yürüdük. Karşımıza çıkan kamarot kıyafetli bir adama Jülide'yi sorduk. Almanca'dan başka dil bilmiyordu, fazla olarak sarhoştu da. Der-

dimizi anlatamadık. Aşağı inen bir merdivenin başında ışık görünüyor, oynak bir raks havası çalan bir piyanonun sesine kahkahalar, el şakırtıları, tabak bardak gürültüleri karışıyordu.

Merdivenin üstünden eğilip baktım. Burası vapurun salonuydu. Kenara çekilmiş masalarda içki içiliyor, yemek yeniyor, ortada dans ediliyordu.

– Jülide'yi burada bulacağımızı zannetmem. Fakat belki soracak bir adam buluruz, dedim.

Şükran'la çekine çekine merdivenlerden indik. Salon sigara dumanı bulutuyla dolmuştu. Göz gözü görmüyordu.

Hayli zamandan beri kalabalık meclislere girmediğim için korkak bir tavırla merdivenin yanında yolculara bakıyor, kimseye yaklaşmaya cesaret edemiyordum.

Yanımızdaki piyanoyu çalan mavi elbiseli bir genç kız bir aralık yüzünü bize çevirmişti.

Şükran boğuk bir sesle: "Jülide" dedi.

Genç kız Şükran'ı görür görmez piyanoyu bıraktı. Yerinden fırlayarak onu ellerinden tuttu: "Abla... Şükran abla"

Piyanonun birdenbire durması dikkati celbetmişti. Herkes bize bakıyordu. Şükran etrafı unutarak ağlamaya başlamıştı. Titreyen elleriyle Jülide'yi göğsüne çekmeye çalışıyordu. Fakat o hafif bir hareketle geri çekildi:

– Ablacığım bize bakıyorlar, dedi, gülünç olacağız... Biraz sonra...

Sonra etrafına bakınmaya başladı:

– Eniştem nerede? Gelmedi mi?

Jülide beni tanımıyordu. Hakkı da vardı. Aydınlığa çıkmaktan korkuyor gibi bir direğin gölgesine gizlenen hâki elbiseli, bembeyaz saçlı toprak adamı on sene evvelki parlak üniformalı, zarif, küstah salon zabitine o kadar az benziyordu ki.

– Beni tanımadın mı Jülide?

Genç kız bir adım geri çekilerek hafifçe haykırdı. Bu feryatta sade hayret değil biraz da inkisar-ı hayal vardı.

O benim elimi öptü, ben de onun saçlarına hafif bir buse koydum. Yanımızda şişman, göbeği yeleğinden taşan smokinli, çıplak başlı, kıpkırmızı yüzlü bir ihtiyar peyda[202] olmuştu. Jülide ona Almanca bir şeyler söyledi. Sonra Şükran'la bana döndü:

– Geminin baş kaptanı... Eski bir bahriye miralayı... Bu gece isim gecesi.[203] Bu vesile ile gemi arkadaşları ve yolcular için bir ziyafet veriyor... Arkadaşları hediyeler verdiler... Benim verecek bir şeyim yoktu... Vergimi piyano ile ödemem lazım geldi... Çünkü bu kadar kalabalık içinde geminin doktoruyla benden başka piyano çalan yok... Burada piyano çalmak istemezdim ama...

Jülide gece yarısından sonra bizi beklemiyordu. Salonda bu sarhoş kalabalığının içinde piyano çalmasını hoş görmediğimizi anlıyor, bu sözleri mazeret olarak söylüyordu.

İhtiyar kaptan galiba Jülide'yi kendisinden bahsediyor sandı. Yerlere kadar eğilerek Şükran'ın elini öptü.

---

202 belirmek
203 doğum günü

Sonra benim elimi alıp sarsmaya, omuzlarımı okşamaya, sarhoş şakaları yapmaya başladı. Saf ve iyi bir adama benzediği için kızmıyordum. Bir zaman Almanca söyledikten sonra parmağını şakağına koydu, gürültülü bir kahkaha koyuvererek gayet bozuk bir Fransızca ile:

– Hatırladım, hatırladım, dedi, ben biraz Fransızca biliyordum... Öyle değil mi? Siz de "Sensir"de okumuşsunuz, kızınız bana anlattı... Sizden çok bahsetti... Siz müthiş bir salon adamı imişsiniz... Fevkalade dans edermişsiniz... Bu gece bana misafir olunuz... Yarın sabah çıkarsınız. Bu gece isim gecem olduğundan haberiniz yoktu... Giyinip gelmemişsiniz ama ehemmiyeti yok... Burası vapurdur. Etiket aranmaz... İsterseniz size göre süvari elbisesi de buluruz...

Bunalıyordum. Gülerek Jülide'yi çağırdım: "Kızım beni bunun elinden kurtar, dedim, şimdi çıkmamız lazım..."

Jülide baş kaptanı güçlükle ikna etti ve hazırlanmak için kamarasına çıktı.

On dakika sonra arkasında siyah bir çarşaf, elinde küçük bir çanta ile yanımıza dönüyordu.

– İlk defa çarşaf giyiyorum Şükran Abla... Gazetede gördüğüm bir model üzerine yaptırdım... Bilmem sizin çarşaflarınıza benzedi mi; artık bundan sonra hep çarşafla mı gezmek lazım gelecek?

– Elbette Jülide.

– Feci... Çok feci... Ne yapalım katlanacağız.

Jülide'nin bir kocaman bavuldan ibaret olan eşyasını sandala indirmişlerdi. Fakat o ihtiyar kaptana ve bazı yol arka-

daşlarına veda etmeden vapurdan ayrılmak istemedi. Tekrar aşağı salona indi. Biz Şükran'la merdivenin başında bekliyorduk. Jülide kadın erkek birçok kimselerle –senelerden beri tanıdığı ahbaplar gibi– konuşuyordu. Bu veda belki on, onbeş dakika sürdü. Nihayet Jülide, ihtiyar kaptanla konuşa konuşa yukarı çıkmaya başlamıştı.

Fakat merdivenin yarısında kaptan birden bire geri döndü, Fransızca "bir dakika, bir dakika" diye bağırarak tekrar aşağı indi.

Jülide bizim yanımıza gelince izahat verdi: – Bir dakika daha bekleyeceğiz. Kaptan bana yadigâr olarak bir nota kitabı hediye etmek istiyor... İçindeki bir iki parçayı çok beğendim de...

– Yolculuğunuz pek güzel geçmişe benziyor Jülide Hanım, dedim.

– Evet efendim... Pek eğlenceli. Mütemadiyen piyano çaldım.

Kaptan gelinceye kadar birbirimize başka bir şey söylemedik.

Merdiven başında karanlıkta uzun boylu bir Alman duruyordu. O da Jülide'yi bir dakika alıkoydu ve hafifçe eğilerek yavaş bir sesle bir şeyler söyledi. Ben Şükran'la daha evvel sandala inmiştim. Jülide uzun boylu adamın elini sıkarak bizi takip etti.

Sandalda Şükran ile benim arama otururken gülüyordu. Yavaş yavaş vapurdan ayrılmaya başladık. Jülide'nin gülmesi hâlâ devam ediyordu. Nihayet izahat verdi:

– Seyahatler adeta roman vakalarına benziyor, dedi. İnsan yolda tesadüf ettiği insanlarla çabucak dost oluyor, sonra ayrılırken adeta acı duyuyor. Acı duyduğumdan bahsederken gülmeme hayret edersiniz... Fakat bunun sebebi başka... Yukarıda merdiven başında duran uzun boylu genç vapurun doktorudur. Temiz, saf bir adamcağız. Vapurda herkes biraz ona takılır... Doktor aynı zamanda sanatkârdır da... Piyano çalıyor... Fakat eğer doktorluğu piyanistliği kuvvetinde ise bu temiz ve namuslu adam pek çok insanların kanına girer... Bana birkaç defa memleketinin havalarını çaldı. Kendi musikisi kendine öyle tesir ediyordu ki piyanonun önünde başı okşanan Van kedileri gibi, anlatılmaz bir hat ile vücudunu arkaya bırakıyor, saçları kabarıyor, iri mavi gözleri kapanıyor... Dedim ya tıpkı ocak başında keyif ile hırıldayan bir kedi... Mamafih gülüşümün sebebi bu değil... Bana bu akşam yemekte bu doktor ne teklif etti biliyor musunuz? Kendisiyle evlenmemi... Hem de şaka tarzında zannetmeyiniz. Kemâl-i ciddiyetle.[204] Anlaşılan hayatımızı denizlerde gezmek ve gemi suarelerinde piyano çalmakla geçireceğiz.

Şimdi merdivenden ineceğimiz zaman teklifini bir daha tekrar etti: "Matmazel sizi bir daha göremeyeceğim için belki etikete mugayir[205] bir tarzda söz söylüyorum. Fakat beni bırakmayınız. Size karşı hislerim çok ciddi" dedi.

Jülide bu sözleri Şükran'a söylüyor, bana arkasını dönüyordu. Ben küreklerin karanlık sularda yaptığı yakamozları dalgın bir sükût içinde seyrederek düşünüyordum.

---

204 bütün ciddiyetiyle
205 genel davranışlara aykırı

Bu ilk kavuşma saatini böyle mi tahayyül[206] etmiştim? Vapura girdiğimiz zaman güvertenin bir köşesinde kapalı peçesinin altında için için ağlayan bir genç kız görecektik. Jülide ile Şükran titreşerek, hıçkırarak birbirlerine sarılacaklardı. Mazinin bütün acıları, sevgileri, hicranları, hasretleri bu dakikanın içinde toplanacaktı. Sonra ben de onu eskisi gibi kollarıma alacak, müşfik bir baba busesiyle yanaklarından öpecektim. O andan itibaren yetişmiş bir kızımız olacaktı. Şükran'la bütün kalbimizi ve hayatımızı bu çocuğun saadetine hasredecektik. Halbuki beklediğimiz evlât yerine bize lakayt, şen bir misafir geliyordu.

Jülide'nin bende bıraktığı ilk intibalar[207] çok fenaydı. Vapurun sarhoşlarla dolu salonunda piyano çalmasını beğenmemiştim. Heyecandan yarı baygın bir halde kendisini kucaklamak isteyen teyzesini hafifçe itişini, "Biraz sonra. Herkes bize bakıyor. Gülünç olacağız" deyişini unutmayacaktım. Yabancı insanlarla, bir iki günlük ahbaplarla bu kadar laubali olması doğru muydu? Hele o gemi doktoru vakası, bu vakadan bize bu kadar fütursuz[208] bir tavır ile bahsetmesi iyi bir şey miydi?

İskeleden çiftliğin arabasına bindiğimiz zaman şarkta hafif bir sabah solgunluğu başlamıştı. Jülide Şükran ile beraber arabanın içindeydi. Ben arabacının yanına oturmuştum. Onun asabi bir neşe ile mütemadiyen konuştuğunu, güldüğünü işitiyordum. Bu kahkahalar bana ıstırap ile karışık bir

206 *hayal etmek*
207 *izlenim*
208 *umursamaz*

hiddet veriyordu. Fakat kasabadan çıkarken arkamda hıçkınğa benzer bir ses işittim, başımı çevirdim. Birkaç dakika evvel ince kahkahalarını işittiğim Jülide, yüzü teyzesinin dizlerine kapalı, tıkana tıkana ağlıyor, hıçkınklarını zaptedemiyordu.

Şükran telâşa düşmüştü. Onu teskin etmeye çalışıyor, birdenbire ne olduğunu soruyordu. Uzun müddet cevap alamadı. Nihayet Jülide'nin yavaş sesle, "Bilmiyorum Şükran Abla senin dizinde ağlamaktan zevk alıyorum" dediğini işittim. Bu çocuğun ne garip bir mizacı[209] vardı!

V

Ertesi gün kasabadan çiftliğe bir akın oldu.

Dışarlıklılar merasime çok riayet ederler. Lütfullah Efendi ailesi başta olduğu halde (M...S)'deki bütün ahbaplarımız bize göz aydına ve Jülide'yi görmeye geldiler.

Maamafih o, kimseye çıkmadı. Şükran hemşirezadesinin[210] yol yorgunluğundan hasta düştüğünü, yataktan kalkamayacak halde olduğunu söylüyor, misafirlerden af diliyordu.

Bu hastalık galiba bahaneydi. Şükran'da teessürden ziyade mahcubiyet hissediyordum.

Lütfullah Efendi'yi kızı ve torunu Necmiye ile gece yatısına alıkoyduk. Sekiz seneden beri onlarla adeta akraba olmuştuk. Şimdi ondokuz yaşında güzel bir genç olan Nec-

209 buy, yaradılış
210 kızkardeşinin kızı

miye, Jülide'yi bir kardeş addediyor,[211] mutlaka görmek istiyordu.

Gündüz benimle bile görüşmeyen Jülide Hanım akşam yemeğine inmek lütfunu esirgemedi. Bir mükellef[212] davete gider gibi giyinmişti. Yemek odamıza öyle muhteşem bir vakar ve resmiyetle girdi ki seksenlik Lütfullah Efendi bile gayri ihtiyari ayağa kalktı. Gülmemek için dudağımı ısırarak resmi bir takdim yaptım. Sofraya oturduk.

Basık tavanı sararmış "Tarih-i enbiya"[213] resimleriyle dolu olan bu dar, uzun manastırda mutlaka eskiden papaz ictimaları[214] akdedilirdi. Öyle tahmin ediyorum ki o içtimalarda bu geceki kadar soğuk bir merasim havası eserdi. İçimde bir garip kasvet vardı. Odanın ışığını az gördüm; eski bir avizenin bütün mumlarını yaktırdım. Jülide'yi görmeden seven, bir kardeş sevinciyle yolunu bekleyen Necmiye şimdi mahzun ve mahcup bir sükût içinde başını önüne eğiyor, ondan adeta korkuyordu.

Doğrusunu söylemek lazım gelirse Şükran da dahil olduğu halde hepimiz inkisar-ı hayale uğramıştık. Hele şimdiye kadar evde hemen hemen bir küçük hanım muamelesi gören zavallı Ayşe birdenbire bir hizmetçi menzilesine[215] düşüyor, ürkmüş kedi yavruları gibi kapı aralarından bakıp kaçıyordu.

---

211 sayıyor
212 eksiksiz, özenli
213 peygamberler tarihi
214 toplantı
215 seviye, aşama

Evet hepimiz ona içimizden dargındık. Biz sevilecek ve teselli edilecek bir evlât bekliyorduk. Bize resmi bir misafir gelmişti. Bu akşamki halinden, konuşmasından anlıyordum: Jülide ne burasını ne de bizi beğenmiyordu. Bu bir dereceye kadar tabiiydi. Kızının istikbalinden korkmakta Neyyir Bey'in hakkı vardı. Dünyada hiçbir şey anne terbiyesinin yerini tutamıyordu. Bu çocuk Avrupa memleketlerinde, ne olduğu bilinmeyen karışık muhitlerde, pek fazla başıboş bırakılmıştı. Bir akşam evvel adi bir bar şeklini almış bir vapur salonunda, bir alay serseri ve sarhoş arasında piyano çalarken ne kadar memnun ve kendi muhitinde görünüyordu. Bu gece bu sessiz, neşesiz fakat temiz ve samimi aile ocağını nasıl yadırgıyordu?...

Ara sıra sözü babasıyla gezdiği memleketlere nakilediyordu. Kendiliğinden bize söz söylemeye lüzum görmeyen, sorulan sözlere istihfafa benzeyen bir lakayt ile cevap veren Jülide oralardan bahsedilince dayanamıyor, gayri tabii[216] bir neşe ve canlılıkla söz söylüyordu.

Belli etmeden bütün mazisini araştırmaya başladım. Gezdiği memleketlerin hepsi onda kıymetli tesirler ve hatıralar bırakmıştı. Yavaş yavaş eski mazisine, aramızda yaşadığı günlere indim. Uzak ve karışık bir manzaraya bakar gibi dalgın dalgın düşündü, hiçbir şey bulamadı, dudaklarını bükerek sükût etti.

– Anneniz aklınıza geliyor mu Jülide Hanım?

Nedense ona sadece "Jülide" demek, "sen" diye hitap etmek içimden gelmiyordu.

---

216 doğal olmayan

– Pek hayal meyal efendim. Mamafih bir gün görsem, tanırım zannediyorum.

– Maşallah kuvvetli hafızanız var hanım kızım.

Jülide sözümdeki istihzayı anladı, fakat anlamamazlıktan geldi.

– Ya beni... Beni de hatırlıyor musunuz?

Bu ikinci sualim üzerine başını kaldırdı. Bir an gözlerimiz karşılaştı. Bakışından, gülüşünden mukabeleye hazırlandığını hissettim:

– Tuhaf bir şey söyleyeceğim, dedi. Sizin için büsbütün aksi bir hal oldu... Sizi hayal meyal değil gayet iyi hatırlıyorum... Fakat dün akşam kendiniz de gördünüz ya hiç hatırlamadım.

– İnsan hatırladığını nasıl tanımaz.

– Evet, ama çok değişmemiş olmalı efendim...

– Bu cihetten hakkınız var. O vakit genç bir zabittim... Sırmalı apoletlerim vardı... Dans ederdik, ata binerdik. Halbuki şimdi ak saçlı, abdal tavırlı kaba saba bir çiftçi oldum...

Bu söz üzerine sofraya derin bir sükût çöktü. Artık kimse bir şey söylemiyordu.

Kendi kendime düşünüyordum: – Bu çocuğa galiba ısınamayacağım... Fakat ne yapalım başa gelen çekilir... Eniştelik ve vasilik vazifemi yapmaya çalışırım... Zaten aramızda ancak bir iki sene kalabilecek... İyice bir adam bulur evlendiririz... Daha ahlâkını pek iyi anlamadım... Fakat hem müteazzım[217], hem havai bir çocuğa benziyor. Bunların ikisi de bu

217 büyüklük taslayan, kibirli

vaziyette bir genç kız için tehlikelidir... Jülide fakirdir... Fevkalade bir tesadüf olmazsa istikbalden bir şey beklemeyiz... Binaenaleyh şimdiden sade ve sakin bir hayata alışmalıdır... Sonra havailiği bırakması, temkinli, ağır başlı bir kız olması lazımdır... Ona sade vasilik değil biraz da mürebbilik,[218] muallimlik etmek icap edecek... Sakat fikirlerini, yanlış görüşlerini, tehlikeli temayüllerini[219] merhametsizce baltalayacağım. Bu çocuğun hatta biraz benden korkup çekinmesini istiyorum... Ne söylesem, ne yapsam Şükran'ı ona karşı fazla zaaf göstermekten menedemeyeceğim... Hasılı bu çocukta mazinin fena tesirlerini boğmak için kuvvetli bir el lazım... O kuvvetli el ancak ben olabilirim... Jülide'nin bir parça daha ciddi ve hassas olmasını ne kadar isterdim... Mamafih acaba gördüğüm, zannettiğim kadar hissiz mi?

Dün geceki vaziyeti iyi bir şeye delalet edemezdi. Bu muhakkak... Fakat sabaha doğru arabada şen, lakayt kahkahalarla gülerken niçin birdenbire teyzesinin eteklerine kapanıp dakikalarca ağladı?

VI

Jülide'yi pek az görüyordum. Doğrusu birbirimize hiç ısınamamıştık. Bana karşı mağrur ve muhteriz bir tavrı vardı. Ancak yemek saatlerinde yanıma geliyordu. Buna bir dere-

---

218 eğitici erkek
219 eğilim

ceye kadar memnundum. Çünkü fazla yüzgöz olmak enişte-lik ve vasilik nüfuzumu kırabilirdi.

Hayatımızda korktuğum derecede bir değişiklik olmamıştı. Aramızda bir yabancının yaşadığını günlerce unuttuğum oluyordu.

Mamafih vazifemi ihmal etmiyordum. Jülide ile yalnız bulunduğum zamanlarda ona ağır bir ciddiyetle uzun uzun nasihat veriyordum.

Bir akşam yemekten sonra ben gazete okuyordum, o pencerenin yanında teyzesiyle konuşuyordu. Bir aralık gazeteyi bırakarak kulak misafiri oldum. Jülide Macaristan'da sefarethanelerden birinde verilen bir balodan bahsediyordu. Öyle dalgın bir vecd ile söz söylüyor, o gecenin hatıralarını öyle canlandırıyordu ki kendimi tutamadım, gayri ihtiyari güldüm.

Jülide birdenbire sustu, bana baktı ve güldüğümü görünce sapsarı kesildi:

– Eniştemi güldürecek bir şey mi söyledim acaba?

Sesinde hırçın bir ihtizar[220] vardı. Ben saf bir tavır ile:

– Size değil... Aklıma bir şey geldi de, dedim.

Mamafih hâlâ gülüyordum. Jülide renkten renge giriyordu:

– Güzel bir günün hatıralarından bahsetmek acaba yasak mı?

– Dile yasak olur mu Jülide Hanım? Hem bilirsiniz ki insan yasak olan şeyi men eder halbuki ben sadece gülüyorum.

Jülide bu defa hiddetten çıldırdı. İsyan etmemek için kendini zor zapt ederek:

---

220 çekinme

– Ben söylediğim şeyleri gülünç bulmuyorum, diye kekeledi.

Çocuk ile çocuk olmak ayıp bir şeydi. Bana susmak düşüyordu. Fakat nedense bu gece inat damarım tutmuştu. Yine gülmeye devam ederek cevap verdim:

– Bu bir telakki[221] meselesidir Jülide Hanım... İnsan söylediği şeyi gülünç bulsa söylemekten vazgeçer, mesele de biter öyle değil mi? Mamafih kızmayınız. Size niçin güldüğümü anlatayım... Siz daha çok gençsiniz... Ben ihtiyar bir adam, dünyadan elini eteğini çekmiş bir çiftçiyim... Zevklerimizde, görüşlerimizde çok fark var... Sizin hasretle hatırladığınız o eğlenceler bana öyle gülünç, öyle aptal, öyle adi ve iğrenç görünüyor ki... Tiyatro sahnelerini bilirsiniz... Dışardan baktınız mı zengin, muhteşem bir salon görürsünüz... Birçok güzel yüzlü, güzel elbiseli kadınlar, erkekler... Kimi nâzır,[222] kimi milyoner, kimi dâhi, kimi peygamber... Herbirinde ulvi fikirler, ilahi hisler... Bir de şimdi bu sahneye iç taraftan bakınız... Salondaki süsler ve servetler boya... Yüzlerindeki güzellik boya... Nâzır, milyoner, dâhi, peygamber gördüğümüz insanlar müflis,[223] aptal, ahlâksız serseriler... İşte siz bu sahneyi seyirciler içinden, türlü ziya[224] oyunları arasından hayran hayran seyreden, gülen, ağlayan, meftun[225] olan gafil bir çocuksunuz... Ben onun iç yüzünü biliyorum.

---

221 anlayış
222 bakan
223 batmış
224 ışık
225 tutkun

Jülide'nin yüzünde bir damla kan kalmamıştı. İtiraz etmek, bir şeyler söylemek istiyor, sesi çıkmıyordu.

Bu hayatı bilmeyen hafif, genç kıza ciddi bir ders vermek zamanı gelmişti. Artık gülmüyordum. Sevdiği, istediği hayatın iç yüzünü acı bir lisan ile teşrih[226] ediyordum. Sonra ona, tevekkül ve sükûn içinde geçecek temiz bir aile hayatının saadetlerini uzun uzun anlattım. Fakat o beni dinlememeye azmetmiş gibi başını çeviriyor, kaşlarını çatarak sükût ediyordu: Sözümün nihayetinde dedim ki:

– Bir insan için bundan başka selamet yolu yoktur kızım.

Jülide müstehzi ve mağrur bir büyük insan tavrıyla başını kaldırdı:

– Bir şeye hayret ediyorum enişte... Vaktiyle minimini bir çocukken bana akran muamelesi ettiğinizi hatırlıyorum... Aradan on sene geçti... Öyle sanıyorum ki bu on senede on yaş büyüyecekken, on yaş küçüldüm... Bana adeta bir bebek muamelesi ediyorsunuz.

Şükran şaşırdı. Ben yine gülmeye başladım:

– Jülide Hanım kendisini her türlü kusur ve noksandan münezzeh,[227] ermiş yetişmiş bir kocaman hanımefendi mi zannediyor? Yaşlı başlı bir eniştenin nasihatleri niçin kendilerine bu kadar ağır ve acı geliyor?

Jülide kısık bir sesle cevap verdi:

– Nasihate bir dereceye kadar tahammül edilebilir... Fakat buna bir de istihza ilave edilirse...

---

226 açıklamak
227 arınmış

Söze devam ederse ağlayacağını hissetti. Titreyerek ayağa kalktı. Kapıya doğru yürüdü. Fakat çıkacağı zaman, birdenbire durdu.

Şükran onun acı bir şey söyleyeceğini anlayarak "Jülide" dedi. Fakat o şimdi sakindi. Kapıya dayandı; küçüklüğündeki o gizli bir kabahatin cezasını çekmekten korkuyor gibi görünen suçlu tavrıyla başını biraz sola meylettirdi:

– Ben belki çok fena bir kızım... Sayılmayacak kadar kusurlarım var... Bunlara karşı kendimde bir tek meziyet görüyorum... Yalan söylemeyi bilmemek... Duyduğumu, düşündüğümü saklayamıyorum. Onun için size bir şey daha söyleyeceğim. Aranızdaki misafirliğim zannettiğinizden çok daha az bir zaman sürecek.

Şükran'la şaşırıp kaldık. Zevcem hafif bir feryat ile:

– Bizi istemiyor musun Jülide... Niçin? dedi.

Ben ayağa kalktım:

– Kızım bilmeyerek belki hatırınızı kıracak bir şey yapmışızdır. Fakat bu evde bir evlâttan başka bir şey olmadığınızı bilmeniz lazım gelir...

Jülide, yavaş yavaş odanın ortasına geldi. Ellerini masanın kenarına dayattı:

– Maksadımı yanlış anladınız... Sizden ayrılıp başka bir yere misafir olmayı hatırımdan geçirmedim... Biraz evvel söylediğiniz gibi ben fakir ve kimsesiz bir kızım... Vaziyetimi ve istikbalimi siz lütfen izah etmeden evvel de biliyordum... Misafirliğimin kısa süreceğini söylemekten maksadım başkaydı...

Jülide küçük bir tereddüt geçirdi. Sonra dudağının ucunda acı bir gülümseme ile devam etti:

– Memleketimizde genç kızların izdivaçtan bahsetmeleri biraz ayıptır sanırım... Fakat ben vaziyette genç kız, bu biraz istikbal ve maişet[228] meselesi olduğu için açık konuşabiliriz... Artık münasebetsiz bir şey de söylesem affediniz... Macaristan'da babamın maiyetinde genç bir kâtip vardı... Biraz saf ama iyi, namuslu bir çocuk... Babam öldükten sonra bu genç benimle evlenmek istedi... İkimizin de kimsemiz olmadığı için maksadını gayet ciddi ve namuskârane bir lisan ile bana söyledi... Reddetmedim fakat birdenbire "evet" de demedim... Çünkü zavallının memuriyeti daha pek küçük... Onun şimdiki aylığıyla geçinemeyiz... Benim de doğrusu öyle pek sefalete yüzüm yok... Burhan Bey yakında terfi edeceğini umuyor... Hatta galiba bir küçük şehbenderlik vaat etmişler... Avrupa'nın neresinde olsa razıyım... Buraya geldikten sonra da uzun uzadıya düşündüm... Yüzde doksanbeş bu gençle evlenip gideceğim...

Şükran ile birbirimizin yüzüne bakıyor, söyleyecek söz bulamıyorduk. Jülide Şükran'a dönerek devam etti:

– Bunları bu saatte size böyle açıktan açığa söylemek belki münasebetsiz oldu... Fakat buna lüzum vardı teyze... Vasilik vazifesi eniştemi fazla yorup üzüyordu... Sevgili topraklarını, ahırlarını, ineklerini, tavuklarını ihmal edip Jülide'ye vaazlar, nasihatler vermek mecburiyeti herhalde onun için sıkıcı bir şeydi... Binaenaleyh artık müsterih[229] olabilir... Akşamları ye-

228 geçim
229 rabat

mekten sonra rahat rahat uyumalarına mâni hiçbir düşünceleri kalmıyor... Müsaadenizle ben de yatayım... Bonne nuit.[230]

Jülide yavaşça odadan çıkıp gitti. Şükran ağlayacak gibi bir haldeydi. Ben gayet sükûn ile:

– Bu çocuk nafile, dedim, inşallah mesut olur... Fakat bu ahlâk ile hiç ummuyorum...

*
* *

Jülide buraya geldiği zaman Burhan Bey ile evlenip evlenmemekte müteredditmiş. Fakat buraya geldikten sonra uzun uzun düşünmüş... Karar vermiş. Ona bu güzel kararı anlaşılan biz ilham ettik... Ne yapalım Allah mübarek etsin. Keşke şu Burhan Bey için elimden bir şey gelse de bir ayak evvel[231] bir şehbenderliğe tayin ettirsem...

O günden sonra Jülide'ye karşı büsbütün lakayt oldum... Topraklarla uğraşmak onunla uğraşmaktan daha ecirli[232] bir işti.

VII

Bir yelken kayığıyla Bayındır'dan dönüyordum. Üç günde bitirmeyi ümit ettiğim bir iş tam üç hafta sürmüştü.

Kayıkta Bayındır müftüsü ile askerlik şubesinden bir mülazım, tebdil-i havadan dönen bir nefer, bir iki de Rum balıkçı vardı.

---

230 fr. İyi geceler
231 bir an önce
232 sevabı olan

Yola çıktığımız zaman güzel bir rüzgâr esiyordu. Fakat yarı yolda birdenbire rüzgâr kesilmiş, yelkenler sönmüştü. Çiftliğin yanındaki küçük koya ancak akşamüstü girebildik.

Müftü Kazım Efendi aziz ahbaplarımdandı. (M...S) eşrafından birinin gelini olan kızına onbeş günlüğüne misafir geliyordu. O gece bende kalacak, ertesi sabah çiftliğin arabasıyla kasabaya inecekti.

O gün geleceğimizi bilmedikleri için iskelede kimseler yoktu. Müftü Efendi'nin heybesini bir balıkçı çocuğunun omzuna yükledik ve tepenin etrafını tatlı bir meyil ile dolaşan yokuşu ağır ağır çıkmaya başladık.

Kâhya Halim Ağa yolun ortasında en güzel bir yerde küçük bir çardak kurmuştu. Bu fikri ona Şükran vermişti. Zevcem kalp hastalığımdan korkuyor, bu yokuşu çıkarken mutlaka beş on dakika dinlenmem için ısrar ediyordu. Müftü Efendi çardağın altında bir sigara içmek istedi. Zorla bir tane de bana yaktırdı. Öteden beriden konuşurken birdenbire kulağıma buralarda hiç işitilmemiş bir ses, bir keman sesi geldi.

Müftü Efendi kulaklarını dikerek: Bu ne? dedi.

Ben de şaşırmıştım. Sesin geldiği istikameti tayine çalışarak:

– Ben de anlamıyorum, dedim, belki kasabadan bir misafir gelmiştir... Şimdi anlarız...

Asıl yolu bırakmıştık. Ağaçların arasındaki patikalara saparak bu sese doğru gitmeye başladık... Yol bizi yavaş yavaş tepenin dik kayalar halinde denize indiği yere doğru götürü-

yordu. Bir aralık keman durmuştu. Fakat biz yine yolumuza devam ediyorduk.

Müftü Efendi: – Bizi periler mi aldattı nedir? Galiba çalgıcıyı bulamayacağız diye kaba kaba gülüyordu. Fakat iki üç dakika sonra ta yakınımızda keman tekrar başladı. Bu sefer fazla olarak gülüşme sesleri de geliyordu:

– Biraz şuraya ilişelim mi Kazım Efendi? dedim.

– Galiba yoruldunuz... Çehreniz biraz sarardı.

– Evet yokuş beni yordu.

Kalbimde bir çarpıntı, kulaklarımda hafif bir uğultu vardı. Fakat bunun sebebi yokuş değildi.

Keman "Sensir"e gittiğim sene Paris'i kudurtan çılgın bir raks havasını çalıyordu.

Hiçbir şey maziyi musiki parçaları kadar kuvvetle canlandırmıyor. O zamanların bütün emeli, bütün ihtirası sert rüzgâr hamlesi gibi göğsüme doldu; nefesimi tıkamaya, alîl kalbimi ağrıtmaya başladı.

Bu parça benim gençliğimin, ümidimin sesiydi. Şam'da, Kudüs'te, Makedonya'da ne vakit onu işitsem barut kokusu duymuş cenk atları gibi çıldırıp kudururdum. Ne vakit hasta olsam, nöbet ve ateş içinde kendimi kaybetsem bu musiki uzaktan uzağa kulağımda ağlardı.

Bu parçaya karşı içimde sönmez bir kin vardı. Dokuz sene evvel ümitsiz bir hasta olarak burada ölümü beklemeye geldiğim vakit bana en büyük fenalığı, o etmişti. Artık niçin saklayayım? Ben buradaki sakin, rüyasız hayata alışıncaya kadar çok azap çekmiştim. Kendi kendimle mütemadi bir

mücadele halindeydim. Hem Şükran'ı hem de kendimi avutmak için mütemadiyen saadetimden bahsediyordum. Diyebilirim ki hiçbir insan hiçbir mihnete[233] benim kadar güler yüzle tahammül etmedi. Geceleri arka bahçedeki servilerin karanlığı içinde dolaşırken, eski mezar taşlarının kenarına oturup düşünürken uzaktan uzağa bu sesi işitmeye başlıyordum. O vakit başımın içinde ışıklara batmış bir aşk ve heves dünyası doğuyordu. Bazen saatlerce devam eden bu sevda, musiki, raks, sarhoşluk rüyalarından harap ve bitkin bir halde uyanır, vücudum baştan başa soğuk titremeler, yüzüm gözyaşları içinde evime dönerdim.

Aradan seneler geçti. Hâlâ bazı akşamüstleri kayalıktaki setten engini seyrederken onu duyar gibi olurdum. Hangi tesadüf, hangi mucize benim sessiz ve masum sakızlarımın arasına bu zalim musikiyi getirmişti!

Titreyerek ayağa kalktım; kendimizi göstermeyerek sese doğru ilerlemeye başladık!

Kayalığın biraz berisinde etrafı sakız ağaçlarıyla ve iki uzun çam ile çevrilmiş bir meydancık vardı. Onu görecek bir noktaya geldiğimiz vakit mutaassıp Müftü Efendi gayri ihtiyari ellerini yüzüne kapadı. Bahçemin bu masum köşesi adeta bir panayır yerine dönmüştü. Ağaç dallarından yeşilli, kırmızılı kağıtlardan kordelalar, oymalar sarkıyordu. Jülide kısa etekli bir eflatun elbise ile keman çalıyor, ortada Rum balıkçı kızları raks ediyordu. Bunların arasında Ayşe ile Necmiye'yi fark edince şaşırdım. Kenarlarda toprağın üstünde çiftliğe mensup birkaç köylü kadın oturuyordu. Daha

233 *zorluk*

fenası ağaçların arasında birkaç da erkek rençber vardı ki sırıta sırıta bu sahneyi seyrediyorlardı. Kızlar dans etmesini bilmiyorlardı. Jülide ikide bir kemanı keserek onlara koşuyor, hareketlerini tashih[234] ediyor, ayağını yere vurarak, haykırarak emirler veriyordu. Bilhassa Ayşe onu üzüyordu. Bir defasında biçare kızı sert birkaç çevrilişten sonra öyle bir yere yuvarladı ki... Oynayanlar, seyredenler el çırpıyorlar, gülmekten kırılıyorlardı.

Biz kendimizi göstermeden, iki ağaç arasında seyrediyorduk. Jülide dans edenleri nizama soktuktan sonra tekrar eski yerine çekildi, aynı parçayı çalmaya başladı.

Ona güzel ve sanatkârane keman çalıyor denemezdi. Fakat yayında Romanya senelerinden, Romen musikisinden kalmış tesirler vardı. Paris'in boş, çılgın, gürültülü raks havasını hafif bir hüzün ve tahayyül ile gölgeliyor, ona, yıldızlı yaz gecelerinde durgun sular üstünde ağır ağır giden sandallarda kitara ile çalınan eski romansların melûl[235] halavetini[236] veriyordu.

Mücadeleden yorgun düşmüştüm. Gözlerimi kapıyor, uzun müddet çırpındıktan sonra ölüme razı olan bir deniz kazazedesi gibi kendimi bırakıyordum. Müftü Efendi'nin kaza ile ayağıma düşen şemsiyesi beni bu dalgınlıktan uyandırdı. Tekrar gözlerimi açtım.

Jülide iki ağacın arasında küçük bir toprak yığınının üstünde durmuştu. Narin silüeti deniz tarafındaki sakızları tarayıp gelen renkli güneş ışıkları içinde mütemadiyen hareket

234 düzeltme
235 üzgün, kederli
236 tatlılık

ediyordu. Alnını açan, şakaklarının cildini geren pembe bir kordela ile zapt edilmiş saçları dağınık büklümlerle ensesine, omuzlarına, dökülüyordu.

Dikkat ettim. Müftü Efendi de ona bakıyordu. İhtiyar arkadaşım hayretle:

– Fesuphanallah, dedi. Bu ne renk mahluktur böyle? Bukalemun gibi saniyeden saniyeye değişiyor. Kara saçlı mıdır, ak saçlı mıdır, kırmızı mıdır, kumral mıdır, belli değil...

Gayriihtiyari güldüm. Kazım Efendi haklıydı. Akşam güneşi Jülide'nin saçlarında sihirli bir ışık ve akis[237] oyunuyla eğleniyor gibiydi. Bu baş saniyeden saniyeye rengini değiştiriyordu.

Şimdi sakız yaprakları arasından sızan aydınlıklarla kumral görünen bu saçlar bir an sonra bir gölge parçası altında esmerleşiyor, sonra geniş, parlak bir şûle içinde açık sarı, yaldızlı beyaz oluyor, nihayet pembe iltimalarla[238] yavaş yavaş koyulaşarak kurumaya başlayan gül yapraklarının sararmış kızıllığını alıyordu.

Ayşe beyaz açık elbiseler, beyaz keten iskarpinler giyinmişti.

Bizi ağaçların arasında ilk gören o oldu. Zavallı çocuk gözleri gözlerime tesadüf edince korkunç bir feryat kopardı, ellerini yüzüne kapayarak kaçmaya başladı.

Küçük meydanlığa birdenbire semavî[239] bir afet uğramış gibiydi. Rum kızları, köylü kadınlar, genç rençberler sudan

---

237 yansıma
238 ruh değişikliği, ışıltı
239 göksel

ateşten kaçar gibi etrafa dağılıyorlardı. Küçük bir çocuk koşarken ağaca takılıp düştü, avaz avaz bağırmaya başladı.

Jülide'nin de ilk hareketi hafif bir çığlıkla kaçmak olmuştu. Fakat nedense birdenbire durdu, bize doğru döndü.

Bir eliyle saçlarını düzeltirken öteki eliyle kemanını arkasına saklamak ister gibi bir hareket yapıyordu. Yanımıza gelmeye cesaret edemiyor. Fakat kaçmaya da tenezzül etmiyor gibi görünüyor, bekliyordu.

Jülide'nin benden bir tekdir[240] beklediğini, meydan okumaya hazırlandığını hissettim. Dimdik yüzüme bakmak istiyordu.

Fakat karşı karşıya geldiğimiz zaman birdenbire cesareti kırıldı, başını önüne eğdi. Sakin ve biraz müstehzi bir tavırla:

– Bilmeden eğlencenizi bozdum; cemiyetinizi dağıttım, dedim, bir kır balosu mu tertip ettiniz?

Başını sallayarak ancak işitilebilir bir sesle "evet efendim" dedi.

– Benden çekinip kaçışacaklarını bilsem öteki yoldan gelirdim.

Jülide benden beklediği dürüstlüğü görmeyince biraz şaşırmıştı. Ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemeyerek tereddüt ediyor, gözlerini yüzüme kaldırıp indiriyor, suçlu bir vaziyetle başını önüne eğiyordu.

On sene evvel Yalnız Servi'deki köşkün bahçesinde hayli zaman bana arkadaşlık eden küçük Jülide'den, sade azarlan-

---

240 azar

maktan korkan suçlu çocuk tavrıyla, güneşe bakıyor hissini veren bu mütereddit yeşil gözler kalmıştı.

Jülide bana bir parça izahat vermek lüzumunu hissetti; bir mazeret arar gibi:

– Bugün benim isim günüm efendim... Avrupa'da her sene bugün bir küçük eğlence yapmayı âdet etmiştik de...

Ben tasvip ediyor gibi görünmemek için ağır bir tavırla:

– Evet, böyle fevkalade zamanlarda böyle eğlenceler olabilir...

Jülide'yi yanımızda duran Müftü Efendi'ye takdim etmek lazım geldi. Müftü Efendi mütemadiyen öpülmeye alışan elini uzattı. Fakat Jülide küçük bir tereddütten sonra bu eli sıktı.

Müftü Efendi Jülide'ye bir şey söylemiş olmak için:

– Mektebe gidiyor musunuz bakalım küçük hanım? dedi.

– ....

– Okumanız yazmanız elbette vardır. Maşallah güzel de çalgı çalıyorsunuz... Ancak bu kâfi değildir... Öyle değil mi?

Jülide gülmemek için dudaklarını ısırıyor, cevap vermiyordu.

Müftü Efendi müşkül[241] bir vaziyette kalmıştı. Bana döndü:

– İşte buranın da o müşkülatı vardır, dedi. Çocukları mektebe göndermeye imkân yok... (M...) buradan bir yıllık yol... Öyle değil mi, Nazmi Bey?

241 zor

Naçar cevap verdim:

– Evet Efendim... Hakkınız var... Mamafih kasabada da Jülide için mektep yok... Tahsili oldukça ileridir.

– Ya... Maşallah maşallah... Eh ara sıra siz de biraz okutuverirsiniz. Jülide Hanım kızım size bir sual sorayım bakayım... İsminizin manasını söyleyiniz. Jülide ne demektir?

– .....

– Oldu mu ya? Jülide perişan, dağınık demektir... Jülide, perişan demek olunca "Jülidemû" ne manaya gelir?... "mû" daha doğrusu "muy" ne demektir?

– ....

– Tüy, kıl, saç demek değil mi? "Jülidemû" yani dağınık saçlı...

Müftü zarif bir nükte yapmak isteyerek güldü:

– Sual de tam hal ve şanınıza muvafık düştü hanım kızım... Sizin saçlarınız gibi perişan... Fakat sizin saçlarınız neden öyle kısa kalmış ya... Benim kızımın saçı dizlerini döver... Ferhunde ablanız gerçi sizden büyüktür. Onbeşini bitirdi, onaltıya bastı ama saç meselesi pek yaşa bakmaz... Bu saçları böyle bırakma kızım... İki örgü yap ki uçları kırılmasın, uzasın...

Kazım Efendi tekrar bana döndü:

– Bu hanıma artık bir de çarşaf yapıvermeli. Mükellefiyet sinnine[242] de yaklaşmış.

Müftü, Jülide'yi kısa elbiseleriyle, dağınık saçlarıyla çocuk sanıyordu. Yaşını bilmesem bu saatte ben de öyle zannede-

242 yaş

cektim. Çok kere yaşlı başlı kadınlara mahsus ağır ve vakur tavırlar alan Jülide şimdi bu haliyle afacan bir mektep çocuğuna benziyordu.

Müftü Efendinin son sözü üzerine Jülide kendini zapt edemedi, yaramaz bir tavırla:

– Zannederim ki efendi hazretleri, çarşaf giymek yaşını dört beş sene geçtim... Kerimeniz ablamın tam iki belki de üç yaş büyük bir ablasıyım... Onsekizi bitirdim. Ondokuza bastım...

Müftü Efendi şaşkınlıktan bir kere daha şemsiyesini düşürdü. Adamcağız bu dağınık saçlı, kısa elbiseli narin çocuğun ondokuz yaşında olmasını, bahusus bunu hiç çekinmeden söylemesini aklına sığdıramıyordu.

Başını iki yana sallayıp gülerek:

– Fesuphanallah, dedi, demek ki siz adeta gelin olacak bir sinne gelmişsiniz.

Jülide dudaklarını bükerek cevap verdi:

– Henüz onaltı yaşında olduğunu söylediğiniz kerimeniz hemşiremin evli bulunmasına nazaran üç dört sene hakkı yenmiş mağdur bir kız vaziyetindeyim. Ben yaşta kızlara bu memleketlerde zannederim evde kalmış kız derler.

Müftü Efendi'nin nutku tutulmuştu. Evvela Jülide'ye, sonra bana, nihayet gökyüzüne baktı ve şemsiyesinin tozlarını sile sile yanımızdan uzaklaştı.

Bu gülünç kır balosuna itiraz etmeyişim Jülide'ye cesaret vermişti. Hele Müftü Efendi ile konuşurken beni de adeta bir müttefik hissediyor, adamcağızın hayretine kendisiyle beraber için için gülüyorum sanıyordu.

Kazım Efendi yanımızdan uzaklaştığı zaman gülümseyerek yüzünü kaldırdı. Fakat çehremi ciddi ve hatta biraz çatkın görünce tebessümü dudaklarında dondu.

– Jülide Hanım... Müftü Efendi'ye pek iyi cevap vermediniz.

Çehresi birdenbire sarardı, göz kapakları titremeye başladı:

– Zannederim ki Müftü Efendi de bana lazım geldiği gibi söz söylemedi.

– Müftü Efendi mağrurdur... Sizi bir yaramaz kız çocuğu halinde görünce izzet-i nefs işlerinde pek titiz, ermiş yetişmiş, bir küçük hanım olduğunuzu anlayamadı...

– Enişte...

– Mamafih Müftü Efendi'yi kabahatli de farz etsek o ihtiyar, saf bir dışarlık adamıdır... Fikirlerine, görgülerine uymayacak şeyler söylemek doğru olmaz değil mi... Siz Avrupa salonlarında yetiştiniz... Bu noktaları herhalde kaba saba bir çiftçiden başka bir şey olmayan eniştenizden daha iyi bilirsiniz.

Bana öyle geldi ki bu dakikada Jülide'nin titreye titreye açılıp kapanan gözlerinin yeşili bile soldu. Soğuktan donan bir insan gibi titreyerek, dişleri birbirine çarparak:

– Dersinize teşekkür ederim enişte, dedi, bugün isim günümdür... Böyle fevkalade günlerde sevgili akrabalar ufak tefek hediyelerle çocukların gönlünü alırlar... Sizin de gönlünüzden hediye olarak bu güzel iltifat doğdu. Bu iltifatı sevgili eniştemin ellerinden nadide bir buket gibi alıp kabul ediyorum... Mersi enişte...

Tek bir söz söylememe meydan vermeden arkasını döndü. Islıkla oynak bir roman havası çalarak uzaklaştı.

O güne kadar Jülide hakkında hissim lakayt bir istihfaftan ibaretti. Fakat çiftliğimin sükûnunu bozan bu çocuğa karşı bu akşam hafif bir hiddet ve kin duydum.

VIII

Bu hiddet ve kin günden güne büyümeye başlamıştı. Jülide gittikçe afacanlaşıyordu. İlk günlerde her şeye dudak bükmesini, tahttan indirilerek sürgüne gönderilen bir kraliçe edasıyla sessiz sedasız evin içinde dolaşmasını beğenmemiştim. Fakat şimdi de yaramazlığına tahammül edemiyordum.

Sahildeki Rum balıkçı kızlarını çiftliğe dadandırmıştı. Hele ben uzakça bir yere gittiğim vakit derhal sakızların altında kır baloları tertip ediyor, bahçe panayır yerine dönüyordu. Zavallı Şükran sesini çıkarmaya cesaret edemiyor, Kâhya Halim Ağa'nın yüzünden düşen bin parça oluyordu.

Benim ansızın çıkıp gelmem ihtimaline karşı mükemmel tertibat yapıyorlar, yollara gözcüler koyuyorlardı. Herhalde buna nihayet vermek lazımdı. Fakat nereden, nasıl başlayacağımı bilemiyordum. Beni en ziyade düşündüren şey Ayşe'nin, benim kır menekşelerine benzeyen masum Ayşemin yavaş yavaş değişmesiydi.

Jülide ilk zamanlarda ona bir hizmetçi muamelesi ediyordu. Fakat şimdi aralarından su sızmaz iki arkadaşlardı. Ayşe'nin güzel uzun saçları kesilmişti. Giyinişi, hal ve tavrı günden güne değişiyordu.

Bir akşam yemekte Ayşe ile şaka ettim:

– Belki gelecek üzüm mevsimini Hüseyin ile beraber geçirirsin Ayşe dedim.

Küçük köylünün her zamanki gibi elini yüzüne kapamasını, utanarak şikâyet etmesini bekliyordum. Halbuki Ayşe dalgın dalgın uzaklara baktı, düşünceli bir tavırla:

– Bizim evlenmemiz birkaç sene gecikse iyi olacak, dedi.

Ayşe'nin ağzından böyle bir söz işiteceğimi dünyada aklıma getiremezdim, Şükran kahkahalarla gülmeye başladı. Ben bilakis derin bir ıstırap hissettim. Bu sözler, bu tavır, bana korkunç bir ruh hastalığının başlangıcı gibi geldi. Bu zavallı köy kızına bu mikrop Jülide'den sirayet[243] ediyordu. Hastalığın derecesini anlamak için sakin bir sesle Ayşe'ye sualler sordum:

– Hüseyin bir iki aya kadar geliyor... Düğününüzün gecikmesi için sebep var mı ya?

Ayşe aynı mahzun tavır ile kollarını yanına bıraktı:

– Hüseyin'in iş sahibi olması lazım değil mi? Hiç olmazsa birkaç sene çalışmalı ki...

– Hüseyin'in işi hazır değil mi Ayşe? Kayığını kalafat ettirdikten sonra balığa çıkacak...

---

243 bulaşmak

– Hüseyin'in balıkçılıktan başka bir iş tutmasını isterdim...

– Niçin?

– Bir kere balıkçılıktan ne kazanacağı malum, değil mi? Babam gibi sefalet içinde yaşayacak...

– Sonra?!!

– Çoluk çocuğunu sefalet içinde yaşatacak... Sonra balıkçılık kaba bir iş... Hüseyin kaba saba bir adam olacak, çoluğuna çocuğuna tatlı muamele etmesini bilmeyecek...

Ayşe sözüne devam etmedi. Zavallı çocuk ağlayacak gibi bir haldeydi.

Meyus bir hiddetle:

– Buraya gel Ayşe, dedim, şöyle daha yakın... Bu zehir gibi fikirler sana nereden geldi Ayşe?

– ......

– Sen fakir bir hayata razı olmak istemiyorsun öyle mi?

– Madem ki insanım... Biraz iyi yaşamaya hakkım yok mu?

Hiddetimi zapt etmek, bağırmamak için dişlerimi sıkıyordum.

– İyi yaşamak temiz ve sade bir hayat geçirmekten ibarettir Ayşe... Bunu kulağına küpe et kızım... Hüseyin'in kaba saba bir adam olmasından korkma kızım... O belki salon adamları gibi nazik ve ince değildir. Fakat namuslu bir çocuktur... O zarif, nazik, kibar görünen insanlara inanma kızım... Onlar iğrenç, maskara medeniyet kuklalarıdır... Bir parça yaldızlarını kazısan altından ne kirli bir ruh çıkacağını anlayamazsın... Sen beni şimdiye kadar baba bilerek hürmet

ettin... Yine de öyle bil çocuğum... Bir daha senin ağzından böyle münasebetsiz sözler işitmeyeyim.

Bunları söylerken Jülide'ye bakmıyordum. Şükran maksadımı anlayarak mahcubane başını önüne eğmişti.

Jülide sönük, titrek bir sesle söze başladı:

– Ayşe... Kardeşim... Eniştemin hakkı var... Sen onun ekmeğiyle büyüdün. O olmasaydı açlıktan ölecektin... Başkalarının merhametiyle, başkalarının ekmeğiyle büyümüş bir yetimsin... Ne verilirse onu yemeye, ne emredilirse onu yapmaya mecbursun... Deniz kenarındaki sazlarla örtülü kulübende mesut bir hayat geçireceksin... Zevcin gündüzleri balığa gidecek, akşamları geç vakitlere kadar civardaki Rum meyhanelerinde içki içecek... Evinde güzel güzel çalışacaksın... Ne güzel meşguliyetlerin olacak... Birer birer doğan miniminilerine babalarının eski çamaşırlarından gömlekler dikeceksin... İnce tırnakların tencere diplerinde kırılacak... Ocaktaki ıslak odunları üflerken gözlerin yanacak... Gece çocuklarını uyuttuktan sonra kulübenin saz duvarlarından giren soğuğa, ocağın bacasından uluyan rüzgâra karşı omuzlarına bir yırtık atkı atacaksın... Yavaş yavaş yanık türküler söyleyerek erkeğini bekleyeceksin... Gece yarısından sonra o yıkıla yıkıla eve gelecek... Yemeğini soğuk bulduğu için homurdanacak... "Ağları tamir ettin mi?" diye soracak... Bütün gün ocağına çalı çırpı toplamaktan, küçüklerle uğraşmaktan ağları tamir ile meşgul olamadın... Gece ise gözlerin yanıyordu, ağların ince örgüsünü görmek için lambada gaz yoktu... Fakat bunlar sebep değil... Erkeğin seni azarlayacak belki de daha ileri gidecek... Fakat ne ziyanı var?

Namuslu bir adamın her şeyi iyidir... Namuslu bir zevcin her emrine baş eğmeyi Allah emrediyor, ağır başlı, ciddi insanlar istiyor... Görüyorsun ya Ayşe... Senin için velinimetinin nasihatlerini dinlemekten başka çare yok...

Bu, bana karşı açık bir isyandı. Şiddetle mukabele edecektim. Fakat gözlerim zevceme tesadüf etti. Şükran'ın boynunu bükerek masum mavi gözleriyle öyle sâkit[244] bir yalvarışı vardı ki...

Odada ağır bir sükût hüküm sürdü. Jülide çatalını, bıçağını, tabağının kenarına bırakmıştı.

Şükran korkak bir sesle:

– Niçin yemek yemiyorsun Jülide, dedi.

Genç kız birdenbire ayağa kalktı, tutuk bir sesle:

– Hastayım abla... Başım ağrıyor... Ne fena hava... Ne fena hava diye söylenerek sofradan kalktı.

– Nereye Jülide?

– Yatmaya ihtiyacım var.

Ayşe bu rahatsızlığın sebebini pek anlayamamıştı.

– Küçük hanım bir şey ister misiniz? diye yanına gidiyordu.

Jülide sert bir tavırla onu itti:

– Yanıma yaklaşma Ayşe... Hastalığım sana da geçer, dedi ve dışarı fırladı.

Bu gece Şükran ile aramızda ilk defa bir ihtilaf[245] çıktı.

Zevcem biraz sustuktan sonra beni gücendirmemeye çalışan bir sesle:

---

244 sessiz
245 anlaşmazlık

– Jülide'yi fazla hırpalamadın mı? dedi.

Ben asabiyetle cevap verdim:

– Her hareketini hoş görebilirim... Fakat biçare Ayşe'yi zehirlemesine tahammül edemeyeceğim... Ben şimdi bir karar verdim. Ayşe'yi (M...S)'e, Lütfullah Efendi'nin evine göndereceğim.

– Niçin?

– Ayşe evleninceye kadar bu sade ve temiz ailenin içinde kalacak...

– Bizim evimiz sade ve temiz değil mi Nazmi?

– Sen üzerine alınma Şükran... Her zaman söylediğim gibi sen bir meleksin. Belki sana karşı kusurlarım oluyor... Duygularımı ifade edemiyorum... Fakat seni çok seviyorum...

Şükran'ı kollarımın arasına aldım, başını hafifçe göğsüme yatırarak gözlerinden öpmeye başladım. Bunlar zevcemin senelerden beri unuttuğu aşk buseleriydi. Şükran bu buselerdeki başkalığı anladı. Hâlâ gözlerinden ayrılmayan dudaklarımın yaşlarla ıslandığını hissettim. Biraz evvelki hiddetim tatlı bir rikkate tahavvül etmişti. Karanlık kış günlerinde birdenbire açan güneşlerin verdiği sebepsiz sevince benzer bir şey duyuyordum.

– Seni çok seviyorum Şükran'cığım, dedim, fakat bu çocuğu bütün hüsnü niyetime rağmen sevemiyorum... Mamafih onun iyiliği için ne lazımsa yapacağım.

– Ayşe'yi (M...S)'e göndermekten vazgeç Nazmi... Çünkü Jülide bunun sebebini anlayacak... Belki artık aramızda durmak istemeyecek...

– Madem ki öyle istiyorsun peki... Fakat şunu açık söyleyeyim ki bu Jülide Hanım'ı gelin edip evine gönderdiğimiz gün adeta bayram edeceğim... Tekrar ediyorum Şükran... Bütün gayretime rağmen bu çocuğu sevemiyorum.

IX

Jülide'yi sade sevmemekle iktifa etsem kolay olacaktı. Fakat ondan nefret de ediyordum. Ne yapsa, ne söylese bana fena geliyordu. Neşesine, hüznüne, usluluğuna, yaramazlığına, hasılı her şeyine kızıyordum.

Kinimi, nefretimi gizlemeye karar vermiştim. Küçük bir çocukla uğraşmak ben yaşta bir insan için ayıptı. Fakat bir türlü bu kararımda duramıyordum. Jülide'yi ara sıra azarlıyordum. Hatta bazen acı istihzalardan bile kendimi alamıyordum.

O geceki vakadan sonra Ayşe'nin yakasını bırakmıştı. Onun yerine şimdi iki Rum balıkçı kızı bulmuştu. Mütemadiyen Rumca konuşuyorlar, Rumca türküler söylüyorlar, hele ben olmadığım zamanlar çiftliği altüst ediyorlardı.

Bazen koydaki iskelede daima bağlı duran sandala binerek engine açılıyorlar, bazen dik bir yar halinde denize inen kayalarda yaramaz keçi yavruları gibi dolaşıyorlardı.

Şükran mütemadi bir endişe ve heyecan içinde adeta hastalanıyordu. Bir gün kâhya bana fena bir haber verdi: Kayalığın ortasında tek bir çam ağacı vardı ki denizin üstünde

asılmış gibi görünürdü. Jülide taşların arasında bitmiş sert dikenlere tutuna tutuna bu ağaca kadar inmiş... Orada kendisini gök ile deniz arasında görünce korkudan titremeye, ağlamaya başlamış... Şükran bayılmış... Rençberler yukardan uzun bir ip sallayarak Jülide'yi çekmişler... Yukarı çıktığı zaman o da yarı baygın bir haldeymiş.. Dikenlerin ve ipin yaraladığı avuçlarından kanlar akıyormuş...

Bunlar, adeta beş yaşında söz anlamaz, tehlikeden korkmaz bir çocuğun yaramazlıklarıydı. Fakat nahif vücudu bu yorgunluklara uzun müddet tahammül edemiyordu. Güneşin altında pul pul yanıp dökülen cildinde bazen bir damla renk kalmıyor, bitkin bir halde bir kanepeye serilip saatlerce yatıyordu.

Evet bu çocuğun bir dakikası bir dakikasına uymuyordu. Şimdi, "yemek niçin geç kalıyor?" diye hizmetçilere bağırıp çağırıyor, biraz sonra sofra hazır olduğu zaman bir lokma yemek yemeden havlusunu atıyor, "iştahım yok. Uykum var" diye odasına kaçıyordu.

Kayalıktaki vaka Şükran'ı fena halde korkutmuştu: "Nazmi hiç istemiyorum ama senin yine bir parça eniştelik etmen lazım gelecek, dedi, pek kalbini kırmadan onu bir parça azarla. Bir daha böyle delilik etmesin."

O akşam bir bahane bulup Jülide'yi yanıma çağırdım. Geçirdiği kazayı haber aldığımı, çok müteessir olduğumu söyledim. Jülide bu mukaddimeden[246] sonra tekdir ile karışık bir nasihat dinleyeceğini anladı. Fakat her zaman yaptığı gibi

246 *başlangıç*

haşin bir müdafaa vaziyeti almadı. Merhamet ister gibi bir tavırla yaralı avuçlarını bana gösterdi:

– Çok acıyor enişte...

Bu vaziyet bir an için bana on sene evvelki küçük Jülide'yi hatırlattı. O vakit ne iyi iki dosttuk. Yalnız Servi'deki bahçede ne güzel arkadaşlık ederdik.

Yüreğimin o dakikada hafif bir merhamet ve rikkatle sızladığını hissettim. Hazırladığım sert sözleri söylemekten vazgeçtim.

Mamafih büsbütün boş da bırakamazdım.

– Hayatınızı göz göre göre tehlikeye attınız, dedim, bu affedilmez bir çocukluktur. Ya maazallah düşseydiniz ne yapardık?

Jülide sahte bir safvetle cevap verdi:

– Şükran Ablam ağlardı... Siz birkaç gün rahatsız olurdunuz. Mamafih sekiz on gün içinde çiftlikte her şey eski halini alırdı. Yaptığım şey doğrusu fazla çocukça... Fakat ne yapalım... Bir iştir oldu... Çocukluğu sade çocuklar yapmıyor ki... Mesela siz de bir gün ağır hasta iken ata binmişsiniz... Birkaç adım gittikten sonra taşların üstüne yuvarlanmışsınız... Az kalsın parçalanıyormuşsunuz... Siz de herhalde o vakit çocuk değildiniz.

Jülide'nin ağzından eski günlere dair hemen ilk defa bir söz işitiyordum.

Latife eder gibi bir tavır ile:

– Ne biliyorsunuz? Belki ben o vakit canımdan bezmiştim, dedim.

Jülide kaşlarını kaldırarak güldü:

– Dünyada muhterem eniştemden başka canından bezmiş insan tasavvur edilemez mi?

Bunu söyler söylemez yanımdan kaçtı. Arkasından "Jülide" diye seslendim. Döndü. Uzaktan ağır bir tavır ile:

– Efendim artık müsterih olunuz, çiftliğinizin tehlikeli taraflarında dolaşmamı menetmek sizin hakkınızdır... Tabii bu emrinize itaat ederim, dedi. Yaralı avuçlarını ovuştura ovuştura uzaklaşıp gitti.

*
* *

Jülide'ye karşı duyduğum nefret ve hiddete bu gece bir parça merhamet karıştı. Yaralı avuçlarını açarak, "çok acıyor enişte" demesi yüreğime dokunmuştu. Nazlı, mazlum bir kızım olsaydı... Ama Jülide gibi yabancı, nankör bir kalp değil... Mahabbete, şefkate muhtaç bir kız çocuğu... Bir gün yaralanmış ellerini bana uzatarak, "çok acıyor baba" diye şikâyet etseydi ne kadar bahtiyar olacak, onu ne derin bir rikkatle kalbime bastıracaktım... Halbuki ben bir zaman Jülide'ye de aynı baba mahabbetiyle kollarımı açmaya hazırdım...

Jülide'nin bir sözü daha beni düşündürüyordu. Eğlenir gibi bir tavırla "dünyada muhterem eniştemden başka canından bezmiş insan tasavvur edilemez mi?" demişti. Bu yaşta bir çocuğun canından bezmesi için ciddi bir sebep olabilir miydi? Mamafih ihtimal ki bu romanesk hikâye kitaplarından ezberlenmiş bir şeydi.

O günkü vaka çok sinirlerime dokunmuştu. Yatakta gözlerimi kapadıkça Jülide'yi görüyordum: Uçurumun dibindeki kayaların yosunları arasında parçalanmış narin vücudu yan yatıyor... Yavaş yavaş sahili yalayan sular kısa eflatun elbisesiyle, dağınık saçlarının büklümleriyle oynuyor... Kucağıma alıp kaldırmak istiyorum... Başı yaptığı bir kabahatin cezasını çekmekten korkuyor gibi görünen o suçlu tavrıyla omzuna düşüyor, deniz yeşili renginde gözleri aralık göz kapaklarının arasında güneşe bakar gibi hâlâ titriyor... Evet Jülide'den nefret ettiğime şüphe yoktu. Fakat bu çocuk ölseydi çok acıyacaktım.

X

Jülide'yi o günden sonra kayalık tarafında hiç görmedim. Fakat tehlikeli yaramazlıkları hâlâ devam ediyordu.

Bir gün kasabaya inmek için arabayı hazırlamalarını söylemiştim. Ahırların yanında Jülide ile Kâhya Halim Ağa arasında geçen bir muhavereyi[247] işittim. Aramızda küçük bir tahta perde olduğu için beni görmüyorlardı.

Jülide – Halim Ağa sen ne günü dünyaya geldiğini biliyor musun?

Halim Ağa – Fesuphanallah... Doğduğum aklımda kalmadı ki gününü bileyim... Ne çocuk çocuk sözlerin var senin küçük hanım?...

247 konuşma

– Ben biliyorum Halim Ağa... Sen bir şeker bayramı günü dünyaya gelmişsin...

Halim Ağa kahkahalarla gülmeye başladı:

– Nereden anladın?

– Şekerler gibi tatlı, iyi bir adamsın da ondan Halim Ağa'cığım... Biliyor musun ben bu çiftlikte teyzemden sonra en çok seni seviyorum... Sen öyle iyi bir adamsın ki... Dünyada ben senin kadar uysal, iyi huylu arkadaş görmedim.

– Anladım küçük hanım anladım... Beyhude çeneni yorma... Yine senin bir istediğin var... Söyle bakalım... Olacak bir şeyse yaparız...

– Ben seni sade iyi adam sanıyordum Halim Ağa, maşallah sen zekisin de... Dediğimi yapacağına yemin et bakayım...

– Yoo, işte bu olmadı... Ben bilmeden yemin edemem...

– Sevgilinin başı için yemin et...

– Tövbe tövbe yarabbi... Tövbe tövbe yarabbi... Benim sevgilim olur mu? Senin ağzında böyle ayıp şeyler ne geziyor küçük hanım...

Jülide kahkahalarla gülmeye başladı:

– Bunun ayıp neresinde? Sen insan değil misin?..

– Yo... Küçük hanım... Bak böyle sözler istemem... Çocuk esvapları giyip de çocuğum diye adam mı aldatıyorsun... Künyen kim bilir kaçtır? Maşallah erkek olsan seni askere çağırırlardı... Ben öyle yakışıksız lakırdılar istemem.

Jülide sahte bir tazallümle:[248]

---

248 sızlanma

– Ah yarabbi, dedi, bu çiftlikteki fazilet beni öldürecek... Bunlar ne melek gibi insanlar... Muhterem eniştem çiftlikteki işçilerini enbiya ve evliya haline getirmeye azmetmiş... Sana bir şey söyleyeyim Halim Ağa... Kırk elli sene sağ kalırsam ve kalben istememekle beraber bu adaya yolum düşerse çiftlikte ne göreceğim biliyor musun? Deniz tarafından bu ahırların bulunduğu yere kadar bir sıra evliya türbesi. Hepsinin tepelerinde kandiller yanıyor, bez parçaları bağlı parmaklıklarına gece sabaha kadar kandil kandil nurlar iniyor... Ağustos böcekleri tempo tutarken melekler ilahiler okuyor...

– Küçük Hanım... Günah günah şeyler söyleme...

– Ne yapalım Halim Ağa... Bu tekyeden[249] bir türlü feyz[250] alamıyoruz... Ağzımızdan çıkan her söz mutlaka ya ayıp yahut da günah oluyor... Hemen Cenab-ı Allah yakın zamanda bu mübarek toprakları biz gibi günahkârlardan halâs[251] etsin... Her ne ise... Sana derdimi söyleyeyim... Eniştem bugün kasabaya gidiyor...

– Evet...

– Öğle yemeğinden sonra iki saat için eniştemin atını isteyeceğim. Sen de kendi atına binersin... Seninle bir parçacık dolaşırız...

Halim Ağa birdenbire kızdı:

– Haydi işine be küçük hanım Allahını seversen... Geçen gün yaptığını unuttun mu? Yarım saat diye ata binip gittin... Akşama kadar gelmedin... Ya maazallah beyefendi gelseydi

249 tekke
250 ders almak, olgunlaşmak
251 kurtuluş

ben ne halt ederdim... Allah bana acıdı da o gün kasabada arabanın tekerini kırdı, beyefendi de o gece çiftliğe gelmedi.

– Vallahi geç kalmam Halim Ağa... Hem zaten beraber gideceğiz... Seninle Sazlı Pınar yolundan gidip Freskosilo köyünden döneriz...

Halim Ağa ellerini birbirine çarptı:

– Şimdi büsbütün olmadı... Derdini anladım küçük hanım... Bugün pazar... Freskosilo köyünde sonbahar panayırının üçüncü haftası... Sen yine oraya gidip gavur kanları içinde gazinoya oturacaksın... Çalgı dinleyeceksin... Halim Ağa bir kere aldanır küçük hanım... Ya evvelki hafta o balıkçı kızlarıyla oraya gittiğimizi, gavurun, çıfıtın içinde gazinoya oturduğumuzu bey haber alsaydı... Sağlam bana mükemmel bir sopa çekerdi ya... Hakkı da yok mu?

Jülide bu sefer bir isyan ve yeis çığlığı kopardı:

– Ay eniştemin adam dövmek huyu da mı var? Onu elinde kocaman bir sopa ile bir hamal kâhyası gibi gözümün önüne getiremiyorum da... Zarif bir kılıçtan sonra sopa... Ah ne feci akıbet... On sene evvelki zarif, şık erkân-ı harbin bu hale düşmesi ne fena... Her ne ise Halim Ağa... Sen şimdi benim ricamı kabul ediyorsun ya?

– Ben başımdan korkarım küçük hanım...

Jülide mutlaka onu kandırmak istiyordu. Küçük bir çocuk yaltaklığıyla yalvarmaya başladı. Bu yalvarış her zamanki müteazzım tavırlarıyla, asabi konuşmasıyla öyle bir tezat[252]

---

252 çelişki

vücuda getiriyordu ki. Kelimelerini, telaffuzu daha düzelmemiş bir bebek gibi ağzında ezip uzatıyordu:

– Kuzum Halim Ağa... Güzelim Halim Ağa... Cicim Halim Ağa... Bugün gezmek için öyle içim titriyor ki... Vallahi bu sana ettiğim ricaların onda birini enişteme etsem, edebilsem o bile insafa gelir, izin verirdi.

Halim Ağa'nın inadı tutmuştu. "Olmaz. Ben başımdan korkarım"dan başka cevap vermiyordu.

– Ben misafirim Halim Ağa... Belki pek yakında gideceğim.

– Allah selamet versin! Yine de gelirsin inşallah... Ben başımdan korkarım.

– Sana darılırım.

– Yine barışırız... Ama ben başımdan korkarım.

– Bir daha konuşmam.

– Böyle yakışıksız şeyler konuşmaktansa hiç konuşmamak evladır... Ben başımdan korkarım.

– Halim Ağa belki ben ölürüm... Arkamdan acırsın... İçine dert olur.

– Tövbe de ölüm kim sen kim? Ben başımdan korkarım...

– Peki öyleyse vazgeçtim... İstemiyorum.

Jülide dargın ve mahzun gidiyordu. Halim Ağa kısa derunî bir mücadeleden sonra arkasından seslendi:

– Gel! Başımın cezası gel... Lâkin bu sondur... İyi bil... Bir daha gözümün önünde ölsen nafile... Ben başımdan korkarım.

Jülide bir sevinç çığlığı koparak ellerini çırptı. Islıkla "Maskot"un finalini çalarak zıplaya zıplaya oradan uzaklaştı.

*
* *

"Bu ettiğim ricaların onda birini enişteme etsem, edebilsem, o bile insafa gelirdi." Ne iyi etmiş de o çocukla fazla yüzgöz olmamıştım. Halim Ağa gibi beni de kandıracaktı. Mamafih şimdi de bir dereceye kadar kandırmıyor muydu? Evimde kendi adamlarımı iğfal[253] ediyor, bana itaatsizliğe alıştırıyordu.

Öğle yemeğinde Jülide'nin bir şey söylememekle beraber için için sevindiğini hissettim. Yemekten kalktıktan sonra pencerenin önüne gittim. Kâhyaya seslendim:

– Halim Ağa bugün arabadan vazgeçtim. Atımı hazırla. Sen de çabuk işini bitir. Benimle beraber gideceksin.

Göz ucuyla Jülide'ye baktım. Asabileşmesini, haşin tavırlar almasını bekliyordum. Fakat o sadece sapsararak başını önüne eğdi. Bu nevmit hareket bu küçük intikamın zevkini kaçırdı. Ona yine acımıştım.

Şimdi ne vakit onu tekdir yahut istihza ile incitsem yüreğimde gizli bir merhamet sızısının uyandığını hissediyordum.

XI

O gün kasabada Jülide'nin bundan daha ağır bir kabahatini öğrendim. Belediye gazinosunda İstanbul gazetelerini okuyordum. Jandarma İsmail Çavuş yanıma geldi. Şuradan buradan biraz konuştuk. Dilinin altında bir şey vardı. Fakat söylemeye cesaret edemiyordu.

253 *aldatmak*

Nihayet korkak bir tavırla:

– Beyefendi, dedi, sana bir şey söyleyeceğim. Belki kızarsın ama. Sana gelen söz bana gelmiş demektir.

– Ne var Çavuş?

– Efendim bu senin yeğen hanım biraz çocukluk ediyor.

– Düzelir Çavuş çocuktur.

– Aman beyim kerem et... Koca gelinlik kız maşallah.

– Ne yaptı? Bir kabahati mi var?

– Hâşâ... Demem o demek değil. Ancak bilirsin ki yerliler dedikoducu insanlardır. Kendilerinin yemedikleri halt kalmaz ve lâkin yabancıların ufacık bir kusurunu gördüler mi tefe koyup çalarlar.

– Jülide'nin ufacık kusuru nedir Çavuş?

– Ufacık dediğim söz temsili. Hayli mazarratlı[254] bir kusurdur ya. Efendim bu küçük hanım ara sıra fena bir yere gidiyor.

– Nereye?

– Postahaneye.

– Postahane, neden fena yer olsun?

– Aman beyim. O yaşta kızın postahanede ne iş olur ki?

– Bu kadar bildiği var, ahbabı var. Belki mektup gönderiyor yahut alıyor.

İsmail Çavuş güldü:

– Ah benim melek huylu beyim... Hak seni ne temiz yaratmış... Bak o kadar söyledim de yine aklına fenalık gelmiyor... Bu mektuplar gizli bir şey olmasa küçük hanım ne diye postahaneye gelir? Çiftliğe her gün birkaç kişi gidip

254 zararlı

geliyor... Küçük hanım ne diye bu mektupları onlarla aldırmıyor? Demek ki bu işte bir bit yeniği var...

O akşam Çavuş'un sözlerini Şükran'a anlattım: "Jülide istediği bir kimse ile muhabere[255] edebilir, dedim... Biz buna mâni olacak değiliz. Yalnız daha açık hareket etsin... Gizli gizli postahanelere giderek herkesin şüphesini uyandırmak doğru değil... Böyle şeyler böyle küçük yerlerde adeta esrarengiz roman maceraları tesiri yapar... Sen artık ne söylemek lazım gelirse söylersin."

Şükran içeriki odada keman çalan Jülide ile konuşmaya gitti. Keman bir iki dakika kadar durdu. Sonra birdenbire kapı açıldı, Jülide sakin ve mağrur bir tavırla içeri girdi:

– Efendim şimdi teyzem bir şey söyledi, tarafınızdan bazı emirler verdi. Vasıta ile konuşmayı doğru bulmuyorum... Esasen gizleyecek bir şeyim de yok... Ben belki fena bir kızım... Fakat bir meziyetim var ki onunla iftihar ederim... Yalan söylemeye tenezzül etmemek...

Ellerini arkasına kilitleyerek kapının yanındaki büfeye dayanmıştı. "Yalan söylemeye tenezzül etmemek" derken ayaklarının ucuna basarak vücudunu yükseltiyor, mağrur bir tavır alıyordu:

– Daha ilk günlerde size bir tasavvurdan bahsetmiştim... Belki hatırlarsınız... Genç bir şehbenderlik kâtibinin benimle evlenmek istediğini, kati cevap vermemekle beraber red de etmediğimi söylemiştim. Geçinecek bir maaş ve iyice bir mevki temin ederse onunla evlenmek fikrinde olduğumu

255 *haberleşme*

da saklamamıştım... Hemen hemen bir nişanlı demek olan bu genç tabii bana vaziyetini, işlerinin aldığı şekli bildirmek mecburiyetindeydi. Nasıl ki ben de ona cevap vermeye mecburdum... Bunun için ara sıra onunla mektup teâti[256] ediyoruz... Bunda bir fenalık yok zannediyorum... Fakat ben bir kabahat ettim... Bu genç ile mektuplaşmak için sizden müsaade almayı düşünemedim, daha doğrusu buna sebep görmedim... Bunun çok fena bir neticesi oldu... Çünkü komşu delikanlılarıyla korte eden,[257] mektuplaşan, dedikodulara sebebiyet veren, kabahatleri çok büyük olduğu için yüz yüze konuşulmayarak bilvasıta[258] azarlanan bir mahalle kızı vaziyetinde kaldım... Mektuplarda yazılan şeylere gelince, ihtimal siz bunu merak ederseniz... Olabilir ki birbirimize yazdığımız şeylerde ocağınızın ciddiyet ve şerefine muhalif bir şey vardır... Sonra bir vasi ve enişte sıfatıyla belki beni mütemadiyen nezaret altında yaşatmayı bir vazife bilirsiniz... Düşüncelerinize karışmaya hakkım yok... Bir misafir, daha doğrusu evinize sığınmış bir fakir akraba kızı olduğum için nasıl isterseniz öyle hareket etmeye mecburum... Bir dakika beni beklemenizi rica ederim.

Jülide koşa koşa odadan çıktı. Şükran ile birbirimize bakakaldık... Jülide söylediğinden daha az bir zamanda yanımıza döndü. Süratle merdivenleri inip çıkmaktan nefesi kesilmişti. Elinde dört beş mektup zarfı vardı. Onları masanın üstüne önüme attı:

---

256 alıp verme
257 flört etmek, oynaşmak
258 aracıyla

– Burhan Bey'den gelen mektuplar bunlardan ibarettir... Onları okuyunuz... Bunların, akla geldiği gibi yeni yetişmiş mahalle çocukları namesi[259] olmadığını göreceksiniz... Yüreğiniz rahat edecek...

Acı bir gülümseme ile bir şey söylemeden Jülide'nin yüzüne bakıyordum. Kenarları beyazlaşmış kısık dudaklarında, titrek kirpiklerinin içinde küçülmüş gibi görünen yeşil gözlerinde ne derin bir infial ve kin vardı.

Bu acı ve haksız hakarete cevap vermeyecektim. Fakat Şükran kendini tutamadı. Mustarip bir isyan ile:

– Jülide, dedi, enişte insanın bir parça babası sayılır... Ona bu lisan ile söz söylemek doğru mu?

– ......

– Enişten sana karşı bir şüphe gösterdi mi? Dedikoducu küçük bir memlekette yaşadığımızı, her hareketinde olduğu gibi tanıdıkların ile mektuplaşmakta serbest bulunduğunu, bunun için hiçbir gizli tedbire hacet olamadığını söylemek bir kabahat mi Jülide?

– ......

– Eniştenin önüne attığın mektupları onun okuyabileceğine nasıl ihtimal verdin?

– ......

– Bir enişte ki annen bir bahçe köşesinde sessiz sedasız ölürken seni bağrına bastı, göğsünde uyuttu... Bu güzel eski dostluğun neticesi bu mu olacaktı Jülide?

Üşüyor gibi kollarını göğsü üzerinde kavuşturup titreyerek, küçüklüğündeki suçlu tavrıyla başını omzuna doğru

259 mektup

meylettirerek, teyzesini dinleyen Jülide birdenbire kendini Şükran'ın kollarına attı: "Teyze... Teyzeciğim" diye inleyerek hıçkırmaya başladı. Sonra birdenbire başını kaldırdı, yaptığından utanmış gibi koşa koşa dışarı çıktı.

Ben masanın üstündeki misafir sigaralarından birini yakarak, ellerim cebimde, dolaşmaya başladım. Şükran mahzun mahzun pencereden bakıyordu. Etrafta büyük asma saatin sesinden başka gürültü yoktu. Bu sükût Şükran'ı korkuttu:

– Şimdi gelirim Nazmi... Jülide'de çok garip bir asabiyet vardı. Merak ediyorum, dedi. Odadan çıktı.

Pencerenin soğuk camına başımı dayayarak geceyi seyretmeye başladım. Jülide'nin bu geceki hali, muamelesi çok çirkindi. Buna kızmak lazımdı. Fakat içimde yine o manasız merhametin sızısını duyuyordum.

Merdivende Şükran'ın ayak sesleri kesilmeden yukarda, Jülide'nin odasında keman başladı. O vakit hiddetle sigaramı yere atıp ayağımla ezdim:

– Bu çocuğa acımak ne gülünç şey... Bende galiba ihtiyarlığın zaafları uyanmaya başladı... Ne manasız, ne gülünç adam oluyorum, diye düşündüm.

XII

Ertesi sabah Jülide bahçede yanıma geldi. Yüzüme bakmadan bana tarziye verdi:

– Rahatsızdım... Size hürmette kusur ettim... Beni affetmenizi rica ederim.

Bunu söyledikten sonra cevabımı beklemeden dönüp gitti. Jülide'yi herhalde Şükran zorlamış olacaktı. Kendiliğinden böyle bir şeye tenezzül edeceğini ummuyordum.

O günden sonra Jülide'ye bir ağırlık geldi. Yaramazlığı bırakmıştı. Bahçeye bile pek seyrek çıkıyordu. Fakat ona şimdi başka bir delilik arız olmuştu: Her gün her gece saatlerce keman çalıyordu.

Eskiden daima Jülide'yi bana karşı müdafaa eden Şükran da şikâyete başlamıştı:

– Bu ne kararsız bir çocuk yarabbi! diyordu, musiki bir genç kız için en güzel bir eğlencedir... Fakat bu, harap oluncaya kadar keman çalıyor... Nihayet çehresinde bir damla kan kalmıyor... Keman elinden düşüyor... Bütün vücudu titremeler içinde bir kanepenin yahut postun üstüne seriliyor... Saatlerce bitap, dalgın yatıyor... O vakitlerde nasihat vermek değil yanına yaklaşmak imkânsız... Ya isyan ediyor... Ya ağlıyor... Nesi var bu çocuğun yarabbi... Onu kurtarmak için ne yapacağız?

Ben omuz silkerek cevap veriyordum:

– Ben kendi hesabıma bu titizliklerin sebebini gayet iyi anlıyorum... Rahmetli Neyyir Bey'in ona Avrupa'da verdiği fena terbiyenin neticeleri... Jülide fena bir muhitte büyüdü... Sefahate benzeyen eğlencelerin içinde gözünü açtı... Fazla olarak anne şefkatinden de mahrumdu... Bu çocuğun masum gözlerine hayat, eğlence ile, çalgı ile, süs ve elektrik ile dolu bir sefahat gecesi gibi göründü... Ömrünün daima gürültü ve ışık içinde geçeceğini umarken günün birinde bu sessiz, sakin adaya düşünce inkisar-ı hayale uğradı... Bura-

lara bir türlü alışamıyor... Fakat sen korkma Şükrancığım... Jülide ne de olsa bir çocuktur... Belki yavaş yavaş alışır...

– Benim başka bir endişem var Nazmi? Acaba bu Burhan Bey'i fazla mı seviyor?

– Sen onun teyzesisin, hem bir anne, hem bir abla sayılırsın. Bunu hiç kendisinden anlamaya uğraşmadın mı?

– Çok çalıştım... Fakat bir şey söylemedi.

– Benim fikrimce bu asabiyetlerde belki onun da tesiri var... Fakat herhalde pek sathi...[260] Keşke Jülide'de ciddi bir surette sevmeye istidat olsaydı... Ben bunu onun istikbâli için çok daha hayırlı bir alamet sayarım.

– Olmadığını ne biliyorsun?

– Benim anlayışıma göre Jülide'de bir şey eksik: Vefakâr değil... Maziye karşı ne kadar alakasız olduğunu görmüyor musun? Annesini hemen hemen hatırlamıyor gibi... Halbuki o zaman dokuz on yaşında bir çocuktu... Yalnız Servi'deki büyük ağacın gölgesinde, yüzünde muzır böceklere karşı örtülmüş bir tül ile, yavaş yavaş sönüp giden genç, güzel bir anne, vefakâr bir çocuk hayali için unutulur şey midir?

Jülide sade annesini değil o zamanki bütün çehreleri, teyzesini, büyük babasını, hastanın etrafında dolaşan hizmetçileri, ayağının dibinde yatan altın gözlü siyah bağ köpeğini bile unutmayacaktı. Şimdi bu dakikada yukarıda çaldığı parçayı hatırlıyor musun Şükran? Bu bir mecnun raks parçasıdır ki o vakit benden öğrenmişti. O senenin hatıraları içinden sade bunu muhafaza edebilmiş... Babasını hemen hemen

260 *yüzeysel*

hiç anmıyor... Belki onun ölümüne sırf kendisini fakir bıraktığı, bu sakin adada yaşamaya mecbur ettiği için acıyor.

– Jülide'yi ne kadar fena tanıyorsun Nazmi?

– Ona fena demiyorum... Sadece vefasız olduğunu söylüyorum... Ben genç ruhlar için vefa kadar temiz ve yüksek bir meziyet düşünemem... Bir insana, bir hayvana, bir fikre gönül bağlamak bir derin ihtiyaçtır Şükran... Sel gibi akıp giden hayattan muhabbetlerimizin,[261] merbutiyetlerimizin[262] hatırasından başka bir şey kalıyor mu? Jülide bu Burhan Bey'i de belki sırf kendisini buradan, bizim aramızdan kurtaracak bir vasıta diye istiyor... Evet Şükran, Jülide belki iyi bir kız... Fakat onda vefa ve his yok...

– En ehemmiyetsiz bir imadan incinen, manalı bir bakış üzerine birdenbire sararıp solan Jülide'ye mi hissiz diyorsun?

– Zavallı Şükran'cığım, ona his değil asabiyet derler... En ehemmiyetsiz bir imadan incinen, manalı bir bakış üzerine birdenbire sararıp solan Jülide Hanım'ın ilk geldiği gece gemi doktoruna ettiği muameleyi hatırlıyor musun Şükran? Karanlıkta yüzünü bile seçemediğim bu adam belki çok çirkin, çok kıymetsiz, çok budaladır... Fakat Jülide'yi sevdi, onun için ıstırap çekti... Yeisin verdiği bir delilikle ona izdivaç teklif etti... Bunu yaparken belki hiç ümidi yoktu... Fakat yaptığı şeyin gülünçlüğünü ve zavallılığını idrak edemeyecek kadar meyustu... Jülide bu, belki çok çirkin, çok kıymetsiz, çok budala ecnebinin teklifini elbette kabul edemezdi... Fa-

261 sevgi
262 bağlılık

kat arkasında belki ümitsiz ve tesellisiz bıraktığı bu zavallıya gülmeyecekti... Kayıkta şen kahkahalar atarak onun ıstırabıyla eğlenmeyecekti. Istırabına hürmet etmeye mecburdu... İşte bunun için Jülide'yi biraz kalpsiz buluyorum Şükran...

XIII

Kasabadan yorgun ve biraz hasta döndüğüm bir teşrin-i sâni[263] akşamıydı. Kalbimde hafif bir çarpıntı, vücudumda müphem[264] bir ıstırap vardı.

Yapılacak bazı ehemmiyetli hesaplarım olduğunu söyleyerek kapının yanındaki küçük iş odama kapandım, lambayı kıstım. Kanepenin önüne serilmiş bir ayı postunun üstüne boylu boyunca uzandım. Böyle zamanlarda bana karanlıktan ve sükûnetten iyi ilaç olmadığını tecrübelerimle biliyordum.

Dışarıda rüzgâr ve yağmur vardı. Kuru bir sarmaşık dalı hafif hafif pencereye vuruyor; avare kuşların kar fırtınalarında gagalarıyla aydınlık ve sıcak evlerin camlarına vurmalarına benzer sesler çıkarıyordu.

Bu sesi dinleyerek yavaş yavaş dalıverdim. Karşı odalardan birinde Jülide'nin kemanı başladı.

İrademe sahip olduğum saatlerde evin, bahçenin uzak köşelerine kaçıyor, göğsümde bir deniz gibi yavaş yavaş ka-

263 kasım
264 belirsiz

baran heyecan dalgalarını zorla boğup zapt ediyordum. Fakat bu gece kendi kendimle uğraşmaya tahammülüm yoktu. Uyku ile uyanıklık arasında bitap, bitkin bir haldeydim. Vücudum artık irademin tasarrufundan çıkmıştı. Dalgaların tehlikeli sahillere sürdüğü, kayalara çarpa çarpa ağır ağır kırıp dağıtmakla eğlendiği kazazede gemilere benzemiştim. En çılgın, oynak, şen bar havalarını, geceleri kitare ile karanlık denizlerde çalınan romansların halavetli hüznüyle gölgeleyen bu keman beni bu gece harap ediyordu.

Paris'teki, İstanbul'daki eski hayatım sade gözümde parlak, renkli hayallerini uyandırmakla kalmıyor, gönlümü duyulmamış emellerin hicranıyla, dudaklarımı yarım kalmış buselerin hasretiyle yakıyordu.

Bütün eski sevgilerim ve sevdiklerim bu bir türlü dağılmayan rüya içinde toplanmıştı. O vakitler bir sevda bir sevdayı söndürür, sevilen bir yüz başka bir yüzün hayalini unutturexcurdu. Halbuki şimdi eski sevdiklerim güzelliklerinin bütün müessir incelikleriyle gözlerimin önündeydi. Birinin ince sesi kulağımda gülüyor, birinin eli saçlarımı, alnımı okşuyor, birinin ayrılık dakikasında güzel gözlerinden akan yaşlar yanaklarımı yakıyordu.

Ben burada, karanlıkta serilip yattığım yerde yaralı bir hayvan ıstırabıyla kıvranırken başka yerlerde milyonlarla insan ışıkla, çalgıyla, içki ve sevda ile sarhoş eğleniyor, yaşıyor, hayattan nasip alıyordu.

İçimde bir çılgın isyan hamlesi uyandı. Yerimden kalktım, çocuk gibi ağlayarak; "Ben yanlış, çok yanlış hareket et-

tim, diyordum, doktorların bana verdiği nasihatleri dinlemeyecektim: Heyecansız ve emelsiz bir uzun hayatın ne zevki olur? Hastalığımı herkesten saklayacaktım. Eskisi gibi yaşamaya devam edecektim... Buna belki iki ay, belki üç aydan fazla tahammül edemezdim... Fakat bu iki ay, üç ay burada geçireceğim uzun, renksiz senelere bin kere müreccahtı...[265] Ordunun, yolda yanından geçenleri döndürüp kendine baktıran en güzel zabiti belki bir ziyafet gecesi sonunda, çılgın bir raks esnasında sevilmiş bir kadının kollarına düşecek, gülümseyen dudaklarında bir aşk busesiyle ölecekti. Üzerine tutulan mumların ışıkları içinde pırıl pırıl yanan üniformasıyla ölen bu genç, güzel erkân-ı harbe herkes acıyacaktı..."

Kurumuş sarmaşık dalı hâlâ yavaş yavaş pencereye vuruyor, keman hâlâ devam ediyordu.

On senelik emeğim ve mihnetim boşa gitmişti. Kalbimdeki isyan ve hiddetin mecrası birdenbire değişti. Bütün bu ıstırapların, bu buhranların sebebi Jülide idi. Evlât diye kollarımı açtığım, sevmeye hazırlandığım bu çocuk, beni çıban gibi zehirlemişti.

Bir an içinde verilmiş bir karar ile gözlerimi sildim, bu faciaya mutlaka nihayet vermek için karşı odaya yürüdüm.

Şükran masanın önünde, abajurlu bir lambanın ışığında, bir el işiyle meşguldü. Jülide pencerenin yanında, dışarıdaki karanlığa bakarak, kemana devam ediyordu.

İçeri girdikten sonra kapıyı hızla kapadım, durdum. Jülide birdenbire kemanı kesti, başını çevirerek hayret ve korku ile bana baktı.

---

265 tercih edilmek, yeğlenmek

Bu zamana kadar en nefret ettiğim bir düşman karşısında bile bu kadar haşin bir tavır aldığımı bilmiyorum.

– Jülide Hanım vücudunuzun ve ruhunuzun sıhhati namına artık bu kemana nihayet vermenizi rica ediyorum.

Şükran'ın elinden örgüsü düşmüştü.

– Nazmi, dedi.

Bir şeyler söylemek istiyor fakat sesi çıkmıyordu.

Jülide'nin ince çehresi bembeyaz kesilmişti. Cüretkâr bir tavır ile:

– Zannederim sebep sade benim sıhhatim değil, dedi.

Bu itiraz beni büsbütün çıldırttı. Aynı huşunetle:

– Olabilir, dedim, evin içinde gürültüden rahatsız olanlar da bulunabilir... Sonra bu adi bar havalarına musiki denilmeyeceğini de pekâlâ takdir edersiniz.

Jülide bu dakikada bir deliden farkım olmadığını anlayıp her zamanki suçlu tavrıyla başını önüne eğseydi belki birdenbire pişman olacaktım. Fakat o da kendinden geçmiş gibiydi. Acı bir istihfaf ile omuzlarını silkerek:

– Zevkim sizinki kadar yüksek değil... Ne yapayım... Böylesinden anlıyorum, dedi.

Elinde kemanıyla kapıya doğru gidiyordu. Yayı sandalyelerden birine takılarak yere düştü. Ondan evvel yere eğilip yayı aldım. Fakat nasıl oldu bilmiyorum. Bu yay asabi parmaklarımın arasında birdenbire çatırdadı, iki parça oldu. Bu vakadan sonra Jülide aylarca benimle dargın durdu. Ben de ona söz söylemiyor, hatta yüzüne bakmıyordum.

Kemanını yemek odasındaki raflardan birine atmıştı. Artık yaramazlık etmiyor, türkü söylemiyor, hatta gülmüyor-

du. Bu eski manastırın duvarlarındaki Meryem resimleri gibi sakit[266], durgun bir genç kız olmuştu. Bahçeye bile nadiren çıkıyordu.

Ara sıra loş koridorlarda bana tesadüf ettikçe bir gölge sessizliği ile kenara çekiliyor, başını önüne eğerek yol veriyordu.

Onu yalnız yemek saatlerinde görüyordum. Artık titizlik etmiyor, hizmetçileri azarlamıyordu. Teyzesiyle konuşurken sesini yükseltmeye cesaret edemiyor gibi mütereddit bir hali vardı.

Yemeklerden sonra beş on dakika odanın karanlık bir köşesinde oturuyor, sonra hiç gürültü etmeden yatmaya gidiyordu.

Bu tebeddülden[267] çiftlikte herkes memnundu. Fakat gün geçtikçe içimde anlaşılmaz bir eza uyanmaya başlamıştı...

Bütün hüsnüniyetime[268] rağmen sevmediğim, hatta nefret ettiğim bu çocuk için eskiden ara sıra içimde uyanan müphem merhamet derinleşiyor, bir yara gibi sızlıyordu. Nihayet bir zaman geldi ki Jülide'nin haşarılıklarını, hatta kemanını arar oldum. Hasılı bu dargın ve mahzun sükût bana çok tesir ediyordu.

Bazen yemekte belli etmeden göz ucuyla ona bakıyordum. Belki bir vehimdi. Fakat çehresi bana günden güne solup inceliyor gibi geliyordu.

Bu durgunluğun sebebi acaba yalnız bana karşı olan infiali miydi? Yoksa hasta mıydı?

---

266 susmuş, sessiz
267 değişim
268 iyi, güzel niyet

Güneşli bir kış günü onu bahçede büyük bir gürgen ağacının altında gördüm. Salıncaklı bir sandalyeye uzanmış başını bir hasta vaziyetiyle bileğine dayamıştı. Gözleri kapalıydı. Seyrek yaprakların arasından geçen güneş ışıkları yüzünde titriyor, hafif bir rüzgâr alnına dökülen, boynuna doğru dağılan sarı saçlarıyla oynuyordu.

Uyuyor muydu? Yoksa beni gördü de mahsus mu yaptı? Bilemiyorum. Fakat hiç hareket etmedi.

Bu manzara bana birdenbire annesini, Naciye'yi hatırlattı. Onun Yalnız Servi'deki bahçede yüzünde muzır böceklere karşı örtülmüş ince bir tül ile, yavaş yavaş öldüğünü görür gibi oldum. Jülide'nin annesine bu kadar benzediğini o güne kadar fark etmemiştim.

Bu vaziyet, bu benzeyiş bende manasız bir vehim ve hüzün uyandırdı. Yoluma devam ederken kendi kendime: "Jülide galiba hasta," diyordum. Ya o da annesi gibi olursa?

Dünyada bundan daha gülünç bir fikir ve korku olamazdı. Nitekim üç beş dakika sonra bunu kendim de tasdik ederek güldüm. Fakat şu var ki bu vehmi bir türlü zihnimden söküp atamıyordum. Vakitli vakitsiz Jülide'yi ölmüş görüyor, acıyordum.

Birkaç kere onu bir doktora muayene ettirmesini Şükran'a söyleyecek gibi oldum. Fakat ağzımı açacağım zaman vazgeçiyordum. Bunun için hiçbir ciddi sebep yoktu.

*
* *

Mayıs gecesi gibi parlak ve ılık bir şubat gecesiydi. Erkenden odama çıkmıştım. Fakat bu akşam uykum yoktu. Açık pencerenin yanında sigara içerek geceyi seyrediyordum.

Şükran'ın aşağıdaki terasada Jülide ile konuştuğunu işittim:

– Hava bu gece çok güzel Jülide... Omzuna bir atkı al da terasaya gel...

Jülide içeriden cevap verdi:

– İstemem teyze... Yatacağım... Uykum var.

– Yalan söylüyorsun...

– Her gece bu saatte yatmıyor muyum?

– Her gece bu saatte odana kapanıyorsun... Fakat uyumuyorsun Jülide... Lambanın bazı geceler sabahlara kadar yandığını görüyorum.

Jülide pencerenin kenarına oturmuştu. Gülerek:

– Ben lambam yanarken de uyuyabilirim... Hem uyumayıp da ne yapayım teyze? Sen söyle.

– ......

– Sana Fransızca bir masaldan aklımda kalmış bir beyit okuyorum teyze:

Une lièvre en son gite dormait

Car que faire dans un gite sinon de dormir.

Şair birinci mısrada: "Tavşanın biri bir gün yuvasında uyuyordu" dedikten sonra ikinci mısrada bir muterize[269] açıyor: "Bir tavşan yuvası içinde uyumaktan başka ne yapılabilir?" diye soruyor. Allah'ın envai güzelliklerine gark olmuş [270]bu çiftlikte uyumaktan başka ne yapılabilir teyzeciğim? Sen söyle.

Jülide hafif kahkahalarla gülüyordu. Fakat sesinde öyle mustarip bir şikâyet vardı ki!

---

269 itiraz
270 boğulmuş

Şükran yavaş yavaş genç kızın yanına gitti, onun başını elleri arasına alarak göğsüne doğru çekti:

– Niçin böyle yapıyorsun Jülide?

Jülide'nin kenarına oturduğu pencerenin ışığında gölgelerini görüyordum. Genç kız evvela çırpınarak geri çekilmek istedi. Fakat sonra yavaş yavaş başını teyzesinin omzuna bıraktı:

– Ne yapıyorum teyze?.. Bilakis kimse rahatsız olmasın, kimse darılıp şikâyet etmesin diye evinizde nefes almaktan çekiniyorum. Eğer bu da makbule geçmiyorsa...

– Jülide bunlar acı sitemler. Teyzeni bu kadar üzmen doğru mu?

Genç kız hafif bir asabiyetle şikâyetini tekrar etti:

– Ne yapıyorum teyze?

Şükran ağlayacak gibi bir haldeydi:

– Asıl bu hiçbir şey yapmamak bana dokunuyor Jülide... Eniştene dargınsın biliyorum... Fakat o hemen hemen senin baban sayılır... Bu evde bir misafir tavrı alarak çekindiğini gördükçe içim kan ağlıyor... Bunu sen pekâlâ anlıyorsun Jülide...

Şükran galiba ağlıyordu. Jülide'nin ona daha ziyade yaklaştığını, kollarını boynuna sararak yüzünü yüzüne sürdüğünü gördüm.

– Dargınlık değil abla, diyordu. Sığındığım bir evin sahibine darılmak pek mahalle çocuğu işi olmaz mı? Daha başka bir sebep var abla... Eniştem ne söylerse batıyor bana... Ben

de kusurlarımı biliyorum... Ben de senin gibi, "o benim için hemen hemen bir babadır... Ona hürmet lazım" diyorum. Fakat ne yapayım elimde değil... Nasihatlerine, tekdirlerine dikkat etmiyor musun? Ben onun gözünde kabahatli bir çocuk değil küçük, ehemmiyetsiz, sefil bir şeyim...

Şükran hafif bir feryat ile sözünü kesti:

– Bunlar hep senin boş vehimlerin Jülide... Eniştenin ne güzel ruhlu bir adam olduğunu bilsen...

Genç kız onu dinlemiyor, aynı asabiyet ve ateşle devam ediyordu:

– Beni yalnız tahkir[271] etmekle de kalmıyor... Her sözünde bir kinaye, bir istihza var... Dediğim gibi ben onun gözünde hiç ehemmiyeti olmayan küçük bir şeyim... İnsaf et ablacığım... İnsan kendi küçüğüyle, doğduğunu gördüğü bir çocukla eğlenir mi?

Şükran terasada pencerenin kenarına ilişmiş, onu hasta bir çocuk gibi hemen hemen kucağına almıştı. Jülide'nin narin vücudu, yüzü gölgelerin içinde kaybolmuştu. Sade dağınık saçları, pencereden süzülen ışık içinde renkli alevlerle tutuşuyordu. Şimdiye kadar onun hiç bu kadar zayıf ve samimi bir dakikasını görmemiştim.

– Ablacığım eniştemin hakaretleri beni çıldırtıyor. Ona darıldığım için böyle çekingen duruyorum zannetme... Beni azarlamasından, eğlenmesinden korkuyorum ablacığım... Gezmem, gülmem, türkü söylemem, hasılı her şeyim onun gözünde bir günah oluyor...

---

271 aşağılamak

– Bütün gayretime rağmen seni mesut edemiyorum Jülide... Yazık... Böyle istemezdim...

– Yanaklarını öperek bir şey rica edeceğim ablacığım... Artık bu bahsi kapayalım... Farz et ki mesudum... Mesut olmamak için ne sebep var? Çiftlikte süt, yumurta her şey bol... Benden neyi sakındığınız var ki...

Biraz evvelki derin hüzne rağmen şimdi hafif kahkahalarla kesik kesik gülüyordu:

– Haydi yatalım abla... Başka yerlerde hayatın başladığı bu saatlerde burada sabah yaklaştı.

Yıldızlara karşı şiir inşat[272] eder gibi bir tavırla kolunu kaldırdı:

– Denizlerde balıklar, kümeslerde tavuklar, dağlarda tavşanlar, yukarı odada sevgili eniştem mışıl mışıl uyurken bize uyanık kalmak reva değildir. Benim melek ablacığım... Haydi biz de yatalım...

Yüzünü pencereme doğru kaldırmıştı. Kendimi göstermemek için geri çekildim, karanlıkta bir koltuğa oturdum.

Şükran yavaş bir sesle Jülide'ye işitemediğim bir şeyler söyledi. Sonra onun "ablacığım anlatamam, anlatamam" diye hafif hafif hıçkırdığını işittim.

XIV

İki gece sonra kandildi. Çiftlikte bir âdet vardı. Kandil geceleriyle bayram günlerinde civardaki hemen bütün ço-

272 *şiir okumak*

cuklar bir araya toplanırlar, benim ile Şükran'ın ellerimizi öpmeye gelirlerdi.

O akşam zevcem akik yüzükler, renkli camdan bilezikler hediye etti, ben süslü kağıtların içinde şeker dağıttım.

Küçükler gittikten sonra odama çıkıyordum. Yukarı sofada Jülide'ye tesadüf ettim. Muhteriz bir tavır ile yanıma yaklaştı, gayet yavaş bir sesle:

– Müsaade eder misiniz ben de elinizi öpeyim, dedi.

Teşekkür ettikten sonra şen bir rikkatle:

– Jülide Hanım'ın elimi öpeceğini tahmin etseydim akik yüzüklerle şekerlerden ona da saklardım, dedim, o gülümseyerek yüzüme baktı:

– Ziyanı yok enişte... Gelecek seneye inşallah, dedi ve gölge gibi yanımdan silinip gitti.

Elimi öpmek fedakârlığına ihtimal teyzesinin hatırı için razı olmuştu.

Mamafih ne olursa olsun Jülide ile aylarca süren dargınlığımız böyle bitti.

Yine birbirimizi pek seyrek görüyor, az ve resmi konuşuyorduk.

Bir akşam yemekten sonra Şükran:

– Jülide'nin eniştesinden bir ricası var, dedi.

Jülide nedense birdenbire utanarak yerinden fırladı, kaçmak istedi.

Ayaktaydım bir iki adım atarak açık kapının önüne siper oldum, gülümseyerek:

– Jülide Hanım'ın eniştesiyle konuşmak için tercümana ihtiyacı var mı? dedim.

– ......

– Çok ehemmiyetli bir şey mi Jülide Hanım?

O, yine asabileşmeye başlamıştı. Dudakları, kirpikleri titreyerek başını önüne eğiyor ve sükût ediyordu. Ben sakin bir tavır ile devam ettim:

– Jülide Hanım'ın eniştesinden istemek için bu kadar merasime lüzum gördüğü şey acaba ne olabilir?

Genç kız birdenbire başını kaldırdı, mustarip bir vakar ile:

– Daha uzun müddet benimle eğlenmemeniz için ne rica ettiğimi hemen söyleyeyim, dedi, kabul ederseniz memnun olurum... Vakit geçirmek için kütüphanenizden birkaç kitap istiyorum. Yırtmadan, kirletmeden iade ederim.

Bu kitap sözünü işitince birdenbire ciddileştim:

– Salonda resimli mecmualar, gazeteler falan var... Onları okudunuz mu?

Jülide hafifçe omuz silkerek:

– Ele alınacak şeyler değil ki, diye cevap verdi.

Kısa bir mücadele ve tereddüt devresi geçirdim. Ben bu adaya geldikten sonra müthiş bir kitap düşmanı kesilmiştim. İnsanlara bütün zehrin ondan geldiğine kanaat ediyordum. Kitap bizi hiçbir zaman hakikat olmayacak rüyalarla, arzularla zehirleyip çıldırtıyordu. Etrafımızdaki sakin hayata razı olamıyor, ömürlerimizin mütevazı nasibine kanaat etmiyorduk. Benim fikrimce insanlara kitap okutmak kanatları kesilmiş, ayakları bağlanmış kuşlara geniş ufukları göstermek gibi büyük bir zulümdü. Jülide gibi mariz bir anadan doğmuş, bulanık ve karışık bir muhitte büyümüş bir buhran ço-

cuğu için kitaptan daha korkunç bir tehlike olamazdı. Fazla gerilmiş keman telleri gibi en küçük bir temasa karşı dakikalarla sönmeyen boğuk ihtizazlara gark olan, küçük bir hava tebeddülü üzerine renkten renge giren bu narin genç kızı kitap sayfalarından esecek sert emel rüzgârlarına maruz bırakabilir miydim? Ne de olsa onun vasisi, hâmisi idim. İsyanlarına, dargınlıklarına rağmen onu bütün tehlikelerden korumak benim vazifemdi. Bu saatte Jülide'yi darıltmayı hiç gönlüm istemiyordu. Parasız bir sa'yden[273] bahseder gibi meyus bir tavır ile:

– Eniştenizden en imkânsız bir şey istediniz Jülide Hanım, dedim, benden mesela bir sandal, bir at isteyin... Tehlikelerine rağmen onları hemen bulmaya razıyım... Fakat kitap olmaz...

Jülide renkten renge girerek:

– Peki... Nasıl isterseniz... Siz bilirsiniz, dedi.

Dışarı çıkmak için kapının önünden çekilmemi bekleyerek duruyordu.

Gülümseyerek devam ettim:

– Eczanelerin zehirlere mahsus olan yerlerini nasıl kilitlerlerse ben de kütüphane odasını öyle kilit altına alırım... Vasiyetnamemde bir madde var Jülide Hanım... Ölümümden sonra kitaplarımı bahçenin ortasına döküp yakacaklar.

Jülide bu sözlerin hangi elem ve ıstırabın ilhamı olduğunu anlasaydı bana gücenmeyecekti. Fakat o ne de olsa bir çocuktu. Kızgın bir tavır ile:

273 *çabalayan*

– Hakkınız var efendim, dedi, zaten anlayacağımdan falan değil... Müsaade eder misiniz ben gideyim?

Şükran – Çok erken değil mi Jülide? dedi.

O – Hastayım abla... Yine başım ağrıyor. Yatmaya ihtiyacım var, diye cevap verdi.

Yavaşça kapının önünden çekildim. Ağır ağır uzaklaştı. Eskiden merdivenlerden kuş hafifliğiyle uçan ayaklarının hasta ayakları gibi yorgun ve mustarip sürüklendiğini işitiyordum.

Eski infialleri, isyanları, cüretleri bu sakit ve mazlum itaatten ne kadar daha tesirliydi.

Sevemediğim bu çocuk için hissettiğim merhamet artık marizane[274] bir şekil alıyordu. Onu incittiğim vakit saatlerce, günlerce geçmeyen hüzünlü bir pişmanlığa kapılıyordum. Onun için artık son derece ihtiyat[275] ile ona söz söylemeye karar vermiştim. Fakat ne çare ki vakalar, tesadüfler beni daima onu üzmeye, darıltmaya sevk ediyordu.

XV

Karanlık bir dağ başında balta ile odun kesen bir adam görüyordum. Çehresini seçemediğim yorgun bir oduncu ki ara sıra nefes almak için duruyor, sonra yine ağır ağır işine devam ediyor.

---

274 hastalıklı
275 ölçülü tavır, düşünceli davranış

Bir gece böyle bir rüya ile uykudan uyandım. Bitmek üzere olan mumun son ışıkları muzlim[276] harelerle tavanda, duvarlarda titriyordu. Şükran karşımdaki küçük karyolada sakin bir uyku içindeydi. Etrafta derin bir sessizlik vardı.

Odanın havasındaki rutubetli serinlikten, belli belirsiz küf kokusundan anladım ki sabah yakındır.

Niçin böyle hiç sebepsiz uyandığımı düşünürken rüyada işittiğim hafif balta sesi birdenbire tekrar başladı. Dirseğimin üstünde doğrularak etrafı dinledim. Rüzgâr çıkmıştı. Yukarı sofada açık bırakılmış tahta kepenklerden biri çarpıyordu.

Şükran'ı uyandırmamak için hiç gürültü etmeden kalktım. Kapının yanında asılı duran bir paltoyu omuzlarıma alarak sofaya çıktım. Fakat koridorda birkaç adım atmadan elimdeki mum söndü. Karanlıkta dehlizi geçtim. Etrafımı elimle yoklayarak birkaç adımlık bir merdivenden sofaya çıktım. Pencerenin sade kepengini değil camını da kapamayı unutmuşlardı.

Gecenin rutubetli serinliği, arkadaki servilerin ağır kokusu içeri dolmuştu.

Yavaş yavaş ilerledim, tahta kepengi çekmek için dışarıya doğru uzanıyordum. Binanın hemen hemen metruk bıraktığımız sol kanadında, kilitli kitap odasının penceresinde hafif bir ışık gördüm ve şaşırdım. Bu saatte hizmetçilerden biri oraya girmiş olamazdı. Acaba bir hırsız, bir gece serserisi miydi? Ayaklarımın ucuna basarak odaya doğru yürüdüm. Aralık duran kapıdan girdim: Jülide idi. Kütüphanenin yük-

276 belirsiz

sek rafları için kullanılan merdivenin orta basamaklarından birine oturmuştu. Omuzları siyah bir atkı ile sarılıydı: Yanındaki basamağın üstüne, şamdanın yanına, bir kitap açmıştı.

Kütüphanede onun mumundan başka ışık yoktu. Babam, çiftliği papazlardan satın aldığı zaman burası bir dua odası imiş... Duvarlarının üst kısmında koyu renkli çini bakiyeleri,[277] kubbeli tavanında sızan yağmurlardan silinmiş dinî resimler vardı...

Havasında yıllarca tütmüş buhurdanlarla balmumu avizelerinden kalma nafiz[278] ve ince bir koku vardı ki metruk yerlere mahsus küf ve toz kokusuyla karışıyor, hiçbir fecrin buraları aydınlatmayacağı hissini veriyordu. Kütüphanede Jülide'nin mumundan başka ışık yoktu. Yüzü yarı yarıya atkısının içinde kaybolmuştu. Dirseklerini diz kapaklarına dayamış, yanaklarını avuçları içine almıştı. Ara sıra atkısının düşen uçlarını düzeltirken oturduğu yerde üşüyor, titreyerek büzülür gibi görünüyordu. Başını bazen kitaba çok yaklaştırıyor, şamdanı siper ediyordu. O vakit bana öyle geliyordu ki geniş, karanlık odanın yaldızlı gibi görünen hafif ışığı, önündeki mumdan değil onun sarı saçlarının uçlarından kaynıyor.

Jülide'nin o dakikadaki şaşkınlığını, korkusunu unutamayacağım. Ölüm korkusu çeken bir çocuk gibi feryat etmemek için elleriyle ağzını kapadı. Kolu telâş ile yanındaki raflardan birine ilişti. Karanlığın içinde yere kitaplar döküldü.

---

277 kalıntı
278 içe işleyen

Yavaş yavaş yanına gidiyordum. Görünmez bir el muttasıl[279] dokunuyor gibi bir bir ciltler düşüyor, kağıtlar hışırdıyordu.

Öyle fena bir vaziyette yakalandığına, öyle ağır şeyler işiteceğine kani[280] idi ki her zamanki gibi mağrurane başını kaldırmaya, bana meydan okumaya cesaret edemedi. Yüzünü elleri içinde sakladı.

Öteki ciltler dökülürken önündeki kitap da yere düşmüştü. Eğilip aldım, Fransızca bir "Verter"di.

Ağır bir sesle:

– Bu kapalı yere nasıl girebildiniz Jülide Hanım, dedim.

– ......

– Kütüphanede "Verter"den başka okunacak kitap bulamadınız mı?

Bu sualime de cevap vermeyerek ayağa kalktı, şamdanı eline aldı. Yavaş yavaş, titreye titreye merdivenlerden inerek karşımda durdu. Darılmamı, tekdir etmemi bekliyordu, artık isyan etmemeye, ne söylersem baş eğmeye razı olmuş gibi mazlum, mahzun bir tavrı vardı.

Bu gece enişteliğimin vasiliğimin icap ettirdiği ciddiyet ve vakar ile söz söylemeye, bu gece vakitleri rutubetli odalarda en zehirli kitaplarla kendini öldüren bu çılgın çocuğa nasihat vermeye kuvvetim yoktu. Yüreğim merhamet ve rikkatten eziliyordu.

Jülide, sükûtumu acı bir şeyler söylemeye hazırlanışıma hamletti, yalvaran bir çocuk tavrıyla:

279 devamlı
280 inanmış

– Enişte, pek büyük bir kabahat yaptım, dedi, beni affediniz... Bir daha deniz kenarındaki kayalığınız gibi buraya da ayak basmayacağıma, kitaplarınıza elimi sürmeyeceğime söz veririm... Bu gece beni azarlamayınız.

Yarı kapalı kirpiklerinin yaşla dolduğunu görüyordum. Bu ses, bu yalvarış bana bir gece terasada Şükran'ın göğsüne dayanarak: "Eniştem ne söylerse bana acı geliyor... Tekdirlerine, istihzalarına tahammül edemiyorum... Bana bir şey söyleyecek diye evin içinde, bahçede dolaşmaktan ürküyorum ablacığım" diye için için ağladığını hatırlattı. Şimdi anlıyordum. Ben bu kimsesiz çocuğu hiç anlamaya çalışmamıştım. En masum kusurları, hafiflikleri gözüme batmıştı. Ondan, çok yaşamış ve çok ıstırap çekmiş büyük insanların vakar ve melalini[281] beklemiştim. Babalık ve vasilik vazifemi sade sahte bir ciddiyetle kaşlarımı çatmaktan, ağır vakur sabır ve feragat[282] nasihatleri vermekten ibaret addetmiştim. Ancak işitilebilecek kadar yavaş bir sesle:

– Birbirimizi yanlış anlıyoruz Jülide, dedim, hemen hemen kucağımda büyüdün. Seninle en iyi iki arkadaştık... On sene birbirimizden uzak yaşadık... Bu on sene içinde benim hayalimde hiç büyümedin, seni Yalnız Servi'deki bahçede salıncakta salladığım zaman ne isen zihnimde yine o kaldın... Halbuki senin çocuk hayalin bu uzun zaman içinde beni büsbütün kaybetmişti. Ben karşımdaki genç kızda hâlâ o eski çocuğu görüyor, ona sırf kendi selameti ve bahtiyarlığı için ara sıra darılıyordum. Sen ise artık hatırlamadığın bu

281 hüzün
282 hakkından vazgeçme

eski dostu bir yabancı sanıyor, her sözüne güceniyordun... İşte anlaşamamamamızın sebebi Jülide... Sana söz veriyorum... Artık hiçbir şey için darılmayacağım... El verir ki sen mesut ol...

Jülide derin bir hayret ve heyecan içindeydi. Hâlâ elimde tuttuğum "Verter"i uzattım:

– Al kitabını Jülide... İstersen onu okuyabilirsin... Dediğim gibi sana hâlâ minimini bir çocuk gözüyle baktığım için seni böyle acı kitapların zehrinden muhafaza[283] etmek vehmine düşmüştüm...

Jülide kitabı almakta tereddüt ediyordu. Ben mahzun mahzun gülümseyerek ısrar ettim:

– Bunu bir sitem zannetme... Görüyorum ki küçük ruhunda vakitsiz bir hüzün ve tahayyül istidadı[284] uyanmış... İhtimal benim göremeyeceğim, bilemeyeceğim ıstırapların, yaraların da var... Seni tamamıyla serbest bırakıyorum... Yarın sabah kütüphanenin anahtarını sana teslim edeceğim... İstediğin kitabı okuyabilirsin kızım... Elverir ki sen şikâyet etme, mesut ol...

Geldiğim gibi sessiz, sedasız kapıdan çıkıverdim. Jülide garip bir heyecan ile arkamdan seslendi:

– Enişte bana çok mu dargınsınız?

Gülümseyerek döndüm:

– Hayır dargın değilim... Yalnız şunu senden saklayamayacağım ki biraz müteessir ve meyusum...

---

283 korumak
284 yetenek

– Niçin?

– Jülidemin şen, sade ve bahtiyar bir genç kız olarak yetiştiğini görmek isterdim de... Henüz çok genç olduğun için anlayamazsın... Bu küf, günlük ve toz kokan rutubetli yerde, çürümeye, dökülmeye başlamış eski şeyler arasında fecir aydınlığı gibi taze bir çocuğun sararıp solduğunu görmek çok hüzün verici bir şeydir Jülide...

Jülide hayretle bana bakıyor, ıslak kirpikleri sık sık açılıp kapanıyordu. Mütereddit bir tavırla:

– Bu sözleriniz için teşekkür ederim enişte, dedi, fakat burada kitap okumaktan daha iyi ne yapabilirim?

– Merak edersen kendine çok eğlenceler bulabilirsin... Adamızda, çiftliğimizde az güzellikler mi var?

Jülide elindeki şamdanın titrek alevine gözlerini dikerek acı acı gülümsedi:

– Evet hakkınız var... Adamız güzelliklerle dolu... Çiftlik cennet bahçelerinin bir numunesi... Gurublar,[285] tulûlar,[286] mehtaplar birbirini takip eder... Akşamla beraber evlerde insanlar, dağlarda tavşanlar uyur... Uyumayanlar için tabiatın en güzel konserlerini dinlemek mümkündür... Buranın, bahara, yaza, kışa mahsus ayrı ayrı musikileri var... Gerçi biraz monoton bir musiki... Fakat yazın tarla kuşları, sonbaharda ağustos böcekleri, kışın çakallar bu musikiye refakat[287] eder... Burada mesut olmak için ne lazımsa hepsi var...

285 *güneşin batışı*
286 *güneşin doğuşu*
287 *eşlik*

Başka bir yerde, başka bir zamanda bu sözlerin beni fena halde kızdıracağı muhakkaktı. Fakat bu saatte bana nihayetsiz bir rikkat veriyordu.

Yanımda duran tozlu bir koltuğa oturdum, bu acı ve meyus istihzayı hiç anlamamış gibi görünerek iptidaî bir köylü safvetiyle cevap verdim:

– Elbette Jülide... Mesut olmak için burada her şey var... Bizim gibi, benim gibi mesut olmalı... Fakat ne çare ki senin saadetin uzun sürmeyecek kızım... Bir genç kızın ne olacağı bilinemez... Bir sene nihayet iki sene sonra bu güzel manzaraları, konserleri terk edip gideceksin... Daha onsekiz yaşında bir çocuksun... Yaşamak için dünya kadar zamanın var... Bu senelerin belki çoğunu benim hiç istemediğim, sevmediğim memleketlerde geçireceksin... O memleketler ki ışıklarının hatırası bile şimdi benim gözlerimi yakıyor... Eniştene gelince, onun saadeti ebedîdir kızım... Hiçbir şey bu saadeti ihlal[288] etmeyecek... Gerçi hastalığı durmamıştır, ancak bir iki senelik ömrü kalmıştır... Fakat ne zararı var? Burada günlerin, altı ay süren kutup günleri kadar hükmü vardır... Biraz sonra donuk ziyalar[289] içinde gün başlar... Gönlüm rahattır. Çünkü bu günün hiçbir heyecan, hiçbir korku, hiçbir tehlikesi bana yenilik getirmeyeceğinden eminim... Güneş ağır ağır yükselir, ağır ağır inip enginde kaybolur... Sonra gecelerin konseri var... Belki benim de erkenden kapandığım odada uykusuz kalıp bu musikiyi dinlediğim geceler vardır...

288 bozmak
289 ışık

Sen, er geç bu mesut yerlerden mahrum kalacaksın küçücük Jülidem. Eniştenin saadeti daha bir sene, iki sene, belki de üç sene devam edecek... Ta şu servilikteki konseri daha yakından dinlemeye gideceği güne kadar...

Melul bir tevekkül ile kesik kesik gülüyordum. Jülide kalbinin en ince bir yerinden yaralanmış gibi feryat etti:

– Enişte Allah aşkına susunuz...

Bana düşman gözüyle bakan bu çocuktan öldüğüm dakikada bile bu feryadı beklemezdim. Narin vücudu omuzlarına, göğsüne sımsıkı sardığı siyah atkı içinde ıstıraptan kıvranıyor, derin derin yüzüme bakarak ağlıyordu. Ömrümde bu kadar müessir[290] bir ağlayış görmemiştim.

Jülide çekinmiyor, ağlayanların yaptığı gibi gözlerini saklamaya lüzum görmüyordu. Öyle sanıyorum ki insan ancak görmeyen, işitmeyen ölüler karşısında ruhunu bu kadar açık olarak gösterebilir. Boynunu biraz yana meylettirerek sabit bir nazarla gözlerime bakıyor, uzun kirpiklerinin ucunda damla damla toplanan yaşlar birer birer onun yanaklarına, benim kalbime dökülüyordu.

Beyaz saçlarımla ben de ağlamamak için gülerek:

– Mersi Jülidem, dedim, Şükran'la beraber arkamdan ağlayacak bir evlât yetiştiremediğime artık esef etmeyeceğim. Ölümüm seni çok mu müteessir edecek Jülide?

O hâlâ aynı vaziyette yüzüme bakarak ağlamaya devam ediyor, cevap vermiyordu.

---

290 dokunaklı

– O halde niçin eniştene bu kadar yabancı kalıyordun? Niçin nasihatlerime darılıyordun? Bunlar bir parça ölecek bir hastanın vasiyetleri hükmünde değil miydi? Sonradan yüreğine dert olmasından korkmuyor muydun?

Jülide asabi hıçkırıklarla sarsılarak cevap verdi:

– Ne bileyim?... Sizi memnun sanıyordum. Böyle gizli gizli ıstırap ve hasret çektiğinizi bilmiyordum...

Birdenbire ayağa kalkarak asabiyet ve hararetle:

– Yanılıyorsun Jülide, dedim, ben bu sevdiğim yerde, sevdiğim insanlar arasında çok memnun ve mesudum.

Jülide atkısının ucuyla ıslak yanaklarını silerek merhametle yüzüme bakıyordu. Dudaklarından soluk bir tebessüm uçtu:

– Zahmet etmeyiniz enişte... Anladım.

– Seni temin ederim ki...

Jülide sözümü kesti. En rakik mahabbet ve şefkatlerden daha tatlı bir istihza ile:

– Üzülmeyiniz enişte... Artık siz ne söylerseniz kabul edeceğim... Gözlerimden ziyade size inanacağım... Biraz evvel bana söylediğiniz gibi el verir ki siz memnun olunuz...

– Mademki artık sözümü dinleyeceksin Jülide... Hemen yine müzic[291] nasihatlerime başlayayım... Vakit çok geç... Hadi artık yat... "Verter"ini de istersen yastığının altına koy...

– Peki enişte... Şimdi gidiyorum.

– Bonsuvar[292] Jülide...

Hâlâ kurumayan gözlerini pencereye çevirerek güldü:

---

291 sıkıcı
292 fr. iyi akşamlar

– Bonjur[293] enişte...

Servilerin karanlık tepelerinde hafif bir fecir[294] aydınlığı titremeye başlamıştı. Jülide artık azarlanılmayacağından emin bir çocuğun nazlı şımarıklığıyla kilitli kütüphane kapısını nasıl açtığını anlattı, hilesini izah etti. Sonra gürültü etmemek için ayaklarının ucuna basarak koridorda kayboldu.

Bir zaman daha kütüphanede kaldım. Bir yere çarpmamak için elimle etrafımı araştırarak hiç maksatsız dolaştım, sonra tahta merdivenin ayağına oturdum. Müvazenesi[295] bozulan raftan hâlâ ara sıra kitaplar, kağıtlar dökülüyordu.

Zaafımdan utanıyordum. Küçük bir çocuğa hayatımdan şikâyet etmiş, kalbimin yaralı bir köşesini göstermiştim. Bu doğru bir şey değildi. Fakat kendimde hiçbir pişmanlık ve asabiyet alameti görmüyordum. Ruhumda büyük fırtınalardan çıkmış denizlerin bitap sükûneti vardı.

Anlaşılan şikâyet etmek ve kendine acındırmak insanın ezeli bir ihtiyacıydı. Yaş ve gururun hiçbir tesiri yoktu. Parmağını yakmış bir bebek için nasıl en iyi ilaç bir anne gözünden dökülen yaşlarsa beyaz saçlı bir ihtiyar için de öyleydi.

Fakat benim bu saatte duyduğum derin ruh sükûnetinin sebebi sade bu değildi. Bu ölü, heyecansız yerlerde mustarip bir insan kalbinin çarptığını hissetmiştim. Biraz sonra odama döndüm; yatağıma uzandım. Senelerden beri ilk defa anlaşılmış ve acınmış olmak tesellisiyle rahat bir uykuya daldım.

---

293 fr. günaydın
294 tan
295 denge

XVII

Ben de artık bir baba idim. Yetişmiş bir kızım vardı. Ona ait vazifelerimin son senelerim için en tatlı bir meşguliyet olacağını anlıyor ve seviniyordum.

Jülide ilk zamanlarda tahmin ettiğim gibi kararsız bir mizaç, bir hamlede en derin hüzünlerden en çılgın neşelere atlayan mariz bir hassasiyet ve asabiyet manzumesinden ibaret değildi.

Hafif, lakayt, yaramaz ve cüretkâr görünüşü altında ruhunun çok nazik, müşfik ve rengîn köşeleri vardı.

Artık eskisi gibi benden çekinmiyordu. Şen ve yaramaz konuşup dururken kendini bıraktığı, ruhunu parça parça tevdi ettiği[296] dakikalar oluyordu.

O geceden sonra ben de eski sükûn ve vakarımı almıştım. Fakat şimdi o da benim görünüşüme aldanmıyordu.

O geceden iki gün sonra belediyedeki bir iş için kasabaya inecektim. Baharın ilk açık günlerinden biriydi. Jülide'yi bahçe kapısının önünde buldum. Kâhya Halim Ağa'nın hazırladığı ata avucunun içinde bir şeyler yediriyor, yüzünü okşuyordu. Zavallının bir zamanlar bu at ile kırlarda dolaşmak için ne kadar içinin titrediğini hatırladım.

– Halim Ağa arabayı koştur, dedim, bu akşam galiba kasabadan misafir getireceğim...

Sonra ilave ettim:

– At kaç zamandır kapalı kaldı... Biraz etrafta dolaştırırsın...

---

296 vermek

Araba değirmenlere giden yokuşu inerken arkadaki sahneyi düşünerek gülümsüyordum: Bu dakikada Jülide Halim Ağa'ya kimbilir ne diller döküyordu: Şımarık bir bebek haliyle kelimelerini ezip büzerek yalvardığını duyuyordum:

– Kuzum Halim Ağa... Cicim Halim Ağa... Ne olur bir parça şu atla gezeyim... Eniştem ne bilecek? Vallahi bu ricanın onda birini enişteme etsem, edebilsem o bile merhamet ederdi.

Halim Ağa kaşlarını çatarak "ben başımdan korkarım" diye nazlanıyordu.

Nihayet anlaştıklarını, Jülide'nin ıslıkla "Maskot"un finalini çalarak sıçraya sıçraya hazırlanmaya gittiğini görüyordum.

Kâhyam benim aleyhime bu asi çocukla ittifak ediyordu. Fakat ben bir türlü kızmıyor, bu masum komedyaya gülümsemekte devam ediyordum.

Araba bugün garip bir sarsıntı ile sola meylediyor gibiydi. Nihayet değirmenleri geçtikten on onbeş dakika sonra bir köşeyi dönerken ön tekerleklerden biri fırladı. Araba tesadüfen yanından geçtiğimiz bir ağaca dayanmasaydı epeyce bir kazaya uğrayacaktık.

Arabacı yarım saate yakın bir zaman tekerleği tamir ile uğraştı. İpler kesip sardı, kocaman bir taşı çekiç gibi kullanarak çiviler çaktı. Nihayet: "Hazırız Bey... Haydi buyur" dedi.

Arabayı yaslandığı ağaçtan kurtarmak için hayvanı başından tutarak birkaç adım geri sürüyordu. Fakat o kadar zahmetle takılan tekerlek tekrar birdenbire çıktı ve boş araba bu sefer büsbütün yana yıkıldı:

– Nafile bey.... İple falan bağlanmayacak... Alet ve edevat lazım... Sen biraz sabret... Ben bir saate kalmaz çiftliğe gider gelirim...

Arabacı daha çabuk gidip gelmek için ceketini çıkarıyordu.

Ben canım sıkılarak:

– Bırak Abdullah... Bekleyemem... Kasabadan vazgeçtim... Sen dur... Ben çiftliğe dönüyorum... Çocuklardan biriyle istediğini gönderirim, dedim. Ve ağır ağır geri döndüm.

Çiftliğin kapısında kimseye rastlamadım. Hizmetçilerden birini bulmak için ahırlar tarafına doğru yürüdüm.

Kendi atımı göremeyince içimden bir gülmedir geldi:

– Gitmişler, diyordum, Jülide afacanını cürm-i meşhud[297] halinde yakaladım... Halim Ağa benim geldiğimi görünce mutlaka yüreğine iner.

Ahırların yanında kimseyi göremeyince biraz ilerideki hizmetçi odasına doğru gidiyordum. Birdenbire ayaklarımın dibine samanları fırlatan bir küçük meşin top düştü ve biraz ötedeki duvarın arkasında ince kahkahalar koptu.

Topu yerden alarak köşeyi dönüyordum. Birdenbire Jülide'yi karşımda gördüm. Arkasında yakası açık mavi bir maren[298] gömleği, belinde sıkı bir kayış kemer vardı. O kadar süratle koşuyordu ki az kaldı bana çarpacaktı. Arkadan Ayşe göründü. O da hemen hemen o kıyafetteydi. İkisinin de ellerinde raket biçiminde iki kaba tahta vardı.

---

297 suç üstü
298 denizci

Jülide gülerek raketini arkaya sakladı. Ben bir hafif hayret nidasını[299] zapt edemedim:

– Sen niçin buradasın Jülide?

Jülide bu defa kahkahalarla gülmeye başladı. Artık eskisi gibi çekinmeye, yüz almaya lüzum görmüyordu. Yaramaz bir çocuk tavrıyla gözlerini süzerek:

– Niçin mi buradayım enişte? dedi, havuzdaki balıklara "niçin buradasınız" diye sual sormak, onların da dili olup "havuzda olmayalım de nerede olalım? Tavşanlarla dağda gezecek, kuşlarla havada uçacak halimiz yok ya... Elbette havuzda olacağız" diye cevap verseler acaba ne deriz enişte?

Beni cevap vermeyecek bir halde bıraktığına memnun oluyor, sahte bir safvetle açtığı gözlerinin içi yaramaz bir neşe ile gülüyordu.

Ben de gülmekle beraber kaşlarımı çattım: "Jülide" dedim. O aynı şımarık çocuk tavrıyla ince kaşlarını çattı, benim taklidimi yaptı. Sonra Ayşe'ye anlatmamak için Fransızca olarak:

– Nafile enişte... Beni korkutmak için zahmete girmeyiniz... Bugün korkmuyorum... Hem akıl ve basiret-i[300] ilahi komedisi size hiç, ama hiç gitmiyor, dedi.

Ben sahte bir korku ve yeis ile kollarımı kaldırdım. Yine Fransızca olarak:

– Heyhat! Bütün nüfuzum[301] kırıldı. Ciddi ağır başlı bir enişte olduğumu ben bu yaramaza nasıl anlatacağım?

---

299 bağırma, ünlem
300 önsezi
301 güç

Jülide bugün müteheyyic bir neşe içindeydi. Bu, ihtimal ilk defa bütün şaşaasıyla[302] açan ilkbahar güneşinin tesiriydi. Narin su çiçeklerine benzeyen, küçük bir hava tebeddülü üzerine rengi değişen bu çocuğu belki sadece güneş güldürüyordu. Fakat o bunu alaycı bir tavırla başka türlü izah etti:

– Sizden korkmayışım izzet-i nefsinizi kırmasın muhterem eniştem... Bendeki cüret ve neşe iyi bir iş yapan, kuvvetli bir hevesine galip gelen bir vicdanın temiz pervasızlığıdır.

– Yani?

Gülümseyerek dilini çıkardı:

– Maatteessüf daha açık izahat veremeyeceğim, fakat Jülide bugün müthiş bir tecrübe geçirdi... Bir münasebetsizlik yapmak istiyordu... Bu hevese mağlup olmasına ramak kaldı... Fakat neticede galip geldi...

Nahif vücudunu ayaklarının üstünde yükseltiyor, muvaffakiyetli bir muharebeden dönen bir asker tavrı alıyordu.

Öyle bir samimiyet dakikasında idi ki sorsam ihtimal bana her şeyi itiraf edecek, ben yokken atımla gezmeye gitmek hevesinden nasıl vazgeçtiğini anlatacaktım.

Bir papaz tavrıyla parmağımı havaya kaldırdım:

– Göreceksin ki Cenab-ı Hak bu hayırlı fiilinden dolayı sana bir parlak mükâfat gönderecek Jülide... Sözüme nişan koy, dedim.

Ayşe bizim Fransızcamızı hayretle dinliyordu. Jülide onun yüzüne bakıp güldükten sonra tekrar Türkçeye başladı:

---

302 görkem

– Demin bana sorduğunuz suali ben de, izin verseniz, size sorayım... Siz niçin buradasınız enişte?... Bu saatte belediye dairesinde mühim ticaret meselelerinin münakaşasıyla meşgul olmanız lazım gelmez miydi?

– Evet ama yolda bir kazaya uğradım... Araba tekerleği kırıldı.

– Ya... Vah vah... Geçmiş olsun enişte... Mamafih sade size değil kendim ile Halim Ağa'ya da geçmiş olsun diyeceğim.

Son sözleri yine gülerek söylüyordu.

– Niçin Jülide? dedim.

– Eğer deminki zaferi kazanmamış olsaydım vakitsiz çiftliğe dönüşünüz Halim Ağa ile beni de ağırca bir kazaya uğratabilirdi de...

Gülerek; "anladım", dedim.

Jülide galiba bir gün at ile yapmak istediği bir kaçamağı nasıl evvelden haber aldığımı ve menettiğimi hatırladı. Gözlerinden hafif bir bulut geçti, kaşları çatıldı. Hâlâ gülmekle beraber eski asabiyetlerini hatırlatan bir infial ile ve üzülerek:

– Eniştemin bazı ne kadar... Ama ne kadar zalim tarafları vardır... Hatırladıkça tüylerim ürperir...

Ne dese cevap vermemi istemedi. Sözü değiştirmek için raketini uzatarak:

– Lütfen imzanızı koyar mısınız? dedi.

– Niçin?

İmzanızın üzerine de, "bu oyun, müzik ve dans gibi muzır değildir. Çocuklarca oynanması caizdir" diye yazacaksınız.

– Bir şey anlayamıyorum ki Jülide?

– Anlaşılmayacak bir şey yok... Ayşe ile sözüm ona tenis oynayacağız... Müsaadeniz olmadan bir şey yapmak caiz olmayacağı için sizden izin istiyoruz... Bir mahzur görmezseniz...

– Yine mi sitem Jülide?

– Zannederim ki birinci defa...

Ben gülmeye başladım:

– Bu şekilde evet... Mamafih ben bu şekli eskisine tercih ederim.

– Eskiden ne yapıyordum!

– İzzet-i nefsine dokunulmuş prenses tavırları alıyordun... Gözlerin muhteşem bir istihfaf ile bakıyor, dudaklarının etrafında cevap vermeyi bir zül[303] sayarak susan ağızlara mahsus çizgiler beliriyordu... Şunu ilave etmeme müsaade et ki minimini bir küçük hanımın ak saçlı eniştesine karşı bu vaziyeti hiç janti[304] olmuyordu.

Jülide nevmit bir tavırla kollarını kaldırdı, derin bir üzüntü ile:

– Ah Yarabbi yine eğleniyor, dedi.

Mamafih yine gülüyordu:

– İnsaf et Jülide... Sen deminden beri başka ne yapıyorsun... Enişten de insan değil mi?

– Bilmiyor musunuz enişte... Kızdığınız zaman aldığınız çatkın çehre böyle eğlenmenizden çok daha iyi...

---

303 küçültücü saymak
304 fr. kibar

– Ziyanı yok kızım... Mademki bu infialleri birbirimize söyleyecek kadar samimiyiz, hiç ehemmiyeti yok... Sen şimdi bana garip raketi izah et...

– Söyledim ya bir yaramazlık düşündüm... Ondan vazgeçmek için başka bir şey icat etmek lazımdı. Ayşe ile beraber çamaşırlıktan iki tokaç çaldık... Kenarlarını bıçak ile biraz yontarak raket haline getirdik... Tenis oynuyoruz...

– Gayet güzel bir eğlence... Fakat niçin hâlâ onu arkana saklıyorsun?

Jülide kahkaha ile gülerek raketini çıkardı:

– Eski göz yılgınlığının tesiri... Müsaade ederseniz size Türkçe bir beyit okuyayım... Zavallı babam daima tekrar ettiği için ezberimde kaldı... Türkçede bildiğim yegâne şiir olduğu için dikkatli dinleyiniz:

Meclis-i vaslında giryan olduğum mazûr tut,
Bir tabiattır ki kalmış gam zamanından bana

Beni ne kadar korkuttuğunuzu anlıyorsunuz ya muhterem eniştem... İftihar ediniz.

– Yaramaz çocukları korkutmak ihtiyar babalar için az muvaffakiyet değildir Jülide...

Çapkın bir serkeşlikle[305] elini salladı:

– Yazık ki bu muvaffakiyetiniz çok devam etmedi... Çatık kaşlı heykel artık yıkıldı... Biliyor musunuz artık sizden korkmuyorum.

---

305 başkaldırış

– Ah ne fena...

– Mamafih o kadar da teessüf etmeyiniz... Şimdi elinizde çatkın yüzünüzden, acı sözlerinizden daha kuvvetli bir silah var.

Afacan bir neşe ile gülen yüzü, üzerimizden görünmez bulut geçmiş gibi, birdenbire mahzunlaştı. Ayşe'ye işittirmemek için yüzünü yaklaştırarak hafif bir sesle:

– Haydi onu da itiraf edeyim, dedi, deminki yaramazlıktan beni vazgeçiren şey yalnız korku değildir enişte... "Hasta bir eniştenin nasihatleri bir parça vasiyet sayılır Jülide... Sonra içime dert olur diye korkmadın mı" dediniz... Keşke beni daha ağır tehditlerle korkutsaydınız da bunu söylemeseydiniz... Bütün keyfimi kırdınız... Artık kuzu gibi mutî olmak lazım gelecek... Ah ne fena... Sizin öyle zalim taraflarınız var ki enişte...

Jülide birdenbire elimdeki topu alarak havaya attı, sonra çamaşır tokacından bozma raketiyle vurarak ta uzaklara gönderdi ve koşa koşa onu takip etti.

XVIII

Jülide'nin vasisi olduğum zaman vazifemi çok ağır ve nazik görmüştüm. Bu narin ve asabi genç kızda gördüğüm temayüller beni hem kızdırıyor, hem korkutuyordu:

Çok hafif ve hoppa idi. Fakat bu fikirsiz, sade, masum bir çocuk hafifliği değildi. Öyle olsa hiç korkmaya lüzum görmez, bu afacanlığı yaşının icabı addeder, sayılı fırtınalar

gibi zaman ile sükûn bulmasını beklerdim. Bu hafiflik daha ziyade müfrit[306] bir emel taşkınlığına, hiçbir şeyden memnun olmamak için yaratılan, daima ele geçmeyecek şeylerin hasretiyle, gidilemeyecek yerlerde dâüssılasıyla[307] yanan mariz ruhların hırçınlığına benziyordu. Çok hassas olduğu muhakkaktı. Fakat bu da bir içli çocuğun tabii hassasiyeti değildi. Böyle insanlar rikkat, şefkat, merhamet fakirlerine benzerler. Elemlerinin menbaı az çok bellidir. Bir hatıra, bir samimi kelime, muhabbetli bir bakış onları mağlup eder. Etraflarında sevecek şey ararlar, yok ise icat ederler. Ben vaktiyle mektepte yedi yaşında minimini bir öksüz tanımıştım. Uykuya kanamamış küçüklerin gözünde nasıl bir mahmurluk[308] olursa onun gözünde kanılamamış bir anne muhabbetinin mahmurluğu vardı. Teneffüs bahçesinin velveleli hayatına karışamaz, ayak altında ezilmemek için köşelerde dolaşırdı. Daha hüzün ve elemin manasını bilmediği için güler yüzlü idi. Sevecek kimsesi olmayan bu minimini öksüz güneşli bir yere oturur, gülümseye gülümseye parmaklarıyla konuşur, onları küçük buseleriyle öperdi.

Evet, Jülide'nin hassasiyeti böyle zalim şefkat ve rikkate karşı yüzü olmayan masum ve mazlum bir hassasiyet değildi.

İlk geldiği gece Şükran gibi nazik ve müşfik bir teyzenin, bir anne yarısının on senelik hasretle yanan göğsünde rahatsız olduğunu, bu muhabbetten taciz olmuş gibi onu hafifçe ittiğini gözümle görmüştüm. Eski hatıralara karşı la-

---

306 aşırı
307 sıla hasreti
308 uyku sersemi, dalgın bakış

kayttı. Annesinin çehresini bile hatırlayamadığını söylemişti. Babasını binde bir ağzına alıyordu. Acınacak birçok şeyler karşısında onu lakayt, hatta zalim görmüştüm.

Fakat onun kalpsiz insanlara mahsus olan bu şeylere mukabil derin bir rikkat ve heyecan ile hatırladığım halleri de vardı:

Geldiği gece sabaha doğru çiftliğe dönerken birdenbire teyzesinin dizlerine kapanarak ağlayışı... Yine bir gece tarasada, onun kollarında "anlatamam teyze... Anlatamam" diye inleyerek kıvranışı... Sonra kütüphanede zehir gibi acı bir kitabın yaprakları karşısında onu bir hasta humması içinde bulduğum gece...

Nihayet yine o gece istemeden halimden şikâyet ettiğim, "ben rüzgârın konserini nihayet bir iki sene içinde, daha yakından, servilerin altından dinlemeye gidecek bir bahtiyarım" dediğim vakit melul bir sebat ile yüzüme dikilen gözlerinden damla damla inen yaşları unutamıyordum. Bu çocuğun belki muayyen[309] bir emeli ve derdi bile yoktu. Belki mariz uzviyetinin[310] bir ihtiyacıyla görülmez, bilinmez şeyler için ağlıyordu.

İlk zamanlarda ona karşı ne kadar yanlış bir terbiye sistemi düşünmüştüm. Bu çocuğu saf, sade, kısa emelli, bahtiyar bir köy kızı gibi yetiştirmek istiyordum. Nasihat ile, tekdir ile, sakin bir hayat yaşamaya cebretmekle maksadıma varacağımı vehmediyordum. Bu ılık sakız kokularıyla dolu sessiz ve masum adanın ondaki muzır temayülleri boğacağını

309 belirli
310 organizma

umuyor, tabiat manzaralarının nasıl herkese ayrı ayrı lisanlarla söylediğini unutuyordum.

Belki Jülide'nin bize düşman olması, şimdi geçen sene aramıza geldiği zamandan daha bedbaht ve hasta bir çocuk manzarası göstermesi bundan ileri geliyordu.

Artık vazifemi başka türlü görüyordum. Onun için çatkın çehreli bir enişteden ziyade munis bir büyük kardeş, bir arkadaş olacaktım. Jülide bundan sonra kendini yalnız bulmayacaktı. On senelik bir inziva ve feragat hayatının alelade bir köylüye benzettiği eniştesinin, göründüğü kadar sönük, manasız bir adam olmadığını anlayacaktı. Benimle düşündüğü, sevdiği şeylerden bahsedebilecekti. Hatta bu çocuk kalbinin bir mahremi[311] bile olabilirdim. Belki bu manevi nüfuz sayesinde temayüllerini, sevgilerini, hüzünlerini daha iyi bir mecraya sevk eder, onu derin ruhlu rakik bir genç kadın haline getirirdim.

Bu çocuğun bana ne kadar çok benzeyen noktaları vardı. Yaşamak ihtirasını en kuvvetli sadmeler[312] halinde kalplerimizde duyduğumuz bir zamanda beni hastalık, onu kimsesizlik, bu hüzün ve sükût adasına atmıştı. Bir anne gibi üstüme titreyen, her an benimle gülüp ağlayan müşfik bir zevcem olmasına rağmen tesellisiz bir yalnızlığa düşmüştüm. Zaman ile uyuşan fakat bir türlü tamamıyla şifa bulmayan bu derdi nasıl unutmuş, aynı yerlerde aynı acıyı çeken bu zavallı küçük dert arkadaşının halini niçin bu kadar geç anlamıştım? Evet Jülide bir parça on sene evvelki ben demekti.

311 sırdaş
312 sarsıntı

Onu mesut görmek, kendi erişemediği hedefe bir başka silah arkadaşının eriştiğini, düştüğü yerden, seyreden bir yaralı askerin hazin tesellisine benzeyecekti.

Artık şahsi mağlubiyetimi kabul ediyor, kızımın hatırı için hayat ile barışıyordum. Ona bütün sevdiği, istediği şeyleri verecektim. İleride, evleneceği genç ile yaşayacağı yerlerden bana uzun mektuplar gelecekti. Saadetinin hikâyesi vaktiyle gördüğü, gezdiği, seyrettiği, sevdiği yerlerden bahsedildiğini işiten bir kör gibi dimağımda rengin tahayyüller, gönlümde tatlı rikkatler uyandıracaktı.

Evet, Jülide benim son senelerim için en güzel ve rengîn bir meşgale olacaktı.

XIX

Bahçenin bir köşesinde Anadolulu bir işçinin mektubunu yazıyordu.

– Jülide buraya gel! diye seslendim.

Elindeki kâğıdı ile kalemi havaya kaldırarak gösterdi:

– Mektubun en firaklı[313] yerindeyiz enişte... Bir parça müsaade eder misiniz?

– Hayır hayır! Hemen gel.

Canı sıkılmış gibi bir tavırla kâğıdı, kalemi işçiye teslim etti, ağır ağır yanıma geldi. Topuklarını birleştirerek bir asker selamı verdi.

313 *içe işleyen*

– Neye öyle asker selamı veriyorsun Jülide?

– Bilmem! Siz emirberini[314] çağıran bir zabit tavrıyla çağırdınız da...

Bir parça sert bir tavırla çağırmam ona tesir etmişti.

Gülerek:

– Erkek doğup asker olmayı istemez miydin Jülide? dedim.

– Zannetmem. Amirlerimin sert tavırları bana pek acı gelecekti.

– Öyle ama güzel bir atın olurdu... Sen ki atları o kadar seversin.

Jülide bedbin bir eda ile dudaklarını büktü:

– Bende bu talih varken beni... Yine piyadeye ayırırlardı.

– Geçen günkü usluluğunu Cenab-ı Hakkın mükâfatsız bırakmayacağını söylemiştim... Aklında mı?

– ......

– Arkamdan gel Jülide...

Onu ahırlardan birinin önüne götürerek kapıyı açtım. Jülide içeride uzun kumral yelesi boğum boğum renkli kordelalarla, boynu iri boncuklardan süt mavisi bir kolye ile süslenmiş güzel bir kısrak gördü. Gözlerinde, aldanmaktan korkan bir ümit ile:

– Bu ne enişte? dedi.

– Usluluğun mükâfatı Jülide... Onu senin için aldım... Canın sıkıldıkça gezmeye gidersin.

Jülide hâlâ inanmıyor, parmağıyla göğsünü göstererek:

314 emir eri

– Ben mi enişte... Ben mi? diye gülüyordu.

Bilmem neden gülerken ağlamaya başladı. Fakat bu defa gözyaşlarını göstermek istemiyor, atın yüzünü seviyor gibi yaparak başını saklıyordu. Onu güneşte daha iyi seyretmek için dışarı çıkardı. Rüya görmekten korkuyor gibi atın başını, sırtını, bacaklarını eliyle yokluyordu.

– Demek sade at değil... İstediğim zaman gezmek müsaadesini de veriyorsunuz öyle mi?

– İfrata[315] vardırıp kendini hasta etmemek şartıyla... Yoksa hemen izni geri alırım.

– Artık benim için dedikodu yapmalarından korkmuyor musunuz?

– Seni ada zenginlerinden iyi, temiz, sade bir gençle evlendirmeyi ümit ettiğim müddetçe korkuyordum... Fakat senin bana itaat etmeyeceğinden eminim... Onun için istediklerini söylesinler... Ne yapalım. Bugün hava çok güzel Jülide... İstersen ben de atımı hazırlatayım... Seninle "Freskomilo" köyüne kadar gidip gelelim.

Jülide sevincinden çıldırdı. Yerinde duramıyor, bir taşkınlık yapmak ihtiyacıyla yanıyordu. Atın mavi boncuklu boynuna kollarını sararak iki gözünden öptü.

– Bu birincisi, senin için daha ismi olmayan güzel atım... Bu ikincisi fena, zalimleri kadar da iyi, janti tarafları olan eniştem için...

Hazırlanmak için sıçraya sıçraya eve doğru koşmaya başladı. Kapının önündeki taş merdivenden çıkarken hâlâ

---

315 ölçüsünü kaçırmak

elindeki kâğıt kalem ile bekleyen işçiye elini sallayarak bağırdı:

– Mektubun arkasını artık başkasını bulup yazdırırsın bir iki gün benden hayır yok... Kusura bakma...

*

* *

Jülide evde giyinirken kısrağına bir isim bulmuştu: Aslıhan.

– Aslıhan'ın masalını pek küçükken bana annem söylerdi, diyordu, kısrağıma bu ismi bulduktan sonra onu iki kat sevmeye başladığımı hissediyorum.

Atının saçlarını okşayarak ve gülerek ilave etti:

– Zannederim ki Kerem de Aslıhan'ını bundan fazla sevmezdi.

Çiftliğin arka kapısından çıktıktan sonra sağa sapmış, "Freskomilo" köyüne giden ince yolu tutmuştuk.

Jülide kapının önünden bize mendil sallayan Şükran'a bağırdı:

– Merak etme abla... Eniştem bana teslim... Ona çocukluk ettirmem, sağ salim geri getiririm.

Yalnız Servi'de attan düştüğüm günü hatırlıyor, göz ucuyla beni süzerek eğleniyordu.

Fakat Şükran'a bakmak için mütemadiyen arkasına dönerken, mendiliyle ona mukabele etmeye çalışırken biraz muvazenesini bozdu. Kuzu gibi uslu ve masum bir hayvan olan Aslıhan'ı titizlendirdi.

Kısrak şaha kalkacak gibi bir iki hareket yapınca Jülide fena halde korktu, hayvanın üstüne doğru kapanarak bir

eliyle yelesine öteki eliyle eyere sarıldı. Bu esnada kamçısıyla mendilini düşürmüştü.

Çevik bir hareketle atımdan indim. Mendil ile kamçıyı ona teslim ederken kendimi tutamayarak gülüyordum.

Jülide kıpkırmızı kesildi, hem gülüyor, hem kızıyordu. Mamafih bir şey söylemedi.

Ben tekrar atıma bindim. Birbirimize bakmadan birkaç dakika yolumuza devam ettik. Sonra birdenbire bana dönerek bir şey sordu. Ben ciddiyetle cevap verirken yine gayri ihtiyari gülmeye başladım.

Jülide hırçın bir feryat ile:

– Enişte, dedi, ah ne fenasınız... Yine eğleniyorsunuz... Bütün neşemi kırdınız... Hâlâ gülüyor... Eğer bu gülmenin arkası gelirse geri döneceğim vallahi...

Asabi hareketlerle hayvanı geri çevirmeye çalışıyor, fakat Aslıhan hiç kulak vermeden kös kös benim atımı takip ediyordu.

Bilmem niçin on beş yaşında bir mektep çocuğu gibi afacanlığım tutmuştu. Gülmeye devam ederek:

– Zannederim onu beceremeyeceksin küçük Jülidem, dedim.

Jülide kısrağın saçlarını çekerek:

– Hain Aslıhan... Artık seni de sevmiyorum, diyordu, haline göre sen de alaycının birisin... Beni gülünç ettin... İsmin Aslıhan olmasa şimdi geri verirdim.

– Bu bir büyük enişteye karşı ne ayıp söz Jülide Hanım?

– Güzel ama bir büyük enişte küçük bebek gibi eğlenmez ki... Bakınız dudaklarınız durdu... Gözlerinizin içi hâlâ gülüyor...

– Jülide pek iyi biliyorsun ki daima ilk başlayan sen oluyorsun... Haydi kızımı gezmeye götüreyim diye uslu uslu atıma bindim... Sen yine şeytanlığa başladın... Şükran Teyze'ne "eniştem bana teslim... Ona çocukluk ettirmem" diye beni himaye altına aldın... Beni kaza ve belalardan koruyacağını vaat eden hıfz[316] ve sıyanet müekkilesi,[317] Aslıhan'ın bir iki fena cilvesi üzerine onun boynuna sarılır, mendilini, kamçısını düşürürse, sonra ben de kendimi tutamayıp gülersem benim ne günahım var?

Jülide bu vaziyetten kendini kurtarmak için taarruza geçmekten başka çare görmedi. Hafif, hırçın gülüşlerle saçlarını sallayarak:

– Ben kendimden daha gülünç bir vaziyete düşmüş ne süvariler biliyorum, dedi, hele bir tane kendini çok beğenen, kendine çok güvenen bir şövalye gördüm ki pek ehemmiyetli bir yere gitmek için allı pullu elbiseler giydi. Kemal-i azametle[318] atını oynatırken toprakların üstüne öyle yuvarlanmış yuvarlandı ki...

Sakin, fütursuz bir tebessümle cevap verdim:

– Ben de tıpkı buna benzer bir adam hatırlıyorum... Zavallı tıpkı senin tasavvur ettiğin vaziyette yere yuvarlandı. Fakat bu adamcağız yaralıydı. Ta derinlerde, iyi olmaz bir

---

316 koruma
317 koruma vekili
318 tüm heybetiyle

yarası vardı... Nitekim bir daha da düştüğü yerden kalkamadı, toz toprak içinde sürünmeye devam etti... Ben ona pek fazla gülmeyi biraz kalpsizlik addettim. Küçük Jülidem... Bilmem sen ne fikirdesin?

Jülide meyus bir tavırla dizginlerini bıraktı:

– Eniştem başa çıkılamayacak kadar zalim bir eniştedir, der ve şu güzel düz yolda atını dolu dizgin sürmesini rica ederim.

– Niçin?

– Benim de koşmaya hevesim var da...

– Sen pek ifrada gitmemek şartıyla koşturabilirsin.

– Olamaz. Siz önden gitmelisiniz.

– Sebep?

– Siz benim koştuğumu görmemelisiniz.

– Bundan ne çıkar?

– Acemilikle kim bilir ne yanlış jestler yapacağım... Arkamdan güler misiniz? Biliyor musunuz? Enişte... Ben iyi bir süvari oluncaya kadar yirmi otuz gün Halim Ağa ile gezmeye çıkmalıydım... Halim Ağa ne açık kalpli bir insandır... Hiçbir kimse ile, hiçbir şey ile eğlenmeyen gayet iyi bir adam... Ben onun kadar iyi bir tek insan tanıdım.

– Kim?

Jülide dilini çıkardı. Biraz mahcup bir tavırla:

– Başlamak münasebetsizliğini yaptıktan sonra arkasını getirmemek olmayacak... Şu beni isteyen şehbenderlik kâtibi Burhan Bey...

– Ay sen nişanlını Halim Ağa ile mi mukayese ediyorsun? Vah zavallı çocuk...

Jülide ciddi bir tavır alarak kaşlarını çattı:

– Muhterem eniştem benimle bir dereceye kadar istihza edebilir... Fakat muhterem dillerini nişanlım biçaresine kadar uzatırlarsa bütün kuvvetimle isyan ederim...

Birdenbire hayvanını mahmuzladı:

– Gülerseniz gülersiniz... Ne yapayım canım sağ olsun... Aslıhan'ı koşturmak arzusunu yeneceğim diye kuduracak halim yok ya...

Düşmemek için kısrağın yelesine sarılıyor, beyaz ve düz yolda tozu dumana katarak rüzgâr gibi uçuyordu.

(M...S)'de hiç bu seneki kadar güzel bir bahar olmamıştı. Güneş ışıklarının, ılık sakız kokularıyla dolu havanın boşluğunda mücevher pırıltılarıyla damla damla titrediği görülüyor gibiydi.

Yeşeren topraklar, çiçeklenen ağaçlarla beraber benim küskün gönlümde de yeni bir hayat uyanıyordu. Zaman zaman kalbim onbeş yaşındaki mektep çocukları gibi sebepsiz sevinçlerle ve heyecanlarla dolup taşıyordu. Adanın etrafındaki engine bakarken daima duyduğum ümitsizlik hissi kaybolmuştu. Sevdiğim şeyler ve insanlar arasında kendimi eskisi gibi yalnız bulmuyordum. (M...S)'deki dostlarımın, çiftlikteki işçilerimin bende görmeye alıştıkları biraz mahzun vakar ve sükûneti muhafaza için adeta güçlük çekiyordum.

Etrafımdaki şeylere artık yabancı ve lakayt değildim. Her şeye alakadar oluyor, her şeyi seviyordum. İyilik etmek, gönül almak benim için derin bir ihtiyaç haline gelmişti. Ömrümün hiçbir faslında bu kadar merhametli, bu kadar müşfik

ve rakik, bu kadar güzel ahlâklı bir insan olduğumu hatırlamıyordum.

İçimde sarhoşluk iptidalarının hafif teheyyüçlerine benzeyen tatlı bir neşe vardı ki hiç sönmüyordu.

Eski oynak ruhlu, şen, cesur, hassas Nazmi, on senelik mustarip bir uykudan uyanıyor gibiydi. Bu uyanış beni daima en büyük bir tehlike gibi titretmişti. Fakat şimdi bunda korkulacak hiçbir şey olmadığını görüyordum. Çünkü artık mağlubiyetini kabul etmiş bir insandım. Eski büyük ihtiraslarım, hudutsuz emellerim kalmamıştı. Her şeyden memnun oluyor, her şeyi seviyordum. Bilhassa sevgili Şükran'ımı...

Onun yanında, senelerce sessiz ve ümitsiz bir aşk ile sevilmiş yeni nişanlılar yanında duyulan rikkatlere, tereddütlere benzer zaaflar hissediyordum.

Bazı akşamlar enginde güneşin battığını seyretmek için kayalığa giderdik. Başımı garip bir ihtiyaç ile yavaşça Şükran'ın omzuna bırakırdım. O, yumuk tombul elleriyle beyaz saçlarımı okşardı. Jülide daima biraz ilerimizdeki bir kaya parçasının üstüne otururdu. Kızımın açık kumral saçları, gecenin içinde kararıncaya kadar orada kalırdık. Jülide gittikçe bana alışıyordu.

Bazı günler Kâhya Halim Ağa ile meşgul bulunduğumuz sırada yanımıza geliyordu:

– Yardımcıya ihtiyacınız var mı enişte? Çok sıkıldım da... Çalışmak istiyorum.

– Var Jülide ama sana teklife cesaret edemeyeceğim.

– Niçin?

– Nazlı, nazik bir küçük hanımın mesela şu çuvalları dikmesini yahut şu sandıklara etiket yapıştırıp üstlerini yazmasını nasıl teklif ederim! Bu kaba saba çiftçilere ait bir iş...

Eskiden olsa bu kadarcık bir şey Jülide'yi isyan ettirmeye kâfi gelirdi, fakat şimdi hafifçe dudak bükmekle iktifa ediyor, müstehzi bir tevekkül ile:

– Ne yapalım? İnsan her şeye alışır, diyor, eniştemin insafsız istihzalarına alıştıktan sonra çuval dikmek, etiket yapıştırmak işten değildir... Bakalım bir tecrübe edelim...

Jülide eline bir çuvaldız alarak işçi kadınların arasına karışıyor, toprakların üstüne oturup bacaklarını uzatıyor. Ara sıra göz ucuyla bakıyorum. Onlardan geri kalmamaya gayret ediyor, inanılmaz bir sabır ve tahammül göstererek çalışıyor.

Jülide'yi toprak işlerini seven, mütevazı sade işçileri hakir görmeyen bir insan olarak yetiştirmek bir zamanlar benim için gaye olmuştu. Velev ki geçici bir heves saikasıyla[319] onların arasına karışması en isteyeceğim, hoşlanacağım bir şey idi... Böyle olduğu halde içime gayri ihtiyari bir hüzün çöküyor, su çiçeklerine benzeyen bu narin, pürhayal çocuğu zorla çalıştırıyormuşum gibi kalbimde bir azap ve nedamet uyanıyor.

Bir aralık parmaklarının yorulduğunu, çuvaldızı geçirmeye kuvveti yetmediği için ucunu bir kiremit parçasına dayadığını görüyorum.

– Jülide mutlaka çalışmak istiyorsan daha mühim iş var kızım... Gel etiketleri yapıştır...

319 sebep

Yorulduğunu itiraf etmeden kurtulduğu için memnun, yerinden fırlıyor, suya dalıp çıkmış martılar gibi çırpınarak ellerinin, eteklerinin tozlarını silkeliyor, sonra sandıkların başına geçerek etiketleri yazmaya başlıyor. Fakat çok geçmeden bundan da usanıyor, evvela bir hattat[320] ihtimamıyla[321] özene bezene yazılan adresler karışıyor...

İşçi kadınların birbirlerini dürterek gülüşmelerinden anlıyorum ki arkamda bir komedya başlamıştır... Ben öte tarafa dönünce Jülide kimbilir ne maskaralıklar yapıyor... Belki de beni taklit ederek eğleniyor...

– Jülide biraz atla dolaşacağım kızım... İstersen sen de bana arkadaşlık et...

Jülide hafif bir tereddütle nazlanıyor:

– Evde bir parça işim vardı ama... Bilmem ki... Mamafih biraz dolaşmak fena olmayacak...

Potinlerinin ucuyla yoldaki taşları sektirerek ağır ağır giyinmeye giderken arkasından gülümsüyorum: Bu naz ve istiğna[322] hep yapmacıktır. Bu at gezintisini heyecanlarla istiyor. İşçilerin arasında çalışmak istemesi, çuval dikmesi, etiket yazması hep bunun içindir.

Jülide ile aramızda hâlâ tam bir baba kız samimiyeti ve teklifsizliği teessüs[323] edememişti. Ara sıra birbirimizi ince ince iğnelemekte devam ediyorduk.

"Freskomilo" köyünün alt başında deniz kenarında küçük bir balıkçı kahvesi keşfetmiştik. Atlarımızı bir ağaca bağ-

320 güzel yazı yazan
321 özen
322 nazlanış
323 yerleşmek

layarak bazen yarım saat, bir saat deniz kenarında otururduk. Burası bodur çam ve sakız ağaçlarından bir fundalık haline gelmiş iki dik bayır arasında bir küçük koydu. Sade sabahleyin güneş görür, öğleden sonra bir akşam loşluğuna boğulurdu.

Bir akşam yine burada otururken ihtiyar kahveci Jülide'nin benim nem olduğunu sordu:

– Kızım, dedim.

Jülide acele acele tashih[324] etti.

Ben gülerek "kızım" diye ısrar ediyordum. Jülide kızıyordu.

Kahveci bir şey anlayamadı, bu garip kavgaya gülerek yanımızdan ayrıldı.

– Jülide bundan sonra senin bana "baba" demeni istiyorum dedim.

– İmkânı yok.

– Ben her yerde senin benim kızım olduğunu söylüyorum... Yetişmiş bir çocuğum var diye iftihar ediyorum.

– Keşke onu yapmasanız enişte...

– Bana babalık şerefini çok mu görüyorsun Jülide?

– Değil, vallahi değil... Yalnız... Rica ederim ısrar etmeyiniz enişte...

Jülide beni darıltmaktan korkuyor, için için üzülerek yüzüme bakıyordu:

– Söylersem anlamayacaksınız... Belki güleceksiniz...

– Zannetmiyorum Jülide...

---

324 düzeltmek

Derin bir hüzün ile dolan gözlerini önüne indirdi, küçüklüğündeki gibi boynunu bükerek:

– Belki pek çocukça bir şey... Fakat beybabam darılacak, benim yerime başkalarına baba diyor diye üzülecek sanıyorum...

Jülide birdenbire eliyle ağzımı kapadı. Hafif bir feryat ile:

– Enişte bu çocukça sözüme gülerseniz size çok kırılacağım, bu dargınlık hiçbir dargınlığa benzemeyecek.

Ağzımı kapayan küçük eli avuçlarımın içine alarak okşadım:

– Enişteni ne kadar yanlış tanıyorsun Jülide? Ben bu hissi bilakis çok temiz, çok takdire layık buluyorum... Bana darılmaz mısın çocuğum? Bu kadar vefayı senden beklemiyordum... Beybabandan ve geçmiş günlerden bahsetmediğin yahut pek zayıf bir lisan ile bahsettiğin için ben sana içimden kızgındım bile...

Jülide uzaklara bakarak rikkatle gülümsedi:

– Ne bileyim enişte... İnsanda böyle hisleri zaaf addediyorlar... Bir sevgimizi, nazik bir hissimizi anlamadıklarını hatta onunla eğlendiklerini görmektense onu içimizde gizlemek daha iyi... Annemin ölümünden sonra babamla yalnız kalıyorduk... Birbirimizden başka sevecek kimsemiz yoktu... Beybabam beni çok seviyordu enişte... Beraber yaşadığımız müddetçe pek farkında değilmişim... Şimdi onu öyle seviyorum, öyle seviyorum ki...

Jülide'nin derin bir zaaf ve rikkatle kendini bıraktığı bu dakikayı unutamayacağım. Başını omuzuna meylettiriyor, kolları

yorgun bir fütur[325] ile yanlarına düşüyordu. Uzaklara bakan gözleri yaşlardan daha tesirli mahzun bir vecd ile titriyordu.

– Bu acı zaman ile geçer mi acaba enişte?

– Her yara gibi o da kapanır kızım... Bahusus sen hemen hemen çocuksun... Önünde bütün bir hayat var... Bu yaranın izi bile kalmaz.

Bu teselli sözleri onu bilakis daha ziyade meyus etti:

– Ne fena bir şey söylediniz enişte...

– Niçin?

– Çünkü ben, bu yarayı çok seviyorum.

Jülide bu sözleri söylerken mustarip gözlerini gözlerime dikiyor, yarasını kalbinden zorla söküp alacaklarmış gibi ellerini göğsü üstünde kavuşturuyordu.

– Beni ayıplamıyorsunuz değil mi enişte?

– Seni bu sözlerinden sonra bilakis eskisinin iki misli seviyorum Jülide...

– Biraz gülümsüyor gibisiniz.

– Yanlış mana vermemen için sebebini söyleyeyim... Sen hayli güzel bir kız olmuşsun Jülide... Hem de hayli dediğime bakma... Çok güzel... Bunu şimdi fark ediyorum.

Jülide evvela hayretle yüzüme baktı, sonra birdenbire çıngıraklı bir kahkaha kopardı.

Ben hiç tavrımı değiştirmeden devam ettim:

– Yalnız Servi'deki hasta ağaç tırtıllarına benzeyen miniminicik renksiz çocuktan bu kadar güzel bir genç kız doğacağını hiç ummazdım.

---

325 gevşeklik

Jülide gülmekten katılıyor, kahkahaları etrafımızı saran sessiz kayalıklarda billur akisleriyle[326] titriyordu.

– Bunu daha yeni keşfedişime ben de senin gibi hayret ediyorum Jülide... Fakat biliyor musun kabahat sade benim görüşümde değil... Sende bir garip hususiyet[327] var... Çehren ruhuna çok benziyor... Maneviyatının güzel, nazik taraflarını nasıl saklıyorsan yüzünün maddi güzelliklerini de öyle saklıyorsun... Seni temin ederim ki yüzüne ilk bakan bir göz için hiçbir hususiyetin yok... Güzel malzeme ile, güzel renklerle yapılmış zarif, şeffaf bir bebek çehresi... Alelade bir göz bu bebekte tashih edilecek kusurlar bile görür. Fakat zihninden güzel bir fikir geçmeye, kalbin güzel bir his ile titremeye başladığı zaman çehren birdenbire değişiyor, yabancı gözlerden sakladığı güzel sırları yavaş yavaş ifşaya[328] başlıyor... Yüzünü biraz daha aydınlığa çevir Jülide...

Jülide dirsekleri aramızdaki tahta masanın kenarlarına dayalı, hafifçe kızaran küçük yüzünü, sevimli ince çenesini gülümseye gülümseye bana doğru uzatıyordu.

Meraklı bir oyun icat ederek eğlenen iki çocuğa benzemiştik.

Kızımı bir resim tetkik eder gibi ta yakından seyrediyor, daima güneşe bakarak titriyor hissini veren açık yeşil gözlerindeki en gizli parıltıları, yüz çizgilerindeki en ince hususiyetleri, nazik cildindeki hafif güneş yanıklarına kadar hiçbir şeyi ihmal etmeden gülerek anlatıyordum. Sözümün nihayetinde:

326 yankı
327 özellik
328 açıklama

– Mamafih bunlar öyle hafif, uçucu şeyler ki hırçın ve zalim olmaya başladığın anda kayboluyor. Anlıyor musun Jülide... Daima güzel şeyler düşünmek senin için en mühim bir menfaat meselesi, dedim.

Jülide:

– Beni fazla şımartacaksınız enişte, diye gülüyordu.

Ben pişman olmuş gibi:

– Farkındayım ama iş işten geçti kızım, dedim, sonra daha ciddi bir tavırla ilave ettim:

– Biliyor musun Jülide... Ben sonradan görmelere benzedim... Baba olmaktan ümidimi kesmiştim... Kendimi birdenbire senin gibi güzel ve zarif bir genç kızın babası mevkiinde görünce sevindim mi nedir? Geç baba olmuş bütün yaşlı insanlar gibi galiba ben de seni fena şımartacağım...

– O kadar korkmayınız enişte... İlk zamanlarda beni öyle korkuttunuz ki onun tesiri daha çok zaman gidecek...

– Artık barıştık değil mi?

– Kavga etmeden konuşabilmemize nazaran öyle olacak... Mamafih doğrusunu isterseniz bir hicranım var ki ölsem yüreğimden çıkmayacak...

– Hangisi Jülide... Sakin bir gece...

Jülide eliyle ağzımı kapadı:

– Devam etmeyiniz enişte... Çünkü yine hatırladım... Ah sizin ne fena tarafınız var... Haydi gidelim artık...

Biraz sonra kısrağının dizginini ağaçtan çözerken bana döndü:

– Bin Aslıhan'ın muhabbeti o geceki zulmünüzü bana unutturamayacak enişte, diye şikâyet etti.

XX

Necmiye'yi kardeşi İhsan'ın arkadaşlarından genç bir mühendise nişanlamışlardı. Jülide ile beraber nişan merasiminden dönen Şükran:

– Lütfullah Efendi'lerle hemen hemen bir aileden gibiyiz, dedi, Necmiye elimizde büyüdü. Biraz kendi çocuğumuz sayılır... Bu vesile ile çiftlikte bir davet yapmayı düşündüm... Cuma gecesini çiftlikte geçirmelerini senin tarafından rica ettim darılmazsın ya?

– Bilakis memnun oldum Şükran, dedim, bizim için de bir eğlence olur. Zaten yalnızlıktan bunalıyoruz.

Davet gecesi soframızda on kadar misafir toplanmıştı. Başta artık çok ihtiyarlayan Lütfullah Efendi oturuyordu. Sağında gelini, solunda "ikinci gelinim" dediği Şükran vardı. İki kadın artık elleri tutmayan bu doksanlık ihtiyarın yemek yemesine yardım ediyorlardı.

Sofranın karşı tarafını yeni nişanlılara vermiştik. Jülide Necmiye'nin sağına geçmişti. Ben yeni damat Refik Bey'in solunda oturuyordum. Arada kardeşinin nişanı için Aydın'daki memuriyetinden bir ay izinle ayrılıp gelen İhsan ile Lütfullah Efendilerin akrabalarından birkaç ihtiyar kadın ve erkek vardı.

İhtiyar büyükbabanın artık gözü görmüyor, elleri tutmuyordu. Buna mukabil çenesine harikulade bir kuvvet gelmişti.

Zayıf, titrek sesiyle muttasıl söylüyor, yetmiş sene evvel nasıl nişanlandığını, evlendiğini anlatıyordu. Fakat galiba bu

eski sergüzeşti sofrada Ayşe'den başka dinleyen yoktu. Bizim tarafta gizli bir komedya başlamıştı. Nişanlıların ikisi de birbirinden saf ve mahcup çocuklardı. Konuşmaya utandıkları için dargın gibi birbirlerine arkalarını dönmüşlerdi. Jülide'nin mütemadiyen Necmiye'yi dürtüşlediğini, nişanlısıyla konuşmaya kışkırttığını görüyordum. Biçare Refik ise bu müşkül vaziyetten kurtulmak için bana Aydın sokaklarına ait uzun bir proje anlatıyordu. Nihayet Jülide dayanamadı:

– Necmiye Refik Bey'in niçin kendisiyle konuşmadığını anlayamıyor, üzülüyor, şikâyet ediyor, dedi.

Genç kız kıpkırmızı kesilerek ellerini yüzüne kapadı, gayet yavaş bir sesle:

– Vallahi yalan... Niye yalan söylüyorsun Jülide, diye şikâyet etti.

Bu defa ben azizliğe başladım. Ciddi bir tavırla:

– Necmiye'nin darılmaya hakkı yok, dedim, çünkü Refik Bey bana mütemadiyen ondan bahsediyor... Nişanlısının güzel siyah gözlerine bakarken neler duyduğunu anlatıyor... Necmiye'nin ince kaşlarını öyle seviyormuş ki onların şakaklara doğru biraz tenasüpsüz[329] uzanışlarını hendesenin bütün tenasüplerine ve ahenklerine değişiyormuş... Çenesindeki siyah ben öyle bir yıldızmış ki...

Bu defa zavallı Refik utandı. Renkten renge girmeye başladı:

– İstirham ederim beyefendi, ayaklarınızı öpeyim, bendeniz Aydın yollarına ait bir projeden bahsediyordum ki...

---

329 uygunsuz

Ben saf bir tavırla beyaz saçlarımı göstererek:

– Yalan mı söylüyorum? İnsaf ediniz Refik Bey, diyordum.

Şeytan Jülide için bu tükenmez bir eğlence mevzuu idi. Hemen yine Necmiye'nin ağzından söz yapmaya başladı:

– Necmiye çok müteessir... Refik Bey'in böyle fevkalade bir gecede Aydın yollarına dair projelerden bahsetmesi ona çok dokundu... Bakınız nasıl şikâyet ediyor?

Necmiye ağlayacak bir halde yalvarıyordu:

– Jülide ayaklarını öpeyim...

Jülide sahte bir hiddetle:

– Hayır hayır... Arkadaşım namına Refik Bey'den gayet kuvvetli bir tarziye[330] isterim... Mutlaka nişanlısının gönlünü alacak çok tatlı bir şeyler bulup söylemeli...

Bu defa yine ben Refik'in ağzından söylemeye başlıyordum:

– Necmiye'ye söyleyeceği şeyler öyle nazik öyle nazikmiş ki yâr vü ağyâr[331] içinde mümkün değil söylenemezmiş... Ya tenha bir deniz kenarı, ya serv-i sîmînler[332] içinde yüzen bir sandal lazımmış... Bu sahneye yıldızların gözlerinden başka kimse şahit olamazmış...

Lütfullah Efendi öteden:

– Çocuklar demin merhum kayınvalidemin ismini birkaç defa söylemiştim... Şimdi yine unuttum... Neydi o, diye bağırıyor, fakat yetmiş sene evvelki sergüzeşti sofrada kimse

330 özür
331 elâlem
332 mehtap

dinlemediği için merhum kayınvalidenin ismi bir türlü bulunup çıkarılamıyordu.

Jülide ile saygısızlığı öyle arttırdık, yeni nişanlılara birbirlerinin ağzından öyle şeyler söyledik ki biçareler nihayet utanıp sıkılmayı bıraktılar. Yavaş yavaş konuşmaya başladılar. Mamafih zannederim ki Refik bir zaman daha Aydın yollarından bahsetti.

Yemekten sonra yaşlılar kahve içmek için terasaya çıktık. Gençler içerde kalmışlardı.

Bir aralık onların toplandıkları odaya uğradım. Necmiye lambanın yanında Ayşe'ye yeni bir dantel öğretiyor, İhsan bir köşede gazete okuyor, Refik Bey resimli mecmuaları karıştırıyordu.

Kapının yanında duran Jülide'ye:

– Ne yapıyorsunuz? diye sordum. Hafifçe omuzlarını silkti, mahzun bir tebessümle:

– Böyle fevkalade bir gecede ne yapılır? Delicesine eğleniyoruz, görmüyor musunuz? dedi.

Her nedense Jülide'nin yine bir acı ve asabi dakikasıydı. Fakat bu sözleri bir arkadaşla dertleşir gibi bir hal ile söylüyordu.

Ben de aynı tavırla gülümsedim:

– Biz yaşlılar da terasada tıpkı sizin gibi eğleniyoruz, dedim.

Jülide gayriihtiyari ağzından kaçırmış gibi: "Zavallı eniştem" dedi.

Ben bu sözü işitmemiş gibi görünerek devam ettim:

– Ben terasada Kısas-ı Embiya parçaları, keramet hikâyeleri anlatarak yaşlı misafirlerimi eğlendirmeye gayret ediyorum Jülide... Sen de genç arkadaşların için bir eğlence icat etmelisin.

O aynı mahzun tebessümle odayı gösterdi:

– İlahi yahut mevlit okumasını bilseydim ne iyi olacaktı.

Biraz mahcup bir tavırla sesimi alçaltarak:

– Onlara bir parça keman çalmaz mısın Jülide? dedim.

Jülide hayretle yüzüme baktı. Yüzü sararmaya, dudakları titremeye başladı:

– Bunu siz mi bana teklif ediyorsunuz enişte?

Jülide'nin bu kadar acı ve mustarip bir dakikasını görmemiştim. Soğuk bir huşunetle kemanının yayını kırdığım geceyi görüyor, yaptığım kaba hakareti bu kadar unutmuş görünerek keman çalmasını istememi aklına sığdıramıyordu. Gözlerinde derin bir kin ile bana acı bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu. Fakat beni sözden daha çok üzecek bir şey düşündü. Asabiyetini gizleyerek hafif bir reveransla:

– Pek güzel enişte, dedi, kabul ediyorum. Buyurunuz kemanı alalım.

Nezaketle eğilerek kemanın durduğu odaya doğru bana yol verdi. Keman hâlâ atıldığı rafın üstünde toz toprak içinde duruyordu. Jülide ayaklarının ucuna basarak onu aldı, mendiliyle tozlarını silktikten sonra akort etmeye başladı.

– Boyum yetişmiyor enişte... Lütfen yayımı verir misiniz?

Yüzüme bakmıyor, fakat kırık yayı elime alınca nasıl mahcup olacağımı düşünerek derin bir intikam zevkiyle tit-

rıyordu. Hiç sükûnumu bozmadım, iki hafta evvel Rodos'a göndererek iyi bir sanatkâra tamir ettirdiğim yayı ona uzattım. Jülide bir an için ne yapacağını, ne söyleyeceğini şaşırdı. Fakat neticede kin ve teessürü galip geldi. Kemanı elinden atarak:

– İstemiyorum... Artık çalmayacağım, dedi.

Odadan çıkıp gitmek istiyordu. Yolunu kestim:

– İmkânı yok Jülide... Söz verdin... Çalacaksın.

İnatçı bir çocuk tavrıyla ayağını yere vurdu:

– Çalmayacağım.

– Mutlaka çalmanı istiyorum, dedim, seni buna mecbur edeceğim.

Sakin bir tebessümle verdiğim bu emir onu çıldırttı, artık her şeyi göze alarak:

– Hangi kuvvetle enişte? diye isyan etti.

Ben aynı sükûn ile:

– İnadın beyhude küçük Jülidem, dedim, bu gece belki çalmayacaksın... Fakat herhalde bir gece mutlaka çalmaya mecbur olacaksın...

– Ne bu gece... Ne başka gece... Hiçbir zaman...

– Seninle bahse giriyorum Jülide... Bir gece mutlaka... İki nihayet üç sene içinde... İstersen nasıl olacağını da anlatayım... O gece belki böyle bir yaz yahut da rüzgârlı bir kış gecesi olacak... Bu odada artık eşya bulunmayacak... Yalnız yerde bir iki bağlanmış yük... Şükran teyzen elbisesi ve ağlamaktan harap olmuş gözlerinin etrafı simsiyah, elindeki şamdanı dolaplarda, raflarda gezdirerek unutulmuş son

eşyayı arayacak... O vakit rafın bir köşesinde bu kırık yaylı keman gözüne ilişecek. Kendi kendine diyeceksin ki: "Yarın eniştemi sevgili adasındaki ebedi saadeti içinde bırakıp gidiyoruz... Belki bir daha buralara yolumuz da düşmeyecek... Bir gece benden keman çalmamı istemişti. Reddetmiştim. Onunla bahse girdik... Ben bu bahsi kaybetmemek için ölmeye razı olacak kadar inatçı bir çocuğum... Fakat bütün toprak adamlarına, köylülere mahsus olan huşunetine rağmen beni kendi çocuğu gibi seven enişteme karşı bu bahsi kaybetmeyi tercih ediyorum. Küçüklüğümde beni dizlerinde uyutmuş bir babaya bu son gecede son bir ninni çok değildir..." İşte küçük Jülidem, kendi kendine bu şeyleri düşündükten sonra, sesin daha iyi gelmesi için, karşıdaki serviliğe bakan pencerelerden birini aralayacaksın... Böylece ben de bahsi kazanmış olacağım...

Benim bir latife tavrıyla gülerek söylediğim bu sözler Jülide'yi adeta ağlattı: Beş dakika sonra kızım içeriki odada misafirlerine keman çalmaya başlıyordu.

*
* *

Hafif bir batı rüzgârı esmekle beraber yazın en güzel gecelerinden biriydi. Vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Erken yatmaya alışmış olan adalı misafirlerim terasadaki sandalyelerinde uyukluyorlardı. Şükran onları odalarına götürdü. Ben kendi kendime bahçede dolaşmak istedim.

Parlak bir mehtap vardı. Sakız dallarının hafif hafif hareket eden narin gölgeleri içinden kayalığa doğru ilerliyor-

dum. Birdenbire kulağıma deniz kenarından Jülide'nin kahkahaları geldi. Yolumu değiştirdim, koydaki iskeleye inen ince yolu yavaş yavaş takibe başladım.

Deniz kenarında evvela kimseyi göremedim. "Belki başka bir yoldan tekrar yukarı çıkmışlardır" diyordum. Fakat iskelenin ucunda gözüme bir karaltı ilişti. Dikkatle bakınca Jülide'nin gölgesini tanıdım. Tahtaların üstüne oturmuş, ayaklarını denize sallamıştı. Niçin yalnızdı? Biraz evvel elbette kendi kendine gülmüyordu.

Yavaş yavaş ilerlemeye devam ediyordum. Yüzünü denize çeviren Jülide beni iskelenin yanına gidinceye kadar fark etmedi. Nihayet ayaklarımın tahtalarda çıkardığı sesi duyarak döndü. Hafif bir çığlıkla yerinden fırladı:

– Yalnız mısın Jülide? Burada tek başına ne işin var?

Jülide korkmuş gibi bir tavır ile:

– Felaket enişte, dedi, yakalandık... Kim bilir ne kadar azar işiteceğiz... Ne yapalım Allah muînimiz[333] olsun.

Son sözleri söylerken dua eder gibi ellerini açarak gülüyordu.

– Bir yaramazlık mı ettiniz?

– Maatteessüf öyle enişte... Onların nerede olduklarını biliyor musunuz?

– Kimler?

– Yeni nişanlılar...

– Nerede olduklarını nasıl bileyim?

– Maatteessüf birkaç dakika sonra hakikati öğreneceğiniz için itiraf edeyim... Onlar sandalla denizde dolaşmaya gitti-

333 *yardımcı*

ler... Necmiye ile Refik Bey ne utangaç çocuklar... Faziletin bu derecesi insana adeta ıstırap veriyor... Birbirlerine söz söylemeye çekiniyorlardı. Ben olmasaydım bu saatte birbirlerine "Allah rahatlık versin" deyip odalarına çekilmiş olacaklardı. Halbuki bu gece onların hayatında en mühim bir tarih... Öyle değil mi enişte? Zavallılara acıdım... Bir iyilik etmek istedim... Bir bahane ile ötekilerden ayırarak bahçeye çıkardım... Buraya kadar geldik... Sandal iskelenin ucunda ağır ağır sallanıyordu.

Belki bana darılacaksınız ama bir fesatlık yaptım, yeni nişanlılara dedim ki: "İhtimal bu kadar güzel bir geceyi bir daha görmeyeceksiniz... Haydi şu sandal ile biraz dolaşın... Mehtap ve yalnızlık, göreceksiniz size ne güzel şeyler ilham edecek."

Jülide gülümseyerek uzakları gösterdi:

– Onlar gittiler... Ben burada kendi kendime dönmelerini bekliyorum... Bu saatte buraya geleceğinizi doğrusu aklımdan geçirmiyordum... Fakat beni azarlasanız da o kadar teessüf etmeyeceğim... Çünkü yeni nişanlılara bir iyilik ettiğime kaniyim[334]... Bu gecenin saadetini bana borçlu olacaklar...

– Sen niçin onlarla beraber gitmedin Jülide?

Sadedilliliğimle[335] eğlenir gibi dilini çıkararak güldü:

– Aralarında ben fazla olmaz mıydım enişte?

– Ümit ederim ki Allah bu iyiliğini de mükâfatsız bırakmayacak Jülide.

---

334 inanmak
335 saflık

Jülide maksadımı anlamak ister gibi dikkatle yüzüme baktı.

– Küçük Jülidem çok geçmeden, belki gelecek yazın yine bu gecesinde, hatta belki de daha evvel buradan ben de seni Burhan Bey ile beraber aynı sandala bindireceğim... Böyle senin gibi iskele ucuna oturarak ayaklarımı denize sallayacağım... Kızımın bu saatte ne derin bir saadet rüyasına daldığını düşüne düşüne yolunuzu bekleyeceğim... Bunu sana katiyen vaat ediyorum.

Jülide'den bir kahkaha, alaylı bir cevap yahut bir sevinç hareketi bekliyordum. Fakat o gözlerini önüne indirerek sükût etti.

Yeni nişanlılar iskeleye çıkıncaya kadar konuşmadık. Jülide Necmiye ile beraber önden yürüdü. Ben sandalı bağlamakla meşgul bulunan Refik Bey'le geri kaldım.

Jülide kolunu Necmiye'nin boynuna geçirmiş, yüzünü yüzüne yaklaştırmış. Ona galiba sandal gezintisinin nasıl geçtiğini soruyor, ara sıra hafif, müteheyyiç kahkahalar atıyordu.

Yokuşun alt başında Necmiye ile beraber durarak bizi bekledi. Nişanlıları tekrar yalnız bırakmak için bir şeytanlık düşünmüştü:

– Refik Bey şimdi bir yürüyüş müsabakası yapacağız... Ben eniştemle bu yoldan çıkıyorum... Siz Necmiye ile beraber şu patikaya sapacaksınız... Hangi taraf evin önüne daha geç varırsa o kazanacak...

Necmiye arkadaşının maksadını anlamadı, saf bir tavırla:

– Jülide bazen sen sahiden beş yaşındaki bebekler gibi oluyorsun, bizim patikalara tırmanacak halimiz var mı? dedi.

Jülide Necmiye'yi omuzlarından tutarak sarsıyor, saçlarını karıştırıyor, yanaklarını buselere gark ederek kahkahalarla gülüyordu:

– Görüyor musunuz enişte ne temiz çocuk?... Refik Bey siz çok bahtiyar bir insansınız efendim... Necmiye'den daha güzel ve uslu bir arkadaş bulmak mümkün değildi... Benim gibi deli bir kıza tesadüf etmediğinize çok şükrediniz... Mesela Necmiye ben ahlâkta bir kız olsaydı bu saatte bu deniz gezintisinden dönmeye imkân olur muydu? Size, "muhterem nişanlım Aydın sokaklarını ölçüp biçmekten artık usanmıştır. Bu gece de mühendis Mehtab Bey'in denizlerde açtığı şu bembeyaz caddelerde, gümüş kaldırımlı şoselerde dolaşalım" derdi... Belki bu saatte karşıki ıssız adaya doğru gidiyordunuz...

Küçük koyun, iki yandan ilerleyen tepeler arasında mahsur kalan, ay ışığını ve hafif batı rüzgârını görmeyen suları sakin ve karanlıktı. Fakat hafif dalgalı açık deniz parlak bir yıldız yağmuru içinde kaynıyor gibi bembeyazdı.

Jülide'nin bu gece bu denizin hasretiyle yandığını, çıldırdığını hissediyordum. Biraz evvel karanlıkta iskelenin ucunda nasıl mahzun bir ümitsizlikle onları beklediğini hatırladım. İçimde garip bir hüzün uyandı.

– Haydi istersen ben de seni biraz sandalla gezdireyim, dedim.

Bu onun için öyle güzel bir şeydi ki inanamadı, hafifçe boynunu bükerek:

– Şakanın en zalimanesi hangisidir biliyor musunuz enişte? dedi. İnsana evvela bir ümit sonra bir zaruri inkisar-ı hayal verenler... Siz de biliyorsunuz ki olmayacak bir şey... Beni beyhude üzmekten ne çıkar?

Ona doğrudan doğruya cevap vermeyerek yavaş yavaş yokuşu çıkmaya başlayan nişanlılara seslendim:

– Biz de Jülide ile beraber biraz denizde gezeceğiz... Fakat teyzesine bir şey söylemeyiniz... Merak eder.

Jülide'yi sandala bindirmek için elini tuttuğum zaman biçarenin heyecandan, sevinçten titrediğini hissettim.

Ben küreklere geçtim, ona dümen tutmayı tarif ettim. Koyun karanlık sularından ağır ağır geçerek açığa çıktık.

Jülide'de bir tereddüt hissediyordum, bir aralık:

– Siz yorulacaksınız enişte, dedi, acaba ben sizin yerinize kürek çekemez miyim?

– Kalbim için korkuyorsun değil mi? O kadar ehemmiyeti yok Jülide... Mamafih daha az yorulmak için bir çare var ama...

– ???

– Belki sen korkarsın diye tereddüt ediyorum.

– Ben mi? Siz benim ne deli tabiatlı bir çocuk olduğumu anlamadınız mı enişte?

Ben kürekleri bırakarak gülmeye başladım.

– Acaba enişten derecesinde mi dersin Jülide?

– Askerken yaptıklarınızı bana anlattılar... Onlar romana benzeyen sergüzeştler enişte... O vakitleri bir parça ben de hatırlayabiliyorum fakat...

– Zavallı saf çocuğum... İnsanın vücudu hastalanmakla, saçları ağarmakla ahlâkı değişir mi sanıyorsun?

Jülide hayretle yüzüme bakıyordu. Ben sözü değiştirdim:

– Enişten hasta ve yaşlı olmasına rağmen hâlâ çılgın bir çocuktan başka bir şey değildir küçük Jülidem... Mesela şimdi ne yapmak istiyorum bilir misin?... Sandalın ortasında gördüğün direği takmak, sahilden uzaklaştıkça şiddetini arttıran şu rüzgâra karşı yelken açmak, muhteşem bir deniz kuşu gibi ıssız engine doğru uçup gitmek... Böyle çılgın bir arzunun yangını yüreğime düşsün, sonra velev ki hayatın pahasına onu hemen fiil[336] haline getirmeyeyim... Bu mümkün değil...

Sebebini bilmediğim gizli bir ruh fırtınasının sarsıntıları içindeydim. Bu heyecan Jülide'ye de sirayet ediyordu. Kızım güzel bir hayali kaybetmekten korkanlar gibi gözlerini kapadı:

– Ah, ne güzel...

– Ne çare ki yanımda sen varsın... Senin hayatından ben mesulüm...

– Ne ehemmiyeti var?... Bu dediğinizi mutlaka yapacağız enişte...

Jülide ellerini kavuşturarak çocuk gibi yalvarıyordu. Bende en çok tesir yapan tavırları bir sevk-i tabii[337] ile keşfetmiş

336 iş
337 iç güdü

gibi başını hafifçe yana eğiyor, daima güneşe bakarak titriyor hissini veren yeşil gözlerini yüzüme dikiyordu:

– Şimdiye kadar sizden ne istedim enişte? Bundan sonra öyle uslu, itaatli bir çocuk olacağım ki...

Jülide yalvarmaya devam ediyordu. Fakat ben dinlemiyor, küreklerden birini yavaş yavaş hareket ettirerek sandalı çeviriyordum. Kızım birdenbire ümidini kesti, nihayetsiz bir hüzün ile gözlerini önüne indirerek:

– Peki dönelim, dedi, ne yapalım... Sağlık olsun... Siz üzülmeyin de... Dümeni ne tarafa çevireyim?

Biraz evvelki hırçın yalvarıştan sonra bu mazlum itaat bana çok dokundu.

İhtimal o da bunu hesaplamıştı. Bir şey söylemeden kürekleri iskarmozdan çıkardım, yelken direğini taktıktan sonra arkaya, Jülide'nin yanına geçtim:

– Dediğini yapıyorum küçük... Fakat zannediyorum ki pişman olacaksın... Korktuğun zaman bana haber verirsin...

Kızım teşekkür için kolumu okşayarak güldü:

– Onu beklerseniz seyahatimiz hayli uzun sürer enişte...

– Bakalım görürüz...

Yelken bir iki çırpınıştan sonra rüzgârla doldu, sandal biraz yana yatarak süratle dalgaların üstünde sekmeye başladı.

Öyle sanıyorum ki adalar denizinin mağmum yalnızlığında şimdiye kadar bu derece hassas bir neşe dolaşmadı. Deniz, rüzgâr ve mehtap Jülide'yi çıldırttı.

Başını kollarıma dayıyor, rüzgârla uçan saçları yüzümde, hiç beklemediğim bir emniyet ve safvetle mütemadiyen söylüyor, gülüyordu.

Bu çocuğun bir seneden beri aramızda ne kadar sıkıldığını bu gece anlıyordum. Çiftlikteki hayat ile eğleniyor, tanıdığı insanların taklidini yapıyordu. Fakat sözlerinde hiç acılık yoktu. Hatta geçmiş felaketlerden, bir daha görülmeyecek insanlardan bahseder gibi biraz müsamaha ve şefkat bile vardı. Güya arkamızda bıraktığımız kıyılara bir daha dönmeyecek, mehtabın denizdeki izlerini takip ederek müebbeden gidecekti.

Karadan uzaklaştıkça büyüyen dalgalar bazen sandalın kenarına çarparak dağılıyor, toz halinde bir su serpintisiyle yüzümüzü ıslatıyordu. O vakit Jülide hafif çığlıklarla başını geriye çekiyor, yüzünü omzuma siper ediyordu.

– Korktun mu küçük... Dönelim mi?

Kızım mehtabın içinde kurşunî pırıltılarla yanan gözlerinde baygın bir haz ile yalvarıyor:

– Enişte size çok yalvarırım... Biraz daha... Zaten siz de dönmek istemiyorsunuz...

– Ne biliyorsun küçük?

– Korktun mu diye soruyorsunuz... İzzeti nefsime[338] dokunarak beni "hayır daha gidelim" demeye icbar ediyorsunuz...

Ben de onun gibi gülmeye başlıyorum. Jülide sebebini soruyor. Safvetle cevap veriyorum:

---

338 onuruna dokunmak

– Darılma küçük... Küçük bir çocukta bu kadar azamet, bu kadar vakar... Bahusus feleğin kerem ve serdini görmüş bir yaşlı enişteye karşı... Biraz tuhafıma gidiyor... Hani bir zamanlar bayramlarda minimini erkek çocuklarına kordonlu, nişanlı paşa elbiseleri giydirirlerdi.

Jülide yalancıktan bir hiddetle mukabele etmek istiyor, fakat sandalın bir sarsıntısı, yüzüne savrulan bir su serpintisi onu tekrar tekrar hafif çığlıklarla haykırtıyor, başını arkama saklamaya mecbur ediyor. O vakit daha kuvvetle gülüyorum:

– Jülide görüyorsun ya ne feci vaziyettesin çocuğum... Sen tam bana meydan okumaya, cesaret satmaya kalkıştığın dakikada deniz seni bebek gibi haykırtıyor...

Fakat o hırçınlaşmıyor, bana daha ziyade sokularak bir sene evvelki mağrur Jülide'den hiç umulmayacak bir sadelikle itiraf ediyor:

– Korktuğumu saklamıyorum enişte... Fakat bu korku ne tatlı bir şey... Aklım "korkulacak hiçbir şey yok" diyor... Fakat sinirlerim ürküyor, hırçınlaşıyor... Öyle sanıyorum ki bu dakikalarda yaşamaktaki zevki daha kuvvetle duyuyorum... Nasıl anlatayım bilmem ki? .

– Anlıyorum küçük, diyorum, maatteessüf çok iyi anlıyorum... Şunu da söyleyeyim ki sendeki bu meyiller beni korkutuyor?

– Niçin enişte?

– Tafsilat veremeyeceğim Jülide... Her ne ise... Bu bahis bir mehtapta sandal gezintisi için çok fazla ağır ve ciddidir...

Gülünç tefelsüflerle[339] neşeni kırmayayım... Biz yine eski bahsimize dönelim... Demin çiftlikte ve kasabada tanıdığımız insanların taklidini yapıyor... Ciddiyetleriyle eğleniyordun... Bunlardan en mühimini unuttun. Çiftliğin en ağır başlı, çatık çehreli efendisi... Haydi onun taklidini yap Jülide...

Jülide utanarak ellerini yüzüne kapıyor, hafif çığlıklarla gülüyordu:

– İmkânı yok... İmkânı yok...

– Bu kadar utanmandan anlıyorum ki benim taklidim hepsinden daha fena, acı ve gülünç... Fakat hiç ehemmiyeti yok Jülide... O ağır başlı adamla ara sıra benim de eğlendiğim oluyor... Onun darılmasına imkân yok...

Jülide elinin ancak hissedilebilecek hafif bir temasıyla kolumu okşadı. Bu dakikada bu çocuğun bana derin derin acıdığını hissediyordum. Fakat buna rağmen yine bir şeytanlık düşündü. Gülümseyerek:

– Peki hatırınız kalmasın enişte... Size meşhur bir facianın bir küçücük sahnesini tekrar edeyim.

Yüzüne dökülen saçlarını toplayarak arkaya attı. Haşin bir tavırla başını kaldırdı, kaşlarını çatarak sert bir sesle başladı:

– Bu kemana bir nihayet vermek zamanı geldi zannederim... Belki bu saatte evde rahatsız olanlar da vardır... Hem bu adi bar havalarına bir musiki de denemez...

Bu defa da utanmak sırası bana gelmişti:

– Yetişir yaramaz, dedim.

339 filozoflaşma

O yine gülerek omuzlarını kaldırdı:

– Ne kabahatim var? Taklidimi yap diye ısrar ettiniz.

– O geceyi sana unutturmak kabil olmayacak... Bir dereceye kadar hakkın var... Mamafih mazeretimi bilsen bana da hak verecektin... Fakat bunları anlamak için daha pek fazla çocuksun...

Jülide gözlerimin içine bakarak:

– Anlamadığımı nereden biliyorsunuz enişte? dedi. Anlamasaydım o acı hakareti unutacak, size bu vakadan böyle güle eğlene bahsetmeye kuvvet bulabilecek miydim? O gece kapanmaya yüz tutmuş bir yarayı açtığımı bilmiyordum... Bu saygısızlığımı bir gün mutlaka size itiraf etmek ihtiyacındaydım enişte... Çok iyi oldu...

Bu sözler bende bir mucize heyecan ve haşyeti[340] uyandırdı. Cevap vermedim... O da bir şey söylemedi. Yüzünü denize çevirerek uzakları seyretmeye başladı.

....

Gece gittikçe serinleşiyordu. Kızım bir iki kere hafifçe öksürdü. Bir şey söylemeden pardösümü çıkardım, nahif omuzlarına sardım. Reddetmedi sadece:

– Siz üşümeyecek misiniz? dedi.

– Ehemmiyeti yok...

– Şimdi artık geri dönmek isterseniz itiraz edemeyeceğim...

Karadan hayli uzaklaşmıştık. Çocuk kandırır gibi bir tavırla:

340 *korku*

– Üşümek için değil Jülide, dedim, fakat herhalde daha fazla gitmek pek ihtiyatlı bir şey olmaz... Bu korkulacak bir hava değil... Sade her şeyi düşünmek lazım... Bak etraf bomboş...

O – Siz bilirsiniz, diye razı oldu.

Sert bir volta ile Jülide'yi korkutmamak için uzunca bir kavis çizerek sandalı çevirdim. O muttasıl başını çevirerek engine bakıyor, kesik kesik konuşuyordu:

– Dönüşler daima hazin şeylerdir enişte... Bahusus bir gaye-i hayal[341] yolundan dönülürse... Belki pek çocukça bularak güleceksiniz... Gülünüz... Yola çıktığımız zaman bana bilmediğimiz bir yerlere gideceğiz, yeni bir şeylere kavuşacağız gibi geliyordu... İnsan ne kadar gitse aynı sular, aynı manzara...

Yelkenin idaresi gittikçe güçleşiyordu:

– Sen işin sade şiir tarafıyla meşgulsün Jülide, dedim, dönüş sade hazin değil zahmetli de olacak... Rüzgâr sandalımızı Yalnız Ada'ya götürmeye azmetmiş görünüyor... Deniz kuşlarından başka sahibi olmayan bu adaya bu gece misafir olmamızdan korkmaya başladım...

Jülide heyecan ile ellerini çırparak:

– Ne güzel, dedi, adeta bir Robenson sergüzeşti...

Filhakika[342] sular bizi yavaş yavaş (M...S)'in iki mil açığındaki küçük adaya doğru atmıştı. Kül renginde bir kaya yığınından ibaret olan bu çıplak adayı ay ışığı bir masal memleketi füsunuyla güzelleştiriyordu. Tepelerde kale burçlarına,

---

341 hayali amaç, ideal
342 gerçekten

oymalı kulelere, muhteşem kubbelere benzeyen gölgeler çiziliyor, aşağılarda karanlık bahçeler arasından geçen yollara, akarsulara benzer beyaz izler beliriyordu.

Jülide yine omuzlarımı okşayarak bana yalvarmaya başladı:

– Enişte... Sizden bir büyük ricam daha var... Bu adaya biraz daha yaklaşalım... Zaten o kadar yakınız ki...

– Maksadını anladım yaramaz, dedim, biraz daha yakınlaştıktan sonra oraya çıkmamızı isteyeceksin...

– Ne olur?

– Çok kaldık Jülide... Teyzen kim bilir ne merak içindedir?

– Bu adayı gece haliyle mutlaka görmek istiyorum enişte...

– Arzunu gelecek seneye sakla küçüğüm... Vaadimi hatırlıyorsun ya? Seni bir gece behemahal Burhan Bey ile beraber buralara gezmeye göndereceğim...

Jülide gülmeye başladı:

– O halde bana bu adayı görmek nasip olmayacak... Çünkü Burhan Bey koydan çıkmaya pek taraftar olmaz sanıyorum... Bilseniz ne ciddi, temiz, güzel ahlâklı bir çocuktur, enişte... Benim dediklerimi şüphesiz yapacak... Fakat o kadar ihtiyatlı bir insana herhalde bu açık denizlerde gezmek mümkün olamaz... Biz yine sizinle bir gece yalnız gezeriz olur mu enişte? Kırk yaşına gelmiş olmanıza rağmen sizde biraz çocukluk var... Tabiatınızın bir çoğunu sevmediğimi biliyorsunuz... Fakat bu uysal tabiatınızı çok seviyorum...

Kızım bin dereden bin su getirerek gönlümü etmeye muvaffak oldu. Sandalı adaya doğru çevirdik. Biraz sonra mehtabın hududunu geçiyor, denizin, tepelerden inen kurşunî gölgelerle kararmış kısmına giriyorduk.

Açıklardaki hırçınlık mehtaptan ileri geliyormuş gibi burada sular daha sakindi. Yalnız biraz ilerimizde denizin bazı sabit noktaların etrafında birdenbire ağarıp köpürdüğü, fosfor ışığına benzeyen hafif mavimsi daireler çizdiği görülüyordu. Bunlar sularla bir hizada kaya parçalarıydı. Yelkeni indirerek tekrar küreklere geçtim.

– Sen ön tarafa geç Jülide, dedim, gayet yavaş gideceğiz... Dikkatle denizin içine bakarsın... Bir taşa tesadüf edersek haber verirsin...

Bu oyun Jülide'yi çok eğlendirdi. Kızım sandalın burnuna uzandı, bileklerini sıvayarak ellerini suya soktu. Biraz sonra taşlar öyle çoğalıyordu ki sandalı benim küreklerimden ziyade kızımın küçük elleri sevk[343] ediyordu.

Kayalarda billur akisler yapan kahkahalarıyla gülerek:

– Vapurların ucundaki deniz kızlarına benzedim enişte, diyordu.

– Yalnız dikkat et, dedim, gölge yahut yosun sanarak yengece yahut istakoza elini sürersen karışmam... Adanın aks-i sadaları ah ü figan ile dolar.

Jülide bir çığlık kopararak yerinden fırladı:

– Ah ne fenasınız enişte... Haydi şimdi benim yerime başka kılavuz bulun...

Parmaklarını açarak ellerinin sularını silkeliyordu. Sonra denize eğilirken ıslanmış bir tutam saçını avuçları içinde burarak suyunu sıktı.

Mamafih artık kılavuza ihtiyaç da yoktu. Sandalı kayalardan birine bağladım. Taşların üstünden atlayarak çıktık.

---

343 *götürmek*

Jülide:

– Oturmaktan dizlerim ağrıdı enişte, bir parça yürümez miyiz? diyordu.

Bu gece icat ettiği sevme usulüyle yavaş yavaş kolumu okşuyor, beni uzaklara doğru sürüklemek istiyordu. Ara sıra nazlanmakla beraber onu takip ediyordum. Bir yerde önümüze oldukça dik bir yokuş geldi. Jülide tereddütle yüzüme baktı:

– Şu mağara kapısı gibi görünen yere kadar gitmek istiyordum... Fakat sizi oraya tırmandırmak fazla zulüm olacak, dedi. Ben bu sefer güler yüzle razı oldum:

– Gideriz... Ehemmiyeti yok.

Jülide küçük bir vicdan mücadelesi geçiriyor gibiydi.

– Hayır hayır... Sizi bu kadar yorduktan sonra bir de yokuş çıkartmak doğru değil...

Kızım kalp hastalığımı düşünüyordu. Bu bana rakik bir memnuniyet verdi:

– İki adımlık yer Jülide, dedim, gideriz...

Yokuşu çıkarken kolumdan tutuyor, bana daha ziyade yardım edemediğine müteessir gibi görünüyordu.

Jülide'nin mağara kapısına benzettiği büyük bir kaya kovuğuydu.

Oraya yan yana oturduk:

– Enişte, bu taş yığınları bana nasıl bir his veriyor bilir misiniz? Kendimi zelzeleyle yıkılmış, bütün insanları ölmüş bir eski memleket harabesinde sanıyorum... Bu geceki gezintiyi hiç unutmayacağım. Siz belki çok iyi bir enişte değilsiniz...

Fakat ne iyi, ne uysal bir arkadaşsınız... Bu gece kimse bana böyle arkadaşlık etmeyecekti.

Yanımda yere oturmuş. Elleriyle dizlerimi okşuyor, gözlerinde derin bir minnetle gülümsüyordu:

Kızımın saçlarını okşadım:

– İhtimal benim de buradaki çok ciddi, çok ağırbaşlı arkadaşlarım arasında senin gibi bir parça heves ve hayalden ibaret bir yaramaz arkadaşa ihtiyacım vardı.

– Hem de hayli eski bir arkadaş enişte... Yalnız Servi'de ne oyunlar çıkarırdık, aklınızda mı?

– Zannederim... Mademki eskisi gibi arkadaş olduk... Mademki şimdi gayet iyi anlaşan iki arkadaşız... Niçin uzun zamanlar bana yabancı durduğunu söyler misin?

– Sizi tanınmayacak kadar değişmiş buldum... Sonra bana karşı mektep muallimleri kadar soğuk, sevimsiz, haşin bir tavır aldınız...

Cevap vermeme vakit kalmadı, kayanın içinde garip bir hışırtı oldu, iri siyah bir kuş hemen hemen başımıza sürünerek uçup gitti.

Jülide birdenbire korktu, bir çocuk sevk-i tabiisiyle başını göğsüme sakladı. Tekrar saçlarını, çenesini okşayarak:

– Korkma küçük, dedim, korkulacak bir şey yok... Ben şimdi yalnız bir şeyden korkuyorum.

– !!!???

– Şükran teyzeye vereceğimiz cevap... Biçare kim bilir ne kadar üzülmüştür?

Bir zamandan beri bu endişeyi Jülide de hissediyordu. Fakat onu ancak ismini andığımız dakikada hatırlamışız gi-

bi ikimize de bir telâş geldi. Koşar gibi bir süratle sandalı bağladığımız kayalığa indik. Çiftliğin iskelesine yaklaştığımız vakit Jülide tereddütle sordu?

– Teyzeme ne cevap vereceğiz?

– Tabii hakikati söyleyeceğiz...

– Şu halde kabahatli ben olduğum meydana çıkacak.

– Teyzenin sana ciddi surette darılacağını zannetmem.

– Belki azarlamaz. Fakat zannederim ki sevgili hastasını bu saatlere kadar denizlerde dolaştırdığım için bana derin surette kırılacak. Bilhassa adaya kadar gittiğimizi duyarsa... Sonra da ne vakit gezmeye gitsek bizi merak edecek...

– Hakkın var küçük... Teyzeni beyhude yere heyecana düşürmemeliyiz...

Çiftlikte kimseye rast gelmedik. Bize kapıyı Gülizar Kalfa açtı, Şükran'ın biraz başı ağrıdığı için erkenden yattığını söyledi. Geniş bir nefes aldık. Jülide yavaşça bana, "geçmiş olsun" dedi. Akşamüstü kırlardan dönen iki mektep kaçağı gibi gizli bir gülümseme ile birbirimizden ayrıldık.

XXI

Jülide gittikçe munis, yumuşak başlı, tatlı ve refik[344] bir çocuk oluyordu. Eski huysuzlukları, hırçınlıkları tamamıyla geçmişti. Evvelden müfrit yaramazlıklarla kendini harap eder, sonra etrafındaki insanlardan kaçarak vahşi bir sükûna

344 dost

gömülürdü. Herkesi, her şeyi istihfaf ederdi. Bu çocuğu çaresiz bir surette yalnız ve bedbaht gördükçe hem kızar, hem acırdım. Şimdi artık kendini aramızda yabancı görmüyordu. Evimizin şen ve vefakâr bir kızı olmuştu.

Çiftlikte herkese, her şeye alakadar oluyordu. Eskiden yaramazlığıyla bizar[345] ettiği, huşunetiyle kalplerini kırdığı hizmetçiler ve işçilerin şimdi dertlerini dinliyor, gönüllerini alıyordu. Onlar da Jülide'yi derin bir surette sevmeye başlamışlardı. Hasılı bir sene evvel bu genç kızın bizimle yaşamaya geleceğini haber aldığım zaman onu nasıl tahayyül ettim ve istedimse öyle olmuştu.

Onunla şimdi bir baba kızdan ziyade iki arkadaşa benziyorduk. Gündüzleri o bir küçük köylü kızı sadeliğiyle benim işlerime yardım ediyordu. Ben de kızımın hatırı için yavaş yavaş yeniden şehirli olmaya, kalabalık cemiyetleri sevmeye, etrafta dostlar, ahbaplar aramaya başlıyordum. Jülide'ye kasabada seveceği, isteyeceği gibi arkadaşlar da bulmuştum: (M...S)'deki Fransız konsolosunun kızları... Yine bazı yüksekçe ecnebi aileleri... Ara sıra Jülide'yi onlara gönderiyordum... Bazen de onları çiftliğe davet ediyorduk.

– Seni (M...S) yerlilerinden birisi ile evlendirerek yanımda alıkoymaktan ümidimi kestim Jülide... Aramızda nihayet bir iki senelik bir misafirsin... Onun için sıkılmanı istemiyorum, diyordum.

Gittiğimiz yerlerde herkes bizi baba kız zannediyordu. Bu kadar zarif ve güzel bir genç kızın babası olmak bana garip bir gurur ve saadet veriyordu.

---

345 bıktırmak

İstiyordum ki kızım herkesin çocuğundan daha güzel, daha şık ve kibar giyinsin. Onun tuvaletleriyle kendim meşgul oluyordum. (M...S)'in yegâne kibar ecnebi terzisi olan madam Sebastiyani'yi saatlerce modeller üstünde terletiyordum. Eski hayatımı bilmeyen, beni alelade bir yerli zengin sanan terzi bu işlerdeki vukuf ve zevkimi aklına sığdıramıyordu. O şaşırdıkça Jülide kahkahalarla gülüyordu.

Ben kızımla iftihar ederken onun benden utanması doğru olmazdı. Onun için ben de giyiniş tarzımı değiştirmeye mecbur olmuştum. Bazı davetlere giderken gençliğimdeki merak ve dikkatle giyiniyordum. Jülide'nin babası çok kere meclislerin en şık ve zarif erkeği oluyordu.

Jülide teyzesini derin bir vefa ile sevmeye başlamıştı. Şükran'a bazen öyle sokuluşları, kedi yavruları gibi boynuna tırmanarak dudaklarını çenesine, yanaklarına süre süre teyzesini öyle sevişleri vardı ki görenler onları hemen hemen bir anne kıza benzetirdi. Jülide'nin teyzesini ne kadar sevdiğini göstermek için misal olarak şu vakayı nakledeceğim:

(M...S)'de Mösyö (Mariyüs Bon) isminde bir Fransız sakız tüccarı vardı. Mösyö Bon her yaz zevcesi ve kızı Janetta ile beraber (Freskomilo) köyü civarındaki bahçesinde birkaç ay geçirmeye gelirdi.

Bu namuslu ve zarif ihtiyarı senelerden beri tanırdım. Janetta Jülide ile akrandı. Birbirlerini de çok severlerdi. Bazı akşamlar kızımla dolaşırken Mösyö Bon'un bahçesine uğrar, yarım saat, bir saat kalırdık.

Janetta'nın yirmi beş yaşlarında Silvi isminde bir ablası vardı ki dört beş sene evvel bir İtalyan mühendisiyle sevişip evlenmiş, onunla beraber Palermo'ya gitmişti.

Mariyüs Bon damadını hiç sevmezdi. Ara sıra kızından haber sorduğum vakit kaşlarını çatar:

– Şimdilik hiçbir sızıltı yok... Silvi mektuplarında kocasından çok iyi bir lisan ile bahsediyor... Fakat neticeden korkuyorum... Bu serseriyi hiç gözüm tutmadı... Mutlaka Silvi'yi bedbaht edecek, derdi.

İhtiyar babanın bu kehaneti bu sene birdenbire çıkmıştı. Silvi anlaşılmaz bir sebepten dolayı kocasından ayrılarak (M...S)'e geliverdi. Son vakalar genç kadının asabını sarsmıştı.

Jülide Janette ile bahçede gezip eğlenirken ben bir köşede bu zavallı kadın ile konuşurdum. Çok bedbindi. Bu, onun ilk ciddi felaketi olduğu için her şeyi simsiyah görüyor, hayatı bitmiş zannediyordu. Yeisinin asıl sebebinden bahsetmiyor, daima müphem kelimelerle konuşuyorduk. Böyle olduğu halde o velev ki pek kapalı bir surette derdini dökmekten hafif bir teselli duyuyordu. Ben bu yaşta yeisin manasız olduğuna, yaz fırtınalarını daima güzel günlerin takip ettiğine onu inandırmaya çalışıyordum.

Mariyüs Bon ara sıra gizlice elimi sıkar:

– Çok teşekkür ederim Nazmi Bey... Sözleriniz bu deli kıza çok iyi tesir ediyor... Sizden ayrıldıktan sonra onu daha şen ve ümitli görüyorum, derdi.

Bir akşamüstü yine Jülide ile gezmeye çıkmıştık. Jülide kamçısıyla değirmenlerin yolunu göstererek:

– Bu akşam buradan gidelim enişte, dedi, sonra namazgâh yolundan döneriz olmaz mı?..

– Freskomilo yolu daha iyi değil mi? Ne vakitten beri (Bon)'lara uğramadık. Janetta'yı görmek istemez miydin?

Jülide atını durdurarak dikkatle yüzüme baktı. Müstehzi bir edâ ile kaşlarını kaldırarak:

– Sahi hayli zamandan beri (Bon)'lara uğramadık, dedi; bugün bir, dün iki, evvelsi gün üç... Tam üç uzun gün var ki (Bon)'ları göremedik... Ne felaket... Ne felaket?

Hayretle Jülide'nin yüzüne baktım:

– Maksadını anlamıyorum.

Jülide birdenbire katılırcasına gülmeye başladı. Bu garip neşenin sebebini anlamamakla beraber ben de gülüyordum:

– Neye gülüyorsun Jülide?

– Söylemem.

– Niçin?

– Ayıp olur.

– Başlayıp da yarım bırakmak daha ayıp olur... Haydi biraz gayret...

Jülide gözlerinde afacan bir parıltı ile dilini çıkardı:

– Masum masum, "Janetta'yı görmek istemez miydin" demenize gülüyorum.

– Bunda gülünecek ne var ki?

– "Janetta'nın elemdide[346] ablasını görmek istiyorum" demek için bu kadar uzun bir yoldan dolaşmaya ne lüzum vardı?

346 *acı çekmiş*

Jülide'nin aklından geçen yaramazlığı anladım. Fakat anlamamış gibi görünmek lazım geldi.

– Bu da bir dereceye kadar doğru... Ne zavallı bir genç kadın... Kendini çok fazla üzüyor... Doğrusu ona bir teselli vermekten büyük sevap olmaz...

Jülide hâlâ gözlerinde o çapkın parıltı ile yalancıktan başını iki tarafa sallıyor, merhamet taklidi yaparak eğleniyordu:

– Benim enbiyalar, evliyalar gibi ulvi, mukaddes enişteciğim sevap ve hayır işlemeyi ne kadar sever... Bu kadar güzel gözlerden akacak yaşlara nasıl tahammül edilir? Onları behemahal kurutacak bir şeyler icat etmeli... Ben Janetta ile meşgulken dikkat ediyorum... Silvi muhteşem siyah saçları kadar ağır olan eleminin tesiriyle başını önüne, arkasına, sağına, soluna hasılı dik tutmamak için hangi cihete bırakmak lazım gelirse oraya bırakıyor... Gözleri yarı kapalı, göğsü derin nefeslerle şişkin, ağır ağır derdini anlatıyor... Muhterem ve mukaddes enişteciğim ilahi bir merhametle evvela dinliyor, sonra hafifçe eğilerek söylemeye başlıyor... Neler söylüyor? Hangi ulvi dualarla bu metrukenin[347] kalbine bir sükûn ve şifa merhemi sürmeye çalışıyor... Buraları tamamıyla meçhul... Fakat netice şu ki biraz sonra bu şifakâr sözler tesirini göstermeye başlıyor... Silvi'nin soluk mükedder çehresi güzel bir yağmurdan sonra parlak bir güneşe maruz kalmış meyve bahçeleri gibi yer yer kızarmaya, canlılaşmaya başlıyor... Bu mucize hep benim peygamber eniştemin mübarek nefesindeki kerametin eseridir.

---

347 terk edilmiş

Gülmekten kendimi alamamakla beraber kaşlarımı çatarak:

– Yeter yaramaz, dedim, senin bu kadar fena yürekli bir çocuk olduğunu bilmiyordum.

Jülide dikkatle yüzüme bakarak gülümsedi:

– Ben mi fena yürekli? Beni bebek gibi kandıramadığınız için fena mı oldum?

– Jülide, benim hakkında böyle manasız şüphelere düşeceğini hiç aklıma getirmezdim... Enişteni fena tanıyorsun... Bu zavallı kadınla konuşmaktan maksadım...

Jülide kamçısını hafif hafif şaklatarak kısrağını sıçratıyordu.

Sözümü keserek adeta asabiyetle:

– Bana öğretmeyiniz rica ederim, dedi, enişte, seni gayet iyi tanıyorum... Hatta belki bunun için onunla çok açık konuşuyorum.

– Jülide...

– Ben sizi öyle eski zamanlardan beri tanıyorum ki... Yalnız Servi'de her akşam Nazan Hanım'ı görmeye gittiğimizi elbette unutmamışsınızdır...

Kalbim şiddetle çarptı. On seneden beri Nazan'ın ismi ilk defa yanımda anılıyordu.

– Jülide, dedim.

O hiç ehemmiyet vermeden devam etti:

– Bu yaranın artık tamamıyla iyi olduğunu tahmin ettiğim için Nazan Hanım'dan serbestçe bahsedebiliyorum... O at gezintilerinde beni kucağınızda götürürdünüz... Çocuklar

çok saf gözükürler... Fakat bilmezsiniz ne şeytandırlar enişte... Nazan'ın bahçesine yaklaştığımız zaman yavaşça başımı göğsünüze dayardım... Aman yarabbi o biçare kalp ne çarpınıp çırpınırdı...

– Peki ama bunları söylemekten maksadın ne Jülide?

Jülide gülerek yine dilini çıkardı:

– Sizin böyle... Nasıl söyleyeyim... Fevkalade rikkat ve şefkat ve merhamet dakikalarında ne tavırlar, ne vaziyetler aldığınızı biliyorum... Onun için hislerinizin pek birinci derecede ulvi ve ilahi şeyler olduğuna inanmazsam beni mazur görünüz sevgili enişteciğim... Eskiden küçük bir çocuktum, "haydi seni gezmeye götüreyim Jülide" diye beni aldatırdınız... Ben zavallı, sanırdım ki bu gezmeler hakikaten benim eğlenmem için oluyor... Bilmezdim ki zavallı Jülide Nazmi Bey ile Nazan Hanım'ın buluşup konuşmaları için bir bahaneden, bir küçük oyuncaktan ibarettir. Nazmi Bey doğrudan doğruya Nazan Hanım'a söyleyemediği bir şeyi Jülideciğe söyler. O biçare de hakikaten kendine sanıp aptal aptal güler... Nazan Hanım Nazmi Bey'e vermeye cesaret edemediği bir çiçeği Jülide'ye verir... O vakit küçücüktüm enişte... Fakat on sene sonra aynı komedyayı oynamaya, Silvi'yi görmek istediğiniz zaman, "Janetta'yı göreceğin gelmedi mi Jülide?.. Haydi seni arkadaşına götüreyim" demeye kalkarsanız zararlı çıkarsınız... Onun için bu akşam müsaadenizle yolumuzu değiştireceğiz.

Jülide'nin bu manasız şüphesine gülmekle beraber biraz da kızıyordum:

– Jülide... Yaşlı bir enişteye karşı biraz hürmet lazım...

Jülide aynı alaycı ve çapkın tavır ile:

– Bilinmez enişteciğim, dedi, insanlıktır bu... Kendinize pek emniyet etmeyiniz... Hem bahusus siz bir parça da sabıkalısınız. Sonra bir şey daha var... Siz bana emanetullah sayılırsınız... Şükran ablamın olmadığı yerde bir dereceye kadar onun vekili sayılırım... Onun için açık söyleyeyim, Silvilerle falanlarla sıkı fıkı konuşmanıza müsaade edemem... Haydi sevgili eniştececiğim... Şimdi istikamet değirmenler yolu marş marş...

XXII

Ondört Temmuz gecesi... Mutasarrıf Hilmi Paşa ve Müftü Efendi ile beraber belediye bahçesinde akşam kahvesi içiyorduk. Hava çok güzeldi. Denizde kâğıt fenerlerle donanmış kayıklar dolaşıyor, rıhtım kahvelerinde orkestradan gayda ve laternaya kadar çeşitli çalgılar çalıyordu.

Bahçenin kapısından siyah çarşaflı, narin bir hanım girdi: Bizim bulunduğumuz tarafa doğru yürümeye başladı. Hilmi Paşa ile Müftü Efendi hayretle bakıyorlardı. Kasabada bir Müslüman kadının bir gazinoya ayak atması tasavvura sığar şey değildi.

Biraz yaklaşınca Jülide'yi tanıdım. O, mutasarrıf ile müftüyü hafif bir baş işaretiyle selamladı. Sonra gülerek bana:

– Buraya girmem pek doğru olmadı, dedi. Fakat sizi görmek mecburiyetindeyim enişte...

Jülide'yi Hilmi Paşa'ya takdim etmek lazım geldi. Mutasarrıf kibar, centilmen bir adamdı. Fakat fazla vehham ve korkaktı. Mütereddit bir tavır ile Jülide'ye oturmasını rica etti. O zeki gözlerinin bir bakışıyla işi anladı:

– Teşekkür ederim, fakat arkadaşlarım var, dedi, yalnız bir dakika enişteme müsaade ederseniz... Deniz kenarına kadar bana refakat eder misiniz enişte?..

Jülide iki günden beri Lütfullah Efendiler'de misafirdi. Bir hafta evvel Necmiye ile Refik Bey'in düğünleri olmuştu.

Bahçeden çıktığımız zaman arkadaşlarının kim olduğunu sordum:

– Kim olacak yeni gelin güvey dedi.

– Neredeler?

– İleri doğru yürüdüler... Biliyor musunuz size çok hatırım kaldı...

– Niçin?

– İki günden beri misafirlikteyim... Hatta evden biraz da hasta çıkmıştım... Hiç hatırımı sordurmak aklınıza gelmedi...

– İki gün pek uzun zaman sayılmaz Jülide... Darılacağını bilseydim, bugün kendim uğrardım...

– Teyzem nasıl?

– Mükemmel... Ben de sana yeni gelin güveyden haber sorayım... Balayları nasıl geçiyor?

– Galiba çok iyi...

– Birbirlerini çok seviyorlar mı?

– Galiba seviyorlar...

– Niçin hep galiba diyorsun?

Jülide gülmeye başladı:

– Doğrusunu ister misiniz? Bu sevdadan ben bir şey anlayamadım... Siz ki bir eski amatörsünüz enişte...

– Jülide sana yine darılacağım...

– Peki peki kızmayınız... Evet siz ki yaşlı başlı, gün görmüş bir eniştesiniz... Şimdi bana izah ediniz... İnsan sevdiğiyle evlendikten sonra hafta geçmeden dışardan misafir davet eder, çam sakızı gibi ona yapışır mı? Bana, "hiç olmazsa bir hafta kalacaksın" diye ısrar ediyorlar... Ben bir yabancı değil miyim? Aralarında bulunmama ne ihtiyaç görüyorlar? İnsan bilakis yalnızlığı aramaz mı dersiniz? O kadar düşünüyorum... Bir türlü anlayamıyorum enişte... Bu nasıl sevgi, nasıl aşk, nasıl balayı?

Jülide gözlerinde saf bir hayretle yüzüme bakıyor, cevap bekliyordu. İlerde bir sokak fenerinin önünde duran iki gölgeyi gösterdi:

– Görüyorsunuz ya... Nasıl bizi bekliyorlar? Halbuki biraz daha geç yanımıza gelsinler diye şimdi adeta koşmaları lazım gelir... Öyle değil mi?

Artık kendimi tutamayarak gülmeye başladım:

– Eyvah Jülide... Burhan Bey ile evlendiğiniz vakit galiba buralarda beni arkanızdan koştura koştura öldüreceksiniz...

Jülide sade hafifçe omuzlarını silkmekle iktifa etti.

– Burhan Bey ciddi, ağır başlı insandır...

Belediye bahçesinden hayli uzaklaşmıştık.

– Arkadaşlarımı fazla bekletmeyeyim, bana ne söyleyecektin Jülide?

Kızım birdenbire mahzunlaştı:

– Cesaretimi kırdınız... Beni arkadaşlarım bekliyor diyorsunuz... Bu biraz benim yanınıza gelmemden şikâyet değil midir?

– Ne tuhaf çocuksun Jülide... Bilakis çok memnun oldum.

Koluma asılarak adımlarımı ağırlaştırıyor, korkak bir rica ile yüzüme bakıyordu:

– Fazla sıkıldım enişte... Bir bahane ile beni bu akşam onların elinden kurtarıp çiftliğe götüremez misiniz?

– Ben bilakis senin eğleneceğini tahmin etmiştim. Mesela bu akşam bu kalabalık rıhtımda, çalgıların, kâğıt fenerlerin arasında dolaşmak fena mı?

Jülide acı bir tebessümle:

– Belki iyi ama, dedi, pek zevk almıyorum doğrusu... Bu gece mutlaka çiftliğe dönmek... Hem biliyor musunuz... Ben sizi tesadüfen görmedim... Biraz evvel arabacıya rast geldim... Belediye bahçesinde olduğunuzu söyledi... Rıhtımda dolaşmak bahanesiyle onları bu tarafa sürükledim... Herhalde beni bırakıp gitmezsiniz değil mi?

Jülide'nin tabiatı ne kadar değişmişti. Benden bir vaat almadan arkadaşlarına yetişmemek için koluma asılan bu munis ve sokulgan çocuk bir sene evvel her şeye yüksekten bakan o mağrur, haşin, istihfafkâr genç kız mıydı?

– Senin hiçbir arzunu kırmak istemem Jülide, dedim, hemen bir bahane ile seni alıp götürürdüm... Fakat başka bir

mâni var çocuğum... Bu gece Fransızların Ondört Temmuz Şenliği... Her sene bu gece Fransız Konsoloshanesi'nde bir müsamere verilir. Kasabadaki büyük memurlar ile yüksek ecnebi aileleri davet edilir... Konsolos benim de hazır bulunmamı istedi. Geleceğimi vaat ettim... Anlıyorsun ya Jülide?.. Seni bu gece burada bırakmaya mecburum... Fakat yarın sabah erkenden gelir alırım olmaz mı?

– Nasıl isterseniz...

– Konsolosun büyük kızı sana da bir davet kartı göndermiş.

Jülide birdenbire durdu, hayret ve sevinçle yüzüme baktı:

– Bana da mı?.. Ah ne güzel!

Fakat bu sevinç birdenbire asabi bir telâşa tebeddül etti:

– Peki niçin bana daha evvel haber vermediniz?..

– Beyhude olmaz mıydı?

– Niçin beyhude olsun... Bana izin vermeyecek miydiniz? İhtimal böyle bir suare için elbisem olmadığını düşündünüz...

– Küçük Jülidem iş elbiseye kalmış olsaydı değil bir iki günde belki birkaç saatte sana en güzel bir tuvalet icat ederdim... Ayazma çiftçisinin kızına bu gece güzellik ve tuvalet rekorunu mutlaka kazandırırdım... Fakat bilirsin ki böyle müsamerelere Müslüman kızları iştirak edemez. Bahusus bu geceki hemen hemen resmi bir davet... Memleketin bütün resmi insanları orada olacak...

Jülide sadece: "Pek güzel enişte... Çok eğlenmenizi temenni ederim" dedi ve kolumu bırakarak hızlı hızlı Necmiye ile Refik Bey'in yanına doğru yürüdü.

Şimdi artık başka şeylerden bahse başladık.

Jülide'yi bu gece çok mahzun ve ümitsiz hissediyordum. Yavaş yavaş önümüzden yürüyor, sorulan şeylere kısa ve dalgın cevaplar veriyordu. Birdenbire aklına gelmiş gibi döndü:

– Enişte sizi fazla yormayalım... Arkadaşlarınız bekliyor... Artık dönseniz.

Kızımı bu gece böyle yalnız ve mahzun bırakıp gitmeye bir türlü gönlüm razı olmuyordu. Necmiye ile Refik Bey'e dönerek:

– Sizden büyük bir ricam var, dedim, bu gece için Jülide'ye izin isteyeceğim... Yarın sabah çiftliğe bazı ecnebi misafirlerimiz gelecek zannediyorum... Jülide'nin onları ağırlaması lazım. Bir iki gün içinde yine size teslim edeceğimi vaat ediyorum... Öyle değil mi Jülide?

Kızım sevincinden deli gibi oldu. Onların razı olmamalarından korkuyor:

– Öbür gün olmazsa cumaya mutlaka, ama mutlaka gelirim, diye dil döküyor, Necmiye'yi sersemleştirmek için kollarından sarsıyor, itiraz edemesin diye eliyle ağzını kapayarak yanaklarından öpüyordu. Bereket versin rıhtımın karanlık ve tenha bir köşesindeydik. Yoksa gelip geçenlere rezil olacaktık.

Jülide onlardan bir an evvel kurtulmak için bir şeytanlık daha düşündü:

– Balayının en parlak gecesinde iki sevgilinin böyle deniz kıyılarında dolaşması münasip olamaz, dedi, mutlaka san-

dala binmelisiniz. Bu neviden saadetler için denizden daha güzel bir sahne olamaz.

Refik Bey ile Necmiye'nin cevabını beklemeden sandal buldu ve onları yarı zorla bindirdi. Onlar sahilden yavaş yavaş açılırken arkalarından bağırıyordu:

– Öbür gün olmazsa cumaya mutlaka geliyorum. Anladınız mı?

Ben artık kahkahalarımı tutamıyordum:

– Jülide ne öbür gün, ne de cuma günü Lütfullah Efendi'lere dönmeye hiç niyetin yok... Öyle değil mi?

– Zannederim.

– O halde neye beyhude yere arkalarından yalan söylüyorsun?

– Sormayınız enişte... Sandaldan çıkıp beni tekrar yakalayacaklar sanıyorum... Allah darda kalanların yardımcısı olsun... Size çok teşekkür ederim... Beni büyük sıkıntıdan kurtardınız...

Jülide tekrar koluma girdi. Yavaş yavaş belediye gazinosuna doğru yürümeye başladık. Çiftlik için bana bitip tükenmez sualler soruyordu.

– Öyle şeyler soruyorsun ki Jülide, dedim, insan seni çiftlikten ayrılalı aylar, yıllar geçmiş zannedecek...

Kızım birdenbire duraladı:

– Galiba manasız suallerle canınızı sıkıyorum.

– Bilakis Jülide... Çiftlikten bu kadar alaka ve muhabbetle bahsetmen hoşuma gidiyor... Sen ki Ayazma'yı hiç sevmedin...

– Sitem ediyorsunuz.

– Sitem etmiyorum kızım... Hakikati söylüyorum... Sen yaşta, sen ruhta bir çocuk için bu yalnız ve neşesiz yerleri sevmeye imkân olur muydu? Bir zaman sonra bizden ayrıldığın vakit Ayazma'yı nefretle hatırlayacağını, burada geçirdiğin senelere acıyacağını zannediyordum... Halbuki iki gün gibi az bir zaman içinde bizi adeta göreceğin gelmiş...

Jülide yüzüme bakıp dikkatle gülümseyerek:

– Size kısacık bir cevap enişte, dedi, adayı ileride ne şekilde hatırlayacağımı bilemiyorum... Fakat ne Şükran Teyzemi, ne eniştemi hiç, ama hiç unutmayacağım... Onları sevmekte geciktiğim için biraz kendimden utanacağım...

Jülide bunları söylerken sesi titriyor, başını hafifçe koluma yaslıyordu. Birdenbire bu itiraftan utanmış gibi doğruldu:

– Böyle hüzün verecek şeyler konuşmayalım enişte... Bu geceki müsamereye çok şen gitmeniz lazım...

Ben kollarımı kaldırarak:

– Müsamere kaldı mı kızım? dedim, seni bırakıp nereye giderim?

– Demek gitmekten vazgeçiyorsunuz?

– Elbette...

Jülide hem seviniyor, hem üzülüyordu:

– Beni bu kadar düşündüğünüze teşekkür ederim enişte... Fakat söz vermişsiniz... Ayıp olmaz mı? Ben sizi arabada beklerim...

– Ayıp olacağı muhakkak Jülide... Fakat bilmem ki ne yapmalı?

Jülide kendisini bırakıp gitmemi istemiyordu. Çünkü söylediği söze derhal pişman oldu ve ağız değiştirdi:

– Gerçi verilen sözün o kadar ehemmiyeti yok... İnsan bir mazeret bulup söyleyebilir ama... Bu gece eğleneceksiniz... Bakınız ne güzel de giyinmişsiniz... Kim bilir ne kalabalık olacak, kimler gelecek... Janet ile ablasının neler giydiğine dikkat ediniz... Yarın sizden havadis soracağım...

– Gitmeyeceğimi söyledim ya Jülide?

– Nasıl olur? Bu eğlenceden mahrum kalırsanız bana içinizden darılırsınız enişte... Ben arabada beklerim... Hatta isterseniz yine Lütfullah Efendi'lere gideyim.

– Küçük şeytan... Seni ne arabada bekletmeye, ne de Lütfullah Efendi'lere bırakmaya razı olmayacağımı gayet iyi biliyorsun... Onun için bu manasız ısrardan vazgeç... Benim eğlence ile, dans ile ne alakam kaldı ki? Bu gece biz iki arkadaş daha iyi eğleniriz... Birazdan araba ile konsoloshaneye uğrarız... Ben birkaç dakika içeri girer, mühim bir sebepten dolayı hemen çiftliğe döneceğimi söylerim bundan kolay ne var?

Benim bu kadar güler yüzle bu gece eğlencesinden vazgeçmem Jülide'yi sevinçten çıldırttı. Kızım sokağın ortasında boynuma sarılıyordu.

Yarım saat sonra arabamız konsoloshane kapısında durdu. İçeri girdim. Karşıma ilk çıkan konsolosun büyük kızı oldu. Bir mazeret icadına lüzum görmeyerek hakikati söy-

ledim, arabada beni bekleyen Jülide'yi çiftliğe götürmeye mecbur olduğumu anlattım. Konsolosun küçük kızı da konuştuğumuzu görerek yanımıza geldi. Jülide'nin arabada olduğunu haber alınca açık omuzlarına bir örtü atmaya lüzum görmeden dışarı fırladı. Çaresiz ben de arkasından gittim.

Sokakta uzun mücadele oldu. Bu genç Fransız kızı memleketin örf ve âdetini anlamıyor, Jülide'yi zorla arabadan indirmek istiyordu. Nihayet konsolosun büyük kızı yanımıza geldi. O başka bir çare düşünmüştü:

– Jülide'yi babamın kütüphanesine alırız... Kapıyı kaparız... Arkadaşımız böylece baloyu uzaktan olsun görmüş olur...

Jülide çekinerek yüzüme baktı.

– Sen istersen mükemmel olur çocuğum, dedim, hiç mahzur yok...

Jülide sevinçle arabadan atladı. Konsolosun büyük kızı binanın arka tarafından küçük bir kapı açtırdı. Karanlık koridorlardan, dar merdivenlerden geçerek kütüphaneye girdik.

Burası duvarlarını kaplayan kâğıdın o çok mavi zeminine sarı yıldızlar serpiştirilmiş küçük, şirin bir oda idi. Renkli camlarla süslü bir ikinci kapısı vardı ki –asıl müsamere salonuna inen– küçük bir merdiven üzerine açılıyordu.

Jülide müsamereyi bu camlı kapıdan seyredecekti.

Dışarıdan belli olmasın diye odada çift kollu bir şamdandan başka ışık bırakmadı. Zaten buna bile hacet yoktu. Müsamere salonunun kamaştırıcı aydınlığı renkli camların arasından geçiyor, küçük kütüphaneyi al, mor, yeşil, kırmızı renklere boğuyordu.

Jülide gülerek: – Ne güzel, diyordu, ben müsamereyi kitab-ı mukaddesteki[348] melekler gibi havaların üstünden, alâim-i sema[349] renklerinin içinden seyredeceğim.

Hep birden gülüştük. Konsolosun kızları ne kibar, ne hatırnevâz[350] çocuklardı. Bu geceki büyük vazifelerini unutarak bizimle meşgul olmak istiyorlardı. Büyüğü hemen hemen zorla aşağı gönderdik. Küçüğü dans başlayıncaya kadar yanımızdan ayrılmadı, bir aralık bir şey söylemeden dışarı çıkmıştı. Beş dakika sonra ellerinde zorla taşıdığı bir büyük tepsi ile geldi; çörek, buzlu meyve, şampanya eline ne geçtiyse bize getirmişti. Bulunduğumuz yerden salonun ne eğlenceli bir görünüşü vardı. Bu küçük kasabada böyle davetler senede ancak bir iki kere olur. Büyük memurlar bunu muayede[351] neviinden resmi bir vazife addeder. (M...S)'in Hıristiyan ve Yahudi tüccarları servet ve ehemmiyetlerini göstermek için bir vesile sayarlar. Kadınlar inci, elmas, altın namına neleri varsa boyunlarına, başlarına, kulaklarına takarlar. Her gün uzamış tıraşları, ütüsüz pantolonları, çarpılmış kravatlarıyla çarşıda, gümrükte dolaşan iş adamları o gece için sandıktan çıkmış, ütülenmiş siyah elbiselerinin cenderesi içinde mağaza mankenleri gibi kas katı dikilip kalırlar.

Bu gece senelerden beri ilk defa içtiğim şampanyanın tesiriyle adeta çocuk olmuş, bu delişmen küçük kızlara uymuştum. Kapının camları arasından aşağısını görmek için

348 kutsal kitap
349 gökkuşağı
350 hatırnaz gönül okşayan
351 kontrol

birbirimizi itiyor, salondaki insanları ve tuvaletleri tenkit ederek delicesine gülüp eğleniyorduk.

Biraz sonra kemanlar akort edilmeye başlandı. Dans vakti yaklaşıyordu.

Ben

– Siz daha ziyade bizimle kalamazsınız Matmazel Mari-Blanche, dedim, davetlilerinize karşı doğru olmaz...

Genç kız gülerek: – Bir şartla dedi. Benimle raks[352] edeceksiniz.

Cevaba bile lüzum görmeden gülmeye başladım. Fakat bu çocuğa söz anlatmak kabil değildi. Jülide'den imdat umdum. O yaramaz da benden yana çıkmadı. Hatta:

– Ne iyi olur enişte... Sizin bir kere dans ettiğinizi görürsem çok memnun olacağım, dedi.

Şampanya gittikçe irademi zayıflatıyordu. Neticede bu iki çocuğun ısrarı beni mağlup etti. Jülide'yi kütüphanede bırakarak Matmazel Mari Blanche ile salona indim. Biz de sessiz sedasız raks edenlerin arasına karıştık.

Fikrimce bu benim son dansım olacaktı. Fakat bu defa konsolosun büyük kızını karşımda buldum. Hatırı kalmasın diye onu da davet etmek lazım geldi.

"Bir üçüncüsüne imkân yok" diye düşünerek odalardan birinde dinlenmeye gidiyordum. Kapıda (Mariyüs Bon)'un büyük kızıyla karşılaştım. Solgun ve mahzun güzelliğini harikulade bir surette açan siyah bir elbise giymişti.

---

352 dans

Sevdiğinden ayrılan bu zavallı kadın kim bilir bu gece ne meyustu? Ümitsiz bir sevda ile kıvrananlara böyle neşeli ve gürültülü kalabalıkların ne fena tesir ettiğini tecrübelerimle biliyordum. Ona bu gece bir parça neşe ve ümit vermek bana bir vazife gibi göründü. Bir raks da ondan rica ettim.

Silvi'nin harikulade dans ettiğini hayretle gördüm. İtalya'da adeta bir profesyonel olmuştu. O da, daha ilk adımlarda eski melekesini[353] kaybetmiş fakat dakikadan dakikaya açılan bir dans şampiyonu karşısında bulunduğunu anladı.

Etrafta belki kimse bize dikkat etmiyor, anlamıyordu. Fakat zannediyorum ki (M...S)'de şimdiye kadar bu derece güzel dans olmadı.

Sona doğru gözlerim biraz yukarıya, Jülide'nin bulunduğu camlı kapıya ilişti. Orada bir gölge fark eder gibi oldum. Gayriihtiyarı içimden bir gülme geldi. Kızımın Silvi'den şüphelendiğini, Şükran hesabına yine benimle kavga edeceğini düşündüm. Mamafih tahminim yanlış çıktı. Ayakta birkaç tanıdıkla konuştuktan sonra kütüphaneye döndüğüm vakit Jülide Silvi için hiç sitem etmedi. Yalnız biraz mahzun bir dalgınlıkla kendimi fazla yorduğumu, sıhhatimi hiç düşünmediğimi söyledi. Gülerek cevap verdim:

– Buna biraz da sen sebepsin küçük... Biraz evvel beni nasıl zorladığını unutma... Mamafih bu geceki dans iyi bir tecrübe oldu... Sıhhatim galiba iyiden iyiye düzelmiş... Ufak bir ıstırap, en küçük bir çarpıntı bile duymadım.

Kızım aynı dargın ve mahzun tavırla yüzüme baktı:

---

353 yatkınlık, alışkanlık

– Buna çok memnun olduğumu söylemeye hacet yok enişte... Fakat galiba bu garip tecrübe danslarına devam etmek istiyorsunuz?

Kapının yanındaki koltuğa oturarak bir sigara yaktım:

– Yok yok artık bitti çocuğum. Artık seninle buradan seyrederiz...

– İsterseniz gidelim artık enişte...

– Sıkıldın mı, sakın?...

– Hayır yalnız başımda hafif bir ağrı var da...

– Arkadaşlarınla veda etmeden nasıl gideriz? Hiç olmazsa beş on dakika daha...

– Siz bilirsiniz.

Jülide başını kapının kenarına dayadı, yüzünü dışarı çevirdi.

Bu hafif baş ağrısının, bu kırgınlığın sebebini anlıyorum. Jülide ne de olsa küçük bir çocuktu. Salondaki kalabalığa karışamamak, bu eğlenceyi bir hasta gibi uzaktan seyretmek mecburiyeti ona dokunuyordu. Bunun için küçük bir imada bulunsam isyan edeceğini, ağlayacağını hissediyordum. Birkaç dakika sonra çalgı yeni bir raks havasına, Paris'e gittiğim sene bütün Avrupa'yı kudurtan o meşhur parçaya başladı. Gayri ihtiyari Jülide ile birbirimize baktık. Bu küçük çocuk, on sene evvel Yalnız Servi'deki köşkte ilk raks adımlarını benim kollarımda bu ahenk ile atmıştı. Affedilmez bir huşunetle kemanının yayını kırdığım gece bu havayı çalıyordu.

Jülide'nin yanına gittim, hafifçe saçlarını okşayarak:

– İlk muallliminle dans etmek istemez misin? dedim.

Bu sözüm Jülide'de bir büyü tesiri yaptı. Öyle sanıyorum ki dünyayı verseler kızımı bu dakikada bu derece memnun edemezlerdi. Gözlerinden derin bir minnetle:

– Mersi enişte, dedi.

Dışarıdan görülmek tehlikesine karşı şamdandaki mumları üfledim.

Kapının al, mor, sarı, yeşil camlarından odanın karanlığına dökülen renkli ışık desteleri içinde dansa başladık. Kızım tüy gibi hafif bir mahluk... Mamafih narin vücudunun bana yük olmasından korkuyor, yavaş yavaş başını döndürmeye başlayan raks sarhoşluğuna kendini kaptırmamaya çalışıyor... Ara sıra alîl kalbimin hareketlerini dinlemek ister gibi başını göğsüme dayıyor, görünmeyen uzak güneşlere bakıyor hissini veren yeşil gözleri gözlerimin içinde soruyor:

– Yoruldunuz mu enişte... Duralım mı artık?

Onu tatmin etmek için sükûn ile gülümsüyordum:

– Hayır çocuğum... Akarsulara kapılan cisimler nasıl kuvvet sarf etmeden, yorulmadan giderlerse biz de öyle gidiyoruz... Bu raks bana yürümekten, nefes almaktan kolay geliyor...

Bu sözleri sade Jülide'yi tatmin etmek için söylemiyordum. Hakikaten de öyle. İçimde derin bir sükûn ve ferah var. Halbuki bu gece mazi ile ilk defa yüz yüze geliyordum. Eski hatıraların, emellerin, ihtirasların hücumu önünde bunalıp boğulmam lazım... Bu mazinin bende hiçbir elem ve ıstırap uyandırmadığını, sade kalbimi tatlı bir rikkat ve tahassürle titrettiğini hayretle görüyordum. Demek artık ha-

kikaten ihtiyarlamışım... Arzularım, ihtiraslarım, isyanlarım sönmüş... Mazi başımızdan uzaklaşmış akşam güneşlerine benzemiş: Artık ıstırap vermiyor, yakmıyor, sade uzun ve pür[354] hayal gölgeler arasında ruhuma hafif şaşaa ve hararetini gönderiyor.

Ziya gibi musiki de bu odaya –kapalı kapılar arasından– sönmüş ve hafiflemiş olarak geliyor... Şimdi ikimiz de ayrı âlemlerde, ayrı hülyalar içindeyiz... Sıcak bir dalgaya kapılmış gibi akıp gidiyoruz... Yorgunluk hissi hiç yok... Vücudumuzun yükünü duymuyoruz... Rüyada, havaların boşluğu içinde mesafeler tayy[355] edenler gibi hafifiz... Vücutlarımız adeta maddiyetlerinden tecerrüt etmiş... Etrafımızdaki sarı yıldızlı mavi duvarlar bir sema gibi açılıp derinleşiyor, nihayetsiz bir boşluğun ortasındayız...

Ara sıra Jülide'ye bakıyorum... O, şimdi yavaş yavaş gülümseyerek uyuyan çocuklara benziyor... Başını zebun ve bitap[356] göğsüme bırakıyor, gözleri yarı kapalı, soluk ince dudakları dua eder gibi hafifçe titriyor.

Kapının donuk renkli camlarından giren alâim-i sema renkleri içinde saniyeden saniyeye başının, elbisesinin renkleri değişiyor, öyle sanıyorum ki kollarımda bir insan değil sırf gözler için bir mevcudiyeti olan bir vehim ve hayal mucizesi, renk ve ışıktan hasıl olmuş bir tayf[357] var...

Çalgı dışarıda gittikçe uzaklaşıyor ve mahzunlaşıyor gibi...

---

354 dolu
355 atlama
356 yorgun
357 görüntü

Jülide'nin yarı kapalı gözlerinden iki büyük yaş damlasının süzüldüğünü, gülümseyen dudaklarına doğru ağır ağır indiğini görüyorum.

– Çok mu güzel Jülide?

Kızım hafifçe titreyerek gözlerini açıyor, hayretle bakıyor. Gülümseyerek sualimi tekrar ediyorum:

– Çok mu güzel Jülide?

– Kim?

– Şimdi kollarımda düşünerek ağladığın bahtiyar çapkın... Nişanlın Burhan Bey...

Jülide kirpiklerinin ucunda parlayan yaşlarla gülüyor:

– Ne garip sual enişte?

– Belki. Fakat benim için çok mühim... Jülideciği eniştesinin ellerinden teslim alacak genç çok güzel, ama çok güzel olmalı...

– Burhan Bey'in şeklini, çehresini şimdiye kadar hiç merak etmediniz...

– Şimdiye kadar bana lazım olan şey Burhan Bey'in maneviyatıydı... Onun sadece kızımı bahtiyar edecek dürüst, vefakâr, namuslu bir genç olması matluptu... İkinizi şimdiye kadar bir zevc ve zevce[358] olarak düşünmüştüm. İki sevgili şeklinde gözümün önüne getirmemiştim... İstiyorum ki senin evleneceğin genç çok, ama çok güzel olsun...

Gözlerimden iki rikkat yaşının sızışını hissederek kesik kesik söylemeye devam ediyordum:

– Ben en mesut bir babayım Jülidecik... Hafızamı yokluyorum. Hayatımda kızım kadar güzel bir çehre gördüğümü

358 *karı koca*

hatırlamıyorum... Jülideciğin tanıdığımız insanlardan başka bir mahluk olduğuna inandığım dakikalar oluyor... Bazen kızımı bir kalabalığın içinde görüyorum... Öyle sanıyorum ki başkaları evlerden, kapılardan çıkıyor... Benim küçük Jülidem güzel resimlerle süslü pür hayal bir sevda romanın yaprakları içinden çıkıp yürüyor gibi... İşte bunun için senin biraz evvel düşünerek ağladığın insanı ben çok merak ediyorum... Pek mi güzel Jülide?

Jülide doğrudan doğruya cevap vermedi, ıslak gözlerinde melul bir tebessümle başını göğsüme bıraktı:

– Niçin ağladığımı yemin ederim ki bilmiyorum enişte... Hatta ağladığımın farkında değildim...

Dans devam ettiği müddetçe artık konuşmadık. Yalnız narin vücudunun kollarımda yavaş yavaş ağırlaştığını hissettiğim Jülide ara sıra hafifçe içini çekiyor, dudakları yorgun bir vecd ile gülümserken gözlerinden yaşlar akıyor...

Konsoloshanenin önünden arabaya bindiğimiz vakit ortalık ağarıyordu. Jülide derin bir tahassürle evvela binanın cephesine, sonra bana bakarak boynunu büktü.

– Güzel geceler niçin bu kadar çabuk geçiyor enişte?

– ......

– Bu geceyi hiç unutmayacağım.

– Sen daha ne güzel günler, geceler göreceksin Jülide...

– Acaba?

– Hem umduğundan çok daha yakın bir zamanda Jülide... Bundan sonra bu Burhan Bey meselesiyle ben meşgul olacağım... Nişanlına mektup yazacağım, işleri hakkında ma-

lumat isteyeceğim... Hem eniştem, hem vasin olduğum için bu bana ait bir vazifedir... Bir an evvel işlerini düzeltmesi için elimden geleni yapacağım... Burhan Bey hâlâ Peşte'de değil mi?

Jülide küçük bir tereddütten sonra cevap verdi:

– Memuriyeti yine Peşte'de... Fakat kendisi şimdi İstanbul'da bulunuyor, iki ay izin almış...

– Burhan Bey şimdi İstanbul'da bulunuyor öyle mi?

– Evet... Birkaç gün evvel yine bir mektup göndermişti.

– Jülide seni çok sevindirecek bir şey aklıma geliyor... Burhan Bey'i pek yakında göreceksin...

– Nasıl olur?

– Burhan Bey iki ay izin almış öyle mi? Ben de Şükran Teyzenle sana iki ay izin vereceğim... Bu hafta içinde İstanbul'a gideceksiniz...

Jülide inanamıyor, şaka söylüyorsunuz enişte, diyordu.

– Seni bir hayal inkisarına uğratacak surette şaka etmeme imkân var mı Jülide?.. Teyzenin de İstanbul'u çok göreceği geldi... Buraya uğrayacak ilk vapurla hareket edeceksiniz... Eniştenin zannettiğin kadar fena bir insan olmadığını artık anladın değil mi Jülide?

– ......

– Bu adada senin bahtiyar olmana imkân yok... İki ay İstanbul'da gez, eğlen... Bu müddet zarfında nişanlını da görürsün... Eylül nihayetine doğru buraya yüreğin ferahlamış olarak gelirsin... Kışın da seni sıkmamaya gayret ederim... İhtimal bu kış adada, teyzenin ve eniştenin yanında geçireceğin son kıştır... Görüyorsun ya üzülecek hiçbir şey yok...

Jülide müteheyyiç bir neşe ve rikkat içindeydi. Başını hafifçe omzuma dayadı:

– Eniştem bazen bana söz söylerken enişteden ziyade müşfik ve meraklı bir ablaya benziyor...

– Burhan Bey ile evlendikten sonra bizi büsbütün unutmazsın değil mi? Çok değil Jülide... Her yaz mevsiminde bir ay bize misafir gelirsin...

Araba kasaba haricindeki ince bağ yollarına girmişti. Bu gölgeliklerde gece hâlâ devam ediyordu. Kızımın omzuma dayanan yorgun başını okşadım:

– Yorgunluktan yüzünde bir damla kan kalmadı Jülide... Haydi on sene evvel Çamlıca'da yaptığın gibi eniştenin yahut bu geceki tabirinle müşfik ve meraklı ablanın omuzları üzerinde bir parça uyu...

ÜÇÜNCÜ KISIM

I

Pazardan pazara sekiz... Bir pazar daha onbeş, pazartesi onaltı bugün salı onyedi... Hanımlar İstanbul'a gideli tam onyedi gün oldu.

Kâhya Halim Ağa'nın bu hesabı beni kara cümlesi olmayan bir cahil gibi şaşırttı. Onlar İstanbul'a gideli demek yalnız onyedi gün olmuştu. Halbuki bu zaman bana aylar, yıllar kadar uzun görünüyordu. Bu iki hafta içinde iki küçük seyahat yapmıştım. Evvela Bayındır'a giderek Müftü Efendi'nin bağında iki gün misafir kalmıştım. Sonra bazı işleri vesile ederek doğrudan doğruya Rodos'a geçmiştim. Şükran ile kızımın dönmesine kırk günden fazla zaman vardı.

Onyedi gün evvel vapurda vedamızı görenler bizi artık birbirini ölünceye kadar görmeyecek iki insan zannederlerdi. Şükran'ın gözleri ağlamaktan şişmişti. Ayrılık dakikaları yaklaştıkça mendilini yüzüne kapayarak hıçkırıyor: "Ben İstanbul seyahatine razı olduğuma pişmanım... Seni çok merak ediyorum Nazmi... İstersen vazgeçelim, çiftliğimize dö-

nelim," diyordu. Sonra hafif bir rahatsızlık duyduğum halde hemen telgraf çekeceğime dair bana bir yemin verdirmek istedi. Bütün bu gözyaşlarının iki aylık bir iftirak[359] için olduğunu düşününce bir parça gülmemek kabil değildi. Şükran ne temiz ve masum bir melekti. Mamafih son dakikada öteki şeytanın gözlerinden de birkaç damla yaş akmıştı.

Bu ayrılık günü şimdi bana yıllarca evvele ait gibi uzak görünüyordu.

Acaba yalnızlık beni fazla mı sıkmıştı? Yoksa gidenleri fazla göreceğim mi gelmişti? Galiba o da değil... Pek fazla bir sabırsızlık ve üzüntü hissetmiyordum... Günlerin çok uzun gelmesinden şikâyetim yoktu. Hiçbir zaman yaşamayı bu kadar sevmemiştim.

Çalışırken, gezerken, dostlarımla konuşurken garip bir canlılık duyuyordum. Kalbim zaman zaman yeni hayata çıkan çocuklar gibi bilinmez bir ümidin sevinçleriyle titriyordu.

Şükran'dan iki günde bir mektup alıyordum. Onun mektuplarının altına Jülide de ara sıra birkaç satır yazardı. Kızımla ayrıca mektuplaşmaya lüzum görmüyorduk.

(M...S)'den hareketlerinin yirmi üçüncü günüydü. Şükran'ın baştan başa nasihatlerle dolu bir mektubunun arkasında kızımın şu satırlarını okudum: "Aslıhan'dan hiç haber vermiyorsunuz. Onu o kadar göreceğim geldi ki galiba iki ay tahammül edemeyeceğim. Ablam size uzun uzun nasihatler veriyor, erken yatmanızı, yorulmamanızı, yokuş çıkmama-

---

359 ayrılık

nızı, rüzgârlı havada sandala binmemenizi, dikkat etmedim ama ihtimal terliyken su içmemenizi, tavsiye ediyor... Müsaade ederseniz bu nasihatlere ben de küçük bir şey ilave edeyim. Şayet akşamüstleri "Freskomilo" yolunda at ile gezmeye çıkıyorsanız Mösyö Mariyüs Bon'un bahçesi tarafından geçmeyiniz... Bu yolun sizin için değil fakat Şükran Ablam için tehlikeli olmasından korkarım. (Mektubu kapayıp postaya vereceğimden son şüpheli satırları teyzemin görmesinden korkmayınız.) Teyzemin şiddetli tembihlerine rağmen size bir haber vereceğim. Şükran teyzem ehemmiyetsiz bir hastalık geçirdi. Mamafih ehemmiyetsiz sıfatını sizi birden bire korkutmamak için kullandım. Şimdi tamamıyla geçen bu hastalık pek ehemmiyetsiz değildi. Vapurda üşümüştü. Nezle gibi başladı. Bir hafif zatürre yaptı. Zavallı teyzem ateşler içinde yanarken size yine eliyle mektup yazıyor, sıhhatte olduğunu söylüyordu.

Bunun için İstanbul'da şimdiye kadar pek güzel bir zaman geçirdik dersek yalan olur. İstanbul'da da kendimi yabancı ve yalnız buluyorum enişte. Hatta canım sıkılıyor. Sakın hastalığını size haber verdiğimi teyzeme yazmayınız. Bana darılır. 'Nazmi duyarsa merak eder, İstanbul'a gelmeye kalkar, rahatsız olur' diye korkuyordu. Ben de 'hakkın var teyze... Eniştem çok vefakâr ve insaniyetlidir. Hasta olduğunu haber alırsa adaya uğrayan ilk vapura kendini atıp İstanbul'a gelir. Onun için haber vermeyelim' diyordum. Fakat sonra belki bana darılırsınız diye korktum. Mamafih hakikaten merak edilecek hiçbir şey yok enişte... Gerçi hastalık yukarıda söylediğim gibi 'tamamıyla' geçmiş değilse de teyzem yiyip

içmeye, gezmeye, hatta sokağa çıkmaya başladı. Tarafımdan Aslıhan'ın iki yanağını öpmenizi rica ederim. Siz iğrenirseniz bu vazifeyi Halim Ağa da ifa edebilir."[360]

Jülide'nin bu birkaç satırı beni hem güldürdü, hem düşündürdü. Kızımın maksadı aşikârdı. Benim İstanbul'a gelmemi istiyor, "eniştem vefakâr ve insaniyetlidir" diye bana vazifemi hatırlatıyordu. Sözlerinin tesirinden o kadar emindi ki bir perşembe akşamı Yalnız Servi'deki köşkün kapısında arabadan indiğimi görünce bir sevinç feryadıyla koşarak kollarıma atıldı. Fakat hayret etmedi. Mamafih zevahiri kurtarmak lazımdı:

– Nereden çıktınız birdenbire enişte... Niçin geldiniz? diye yalancıktan hayret ediyor gibi görünmek istedi.

Kızımı alnından öptükten sonra bu oyuna inanmadığımı gösteren bir gülüşle yanağına bir fiske vurdum:

– "Neye geç kaldınız" der gibi söylüyorsun yaramaz? Doğrudan doğruya İstanbul'a gelen bir vapur bulamadım, küçük bir yük vapuruyla iskele iskele dolaştım da ondan... Şimdi söyle bakayım?.. Niçin beni İstanbul'a çağırdın?

– Ben mi sizi çağırdım?

– İki şey aklıma geldi... Ya Jülide İstanbul'da kendine uyacak bir arkadaş bulamadı, dedim yahut da daha güzel bir şey için çağırılıyorum...

– Daha güzel bir şey mi?

– Bu ikinci ihtimali daha kuvvetli gördüm.

– Hangi ihtimal enişte...

360 *yerine getirmek*

– Jülide, Burhan Bey ile konuştu, dedim, resmen nişanlanacaklar... Tabii bu merasimde eniştenin bulunması lazım...

– Doğrusunu isterseniz ilk aklınıza gelen şey daha doğru...

Ben muzafferane gülerek:

– Beni çağırdığını nihayet itiraf ettin ya, dedim.

Jülide kızararak: – Şükran teyzeme söylemezsiniz değil mi?

– Bakalım aklıma daha makul bir sebep gelirse... Şimdi söyle bakayım teyzen nasıl... Nerede?

– Teyzemin hastalığından hiç eser kalmadı... Yarım saat evvel komşu köşke misafir gitti... Nerede ise gelir... Ben birkaç yeni arkadaş buldum... Onlarla beraber bahçede dolaşıyordum... Karşıdan bir araba görünce "mutlaka eniştemdir" dedim...

– Ne kuvvetli keşif?

– Doğrusunu isterseniz o kadar şaşılacak bir şey değil... Çünkü iki üç günden beri ne vakit yoldan bir araba geçse aynı şeyi söylüyordum...

Bahçede ikisi Jülide yaşında, biri daha küçük üç kız vardı. Halleri, kıyafetleri kibar bir aileden olduklarını gösteriyor.

Jülide arkadaşlarını çağırarak benimle tanıştırdı. Fakat onların bir an evvel yanımızdan gitmelerini istiyor, hafifçe asabileşiyordu. Nihayet yalnız kaldık.

Jülide

– Yorgun musunuz enişte, dedi, içeri girmek ister misiniz?

– Hayır kızım.

– Çok güzel... O halde Şükran teyzemin misafir gittiği köşke doğru hem yürür hem konuşuruz... Belki yolda ona da tesadüf ederiz.

Jülide yolda bana (M...S) için bitip tükenmez sualler sormaya başladı:

– Ayşe'nin nişanlısından mektup var mı?

– Necmiye'nin beni göreceği geldi mi?

– Sandalı boyatacaktınız... Nasıl oldu?

– Kâhya Halim Ağa'nın boynundaki çıban delindi mi?

Bu çocukça suallere gülerek cevap veriyordum.

– Sizi sıkıyor muyum enişte?

– Bilakis çok memnun oluyorum Jülide... (M...S)'den ayrıldıktan sonra bir daha ismini ağzına almayacağını zannediyordum.

Jülide hayretle kaşlarını kaldırdı:

– Doğrusu ben de öyle düşünüyordum... Fakat biliyor musunuz adayı göreceğim gelmeye başladı... Farkında olmadan Ayazma Çiftliği'ni adeta sevmişim. Bu defa döndüğümüz vakit çok memnun olacağım.

Ben gülerek: – Eyvah Jülide, dedim, işler galiba umduğumdan iyi gidiyor... Seni kaybedeceğiz.

Kızım bu sözlerime mana veremiyor:

– Niçin... Ne var enişte? diyordu.

Ben izah ettim:

– Senin adayı sevmeye başlaman bence pek de iyi alamet değil... İnsan ancak kaybettiği yahut kaybetmek üzere oldu-

ğu şeyleri böyle birdenbire sevmeye başlar... Galiba Burhan Bey ile evlenmen çok yakın... Bizi bırakıp gidiyorsun...

Jülide ciddileşti, kaşlarını çattı:

– Henüz hiçbir şey yok enişte... Burhan Bey ile şimdiye kadar ancak bir kere köprüde ayak üzeri görüştüm... Teyzemin hastalığı, sonra daha bir takım mâniler hiç bana göz açtırmadı... Mamafih zannederim ki Burhan Bey'i daha fazla görmek de münasebet almazdı... Gerçi siz Burhan Bey ile benim kur yapan gençten ziyade mühim bir hayat meselesini müzakere[361] eden iki insan olduğumuzu biliyorsunuz, görüşmemize, mektuplaşmamıza izin veriyorsunuz ama...

Yine gülmeye başladım:

– Sende çocuk hafifliğiyle yaşlı başlı büyük bir insan ağırbaşlılığı öyle güzel imtizaç[362] ediyor ki Jülide. Sen artık böyle şeyleri düşünme küçüğüm... Bu Burhan Bey meselesiyle ben meşgul olacağım, biliyor musun ki biraz da bunun için buraya geldim... Burada kalacağım sekiz on gün içinde seni resmen nişanlayacağım, hatta evleneceğin tarihi kararlaştıracağım. Eniştene her cihetten emniyet edebilirsin Jülide...

Kızım birdenbire: – Siz bizi bırakıp tekrar gidecek misiniz?

– İşlerim var kızım... Sonra benim İstanbul'da fazla oturmam hiç doğru olmaz...

Jülide birdenbire Burhan Bey'i unutmuş gibiydi. Onlardan evvel adaya dönmeme katiyen razı olmuyor, adeta benimle kavga ediyordu:

---

361 karşılıklı konuşma
362 uyuşma, kaynaşma

– Dünyada olamaz... Mademki geldiniz... Otuz kırk gün kalırsınız... Orada işlerinizi görecek adamınız yok mu? Hem bize burada arkadaş da lazım... Hem teyzeme, hem bana... Bizi bırakıp nasıl giderseniz...

– Ben sana gitmeden arkadaşların en iyisini temin edeceğim...

– Maksadınızı anlıyorum fakat olamaz...

Şaka gibi başlayan bu bahis Jülide'yi adeta üzüp asabileştiriyordu.

– Üzülme Jülide... Vaktimiz var... Bu işi tekrar konuşuruz dedim. O şimdi yavaş yavaş tavrını değiştiriyor, tatlılıkla beni mağlup etmeye çalışıyordu:

– Söz vermezseniz gönlüm rahat etmeyecek... Bugünkü sevincim hiç içime sinmeyecek... Söz veriyorsunuz değil mi?

Alemdağı'dan gelen bir su arabasına yol vermek için kenara, bir bağ duvarından sarkan çiçekli sarmaşıkların altına çekilmiştik:

– Kızım bazı öyle güzel sözler söylüyorsun ki adeta inanamıyorum.

– Niçin?

– Geçen sene çiftliğe geldiğin zaman bana çok uzak ve yabancıydın... Hatta benden biraz da nefret ediyordun... Halbuki yirmibeş otuz günlük bir ayrılıktan sonra enişteni tekrar gördüğüne adeta memnun oluyorsun... Geçen sene seni vapurdan almaya geldiğim gece karşımda vakur, müta-

azzım,[363] resmiyetperver bir genç hanım görüyordum... Eski Jülide ile bunun arasında hiçbir münasebet yok... Aradan bir sene geçiyor... Bir akşam akla gelmez sebeplerden dolayı kendimi Çamlıca'daki eski köşkün kapısında buluyorum... Orada eski Jülide hemen hemen eski haliyle kollarıma atılıyor, beni gördüğü için çok sevindiğini söylüyor... Bu ne güzel inkilâp Jülide... Bir senede bir yaş büyüyeceğine birkaç yaş daha küçülmüş gibisin...

Şaka gibi söylediğim bu sözlerde biraz da hayret vardı. Yoldan kimse geçmediği için arkasında kısa kollu kısa etekli mavi ev elbisesiyle sokağa çıkan Jülide her zamandan daha çocuk görünüyordu.

Bu haline ve alnına, boynuna dökülen dağınık saçlarına hiç uymayan bir hüzün ve ciddiyetle başını yüzüme kaldırdı, gözlerini gözlerime dikti.

– Biliyor musunuz ki ben de sizi gördüğüm zaman çok büyük bir inkisar-ı hayale uğramıştım. Çocukken size çok düşkündüm... Çocukların garip hayalleri ve sevgileri vardır enişte... Etraflarındaki insanlardan birine anlaşılmaz bir hayret ve meftuniyetle[364] bağlanıyorlar... Onu herkesten ayrı bir insan gibi görüyorlar... Yaldızlı üniformaları, güzel atları olan, bazen muharebe bazen dans eden, vakaları kulaktan kulağa merak ile anlatılan zabit ağabey, bana masallardaki kahramanlar gibi görünüyordu... Sizden ayrıldıktan sonra da bu hayal zihnimde büyüdü, büyüdü, büyüdü... Anlıyorsunuz ya enişte...

363 *kibirli*
364 *tutkunluk*

Gülerek sözünü kestim:

– Anladım kızım... Karşında beyaz saçlı, hâki elbiseli, ağır ve donuk bir köylü görünce de küçüldü, küçüldü, küçüldü.

Jülide biraz mahcubiyetle itiraf etti:

– Dediğiniz derecede değil ama... Bir parça öyle oldu...

Tekrar yola çıkmıştık. Şükran hâlâ görünmüyordu.

Jülide bahçelerin arasında aşı boyalı bir köşk gösterdi:

– Teyzem oraya gitti... Ziyareti ne kadar da uzattı... Kim bilir ne kadar sabırsızlık duyarsınız.

– Tabii...

– Bu kıyafette olmasam gider çağırırdım ama... Ayıp olur... Mamafih mutlaka isterseniz...

Boynunu bükerek yüzüme bakıyordu.

– Bu kadar sabrettim, dedim, biraz daha beklemekten ne çıkar?

Mütemadiyen (M...S)'den bahsederek yan yana yürümeye devam ediyorduk. Köşe başına geldiğimiz zaman Jülide sağa dönmek istedi. Ben soldaki ince bir yolu gösterdim:

– Bu taraf daha güzel Jülide...

Kızım gülerek başını salladı:

– O taraf olamaz...

– Niçin?

– Siz bana sahiden pek çocuk muamelesi ediyorsunuz... Neye o tarafa gitmek istediğinizi anlamadım mı?

– ......

– Nazan Hanım'ın köşküne doğru gideceksiniz değil mi? Evvela onu söyleyeyim ki Nazan Hanım'ların köşkü yedi se-

kiz sene evvel satılmış... Şimdi orada iki dul ihtiyar hanım oturuyor...

Ben onu dinlemeden yürüyordum:

– Ne tuhaf fikirlerin var Jülide... Haydi çocukluğu bırak...

– İmkânı yok... İsterseniz siz gidiniz... Ben geri dönerim.

Kararsız Jülide birdenbire tavrını değiştirmişti. Yüzüme bakarken adeta bana içerlediğini görüyordum.

– Enişte rica ederim Şükran ablama biraz hürmet ediniz...

Hayretle Jülide'nin yüzüne baktım. O hafif bir asabiyetle devam etti:

– O vefasız Nazan Hanım'ı hâlâ mı unutmadınız! Gelir gelmez teyzemi görmeden onun evini görmeye gitmek size yakışır mı? Maksadınızı gayet iyi anladım... Bahçenin önünden geçeceğiz... Onun daima sizi beklediği yere bakarak hayallere dalacaksınız... Köşk o köşk, ağaçlar o ağaçlar... Dekoru tamamlamak için Jülide bile eksik değil öyle değil mi?

– Ne acayip çocuksun...

– Sizi çok seviyorum enişte... Fakat Şükran teyzeme hakikatte değil hayalinizde bile hıyanet ettiğinizi hissedersem, en müthiş düşmanınız olurum...

Bu garip çocuk vehmine gülmekten kendimi alamıyordum. Jülide bir türlü asabiyetini yenemeyerek devam ediyordu:

– Nazan Hanım sizin tarafınızdan sevildiğini biliyor... Günün birinde hasta düşüyorsunuz... Onu kaybederseniz belki

hastalığınız artacak, belki Allah esirgesin öleceksiniz... Nazan Hanım bunu bildiği halde size uzak duruyor... Sonra aradan on sene geçtiği halde siz bu vefasız hanımı hâlâ unutmuyorsunuz... Hiç mağrur değilsiniz enişte...

– Bu ne zengin hayal Jülide... Hiç yoktan bir hıyanet, bir facia icat ettin...

– İstediğiniz kadar gülünüz... Hakikati değiştiremezsiniz ki... Bence sevilen bir insanı hakikaten aldatmakla hayalen aldatmakta hiç fark yoktur... Zavallı Şükran teyzem... Biraz sonra sizi gördüğü vakit zannedecek ki sırf kendisine kavuştuğunuz için bu kadar müteheyyiç ve mesutsunuz... Gelir gelmez bir eski sevda hatırasını ziyarete gittiniz... Ona bakarken, gülümserken, söz söylerken Nazan'ı düşünüyorsunuz... Zavallı Şükran teyzem...

Mütevekkilane[365] gülümseyerek:

– Allah Burhan Bey'in yardımcısı olsun dedim, o biçarenin de her hareketine böyle fena mana verirsen...

Jülide şiddetle sözümü kesti:

– Burhan Bey'den katiyen eminim... Onun zihni daima faydalı, ciddi şeylerle meşguldür... Hayal ile, fantezi ile hiç alakası yoktur... O insan için en emin, en iyi bir hayat arkadaşıdır enişte... Ben dünyada onun kadar iyi, temiz, şefkatli bir tek insan gördüm... Şükran ablam... Güzel ahlâkı tıpkı teyzeme benzer... İnsan ona tamamıyla kendisini emniyet edebilir... Hayatım çok tatlı, çok sakin geçecek...

---

365 kadere boyun eğercesine

Jülide, Burhan Bey'den bahsederken yavaş yavaş sakinleşiyordu. İlk defa bana nişanlısı hakkında tafsilat verdi. Hiçbir genç kızın evleneceği insan hakkında bu kadar güzel şeyler düşünmesi ve söylemesi mümkün değildi. Fakat ilk defa bir şey dikkatimi celp etti. Bunları bana anlatışında kâfi derecede heyecan ve hararet yoktu. Bilakis kızımı dalgın ve mahzun hissediyordum. Etrafımızda ağaçlardan inen akşam gölgeleri içinde daha koyulaşmış görünen yeşil gözleriyle yorgun yorgun uzaklara bakıyor, başını biraz yana eğiyor, söylediklerine kendileri de pek kâni[366] olmayan insanların haliyle gülümsüyordu. Bende birdenbire garip bir şüphe uyandı: Kızım bu Burhan Bey'i acaba sevmiyor muydu? O halde niçin onunla evlenmeyi bu kadar çok istemişti.

Güzel ahlâk, ciddiyet, vefa, namus gibi meziyetlerin Jülide gibi hassas ve hayalperest bir kız çocuğu nazarında ne kıymeti olabilirdi? Şimdi daha iyi anlıyordum. Jülide Burhan Bey'den daima böyle belli belirsiz bir istihfaf ile bahsetmişti. Hatta onu fazla methetmesi bile manidar değil miydi? Kızım onun sevilmesi lazım gelen bir insan olduğuna kendini inandırmak için adeta cebr-i nefs[367] ediyordu. Babası öldüğü zaman Jülide ihtimal kendini yalnız ve fakir görmüş, sırf bunun için Burhan Bey ile nişanlanmaya razı olmuştu. Bu kadar güzel ve ince bir genç kız için bu ne hazin bir mecburiyetti. Hakikati derhal öğrenmek ihtiyacına mukavemet edemedim. Birdenbire sordum:

---

366 inanmak
367 kendini zorlamak

– Bunların hepsi güzel Jülide. Fakat bence asıl mühim bir şey var. Burhan Bey'i seviyor musun?

Biraz hayretle yüzüme baktı: – Tabii enişte, dedi.

Ben hemen inanmış gibi göründüm, maksadımı hissettirmemek için saf bir tavırla:

– Buna çok memnun oldum, dedim. Çünkü Burhan Bey'i sevmemiş olsaydın bu saydığın meziyetlerin hiçbir ehemmiyeti kalmazdı... Bazı izdivaçlar vardır ki saadetin en yüksek mertebesi addedilir.[368] Evlenenler güzellik, yaş, servet, asalet itibariyle birbirine tamamıyla küfvdür.[369] Her ana baba, çocukları için böyle bir saadet temenni eder... Birbirlerinde tenkit edilecek küçük bir nokta bulamazlar... Ben kendi hesabıma bu ebedi saadeti birbirini severek evlenen, aşklarından başka hiçbir maddi kıymetleri olmayan iki insanın bir gününe, bir saatine seve seve feda ederim... Bunlar beyaz saçlı bir enişteye yakışacak sözler, nasihatler değil ama senin için hiç tehlike yok... Çünkü sen nişanlını seviyorsun...

Jülide yine uzaklara bakarak: "Evet" diye başını salladı. Fakat çehresi kül gibi kesilmişti. Göz kapaklarında, dudaklarında hafif titremeler vardı.

Ortalığa çöken karanlığı daha şimdi fark etmiş gibi:

– Şükran teyzem bu saate kadar misafirlikte kalmaz, dedi, muhakkak dönmüştür. İsterseniz şu çitin üstünden atlayarak yola çıkalım.

---

368 sayılmak
369 denk, eş

II

Geldiğimin üçüncü günü İstanbul'a inmiştim. Akşam köşke döndüğüm zaman Şükran ile Jülide'yi çağırarak mühim bir havadis verdim:

– Şükran ben bugün Jülide'nin nişanlısıyla konuştum.

– Burhan Bey ile mi?

– Evet... İstanbul'a biraz da bu iş için geldiğimi söylemiyor muydum? Bugün Burhan Bey'in oturduğu otele gittim. İki saat kadar konuştuk...

Jülide'yi çok beğendim... Pek dürüst, temiz ve namuslu bir genç intihap[370] etmiş... Bu işe hemen hemen olmuş nazarıyla bakıyorum... Belki sekiz on gün içinde nişan işini de bitiririz...

Şükran'da biraz tereddüt vardı:

– Senin müracaatın biraz tuhaf olmadı mı acaba?

– Budala, merasime ne lüzum var... Bence mühim olan şey kızımın saadeti... Burhan Bey'i sen de çok beğeneceksin Şükran... Yarın değil öbür gün bize misafir gelecek...

– Buraya... Satılmak üzere olan bu bomboş harap köşke mi?

Gülerek Şükran'ın yanağını okşadım:

– Şükrancığım (M...S) hanımlarıyla düşe kalka sen fazla muhafazakâr olmuşsun... Burhan Bey de biz de burada az çok gurbette sayılırız...

---

370 seçme

– Nasıl istersen tabii öyle olacak Nazmi... Yalnız biraz fazla acele ediyoruz gibi geliyor.

Gülerek Jülide'ye döndüm: – Sen bir kere de ona sor Şükran... Sen "fazla acele ediyorsun" diyorsun... O ihtimal "eniştem ne kadar ağır" diye beni tenkit ediyor... Keşfim yanlış mı Jülide?

Jülide bu muhavereyi[371] bir kelime söylemeden ciddi bir eda ile dinlemişti. Şükran'a dönerek ağır ağır:

– Eniştemin hakkı var, dedi. Bu mesele bir ayak evvel halledilmeli... Vasilik oldukça ağır bir yüktür... Eniştem belki artık benden bıktı... Bir an evvel başından gitmemi istiyor...

– Ben mi Jülide... Ben mi senin gitmeni istiyorum? Görüyorsun ya Şükran... Ne yapsam bu çocuğu memnun etmek mümkün değil... Ben ki İstanbul'da bu kadar yapılacak işlerim, görülecek dostlarım varken evvela onun nişanlısını görmeye gidiyorum... Bir an evvel onu mesut görmek için çırpınıyorum... Bak bu yaramaz neler düşünüyor?

Jülide

– Eniştem hiç şakadan anlamıyor abla, diye gülmeye başladı.

Fakat biraz evvelki şikâyetinin samimi olduğuna hiç şüphe yoktu... İki gün sonra Burhan Bey Yalnız Servi'deki köşke geldi. Çok güzel bir gün geçirdik. Şükran'ın bahçede ağaçların arasında hazırladığı bir kır sofrasında gülüşe eğlene öğle yemeği yedik. Tahminimde aldanmamıştım. Şükran Burhan Bey'i çok beğenmişti. Sofrada iki eski dost gibi konuşuyor-

371 konuşma

lar, her noktada anlaşıyorlardı. Yalnız o gün Jülide biraz hastaydı. Onun için fazla neşelenemiyor, ara sıra parmaklarıyla şakaklarını sıkıyordu.

İkindiye doğru bir aralık kızım ortadan kayboldu. Yarım saatten fazla bir zaman geçtiği halde görünmüyordu. Burhan Bey'e karşı ayıp olacaktı. Sonra merak etmeye de başlamıştım. Gülizar Kalfa'ya sordum. İçeride olmadığını söyledi. Bakımsızlıktan bir küçük yabani orman halini alan bahçede aramaya çıktım.

Jülide'yi büyük bir ağacın altında, eski bir salıncaklı sandalyenin üstüne uzanmış buldum. Bu manzara bende birdenbire garip bir heyecan ve tesir uyandırdı: Burası Naciye'nin on sene evvel yüzünde muzır böceklere karşı örtülmüş bir tül ile yattığı yerdi. Jülide bu vaziyette annesine o kadar çok benziyordu ki...

Ayak seslerimi işitince başını çevirdi. Bana bakarak halsiz halsiz gülümsedi fakat yerinden kalkmadı.

Yüksek bir pencereden sarkan bir çocuğu çağırır gibi:

– Çabuk oradan kalk Jülide, dedim, bir daha orada yattığını görmeyeyim...

– Niçin?

– Öyle istiyorum... En güzel gününde buradan daha iyi bir yer bulamadın mı?

Jülide niçin asabileştiğimi anlamıştı. Yorgun bir tavırla ayağa kalktı, gülümseyerek:

– Biraz hastayım enişte...

– Hasta olacak günü ne güzel intihap ettin?

– Benim elimde mi?

– Haydi kızım... Nişanlını yalnız bırakma, ayıp olur...

Jülide bir şey söylemeden yerinden kalktı, saçları bozulmuş, eteklerine dikenler, çalı parçaları takılmıştı.

– Sana biraz darılacağım Jülide, dedim, bugün kendini o kadar bıraktın ki... Bir parça soğuk algınlığından ne çıkar? Ben sen yaşta bir çocuk olsaydım, nişanlım ilk defa misafir gelseydi, dünyaya meydan okurdum. Anlaşıldı. Bugün sana sade eniştelik değil biraz da dadılık etmek lazım gelecek... Dur bir parça... Tuvaletini düzelteyim.

Jülide bir çocuk itaatiyle başını önüne indirdi. Saçlarını elbiselerini düzeltirken şaka ediyor, onu biraz neşelendirmeye çalışıyordum:

– Gelin olduğun gün seni ben giydireceğim... Gözümün önünde harikulâde bir model var... Burhan Bey seni gördüğü zaman çıldıracak... Fakat bir şartım var Jülide... Düğün gecesi bir küçük davet yapacağız... Tabii ben dans eden genç misafirlerimizin arasına karışamam... Fakat bir aralık evin tenha bir yerinde buluşacağız... Uzaktan gelen çalgı sesine uyarak baba kız son bir defa dans edeceğiz... Tıpkı o gece (M... S)'de raks ettiğimiz gibi... Söz veriyorsun değil mi?

Jülide'nin memnun olacağını, güleceğini ümit ediyordum. Fakat o başını önüne eğmekte inat etti, bir şey söylemeden uzaklaşıp gitti.

Biraz sonra Burhan Bey'in İstanbul'a dönme zamanı gelmişti. Jülide'ye:

– Haydi kızım Burhan Bey'i Kısıklı'ya kadar teşyi et,[372] dedim, oradan başka bir araba ile geri dönersin.

Jülide evvela tereddüt etti, bir şey söylemek istedi, fakat sonradan vazgeçerek:

– Pek güzel, dedi.

Bu defa Şükran ile ben onları kapıya kadar teşyi ettik. Araba köşeyi döndüğü zaman Şükran'ın gözleri doldu, mahzun bir tebessümle yüzüme bakarak:

– Onlar yan yana arabaya binip gidince birdenbire yüreğim sızladı...

Jülide'yi bir gün büsbütün kaybedeceğiz... Yalnız kalacağız... Bu çocuğa ne kadar alıştığımı bu dakikaya kadar fark edememiştim.

Kızımı müebbeden kaybetmek ateşi o dakikada benim de yüreğime düşmüştü. Fakat ben Şükran gibi zaaf göstermedim:

– Hakkın var, dedim, fakat bize söz düşmez ki... Onu sevdiği adamla evlenmekten, mesut olacağı yere gitmekten nasıl menederiz? Elverir ki o bahtiyar olsun...

– Jülide ilk geldiği zaman bana yabancı duruyordu... Fakat şimdi öyle sevmeye başladı ki anlatamam Nazmi... Sen gelmeden evvel bazı geceler beş yaşındaki çocuklar gibi koynuma girip yatıyordu... Bazen boynuma sarılarak derin derin yüzüme bakıyor, "ablacığım" diye hiç sebepsiz ağlıyor... Jülide'nin bu anlaşılmaz hallerini ben başka şeye atfediyordum. Kızımız Burhan Bey'i çok seviyor, bu titizlikler,

---

372 geçirmek, uğurlamak

bu gözyaşları galiba hep onun için diyordum... Fakat doğrusu ondan da şüphe etmeye başladım... Jülide'nin bugünkü haline dikkat ettin mi?

– Evet... Fakat zannediyorum ki o gayri tabiilikler, muayyen sebeplerden ziyade Jülide'nin mizacından, sıhhatinden doğuyor. Herhalde Burhan Bey bu asabi ve hassas çocuk için en emin bir hayat arkadaşı olacak.

Bu söz üzerine Şükran'dan ayrıldım. O içerdeki işlerine döndü. Ben tenha yolda yavaş yavaş yürümeye başladım.

Evet, Burhan Bey kararsız ve hasta ruhlu Jülidem için en emin bir hayat arkadaşı olacaktı. Fakat onu anlayabilecek miydi? Bunu hiç ümit edemiyor, içimden Jülide'ye acıyordum.

Biraz evvel onun Burhan Bey ile beraber arabaya binişini tekrar görüyordum. Uzun bir yolculuğa gider gibi bize el sallamış, araba köşeyi dönünceye kadar tekrar dönüp dönüp bakmıştı. O vakit içimde duyduğum müphem sızının derinleştiğini hissediyordum. Er geç Jülide bizden ayrılacak, senelerce dönmemek üzere uzak memleketlere gidecekti. Bu düşünce bana nihayetsiz bir hüzün veriyordu. Jülide'nin aramızda nihayet bir iki senelik bir misafir olduğunu bilmiyor değildim. Fakat bu iki sene bana bitmeyecek gibi uzun görünüyordu. Sonra bilmem neden Burhan Bey bende biraz hayali bir mahluk tesiri yapmıştı. Onu Jülide ile karşı karşıya görmedikçe vücuduna inanamamıştım. Çamlıca'ya çıkan tenha caddeyi takip ederken Jülide artık geri dönmeyecek sanıyordum. Biraz sonra onu karşımda gördüğüm zaman adeta hafif bir hayret ve heyecan hissettim:

– Burhan Bey'i selâmetledin mi? Sen niçin yayan döndün?

– Bilmem... Biraz yürümeye ihtiyaç hissettim de...

– O ihtiyacı anlıyorum Jülide... İnsan hoşlandığı bir kimse ile güzel saatler geçirdikten sonra saadetini bir ikinci defa da hayalinde tekrar etmek ister. O vakit herkesten uzaklaşmaya, etrafına hiç dikkat etmeden uzun uzun yürümeye ihtiyaç duyar... Fakat aksiliğe bak ki ben karşına çıktım, seni rüyandan uyandırdım.

Jülide mahzun bir ciddiyetle beni süzdü, fakat cevap vermedi.

Ben gülerek devam ettim: Kim bilir neler konuştunuz? Görünmeden yanınıza gelmek birbirinize söylediğiniz şeyleri dinlemek isterdim...

– Size içimden yine darılmaya başlıyorum enişte...

– Niçin?

– Bizimle zalimane eğleniyorsunuz...

– Ben mi?

– Burhan Bey ile konuşurken dikkat ettim... Zavallı ile mütemadiyen eğleniyordunuz...

– Bunu bir daha tekrar edersen sana çok gücenirim Jülide...

– Buna istihza demek belki pek doğru olmaz... Fakat sözlerinizden, bakışınızdan onu biraz istihfaf ettiğinizi, küçük gördüğünüzü hissediyordum... Zaten ben onun çok güzel, çok zarif, çok zeki bir genç olduğunu iddia etmemiştim ki... Konuştuğumuz şeylere gelince, yanımızda olsaydınız emin

olunuz gülmeyecektiniz. Belki canınız sıkılacaktı. Çünkü iki nişanlı gibi değil iki arkadaş gibi konuştuk.

– Geçen gün de söylediğim gibi ben Burhan Bey'i çok beğendim... Temiz, namuslu, ağır başlı bir genç... Onunla eğlenmek pek ayıp bir şey olmaz mıydı? "Onu küçük gördüğünüzü hissettim" dedin... Hiç farkında olmamakla beraber buna ihtimal veririm. Jülidemle evlenecek insan kim olursa olsun ona layık olmayacak, nazarımda daima küçük ve kusurlu kalacaktır... İleride senin de kendine benzeyen güzel bir kızın olursa bana hak verirsin.

Jülide garip bir inat ile başını sallıyordu.

– Hayır hayır enişte... Burhan Bey'i beğenmediniz, kâfi derecede sevmediniz.

Gülerek sözünü kestim: – Beğenmek başka sevmek başkadır... Burhan Bey'i beğendim... Fakat tabii sevemem... Kızımı benden ayıracak, uzaklara götürecek insanı nasıl severim? Biliyor musun Jülide biraz evvel siz arabaya binip gidince biz kapının önünde Şükran teyzenle öyle mahzun olduk ki...

Jülide'nin birdenbire gözleri parladı:

– Ben de aynı şeyi hissettim enişte... Artık büsbütün gidiyorum, sandım...

Konuşa konuşa geri dönmeye başlamıştık. Jülide küçük bir tereddütten sonra:

– Madem ki beni sevmeye başladınız, dedi, o halde niçin bir an evvel Burhan Bey ile evlenip gitmemi istiyorsunuz?

– Seni (M... S)'de mahzun ve yalnız görüyorum da ondan Jülide... Yoksa bir an seni gözümün önünden ayırmazdım.

– Gideceğim yerlerde beni bayramlar, şenlikler mi bekliyor dersiniz? Birkaç sene daha sizin yanınızda kalmak beni pek memnun edecek enişte... Hem benim yaşım evlenmek için pek küçük değil mi? Ancak kimsesiz kızları benim yaşımda evlendirirler. Halbuki ben pek kimsesiz sayılmam. Öyle değil mi enişte?

– Elbette çocuğum... Bir sene, iki sene, hasılı istediğin kadar nişanlı durursunuz... Onu da ilave edeyim ki bu müddet ne kadar uzarsa ben o kadar sevinirim.

– Mersi enişte...

Aramızda uzunca bir sükût hüküm sürdü. Jülide'nin düşündüğünü, bir şey söylemek istediği halde cesaret edemediğini hissediyordum. Nihayet karar verdi. Ancak işitilebilecek hafif bir sesle:

– Şimdi mutlaka resmen nişanlanmamıza lüzum var mı enişte? dedi, bir zaman daha bekleyemez miyiz?

– Maksadını anlamıyorum Jülide...

Jülide birdenbire şaşırdı, kekelemeye başladı:

– Bir fikir diye söylüyorum... İki sene uzun zaman... İnsanın bu müddette ne olacağı bilinemez...

– Burhan Bey zannederim iki sene beklemeye razı olmayacak...

– Evet, ama işleri?

– İşlerinin çok daha yakın bir zamanda düzeleceğini umuyorum... Çünkü ben İstanbul'da biraz da bu işle meşgul

oluyorum... Bazı nüfuzlu bildiklerime müracaat ettim... Kati neticeyi almadan bir şey söylemek istemiyordum... Fakat mademki sırası geldi... Söyleyeyim... Nişanlına bir iki ay içinde bir şehbenderlik verileceğini vaat ettiler...

– Şu halde?

– Şu halde Jülidecik yakın bir zamanda pek sevdiği Avrupa memleketlerinden birine gidecek... Sevdiği insanla beraber şen, mesut bir ömür geçirmeye başlayacak... (M...S) onun için eski bir korkulu rüya olacak... Onun karanlık, sessiz gecelerini hatırladıkça yeni hayatının geceleri ona daha aydınlık ve şaşaalı görünecek... Şimdiki asabiyetlerden, hüzünlerden eser kalmayacak...

– Bunları adeta gülerek, memnun olarak söylüyorsunuz enişte...

– Bunda hayret edilecek bir şey yok... Benim için seni mesut görmekten daha güzel bir şey olur mu?

– Maksadım o değil... Benim aranızdan çekilip gidişime seviniyor gibisiniz...

Jülide yolun ortasında durmuştu. Hafifçe titreyen gözlerinde mustarip bir merak ile yüzüme bakıyordu.

– Küçük arkadaşımdan ayrılmak benim için teselli kabul etmez bir acı olacak... Elimden gelse seni bir gün, bir saat gözümün önünden ayırmazdım... Fakat fazla hodgâm[373] olmaya hakkım yok... Seni sevmediğin, sevemeyeceğin bir yerde fazla alıkoyarsam eniştelik, vasilik vazifemi ihmal etmiş olmaz mıyım?

---

373 bencil

– Düşündüğünüz sade bu mu enişte?

– Elbette.

– Ya size eskiden nefret ettiğim (M...S)'i her yerden ziyade sevmeye başladığımı, mümkün olduğu kadar uzun müddet sizinle beraber kalmak istediğimi söylersem ne dersiniz?

– ??!!

– Jülide geçen seneden beri çok değişti enişte... Birkaç sene bana evlenmekten bahsetmeyiniz... Yanınızda sakin bir hayat geçirmeye ihtiyacım var... Göreceksiniz ne uslu bir çocuk olacağım...

– Açık konuşalım Jülide... Sen galiba Burhan Bey'den vazgeçtin...

Kızım başını önüne eğdi, cevap vermedi.

– Seni arzuna rağmen onunla evlenmeye icbar edemem[374]... Fakat zavallı çocuğa karşı pek müşkül bir mevkide kalacağız...

– Ben de onu düşündüm enişte... Onun için Burhan Bey'i demin selâmetlerken biraz hazırladım...

– Sahi mi söylüyorsun?

– Ömrümde hiç bu kadar üzüldüğümü, utandığımı bilmiyorum enişte... Burhan Bey'e hakikati söylemeye karar vermiştim... Fakat bir türlü cesaret edemiyordum. Burhan Bey durgunluğumu hastalığıma atfetti: "Rahatsızlığınızı merak ediyorum Jülide Hanım... Yarın bana telgrafla nasıl olduğunuzu haber verir misiniz" dedi. Hemen aklıma bir şey geldi.

---

374 zorlamak

"Hemen her gün böyle hastayım Burhan Bey, dedim, sıhhatim çok bozuldu... Eskisi gibi neşem de kalmadı... Hayatta sizi mesut edememekten, başınıza ağır bir yük olup kalmaktan çok korkuyorum..." dedim, Burhan Bey evvela maksadımı anlamadı, beni elinden geldiği kadar hoş tutacağını temin etmeye başladı. Beni daha açık konuşmaya mecbur etti.

– Çok fena hareket ettin... Burhan Bey'e ne söyledin?

– Söylediğim şeyleri bir daha tekrara cesaret edemeyeceğim enişte... Ömrümde hiç bu kadar üzüldüğümü, utandığımı bilmiyorum... Ne kadar müteessir olduğumu bilseniz bana hiç darılmazdınız... Fakat bilemezsiniz ki, bilemezsiniz ki...

Jülide'nin büyük bir buhran geçirdiğini anlıyordum. İçin için eriyip üzülüyor, renkten renge giriyor, vücudundaki asabi ihtilaçları zapt etmek için kollarını göğsü üstünde kavuşturarak sıkıyordu. Yalvarır gibi yüzüme bakan gözlerinden, son kelimeleri söylerken, birdenbire yaşlar boşandı.

Bir gece Ayazma Çiftliği'nin kütüphanesinde yaptığı gibi gözyaşlarını hiç saklamadan yüzüme bakarak söylemeye devam etti:

– Burhan Bey çok temiz, çok iyi bir genç. Fakat ben onu bahtiyar edemeyeceğim... Nem var bilmiyorum ama ben hastayım enişte... Burhan Bey'e bir küçük kız kardeş gibi yalvardım: "Bana vefasız demeyiniz. Başka birisiyle evlenmek fikrinde olduğumu zannetmeyiniz... Kimse ile evlenmediğimi görüp anlayacaksınız" dedim... Bana darılmazsınız değil mi enişte?

Kalbim rikkat ve merhametten eziliyordu. Beyaz saçlarımla bu küçük asabi çocuğa uyup ağlamamak için gülerek onu tatmin ettim:

– Bir yabancı bizi bu vaziyette görse, aramızda geçen sözleri işitse bizi ne zanneder biliyor musun? Beni kızını istemediği bir adama zorla vermeye kalkmış inatçı, zalim bir eski zaman babası... Seni ise mazlum ve mağdur bir küçük kız... İnsaf et Jülide ben bu izdivacı sırf seni memnun etmek için istemedim mi? Yine tekrar ediyorum. Elimde olsa seni bir dakika gözümün önünden ayırmak ister miydim? Burhan Bey gibi iyi, namuslu bir nişanlıdan ayrıldığın için belki seni bir parça azarlardım... Fakat kendi hesabıma çok memnun olacağımı da gizleyemem... Sil gözlerini çocuğum... Sen hiç kendini üzme...

Jülide derin bir minnetle:

– Mersi enişte, dedi, üç günden beri etrafımı simsiyah görüyordum. Korkunç bir rüyadan uyanmış gibiyim... Şimdi dünya bana öyle güzel görünüyor ki... Hemen köşke dönmeyelim olur mu? Geceye daha vakit var... Şükran teyzeme vakayı anlatmak beni yeniden üzecek... Teyzem belki de darılacak...

Jülide beni geceye kadar kırlarda dolaştırdı.

....

Bu vaka beni birkaç günler derin derin düşündürdü: Jülide'deki bu büyük tebeddülün sebebi ne olabilirdi? Nihayet

şöyle bir neticeye vardım: Burhan Bey çok iyi yürekli, çok namuslu fakat fazla basit ve maddi bir genç... Jülide gibi hassas, pür hayal bir çocuk için büyük bir cazibesi olamazdı. Kızım zaten evlenmek için pek küçüktür... Daha birkaç sene bekleyebilir... Bu müddet içinde belki onu daha ziyade anlayacak ve sevecek bir gence tesadüf edebiliriz.

III

İstanbul'da tam birbuçuk ay kaldım. Halbuki nihayet on oniki gün içinde (M...S)'e dönmek istiyordum. Hatır ve hayale gelmez işler çıkıyordu. Görünüşte bunlardan şikâyet ediyordum. Fakat kalben memnundum. Bir günde bitecek bir işi bir hafta uzattığım oluyordu. İstanbul beni umduğumdan çok ziyade eğlendiriyor ve meşgul ediyordu. Eski arkadaşlarımdan bazılarına tesadüf etmiştim. Yakamı bırakmıyorlar, beni evlerine davet ediyorlar, eğlencelere götürüyorlardı. Sonra Jülide'ye karşı vazifelerim de vardı. Kızımı sırf bir parça eğlendirmek için İstanbul'a göndermiştim. Ona benden başka arkadaşlık edecek kimse yoktu. Öteden beri kalabalığı ve eğlenceyi sevmeyen Şükran (M... S)'de büsbütün bir köy kadını olup çıkmıştı. Şimdi bazı zaruri işler için İstanbul'a indiği zaman Çamlıca'ya adeta hasta dönüyordu.

Jülide'yi hemen her gün İstanbul'a indirmeye başladım. Onu hiçbir zaman bu derece mesut görmemiştim. Akşamları Çamlıca'ya döndüğümüz vakit Şükran:

– Bugün eğlendin mi Jülide? diye soruyordu. Kızım teyzesinin boynuna sarılarak yanaklarını öpüyor:

– Zannediyorum ki hayatımda bu kadar güzel günler görmeyeceğim... Fakat yazık... Bugünlerden biri daha gitti, cevabını veriyordu.

Soyunmaya lüzum görmeden teyzesinin ayaklarının dibine oturuyor, elleriyle onun dizlerini okşayarak günün vakalarını anlatıyordu.

Hasılı İstanbul'a günden güne ısınıyordum. Aksi bir tesadüf olmasaydı kış iptidasına[375] kadar (M...S)'e dönmeyecektim.

Bir gece Jülide'yi Beyoğlu'nda bir konsere götürmüştüm. Locamıza henüz girmiştik ki kızım birdenbire beni dürttü, kısık ve müteheyyiç bir sesle:

– Belli etmeden karşımızdaki locaya bakınız enişte, dedi, Nazan Hanım değil mi?

Bir bakışta tanıdım, o idi. On sene içinde hemen hiç değişmemişti. Saçlarımın bembeyaz olmasına rağmen o da beni tanıdı, locanın karanlık bir köşesinde oturan bir erkeğe eğilerek bir şeyler söyledi.

Jülide yavaşça:

– Kim bilir eniştem ne heyecan içindedir, diyordu, benim bile öyle yüreğim çarpıyor ki...

Gülümseyerek:

– Zannettiğin kadar değil küçük, dedim, tam bu esnada konser başladı. Artık gözümü sahneden ayırmıyordum. Va-

375 başlangıç

ka bu kadarla bitseydi hiç ehemmiyeti olmayacaktı. Fakat ilk kısım bittikten bir dakika sonra locanın kapısı vuruldu. Halit isminde bir eski sınıf arkadaşım içeri girdi. Halit'in iki üç sene evvel liva olduğunu gazetelerde okumuştum. Arkadaşım büyük bir samimiyetle ellerimi sıktı, beni tekrar gördüğüne çok memnun olduğunu söyledi. Sonra:

– Zevcem eski bir köşk komşunuzmuş... Görüşmek istemez misiniz? dedi.

Naçar Jülide'yi locada yalnız bırakarak Halit'i takip ettim.

Galiba eski sevdamdan hiçbir iz, hiçbir eser kalmamıştı. Nazan ile karşılaştığım dakikada hiçbir heyecan duymadım. Onun hemen hemen ilk sözleri şu oldu:

– Nazmi Bey yanınızdaki küçük hanımı Jülide Hanım'a benzettim... Acaba o mu?

– Evet efendim...

– Yalnız görsem belki tanımazdım... Fakat sizi eskiden de beraber gördüğüm için...

– Jülide babasının vefatından sonra bizimle yaşıyor efendim...

– Uzun bir ayrılıktan sonra hatırınızı sormadan, sizi tekrar gördüğüme çok memnun olduğumu söylemeden bu şeyleri sormak pek doğru değil ama... Bir anne arkadaşı olduğum için ben de bir teyze sayılırım... Tıpkı Şükran Hanım gibi... Zevceniz hanımefendi afiyetteler ya inşallah efendim...

– Teşekkür ederim.

– Jülide Hanım ile birbirimizi çok severdik... Nazan ablasını acaba unuttu mu?

Müşkül bir vaziyette kalıverdim:

– Sizden daima bahseder, dedim, fakat çok mahcup bir genç kız oldu... Birdenbire yanınıza gelmeye cesaret edemedi.

– O halde ben ona bir küçük baskın yaparım.

Nazan yerinden kalkmaya hazırlanıyordu. Ben daha evvel davrandım:

– Bir dakika müsaade ederseniz onu ben getireyim, dedim.

Evet hakikaten müşkül bir mevkide kalıyordum. Teyzesi hesabına çok kıskanç olan Jülide benim bir akşam onun köşkü civarında dolaşmama bile tahammül edememişti. Bu gece onu karşı locada görür görmez asabileştiğini hissetmiştim. Konser devam ederken ara sıra birdenbire başını çeviriyor, Nazan'a bakıp bakmadığımı anlamak istiyordu.

Nazan'ın locasına giderken onu da beraber almak lazımdı. Fakat bir hırçınlık yapmasından korkarak bir şey söylemeye cesaret edememiştim. Jülide kadar seri'ül-infial[376] bir çocuktan her şey memuldü. Kızımı locanın dışındaki karanlık dehlize çağırdım.

– Jülide senin Nazan Hanım'ı ziyarete gitmen lazım geliyor çocuğum...

– Beni Şükran ablamın rakibiyle görüşmeye mecbur etmek doğru olur mu enişte?

– Kendisi gelecekti. Ben mâni oldum. Enişteni küçük düşürmemek, çirkin ve gülünç bir mevkide bırakmamak istersen gideceğiz küçüğüm...

---

376 kızgınlık serisi

Jülide başını önüne eğerek: – Peki, dedi.

Çenesini tutarak yüzünü yüzüme kaldırdım:

– Fakat böyle çatkın bir çehre ile değil... Gayet janti ve güler yüzlü olmak lazım...

Jülide sitemle gülümsedi:

– Rolümü elimden geldiği kadar iyi oynamaya, eniştemin bu geceki derin zevkini bozmamaya çalışırım.

Jülide bana verdiği sözü tuttu. Neşesizliğini hafif bir çekingenlik perdesi altında saklıyor, Nazan'a çok tatlı ve nazik muamele ediyordu. Mamafih içinden derin derin üzüldüğünü hissediyordum.

Nazan otuz beşine yaklaşıyordu. Bu on sene içinde çehresi ve vücudu daha ziyade güzelleşmiş görünüyordu. Fakat doğrusunu söylemek lazım gelirse ben eski Nazan'ı, onda henüz takarrür[377] etmemiş genç kız çizgilerini tercih ediyordum. Sonra hal ve tavrı da çok değişmişti. Fazla şımarık, fazla şen ve serbest bir salon kadını olmuştu. Hatta onda biraz maceraperestlik de hissettim. Herhalde dürüst ahlâklı fakat bir parça fazla saf olan arkadaşım pek bahtiyar bir zevc sayılmazdı.

Konserin sonuna kadar Nazan Jülide'yi yanından ayırmadı. Onu hâlâ bir minimini çocuk addediyor, güzel kedi yavrularını sever gibi adeta hırpalayarak okşuyordu.

Ayrılmak zamanı geldiği vakit Nazan bizi Büyükada'daki köşküne davet etti:

---

377 yerleşme

– Jülide'yi behemahal[378] bana getireceksiniz Nazmi Bey diyordu. Hem yarım gün, bir gün için değil günlerce kalmak üzere... Biz o kadar eski komşularız ki hemen hemen akraba sayılırız... Sizi gelecek perşembe günü bekleriz değil mi?

Ben tereddüt ediyorum. Jülide benim yerime cevap verdi:

– Gelecek perşembe değil mi? Muhakkak geliriz hanımefendi...

....

Yalnız kaldığımız zaman Jülide:

– Nazan Hanım hakikaten çok sevimli bir şey enişte, dedi, biraz evvel onun hakkında fena şeyler düşündüğüme adeta utanıyorum.

– Demek hoşlandın.

– Hoşlanmasam adadaki köşklerine misafir gitmeye razı olur muydum? Ne kadar memnuniyetle kabul ettiğimi gördünüz.

– Fakat ben kendi hesabıma pek memnun olmadım Jülide... Ben Nazan Hanım'ın teklifini reddetmek için münasip bir bahane arıyordum... Sen birdenbire kabul edince müşkül bir mevkide kaldım.

– Demek istemiyordunuz? Vah vah... Ben pek ihtiyatsızlık ettim... Söz de verdik ama...

Biraz çapkın bir çehre ile: – Mademki söz verdik... Çaresiz gideceğiz...

---

378 mutlaka

– Ne yapalım... Mecburiyet...

– Evet mecburiyet... Fakat bir şey daha var... Bunu Şükran teyzene nasıl söyleyeceğiz...

– Evet bu da bir mesele... Söylersen mutlaka üzülür... Aklıma bir şey geliyor ama... Bilmem ki razı olur musunuz? Şükran teyzeme bu akşam Nazan Hanım'ı gördüğümüzü ve göreceğimizi söylemesek nasıl olur?

– Bilmem ki...

Jülide deminden beri beni bir parça mütehayyir[379] eden sakin ve mütebessim tavrını birdenbire değiştirdi, boğuk bir isyan feryadıyla:

– Enişte artık sizden iğreniyorum, dedi, affediniz... Başka tabir bulamıyorum... Sizden iğreniyorum... Siz çok fena, ama çok fena bir insansınız, dedi.

Birdenbire şaşırıp kaldım... Büyük bir kin ve infial ile yüzüme bakan gözlerinde yaşlar toplanıyor, dudakları kısılıyordu:

– Zavallı Şükran teyzem. Bu gece en fena bir surette aldatıldığından, ileride ondan daha fena bir şekilde aldatılacağından hiç şüphe etmiyor... Peygamberler gibi uslu ve temiz olan Nazmisini belki rüyada görerek sakin sakin uyuyor... Fakat bereket versin ki ben varım... Dikkat ediniz enişte... Ben henüz bir çocuğum... Fakat hiç şakaya gelmem... Ablamı aldatmanıza dünyada müsaade etmeyeceğim... Böyle bir niyetiniz varsa benden korkunuz enişte...

379 şaşmış

Bu çocukça tehdide gülmekten kendimi alamadım:

– Demek hayatım tehlikede Jülide, dedim. Felaket!

O daha ziyade hırçınlaştı, acı bir gülüşle:

– İşittiğime göre beybabam da vaktiyle annemle böyle eğlenirmiş...

Bu söz beni gayriihtiyari titretti. Oniki sene evvel bir gece yarısı amcazadem Naciye ile bir sevda mülakatından dönen Neyyir Bey arasında karanlık bir bahçe köşesinde geçen facia gözümün önüne geldi. Bu çocuk hakikaten herkesten başka yaratılışta bir mahluktu. Ruhunun gizli ihtiraslar ve buhranlarla dolu karanlık ve anlaşılmaz köşeleri vardı. Hiddetle ağzından kaçırdığı sözlerin ehemmiyet ve vehametini kendi de anlamıştı. Bir an dudaklarını ısırarak tereddüt etti; sonra naçar[380] işi latifeye döktü:

– Şakayı bırakalım enişte... Yaptığınız hakikaten doğru değil... Küçüğünüzden böyle sözler işitmek biraz kibrinize dokunacak ama...

– Peki ama ne yaptım? Nazan Hanım'a isteyerek mi tesadüf ettim? Kendi arzumla mı locasına gittim?

Jülide afacan bir gülüşle beni baştan aşağı bir süzdü, isyan ve infialini hafif bir istihza ile gizleyerek devam etti:

– Allah her insanı bir iş için yaratmış enişte... Benim küçükten beri bir eğlencem vardır: Etrafımdakilerin yüzüne, haline bakarak niçin yaratıldıklarını keşfetmek... Kendi kendime şöyle düşünürüm: Bu adam sabahtan akşama kadar

---

380 çaresiz

kalemde yazı yazmak, yanındaki mütemadiyen kendini methedip herkesi güldürmek için dünyaya gelmiş... Allah bu şişmanı yemek yesin ve uyusun, şu zayıfı halinden şikâyet edip sızıldansın, şu beyi her taraftan itilip kakılsın, şu hanımı kedi gibi her an tuvaletle meşgul olsun diye yaratmış... Keman yayı çeken şu ellerin vazifesi hakikatte kuyudan su çekmek ve çamaşır yıkamaktır... Hasılı Şükran teyzem iyilik etmek, hasta bakmak, Gülizar Kalfa tarhana çorbası pişirmek, Kâhya Halim Ağa insanlarla hemen hiç konuşmamak, buna mukabil ahırda hayvanlara konferans vermek için halk edilmiş...

– Ben niçin yaratıldığımı sabırsızlıkla bekliyorum...

Jülide biraz ciddiyetleşir gibi oldu: – Belki benim söylemem biraz ayıp olacak ama... Siz sevmek ve bir parça da sevdiklerinizi aldatmak için yaratılmışsınız enişte... İnkâr etmeyiniz... Sizi ben herkesten iyi anladım... Sizin çok yaşamanızı istiyorum; yüz elli yaş kâfidir değil mi enişte... Yüz elli yaşında ölüm döşeğine yattığınız zaman hiç yıpranmamış ve uslanmamış bir çocuk ruhuyla severek gözlerinizi kapayacaksınız... Demin Nazan Hanım'la konuşurken dikkat ediyordum... Biz farkında olmayalım diye pek dikkatli bile bakmıyordunuz... Yalnız paşa arkadaşınızla en ciddi şeylerden bahsederken şöyle göz ucuyla bir bakış... Fakat o bakış neler gizliyor daha doğrusunu isterseniz neler söylüyor... Nazan Hanım görünüşte sırf benimle meşgul... Fakat aklı bütün sizde... Birbirinizle konuşmadan anlaşıyorsunuz... Birbirinizi eskisi gibi sevmeye başlıyorsunuz... Tekrar görüşmeniz

lazım... Bunun için arayıp da bulamayacağınız bir bahane var... Zavallı saf Jülidecik... Eskiden birbirinize söyleyemediğiniz şeyleri hep ona söylerdiniz... Hemen hemen bir genç kız olmasına rağmen yine bu oyuna devam edebilirsiniz...

Jülide Nazan'ın ve benim taklitlerimizi yaparak devam ediyordu: "Jülide'yi behemehal getirirsiniz değil mi Nazmi Bey... Sizin için değil... Sırf Jülide için anlıyorsunuz ya." "Nasıl getirmem efendim... Ben gerçi gelsem de olur gelmesem de ama mademki Jülide'yi istiyorsunuz..." Enişteciğim... Ben bu komedyayı pek vicdana muvafık bir şey bulmuyorum.

– Çocuğum, Nazan Hanım'ın davetini kabul eden sensin.

– Evet ama sizi tecrübe etmek istiyordum... Hele onlardan ayrıldıktan sonraki halinizi hiç unutmayacağım... Sevinçten içiniz titrerken, "ben kendi hesabıma memnun olmadım" deyişiniz ne güzeldi? Ya sonra La Fonten'in Felemenk peyniri içine çekilip de, "ben artık münzevi oldum. Dünya ile alakam kalmadı" diyen faresi gibi riyakâr bir tavırla: "Ne yapalım mademki söz verdik" demeniz ne güzeldi... Halbuki siz bu kadarla da iktifa etmediniz... Nazan'ı gördüğümüzü teyzemden gizlememi istediniz...

– İnsafsız çocuk... Onu sen teklif ettin.

– Hâşâ... Ben sizin ağzınızı aradım... Teyzemi aldatmaya niyetiniz olmasaydı razı olur muydunuz? Görüyorsunuz ya enişte...

– Bu sözler üzerine perşembe günü Nazan Hanım'ı ziyarete gidemeyiz...

Jülide müstehzi bir gülüşle: – Onu hiç merak etmeyiniz, dedi, perşembe günü adaya doğru gideceğiz... Sade şu var ki vapurumuz Büyükada'nın biraz berisinden geçerek Marmara'ya doğru yollanacak... Nazan Hanım o gün Jülide ile Nazmi Bey'i beklerken eline bir telgraf verecekler: "Maalesef bugün sizi görmek saadetinden mahrum kalıyoruz... Çünkü pek mühim bir sebepten dolayı bugün (M...S)'e hareket ettik." Şimdi beni dinleyiniz enişteciğim... Katiyen itiraz istemem... İstanbul'un havası size yaramıyor... Bu hafta içinde mutlaka (M...S)'e döneceğiz...

Birkaç saate kadar (M...S)'e varıyoruz. Jülide'ye garip bir hırçınlık ârız oldu. Yerinde duramıyor. İkide bir de kaptanın dürbününü yakalayarak güverteye koşuyor, uzun uzun engini seyrediyor. Ufukta adanın hayalini seçtiği vakit kopardığı sevinç çığlığını unutamayacağım!

Ayazma Çiftliği'ne geldik. Kızım aynı heyecan ve sevinç içinde... İki ay evvel bıraktığı yerleri ve insanları çok özlemiş gibi oradan oraya koşuyor. Geçen sene adaya ilk gelişini hatırlıyorum... O vakit hiçbir şeyi beğenmiyor, can sıkıntısından bunalıyor, buradaki saf sakin insanları istihfaf ediyordu. Halbuki şimdi en ehemmiyetsiz işçilerle uzun zaman hasreti çekilmiş arkadaşlar gibi konuşuyor. Ahırları geziyor, çiftliğin emektar hayvanlarını okşuyor.

Hele Aslıhan'ına kavuşması görülecek şeydi. İstanbul rıhtımından vapura bineceğimiz zaman beni zorla Mah-

mutpaşa'ya sürüklemiş, Aslıhan için telli başlıklar, renkli boncuktan gerdanlıklar, kurdelalar almıştı.

Sevgisi yalnız insanlara, hayvanlara münhasır[381] kalmıyor... Çiftlikteki eşyayı canlı mahluklar gibi eliyle sevip okşuyor...

Akşamüstü beni zorla deniz kenarına indirmişti. Kumluktan topladığı çakıl taşlarını durgun suların üstünde sektirmekle eğleniyordu. Gülerek:

– Niyet tutuyorum enişte, dedi, bu taş suyun üstünde kaç defa sekerse o kadar sene burada kalacağım...

Çakıl üç defa sekti. Jülide bunun dört defa olduğunu iddia ediyor, hurafeler ve masallarla büyümüş köylü kızı safvetiyle seviniyordu.

– Dört sene kalacağım enişte... Dört sene kalmam için bir mahzur yok değil mi?... Yaşım daha ondokuz... Yirmi üç hatta yirmi beş yaşına gelen bir kız evde kalmış ihtiyar kız sayılmaz ki...

Jülide'nin çocukça suallerine çocukça cevaplar verirken düşünüyordum: Bu tebeddül beni memnun ettiği kadar korkutmaya başlamıştı. Bir genç kızın onbeş ay içinde bu derece değişmesi tabii olabilir miydi?

Geçen sene aramızda bir çölde gibi yalnız yaşayan mağrur, haşin, hırçın Jülide'ye bu derin sevgi kabiliyeti nereden gelmişti?

Hele teyzesine olan mahabbeti bir iptila[382] bir ibadet şekline gelmişti. Ayaklarının dibine oturarak Şükran'ın dizlerini

381 has, özgü
382 düşkünlük, bağımlılık

öyle bir okşayışı, onun avuçlarını küçük küçük buselerle öpüşleri, gözlerinde yaşlarla başını onun göğsüne öyle bir bırakışları vardı ki... Evet, bu müfrit[383] sevgi beni, sebebi ve menşei meçhul bir hastalık gibi korkutuyordu. Fakat anlayamadığım bir his beni bu çocuk ruhunu daha derin bir surette tahlile çalışmaktan menediyordu.

IV

Jülide ne iyi, ne merhametli, ne munis bir çocuk olmuştu. Eskiden bu haşarı, hırçın, azametli genç kızdan şikâyet edenler şimdi ona adeta tapıyorlardı. Gündüzleri saatlerce işçi kızların arasında yaşıyor, onlara yardım ediyor, dertlerini dinliyordu. Hemen her gün ya bir suçluya şefaat eder, ya bir fakir için muavenet, ya bir hasta için izin isterdi. Hiçbir arzusunu kırmayacağımı ikimiz de evvelden bilirdik. Böyle olduğu halde bir parça nazlanarak onu üzmekten zevk alırdım. Kızımın benden bir şey rica ederken öyle nazlı tavırları, öyle güzel sözleri vardı ki...

Evet onun hiçbir arzusunun kırılmayacağını ikimiz de evvelden bildiğimiz halde ben "peki" dediğim zaman büyük bir zafer kazanmış gibi sevinirdi.

Jülide şimdi yalnız, çiftlikteki işçilere iyilik etmekle kalmıyor, civar tarlalarda, köycüklerde de yardım edilecek fakirler, hastalar arayıp buluyordu.

---

383 aşırı

Eskiden bir dakika yerinde duramayan asabi, afacan Jülide bazen yazıhanemde benim yerime oturuyor, saatlerce iş mektuplarımı yazıyor, hesaplarıma bakıyordu.

Şimdi onun en sevdiği insanlardan biri de Ayşe idi. Bu sade köy çocuğunu hemen hiç yanından ayırmıyordu. Ayşe'nin nişanlısı askerden gelmişti. Birkaç haftaya kadar onların da düğünleri olacaktı.

Jülide hazırlığın bir an evvel bitirilmesini istiyor: Düğün mutlaka sonbaharın güzel bir gününde olmalı diyordu.

Bu sene sonbahar her senekinden daha güzeldi. Akşam gezintilerine yine devam ediyor, atlarımızla adanın en uzak köşelerini dolaşıyorduk.

Jülide hayatından hiç şikâyet etmiyor, çok mesut olduğunu söylüyordu. Evet onun bütün eski hırçınlıkları geçmiş, güzel sarışın çehresine melekane bir sükûnet çökmüştü.

Fakat bilmem neden benim içimdeki gizli endişe bir türlü geçmiyordu. Bazen onun büyük yorgunluklardan, müfrit neşelerden sonra bir bahçe kanepesinin üstüne serilip yattığını, solgun çehresini güneşe çevirerek gözlerini kapadığını gördüğüm zaman yüreğimin derin bir hüzün ve merhamet ile sızladığını hissediyordum.

V

Ayşe'nin düğün günü... Çiftlikte bütün işler durdu. Ayşe öksüzlüğünü anlamasın diye hepimiz son derece çalıştık...

Şükran mükellef bir köy düğünü hazırladı, Jülide gelinin odasıyla, süsüyle meşgul oldu. Ben mutasarrıf ile belediye reisinden başlamak üzere (M....S)'in en mühim şahsiyetlerini çiftliğe davet ettim. Hasılı orta halli bir aile kızına bile bundan iyi bir düğün yapılamazdı.

Misafirlerimle bahçede oturuyordum. Gülizar Kalfa uzaktan işaretle beni çağırdı:

– Ayşe'yi giydirdik dedi, babası sensin... Kemerini sen bağlayacaksın...

Ayşe'yi yerli gelinleri gibi giydirmişlerdi. Beni görünce ağlayarak ellerime kapandı, ben de onu okşadım. Alnından öptüm. Sonra kemerini bağladım. Odada gelinin arkadaşlarından birkaç köylü kız daha vardı. Sıkılmalarından korkarak yüzlerine bakmıyordum. Bunlardan biri kendini tutamayarak gülmeye başladı. Baktım Jülide...

Gözlerime inanamıyordum. Kızım tıpkı köy kızları gibi giyinmişti. Onu daha iyi görmek için pencerenin yanına götürdüm:

– Bu çocukluk nereden aklına geldi Jülide?...

– Fena mı oldu?

– Fena demiyorum... Bilakis ben seni hiçbir zaman bugünkü kadar güzel görmedim...

– Bunu ne vakittir düşünüyordum... Size bir sürpriz yapmak istedim... Mademki bu kıyafet bana yakıştı. O halde ilerde ben de böyle gelin olurum.

– Bu güzel günde insana ne hüzünlü şeyler düşündürüyorsun Jülide...

Kızımın gözleri birdenbire parladı.

– Benim gelin olmam fikri size hüzün mü veriyor?

– Ne münasebet... Bilakis senin evlendiğini görmek beni çok bahtiyar edecek...

– Öyle mi? O halde hüzünden bahsedişinizin sebebi?...

Pencerenin aydınlığında kızımı seyretmekte devam ederek gülümsedim:

– Bu hüznün sebebini anlatmak biraz güç... Fakat söyleyeyim Jülide. Bu köy gelini elbisesi bunca zamandan beri kim bilir ne güzel genç kız çehrelerine çerçeve oldu... Fakat bu çehrelerin hiçbirinde sendeki nadide müessir güzellik yoktu, olamazdı. Seni bu elbise içinde görmek bana pek dokunacak, bir köy delikanlısı ile evleniyorsun, bu nadide ve müessir güzellik ziyan oluyor sanacağım. Mamafih doğrusunu ister misin Jülide? Ben korkarım ki senin için kimseleri beğenemeyeceğim.

Bu sözleri söylerken maziyi hatırlıyor, çocukluğumdan beri gördüğüm bütün çehreleri hayalimden geçiriyordum. Köy kızları gibi ince ince örülmüş sarı saçları alnına, şakaklarına dökülen, daima güneşe bakıyor hissini veren açık yeşil gözleriyle gülümseyen bu narin çocuktaki güzelliği kimsede görmemiştim.

*
* *

O gün akşamüstü Jülide bir bahane ile beni misafirlerden ayırdı, (Freskomilo) köyüne giden yolda guruba kadar dolaştırdı. Halinde bir fevkaladelik hissediyordum. Konuşmu-

yor, sözlerime cevap vermiyor, yürürken yorgun bir tavırla koluma yaslanıyordu. Bana söyleyecek bir şeyi olduğu muhakkaktı. Belki bu akşam gezintisini bile sırf bunun için istemişti. Fakat nedense bir türlü cesaret edemiyordu. Tabiatını[384] öğrendiğim için bir şey sormuyordum. Böyle zamanlarında üstüne varılacak olursa büsbütün ürker, anudane[385] sükût ederdi. Çiftliğe yaklaştığımız vakit kapının önünde bir kalabalık gördük. Birkaç dakika sonra ayrılmamız zaruriydi. Jülide beni kolumdan çekerek durdurdu. Kısa asabi bir sesle:

– Enişte, dedi, size bir kararımdan bahsedeceğim. Fakat vaat ediniz ki bana darılmayacaksınız, fazla tafsilat istemeyeceksiniz.

– Seni dinliyorum Jülide.

– Ben gitmek istiyorum enişte.

– !!!???

– Burhan Bey'den ayrıldığıma pişman oldum. Yeniden onunla barışmak acaba kabil olur mu?

– Bu kararın sebebi ne?

Acı bir gülüşle:

– Burhan Bey'i sevdiğimi anladım. Acaba ona bir mektup yazsam İstanbul'da ettiğim çocukluğu affeder mi dersiniz?

– Jülide sende fevkalade bir hal var çocuğum... Ne oluyorsun?

Jülide birdenbire bir asabi buhrana tutulmuş gibiydi. Bütün vücudu titriyor, dişleri birbirine çarpıyordu:

---

384 huy
385 inadına inat ederek

– Tafsilat istemeyiniz enişte... Burhan Bey'i seviyorum. Onunla evlenmek istiyorum... Başka hiçbir şey yok...

Bu benim için de bir ani darbe olmuştu. Kalbim çarpıyor, kulaklarım uğulduyordu. Mamafih kuvvetli ve sakin olmaya mecburdum.

– Üzülme böyle Jülide, dedim, yarın tekrar konuşuruz... Nasıl istersen öyle olur çocuğum...

Kapının önüne gelmiştik. Gördüğümüz kalabalık Âşık İsmail isminde bir meczubun etrafına toplanmış bir çoluk çocuk alayı idi. Âşık İsmail üç beş sene evvel bir balıkçı kayığıyla Bayındır'dan gelmiş, adayı vatan edinmişti. Kışın kasabadaki evliyadan birinin türbesinde yatar, yaz aylarını köyleri, çiftlikleri birer birer dolaşmakla geçirirdi. Köylüler her meczup gibi onun da uğur getirdiğine inandıkları için onu aç bırakmazlardı. Âşık İsmail'in bir sanatı vardı: Çok mani bilirdi. Kim bilir belki bunlardan bir kısmını da kendi uydururdu. Köy kadınları onu karşılarına oturtarak niyet tutarlar, söylediği manileri en doğru bir fal addederlerdi.[386] Meşhur bir vakası da vardı. İki sene evvel bir Hızır İlyas gecesi bir rakı âleminde zengin bir çiftçiye ertesi sabaha yetişemeyeceğine dair bir mani söylemişti. O vakit herkes gülmüştü. Fakat meclis sonunda bir kavga çıkmış, çiftçi bir serseri tarafından yedi yerinden hançerlenip öldürülmüştü.

İşçi kızlar bu akşam yine Âşık İsmail'e mani söyletiyorlardı. Onun kısık fakat tatlı sesiyle okuduğu beyitleri heyecanlı bağrışmalarla karşılıyorlar, meczup şuh, çapkın mani-

---

386 saymak

ler söyledikçe birbirini iterek gülüşüyorlardı. İşçi kızlar bizi zorla aralarına aldılar. Jülide ile benim için de niyet tutmak istiyorlardı.

Âşık İsmail'in benim için söylediği aklımda kalmadı. Fakat Jülide için şu maniyi okudu:

Yer beni, yer beni
Yüreğime bir kurt düştü
Gece gündüz yer beni
Ben bu dertten ölürsem
Kabul etmez yer beni

Jülide'nin bembeyaz kesildiğini, düşecek gibi hafifçe sallandığını hissettim. Kolundan tutmak için elimi uzatıyordum. Fakat birdenbire silkinerek canlandı, derin bir nefes aldı. Sonra bir şey söylemeden koşa koşa kaçtı.

Arkasından ben de eve gittim, fakat hizmetçi onun odasına girerek kapıyı kilitlediğini söyledi. "Merak etmeyin biraz başım ağrıyor... Yarım saat dinlenmeye ihtiyacım var" demiş...

VI

O akşam misafirlerim beni geç vakte kadar meşgul etti. Yemekten sonra bir aralık Şükran'a Jülide'nin nasıl olduğunu sordum.

Zevcem onu beş on dakika evvel gelinin yanında gördüğünü, biraz solgun ve asabi olmasına rağmen herkesle beraber gülüp eğlendiğini söyledi. Gençler bahçenin bir köşesine ateşler yakmışlar, mütemadiyen çalgı çaldırıp eğleniyorlardı.

Mutasarrıf ile belediye reisi kasabaya döneceklerdi. Gece yarısına doğru onları kapının önünde bekleyen arabalarına götürdüm. Hava biraz rüzgârlı olmakla beraber bir ağustos gecesi gibi sıcaktı. Biraz yürümeye ihtiyacım vardı.

Misafirlerime: – Sizi değirmenlere kadar teşyi edeyim, dedim. Zaten bu gece çalgı sesinden uyumak kabil olmayacak...

Mutasarrıf:

– O halde biz de değirmenlere kadar yürürüz, diye cevap verdi.

Arabacıya bizi aşağıda beklemesini söyledik ve konuşa konuşa yokuşu inmeye başladık. Mutasarrıf edebiyatı çok seven kalender meşrep tatlı bir adamdı. Böbreklerinden mustarip olduğu için dört beş senedir içki içmiyordu. Bu gece düğün şerefine ilk defa perhizi bozmuştu. İki adımda bir duruyor, kâh ağaçların arasından görünen denize, kâh yıldızlara bakarak Hayyam'dan, Hafız'dan rubailer, gazeller okuyordu.

Onbeş dakikalık yolu belki bir saatte kat ettik. Değirmenlerin yanında misafirlerimi arabaya bindirdikten sonra geri döndüm.

Yavaş yavaş yokuşu çıkıyordum. Bir şey nazar-ı dikkatime çarptı. Çiftlikte akşamdan beri hiç fasılasız çalan çalgı

birdenbire durmuştu. Bu sükût bana bilinmez bir korku vermeye başlıyordu.

Biraz daha ilerleyince çiftliğin kapısı önündeki meydanlıkta telâş ile hareket eden birtakım gölgeler gördüm. Birdenbire yanımda da bir gölge belirdi:

– Sen misin Bey?

Halim Ağa'nın sesini tanıdım:

– Benim... Ne oluyor Halim Ağa?

– Hiç... Senin nereye gittiğini merak ettim de...

Kâhyada garip bir heyecan ve tereddüt vardı. İkinci bir sual sormaya meydan bırakmadan dik bir sesle kapıda duranlara bağırdı.

– Bey geliyor...

Kalbim şiddetle çarpmaya başlamıştı.

Halim Ağa: – Bir şey yok Allah'a emanet.

– Bu hal ne?.. Benim geldiğimi niye haber veriyorsun? İşitmiyor musun sana cevap vermeni emrediyorum.

Fena halde kızmaya, asabileşmeye başlıyordum. Kâhya benim bu kadar sert ve hiddetli bir anımı görmemişti. Buna rağmen cevap vermiyor, suallerime sade:

– Bir şey yok! Allah'a emanet kelimeleriyle mukabele ediyordu.

Çiftliğin kapısına geldim. Biraz evvel telâş ile oradan oraya koşuşan gölgeler şimdi taş heykeller gibi sessiz, hareketsiz duruyorlardı. Mutlaka bir felaket olmuştu. Koşar gibi süratle eve doğru yürüyordum. Bu defa karşıma Şükran çıktı:

– Nazmi... Neredeydin?

– Ne oluyor Şükran?

– Hiç... Merak edilecek bir şey yok... Temin ederim...

Zevcemin çehresi sakindi, hatta dudaklarında hafif bir tebessüm de vardı:

– Merak edilecek bir şey yok Nazmi, çok ehemmiyetsiz bir kaza... Mühim bir şey olsa bu kadar sakin olur muydum?

Şükran'ın hali evvela beni biraz teskin eder gibi olmuştu. Fakat bu sükûnetin tamamıyla bir cebr-i nefs eseri olduğunu anlamakta gecikmedim. Zevcem benim sakat kalbimden korkuyor, heyecanını gizlemek için insan takatinin fevkinde bir ceht[387] sarf ediyordu.

Şaşkın şaşkın etrafıma bakındım. Biraz evvel çalgı sesleriyle, türküler ve kahkahalarla dolan bahçede bir ölüm sükûtu ve sessizliği vardı. Meşaleler sönmüştü. Ağaçların karanlığı içinde sakit insan kümeleri duruyordu. Bütün bu insanlar evin karanlık cephesindeki pencerelerden birinden dökülen ışığa bakıyorlar, bu odadan gelen sesleri dinliyorlar gibiydi. Karanlığın içinde bana bir haile yangını gibi görünen bu aydınlık pencere Jülide'nin penceresiydi. Gayri ihtiyari bir feryatla ileri atılmak istedim, Şükran kollarıma sarıldı, dizlerinin üstüne düşerek yolumu kesti. Hâlâ sükûnunu kaybetmeyerek yalvarmaya başladı.

– Nazmi yemin ederim ki hiçbir tehlike yok... Gözümle gördüm... Bana gülümsedi, hatta söz söyledi... Hiç ehemmiyetsiz bir kaza...

---

387 çaba

Zevcemi dizlerimden silkip atmak, koşmak istiyordum. Fakat zihnim gibi vücuduma da bir kabus ağırlığı çökmüştü. Kollarım kımıldanmıyor, bacaklarım hareket etmiyordu. Etrafımı daha başka insanlar alıyor, yavaş sesle anlayamadığım şeyler söylüyorlar, beni evimden uzaklaştırıyorlardı. Öldürülmeye götürülen bir hayvanın zebun şaşkınlığıyla etrafıma bakınıyordum. Nihayet söz söylemeye kuvvet buldum. Şükran'a:

– Beni bırakınız artık, dedim, her şeyi anladım... Jülide öldü...

Zevcem birdenbire beni bıraktı:

– Mademki inanmıyorsun Nazmi, dedi, sana şimdi onu göstereceğim... Yalnız birdenbire heyecana kapılmandan korkuyordum... Seni onun odasına götüreyim. Çocuğum ölmüş olsaydı ne de olsa bu kadar sakin kalamazdım...

Şükran şimdi beni bileğimden tutarak içeriye götürüyor, kaza hakkında tafsilat veriyordu. Jülide bu gece affedilmez bir haşaralık etmiş. Kendi kendine deniz kenarına inmiş, iskelede bağlı duran sandalı çözmüş, sade koyda gezmekle iktifa etmemiş açık denize çıkarak bir sert rüzgârlı havada yelken açmış, "Yalnız Ada"ya doğru bir hayli ilerledikten sonra sandal –şüphesiz yelkenin fena idare edilmesi yüzünden– alabora olmuş... Jülide suların içinde bir hayli çırpındıktan sonra teknenin kenarına sarılmış, feryat etmeye başlamış... Allah'tan o civarda bir balıkçı kayığı dolaşıyormuş. Balıkçılar bir kaza olduğunu anlamışlar, karanlıkta sesin geldiği tarafa doğru küreğe asılmışlar... Jülide'nin yanına vardıkları zaman

çocuk yarı baygın ve bitap bir haldeymiş. Balıkçılar üç beş dakika gecikseler kendini bırakıp boğulacakmış...

O gece düğün davetlileri arasında belediye doktoru da vardı. Doktor, Jülide'yi odasına naklettirerek lazım gelen şeyleri yapmış... Odaya girdiğim zaman kızım karyolasının üstünde bitap yatıyor, kendini bilmiyordu. Titreyerek karyolanın yanına, Jülide'nin başucuna gittim. Islak saçlarını okşayarak:

– Jülide... Jülide, diye seslendim.

Kızım hafifçe titredi. Ağır bir uykudan uyanır gibi gözlerini açarak dalgın dalgın yüzüme baktı.

– Nasılsın Jülide... Bir yerin acıyor mu çocuğum?

Dudakları bir şey söylemek ister gibi derin derin içini çekerek gülümsedi. Gözleri tekrar kapandı, başını arkaya bıraktı, saçları bileğimin üstünden sarkarak yastığa düştü.

Belediye doktoru:

– Çocuğu kendi haline bıraksanız iyi olur, dedi. Biraz dinlensin...

Jülide'yi tekrar yatağına yatırarak üstünü örttüm. Gülümseyerek:

– Yaşadığını gözümle görmedikçe inanmayacaktım, dedim.

– Allah'a emanet bir şeyi yok... Sabaha kadar açılır. Zavallı çok korkmuş... Biraz evvel bir asabi buhran geçirdi. Boynuma sarılıyor: Ben şimdi ölecek miyim? diyordu. Sonra "ölürsem toprak beni kabul etmez" diye çırpınmaya başladı.

Belediye doktorunun bu sözünü işitince vücudumdan soğuk bir raşe geçti. Akşamüstü meczubun kapı önünde okuduğu mani aklıma geldi:

"Yer beni yer beni.
Yüreğime bir kurt düştü, gece gündüz yer beni
Ben bu dertten ölürsem, kabul etmez yer beni."

Jülide meczubu dinlerken düşecek gibi olmuştu. Sonra birdenbire beni bırakarak eve kaçmış, odasına kapanmıştı. Meczubun manisi ile bu kaza arasında acaba bir münasebet mi var? Çiftlikte hiç kimsenin fark etmediği gizli bir facia mı geçiyordu.

Şükran yanıma geldi. Gözlerini gözlerime dikerek:

– Seni bu gece çok perişan görüyorum Nazmi dedi. Yüzünde bir damla kan kalmamış... Haydi git yat... Ben Jülide'yi beklerim...

Bir kelime söylemeden odadan çıktım. Yavaş yavaş merdivenlerden indim. Odama gitmek lüzumsuzdu. Bir muamma karşısındaydım. Bu muammayı halletmedikçe benim için dinlenmek, uyumak kabil olmayacağını anlıyordum. Bütün gece kendi kendime düşünmek için binanın bir köşesindeki kütüphaneye doğruldum.

VII

– Beyefendi... Beybaba...

– Kim o... Sen misin Ayşe... Senin burada ne işin var?

– Sana bir şey söyleyeceğim beybaba... Kimsenin işitmemesi lazım...

Kütüphaneye gireceğim vakit karanlık koridorda hafif bir ayak sesi işittim. Ayşe kısık ve heyecanlı bir sesle beni çağırdı. Arkasından hâlâ gelinlik elbiselerini çıkarmamıştı. Titreyerek kütüphaneye girdi. Kapının yanında durdu.

– Neye titriyorsun çocuğum?

– Üşüyorum...

– Ya!!!

– Jülide Hanım'a da üzüldüm.

– Zavallı Ayşeciğim. Düğünün de içine sinmedi... Ne aksi bir kaza...

– Jülide Hanım nasıl?

– Doktor hiçbir tehlike olmadığını söylüyor çocuğum... Sen bana ne söylemek istiyordun?

– Hiç... Jülide Hanım'ı merak ettim de... Siz daha iyi bilirsiniz diye... Ben gideyim artık... Sizi rahatsız etmeyeyim...

Ayşe, "ben gideyim artık" dediği halde gitmiyor, asabi parmaklarıyla elbisesinin süslerini koparıyor, büyük bir buhran geçiriyordu. Bu saf, sakin dışarlık çocuğunu hiçbir vakit bu derece müteheyyiç ve perişan görmemiştim. Buhran sadece Jülide'nin geçirdiği tehlike ile izah edilemezdi. Ayşe'nin derin bir ıstırap ve tereddüt içinde kıvrandığını hissediyordum. Acaba bu muammanın anahtarı bu küçük köylü kızın ellerinde miydi?

– Ayşe çocuğum... Sen bana bir şey söylemek istiyordun... Şimdi vazgeçtin... Haydi kızım... Ben senin babanım... Benden bir şey saklama...

Ayşe'nin ruhunu gözlerinde okur gibi büyük bir sükûn ve emniyetle söylediğim bu sözler onu büsbütün şaşırttı. Evvela kaçmak ister gibi kapıya koştu, sonra döndü. Yere çömeldi. Dizlerime sarılıp öperek: Beybaba... Beybaba diye hıçkırmaya başladı.

– Ne oluyorsun Ayşe? Nen var kızım?

Ayşe'yi ayağa kaldırmak için bileklerinden tutmuştum. Avucundan yere buruşuk bir zarf düştü. Ayşe büyük bir korku ile zarfın üstüne kapandı. Onu iki eliyle yakalayarak göğsüne, elbisesinin içine attı.

– O ne Ayşe? Niye o kâğıdı saklıyorsun?

– ......

– Yazık sana Ayşe... Artık bundan sonra sana kızım demeyeceğim.

Ayşe tekrar ellerime sarıldı; başını göğsüme sakladı.

Hıçkıra, hıçkıra, dura dura anlatmaya başladı:

– Beybaba... Ne olursa olsun söyleyeceğim... Zaten bunun için geldim... Jülide Hanım'ı kurtarmak lazım... Ben onu kardeş gibi seviyorum... Jülide Hanım iki saat evvel geldi... Beni misafirlerin yanından aldı... Odasına götürdü... "Ayşe sana bir düğün hediyesi bir yadigâr vermek istiyorum" dedi. Çekmecesini açtı. Annesinden kalan güzel bir yüzüğü bana verdi. Almak istemedim. "Bu anne yadigârıdır... Sende kalsın" dedim. Gülerek boynuma sarıldı. "Kardeş yadigârıdır... Reddedilmez Ayşe... Ayıptır" dedi. Ben yine razı olmadım. Jülide Hanım yine gülerek:

"Ölüm gence, ihtiyara bakmaz Ayşe... Şayet ben ölürsem içine dert olur" dedi. Gülüp dururken birdenbire ağlamaya başladı. Ah beybaba... Az kaldı çıldırıyordum... "Anne... Annem" diye kıvranıyor, acısından yerlerde sürünüyordu. Ben de korkudan ağlamaya başlamıştım. Jülide Hanım birdenbire yerinden kalktı, sanki asıl ağlayan benmişim gibi tekrar gülmeye başlayarak: "Deli kız... Ne var üzülecek... Sen benim çok sinirli, bir parça da hastalıklı bir kız olduğumu bilmiyor musun? Ara sıra senin odana geldiğimi unuttun mu? Bak şimdi geçti bile" dedi... Bu sözleri işitince biraz sakinleştim... Jülide Hanım bir aydan beri bazı geceler odama geliyor, beni uykudan uyandırıyordu. Bir gece fena bir rüya görerek korktuğunu söyledi, sabaha kadar koynumda büzülüp yattı. Bir gece "ben insan değilim Ayşe... Ben bir yılanım... Benim başımı ezmek lazım" diye saatlerce inledi... Jülide Hanım hastaydı beybaba... Yüzüğü zorla parmağıma taktıktan sonra! "Ayşe kardeşim... Senden bir şey isteyeceğim" dedi. "Ama dediğimi yapacağına, kimseye bir şey söylemeyeceğine yemin edeceksin." Çekmecesinden bir zarf çıkardı: "Al Ayşe bu zarfı sakla, dedi. Onu senden başka kimse bilmeyecek... İnsan hali bu... Günün birinde hastalanıp ölürsem yahut bir kazaya uğrarsam onu enişteme teslim edeceksin... Ama hiç kimsenin görmeyeceği bir yerde... Anlıyor musun Ayşe? Bunu ancak ben öldükten hatta daha iyisi gömüldükten sonra vereceksin... Sonra senden başka kimse bilmeyecek." Jülide Hanım bana mektubu verdikten sonra bahçeye gideceğini, bir köşeden eğlenceyi seyredeceğini söyledi. Onu yalnız bırakmak istemiyordum. "Ben de geleyim" dedim. "Dünyada

olmaz... Sen artık bu geceden sonra akıllı uslu bir ev hanımı sayılırsın kızım" dedi. Yanaklarımı öperek beni misafirlerin yanına gönderdi. Aradan bir saat geçmeden bu sandal kazası oldu beybaba. Bana öyle geliyor ki Jülide Hanım bu gece kendini öldürmek istedi. Zaten son günlerde daima ölümden bahsediyordu...

Ayşe'nin sözlerini dinlerken bütün kuvvetimi toplayarak kendimi zapt etmiştim:

– Şimdi o mektubu bana verirsin değil mi Ayşe? dedim.

Ayşe göğsündeki zarfı zorla alacakmışım gibi korktu, kollarını kavuşturdu:

– Yemin ettim beybaba... Veremem...

– O mektup benim için değil mi?

– Evet ama...

– Jülide onu ancak kendi ölümünden sonra teslim etmeni söyledi değil mi? Çok vefasız bir kız imişsin Ayşe... Yazık sana... Demek onu bana vermek için mutlaka Jülide'nin ölümünü bekleyeceksin. Belli ki bu çocuğun bir derdi var. Mektup elimde olursa buna bir çare ararım... Derdini bilmezsem ne yaparım?... Jülide belki yarın yahut öbür gün tekrar ölmek ister... Onun ölümüne sen sebep olacaksın? Ayşe hafif bir feryat ile:

– Allah esirgesin, dedi, göğsündeki buruşuk zarfı çıkarıp bana verdi:

– Haydi kızım sen artık git... Beni yalnız bırak...

– Beybaba...

– Bana daha başka bir söyleyeceğin var mı?

– Hayır... Sade şimdi de seni düşünüyorum... Ya mektup seni çok üzerse?

Dikkatle Ayşe'nin yüzüne baktım. O şimdi de bana acıyor gibiydi.

– Mektupta yazılan şeyleri biliyor musun?

– Bilmiyorum ama...

Ayşe sözünü bitiremedi, gözlerini önüne indirerek kapıdan çıktı. Bu söz, bu tavır Ayşe'nin bana her şeyi bildiğini anlatmıştı.

Şamdanı kütüphane merdiveninin basamaklarından birine koydum. Üzerinde sadece "Nazmi Bey" kelimeleri yazılı olan zarfı açtım. İçinden bir başka zarf çıktı. Üstünde, "Ölümümden sonra yalnız eniştem tarafından okunacaktır" sözleri yazılıydı. Bu hemen hemen bir vasiyetti. Bu mektubu açmaya, bir çocuk gönlünün sırrını çalmaya hakkım yoktu. Fakat şimdi artık bütün açıklığıyla anlıyordum. Dünyada her felakete, her faciaya tahammül edebilirdim. Fakat Jülide'nin ölmesine, o uzak güneşlere bakıyor gibi titreyen yeşil gözlerin kapanmasına asla...

Zarfı hırpalamadan açarak okumaya başladım.

VIII

"Enişte,

Aylarca kendi kendimle uğraştıktan sonra nihayet kararımı verdim. Ben öleceğim. Jülide biraz sonra sandalla de-

nize açılacak, bir daha geri dönmeyecek... Öyle ümit ediyorum ki (M...S)'de bana birçok kimseler acıyacak... Çiftlikteki sevdiklerim birkaç gün denize bakıp ağlayacaklar. Şükran ablacığım aylarca matem tutacak. Fakat ben bunların içinden yine en çok size acıyorum enişte... Çünkü bu ölüm en ziyade sizi perişan edecek, çünkü bu kazanın manasını sade siz anlayacaksınız.

Bu kâğıdı size ağlayarak ve utancımdan ölerek yazıyorum. İkide bir yırtıp atmak istiyorum. Sonra kendi kendime cesaret vermek için diyorum ki söyle Jülide... Korkma... Sen yaşta bir kız çocuğu için ölümden büyük felaket olmaz... Ölüme razı olmakla her şeye hak kazanıyorsun. Ölüm bütün lekeleri siler... Enişten gizli derdini öğrendiği zaman belki birdenbire seni ayıplamak isteyecek... Fakat mektubunu okuduğu dakikada senin dünyadan elini eteğini çekmiş mazlum bir ölü olduğunu düşünecek... Ne hain bir ruh hastalığına kurban gittiğini anlayacak... Sana derin derin acıyacak... Kim bilir belki ümide cesaret edemediğin şeyler bile duyacak... Korkma Jülide... Biraz sonra duracak olan bu kalpte ne varsa yaz... Pişman olursan mektubu yırtmak senin elindedir.

Enişte ben taşla başı ezilmeye layık bir fena kızım. Minimini bir çocukken kucağında uyuyup uyandığı bir enişteyi, bir babayı sevenden daha fena insan olur mu? Bu akşam kapıdaki meczup[388] *âşık benim için ne güzel bir beyit söyledi. Bu dertten öldüğüm halde toprak beni kabul etmeyecek ama benim de yaşamaya tahammülüm kalmadı enişte...*

---

388 deli

Enişlemi ne vakitten beri seviyorum? Öyle sanıyorum ki daha onun ismini doğru dürüst telaffuz edemediğim zamanlardan beri... Fakat bunu son zamanlara kadar kendim de anlamadım... Bu korkunç sevda anlaşılmaz bir füsun[389] gibi başladı. Çocuklarda bir garip hassa[390] var: Sevdiklerine büyük insanlardan daha çok iptila[391] ve inhisar[392] ile kalplerini veriyorlar. Etrafımda beni pek çok sevenler ve okşayanlar vardı. Fakat hiçbiri bende parlak üniformalı zabit ağabeyin uyandırdığı –meftuniyet ve hayretle karışık– tesiri uyandıramıyordu. Etrafımda herkesin ona çok fazla ehemmiyet verdiğini gördüğüm için miydi? Ağızdan ağıza gezen maceraları, yüzünün harikulade güzelliği için miydi? Bilmiyorum. Fakat onu dünyanın en emsalsiz insanı gibi görüyordum. Masallardaki bütün kahramanları, peri şehzadelerini hep onun çehresinde tahayyül ediyordum. Nazmi ağabeyin bana verdiği ehemmiyet bende derin bir gurur uyandırıyordu. Mütemadiyen onunla meşgul oluyordum. Fakat bunları anlatacak bir lisanım yoktu. Sonra, ne bileyim? İnsan ne yaşta olursa olsun sefaletler gibi büyük sevgileri göstermekten çekiniyor. Birçok defalar Nazmi ağabeyin dizlerinde uyandığım zaman gözlerimi birdenbire açmadığımı, kirpiklerimin arasında uzun uzun onu seyrettiğimi bilirim. Bu sevginin kıskançlıkları bile kesin değildi. Nazmi ağabey başka aile çocuklarıyla meşgul oldukça içimden kı-

---

389 büyü
390 özellik
391 düşkünlük
392 tek başına sahip olma isteği, sahiplenme

rılırdım. Hele Nazan vakası beni büyük insan gibi yaralamıştı. Çocuklar hiçbir şey anlamıyor gibi göründükleri halde her şeyi bilirler. Nazmi ağabey ile Nazan ablanın birbirlerini sevdiklerini anlamıştım. Eskiden zabit ağabey beni atla gezmeye götürürken büyük bir iftihar duyardım. Sonra bunun yerine acı bir his geldi. Kendimi ihmal edilmiş görüyordum. At, Nazan Hanım'ların yoluna saparken geldiğime, bir bahane bulup evde kalmadığıma pişman oluyordum. "Jülide size çok alıştı... Bahara yine sizi bekleyecek... Jülide sizinle beraber Avrupa'ya gitmekten çok bahtiyar olacak..." Nazan Hanım'ın bu sözlerindeki manayı ben pek iyi anlıyor, içimden ikinize de garez[393] oluyordum. Sonra ayrıldık. Aradan sekiz dokuz sene geçti. Bu zaman içinde birçok şeyleri unuttum. Fakat zabit ağabeyin çehresi hayalimin içinde seneden seneye güzelleşiyordu. İnsanın küçüklüğünde sevdiği bütün şeyler için galiba böyle oluyor.

Nihayet hiç aklıma gelmeyen bir felakete uğradım. Babam öldü. Eniştemle teyzemin yaşadığı tenha adaya gitmem lazım geldi. Bu mecburiyet beni çok üzüyordu. Avrupa'da yaşamaya alıştıktan sonra bir çiftlik köşesine gömülmeye katlanamayacağımı zannediyordum. Bir tek tesellim vardı: Şükran teyzemin şefkati, sonra siz... Şen, zarif, güzel eniştemi gözümün önüne getirdikçe, hatta biraz seviniyordum bile.

Vapurda bu hayali enişte yerine beyaz saçlı, durgun ve mahzun tavırlı bir enişte karşıma çıktı. Ömrümde bu kadar büyük bir hayal inkisarına uğradığımı bilemiyorum. Utanmasam ağlayacaktım, göz ucuyla size bakıyordum.

---

393 düşman olmak, kin beslemek

Adeta bir dışarlık adamı olmuştunuz. Beni çok fena karşıladınız. Ateşîn[394] bakışlarınızdan anlıyordum. Hiçbir şeyimi beğenmiyordunuz. Bana ruhsuz, manasız, şımarık bir çocuk gözüyle bakıyordunuz. İkide bir de kaşlarınızı çatarak, yüzüme bakmamaya gayret ederek ağır nasihatler veriyordunuz. Beni etrafınızdaki köy kızlarına benzetmek istediğinizi anlatıyordunuz. Naçar[395] boynumu büküp sözlerinizi dinlerken şöyle düşünüyordum: "Hayalim beni ne kadar aldatmış... Bir zaman ordunun en güzel, en ince ve zarif zabiti diye şöhret alan Nazmi Bey bu muymuş?... Halbuki ben bu enişteyi, bu eski arkadaşı kendime ne kadar yakın görüyordum..." Bu inkisar-ı hayal için size adeta düşman oluyordum... Günler geçmeye başladı... Bu tenha adada ölecek gibi sıkılıyordum... Her hareketim gözünüze batıyordu... Beni hayatınızın sükûnetini bozmaya gelmiş bir mahluk gibi görüyordunuz... Bir parça gülecek, eğlenecek olsam hiddetle yüzüme bakıyor, hatta azarlıyordunuz... En küçük sebeplerle çok defa bana hakaret ediyordunuz... Kitap okuyacak olsam elimden kitabımı çekip alıyor, kız çocuğu için kitap okumaktan muzır bir şey olamayacağını söylüyordunuz... Bir gece kemanımın yayını kırıp yüzüme attınız. Artık sizden nefret ediyordum. Sesinizi işitmemek için evin içinde bucak bucak kaçıyordum. O kadar dargındım ki yüzünüze bakmak içimden gelmiyordu. Hakaretleriniz yetişmiyormuş gibi benimle acı acı eğlenmeye de başlamıştınız. Hasılı sizden nefret ediyordum. Nihayet bir gece kütüp-

394 ateşli, yakıcı
395 çaresiz

hanede (Verter) okurken yakalandığım gece... Sizi karşımda gördüğüm zaman ölecek gibi olmuştum... Kim bilir yine ne acı sözler işitecek, ne hakaretler görecektim? Fakat hayır... Siz o gece büsbütün başka bir insandınız. Arka bahçedeki mezarlıktan gelen rüzgâr seslerini dinleyerek: "Yazık ki uzun müddet bu musikiyi dinleyemeyeceksin... Fakat ben belki pek yakında o musikiyi daha yakınlardan dinlemeye gideceğim" dediniz... Ben ilk defa size o gece dikkat ettim enişte... Ben de, etrafınızdaki saf insanlar gibi görünüşe aldanmıştım. Sizi halinden memnun kaba, duygusuz bir toprak adamı zannetmiştim. Siz dünyaya küsmüş, bütün sevdiği şeyleri eliyle gömmüş bir hastaydınız. Kendi ihtiyarınızla hayattan uzaklaşmıştınız. Bir dert ortağınız bile yoktu. Gizli yaranızı herkesten saklıyor, peygamberlerdeki güzel yüzlü tevekkül ile tahammül ediyordunuz. Nasıl olmuştu da bu kadar zamandan beri buna dikkat etmemiştim. Halbuki hasta olduğunuz için bu adaya çekildiğinizi bilmiyor da değildim. O gece yüreğime bir merhamet sızısı düştü. Enişte bu sızı günden güne derinleşiyordu. Mütemadiyen sizinle meşgul oluyor, size dikkat ediyordum. Elem ve ümitsizlik sizi öyle inceltmiş, öyle derinleştirmişti ki...

Eski zarif, mesut erkân-ı harp zabitinde mümkün değil bu ruh bulunamazdı... Hatta vakitsiz ağarmış saçlarla çerçeveli yüzünüzün bile –dikkat ettikçe– eskisinden çok daha güzel ve manalı olduğunu görüyordum... Sizi sade gördüğüm insanlarla değil tanıdığım, hatırladığım insanlarla da mukayese ediyordum. Yakın bir ölümün gölgesiyle daha

ziyade halavet almış gibi görünen bu çehreyi kimsede bulamıyordum. Siz adeta tahayyül edilmiş çehrelere benziyordunuz.

Anlaşılmaz bir füsuna kendimi kaptırmış gibiydim. Yavaş yavaş her şey gözümden siliniyor, yeryüzünde bu hasta ve mustarip enişteden daha ehemmiyetli bir çehre kalmıyordu.

Yeniden bebek olmuştum. Hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir şey anlamıyor, ancak çocuk sevgilerinde görülen o inhisar ile bütün ruhumu enişteme veriyordum.

Kalbimde iğrenç bir hastalığın başladığını, yemin ederim ki, bilmiyordum. Sırf ölecek bir hastaya acıyorum, beni çocukken dizlerinde uyutmuş bir büyük kardeşe ağlıyorum zannediyordum.

Bu ateş belki bir zaman, birkaç sene gizli gizli yüreğimde yandıktan sonra sönüp gidecekti. Asıl felaket İstanbul'a gitmemizle başladı.

Nişanlım Burhan Bey'i gayriihtiyari eniştemle mukayese ettim. Zavallı çocuk, onun yanında öyle sönük, öyle manasız kalıyordu ki... İstanbul'da sizi başka insanlar arasında da gördüm. Eniştemi kimseye benzetemiyordum. Kimse sizin kadar zarif değildi. Burhan Bey'in bize geldiği günün akşamıydı. Bana nişanlımı Kısıklı'ya kadar araba ile götürmemi söylediniz. Teyzemle sizi kapının önünde bıraktım. O dakikada bana öyle geldi artık büsbütün sizden ayrılıyorum. Yüreğime bir ateş düştü. Burhan Bey bana güzel güzel sözler söylüyordu. Bir genç erkeğin nişanlısına ne söylemesi

lazım gelirse onları... Ben sizi düşünüyordum. Bizi arabaya bindirirken hem memnun hem mahzundunuz. Memnun olduğunuz için size hiddetleniyor, mahzunluğunuz için acıyordum. Nihayet dayanamadım. Burhan Bey'e benden vazgeçmesini teklif ettim. Hayatımdaki ehemmiyetinizi o akşam anlamıştım. Fakat bunun sebebini münasebetsiz bir rüya bana öğretti.

(M...S)'e dönüyorduk. Bir gece vapurda kamaramda uzanmıştım. Çok yorgundum. Gözlerim gayriihtiyari kapanıyordu. Bir yolcu salonda kendi kendine piyano çalıyordu. Sesler bana bir rüya ilham etti. Kendimi o temmuz şenliği gecesi dans ettiğimiz karanlık mavi salonda buldum. Vücutsuz bir ruh hafifliğiyle yavaş yavaş eniştemin kollarında dans ediyordum. Çalgı uyanık iken hiçbir musikide işitmediğim derecede mahzun bir parça çalıyordu. Gözümden sel gibi yaşlar akıyordu. Vücudumu tutan kolların beni daha ziyade sıktığını, yüzümde sıcak bir şeylerin dolaştığını hissettim. Bir türlü bu rüyadan silkinmeye kuvvet bulamıyor, "Ah ne fena... Ne fena" diye inliyordum... Titreye titreye, ağlaya ağlaya uykudan uyandım. Karanlıkta vapurun güvertesine çıktım. Yüzümü rüzgâra verdim. Şükran ablam karşımda boynunu büküyor: "Senden bunu mu beklerdim Jülide?" diye ağlıyor...

İşte o gece ilk defa ölümü düşündüm enişte... Benim için hemen hemen bir baba olan bir enişteyi sevmek, Şükran ablamın zevcini sevmek... Bu lekeyi sade benim ölümüm temizleyebilirdi... Mamafih bu ölüm fikrine alışmak için çok

güçlük çektim enişte... Öyle sanıyorum ki bunu ben sırf bir teselli gibi, sırf kendimi aldatmak için düşündüm. Fakat ümitsizlik ve yeis beni yavaş yavaş bu fikre alıştırdı...

Enişte insan ölürken yalan söylemez. İnan bana ben bu gece hiçbir isyan duymuyorum, ben ölümü bir zaruret[396] gibi kabul ediyorum. Aylarca kendi kendimle uğraştım, sebepler aradım. "Senin ne suçun var Jülide, diyordum, ne ablana ne eniştene karşı hiçbir günah işlemedin... Belli ki bu bir hastalık... Belki zaman ile geçer..."

Bu hastalığın zaman ile geçeceğini düşünmek, bana başka neviden[397] isyanlar, ıstıraplar veriyordu. Bu hastalık öyle güzel bir humma idi ki... Onsuz geçecek bir ömür bakiyesinden[398] ne saadet umulurdu. Görüyorsunuz ya enişte artık benim için selamet yolu kalmamıştı. Sizin gibi benim de bir hastalığım vardı. Ölüme istemeye istemeye baş eğmeye mecburdum.

Yalnız zamanı uzattıkça uzatıyordum: Mademki Şükran ablacığımın zevcini sevmek günahını henüz "çocuk denilecek bir yaşta ölmekle ödeyeceğim. O halde benim de bir parça hakkım var. Ben de insanım. Ben de hiç olmazsa sevdiğim ile kısa bir zaman yaşamak hakkına mâliğim"[399] vicdanımdaki azaplar bile bir zaman durmuş gibiydi enişte... Artık yanınızda evlât gibi sevdiğiniz bir çocuk değil bir nevi nişanlı vardı. Bu satırları okurken benden iğreneceksiniz, biliyorum. Fakat size bir sevgili, bir nişanlı gözüyle bakıyor-

---

396 zorunluluk
397 türden
398 geri kalanından
399 sahibim

dum. Nitekim bu mektubu bırakmamın asıl sebebi de bu, bunları size bir kere söylemeden gitmek istemedim.

Bu sükûn ve saadet devresi uzun sürmedi. Buhranlarım yeniden başladı. Artık tahammülüm kalmıyor. Utanarak, ağlayarak dünyadan gideceğim. Zannedersem artık ne sizden, ne Şükran ablamdan af istemeye hacet[400] *kalmıyor. Allah'a ısmarladık enişte.*

Jülide

IX

– Nerede kaldın Jülide? Seni adeta merak etmeye başlıyordum.

– Niçin?

– Hiç... Biraz geciktin de...

Jülide gülmeye başladı:

– Biliyor musunuz ben artık sabıkalılara benzedim... Bir parça göz önünden uzaklaştım mı çiftlikte bir telâştır başlıyor... Hemen deniz kenarına, Freskomilo yoluna insanlar saldırılıyor...

Ben de gülüyordum:

– Sana öyle geliyor Jülide...

– Hayır hayır inkâr etmeyiniz... Gayet iyi biliyorum... Bütün çiftlik hizmetçileri tembihli... Aylardan beri adeta nezaret altındayım... Güldüğüme bakmayınız enişte... Artık bu fazla takayyütten[401] sıkılmaya başladım.

---

400 gerek
401 üstüne düşmek, aşırı özen

– Tekrar ediyorum Jülide... Bu senin kuruntun...

O beni dinlemeden devam ediyordu:

– Geçen sonbaharda bir gece bir yaramazlık ettim. Bu yaramazlığın cezasını acı acı çektim... Hâlâ aklım başıma gelmedi sanıyorsanız, yanılıyorsunuz enişte... O kazadan sonra dünya benim için öyle kıymetli oldu ki ben yaşamayı çok sevmeye başladım enişte...

Bileklerini oturduğu bahçe kanepesinin arkasına dayayarak uzaklara bakıyor, yanaklarında taze bir sıhhat rengi dalgalanıyordu.

– Görüyorsun ki eniştenin bütün sözleri çıkıyor, dedim, kendini o kadar bırakma Jülide... Bir parça gayret et çocuğum... Hele bir bahar gelsin, havalar açılsın... Bu hastalık tamamıyla geçecek demiyor muydum?

– Hakkınız var enişte... Ben şimdi kendimi çok iyi hissediyorum... Fakat bir korkum var... Ya tekrar nüksederse?...[402]

Bunları söylerken biraz evvelki neşesi sönüyor, parlak göz bebeklerine bir gölge düşüyordu. Yorgun bir tavırla yanıma oturdu. Başını hastalığında yaptığı gibi koluma dayadı.

*
* *

Jülide'nin hastalığını... Onun bütün kış devam eden hastalığını doktorlar anlayamamışlardı. "Kaza neticesinde hasıl olmuş bir asabi hal... Zaman ile geçer, iyi bakılsın... Üzülmesin" diyorlardı.

---

402 tekrarlamak

Yavrucak tamamıyla kendini bırakmıştı. Gülmüyor, konuşmuyor, mütemadiyen uzanıp yatmaktan başka bir şey istemiyordu. Vücudu günden güne eriyor, gün gün uzayan perişan saçlarının içinde çehresi sararıp soluyordu. Hayatından ümidimi kesmiştim. Jülide kurtulmayacak... Annesi gibi ölecek, diyordum. Gecelerce yatağının yanında uykusuz kaldığım oluyordu. Bazen buhranlar geçiriyor, öleceğim... Ölmek istemiyorum diye ağlıyor, bazen derin bir sükût içinde mahzun mahzun bana bakıyordu.

Mektubu okuduğumdan haberi yoktu. Jülide kendine gelir gelmez Ayşe'yi çağırmış mektubu ne yaptığını sormuştu. Ayşe vaka gecesi benden aldığı dersi muvaffakiyetle[403] tekrar etmiş. Telâş ile mektubu kaybettiğini söyleyerek bir zaman çırpındıktan sonra onu bir dolap altından çıkarıp teslim etmişti. Zarfın açıldığını anlamasına imkân yoktu. Onu bir başka zarfla beraber camın üstüne koyarak üstündeki yazıyı aynen kopya etmiştim.

*
* *

Böylece haftalar, aylar geçti. Jülide yavaş yavaş iyi oluyordu. İlkbahara doğru büsbütün ayağa kalktı. Onunla beraber çiftliğe de yeniden neşe ve hayat gelmeye başladı.

Jülide şimdi çok şen ve sakindi. Yarasının yavaş yavaş kapandığını hissediyordum. Yalnız bazı akşam saatlerinde hastalığı nükseder gibi oluyordu.

---

403 başarıyla

O vakit garip bir ihtiyaç ile yanıma sokuluyor, başını koluma dayıyor derin bir melal ile yüzüme bakıyordu.

Bu hasta çocuğun bazen o vaziyet içinde gözlerini kapadığı, uyuduğu oluyordu. Artık kendimi zorla sakin göstermeme, hiçbir şeyden şüphe etmeyen bir baba safvetiyle gülümsememe lüzum kalmıyordu.

Kolumu yavaş yavaş geri çekiyordum. Jülide'nin başı, yastıktan düşen uyumuş bir çocuk başı gibi, göğsüme düşüyordu. Böylece sarışın ince yüzüyle, ağlamak hissi veren solgun güzelliğiyle kucağımda uyuyan ilk ve son sevdamı, bir ibadet istiğrakı[404] içinde, uzun uzun seyrediyordum.

X

Jülide'yi seviyordum.

O, günden güne iyileşiyordu. Genç bir çocuktu. Bu vaka onun hayatından bir yaz fırtınası gibi geçmişti. Son buhranlar, son hüzünler ve tahayyüller de bir zaman sonra büsbütün geçecekti. Bu hastalığın belki hafif bir izi bile kalmayacaktı.

Zavallının derdini sade ben bildiğim için hekimi de bendim. Hayatından ve saadetinden mesul olduğum bu çocuğu tedavi etmek için ne lazımsa yapıyordum. Sakin ve hissiz görünüyordum. Merhametimi bile gizliyordum. Hayalinde yaşayan Nazmi'yi yavaş yavaş adileştirmek, öldürmek için

---

404 kendinden geçiş

hiçbir şeyi ihmal etmiyordum. Fakat onu seviyordum. O iyileştiği nispette benim hastalığım artıyordu.

Jülide henüz bir çocuktu. Ben ölmeye mahkûm bir alîldim. Aramızda yirmi yaştan ziyade fark vardı. Eniştesi, vasisi, hemen hemen babası idim, ona "kızım" diyordum.

Bu aşkın beni utancımdan öldürmesi lazım gelirdi. Fakat utanmıyordum. Çünkü Jülide kendisini sevdiğimi bilmeyecekti. Aşkım kalbimin içinde yaşayıp ölecekti. Hiçbir arzum, ümidim yoktu.

Jülide'yi sade gözlerimle seviyordum. Onun yüzüne bakmak saadeti bana kâfi geliyordu. Bazen bir bahane ile onu yanıma çağırıyor, sakin bir çehre ile ehemmiyetsiz bir şey soruyor, yahut tembih ediyordum. Yalnız bir dakikalık bir konuşma. Çok tedbir ile hareket ediyordum. Gözlerimin çehresine fazla daldığını hissedince hemen lakayt bir tavır alıyor, uzaklaşıyordum. Bu bir dakikalık bakış beni saatlerce eğlendirip avutuyordu. Hassasiyetime mariz[405] bir incelik gelmişti. Bir kalabalığın içinde başkalarına bakarken, başkalarıyla konuşurken onu görüyordum.

Hastaydım, fakat ümit edilemeyecek kadar mesuttum. Jülide ile akran genç bir çocuk olsaydım bu sevdanın kim bilir ne buhranları, ne perişanlıkları olacaktı? Fakat o bir küçük çocuk, ben yaşlı ve alîl bir enişte idim. Ümidim yoktu ki bir inkisar-ı hayalden korkayım. Jülide büsbütün iyi olacak, kendi gibi güzel bir genci sevecekti. Bundan tabii bir şey mi olurdu. Bilakis ben bunun için elimden geleni yapacak-

405 hastalıklı

tım. Bir tek korkum vardı: Herhangi bir sebepten dolayı Jülide'den uzak düşmek, onu artık görmemek.

XI

Jülide'yi seviyordum.

Bazı fırtına günlerinin sonuna doğru havaya umulmaz bir sükûnet gelir. Rüzgâr durur. Gökyüzü yavaş yavaş açılır. Kızıl bir akşam güneşinin fanusu yorgun suları, harap toprakları renk ve şaşaaya[406] boğar. Bu güneşte artık yakmak, kamaştırmak kudreti kalmamıştır. Renkli ışıklarında bir merhamet busesi, halaveti, uzun gölgelerinde bir tahayyül füsunu vardır.

Büyük aşkımı bu akşam uzak akşam güneşlerine benzetiyordum. Boş ihtiraslar arasında bin cevr ü mihnet[407] içinde ziyan olan ömrümün bu kadar güzel bir akşamı olacağını ümit edebilir miydim... Ömrümün hiçbir devrinde bu kadar mesut olduğumu bilmiyordum. Kalbim onbeş yaşında bir genç çocuk kalbi gibi sevinçli heyecanlarla çırpınıyordu. Yakın ölümü bile düşünmekte nihayetsiz[408] bir tahayyül zevki[409] buluyordum.

Bilmem niçin bir akşam saatinde öleceğime kanaatim vardı. Yatakta bile değil. Batan güneşe karşı açılmış bir pen-

---

406 parlaklık
407 eziyetin sıkıntısı
408 sonsuz
409 tasarlamak

cerenin karşısında, alelade bir kanepede yarı uzanıyordum. Arkamda başımı göğsüne dayayan Şükran'ın sakit[410] gözyaşları damla damla saçlarıma dökülüyor...

Jülide, karşımda dağınık sarı saçlarının uçları son güneş ışıklarıyla tutuşmuş, gizli kabahatinin cezasını çekmekten korkuyor gibi görünen suçlu tavrıyla boynunu büküyor, uzak güneşlere bakıyor hissini veren yeşil gözleri gözlerimin içinde... Belki hatta bu gözlerde eski aşkının son izini bile görecektim.

*
* *

– Enişte ben galiba sizi gücendirecek bir şey yaptım... Bana adeta dargın duruyorsunuz... Bazen söylediğimi bile dinlemiyor, sözlerime cevap vermiyorsunuz... Hırçın tavırlar alıyorsunuz. Acaba haberim olmadan bir kabahat mi yaptım?

– Kabahatin çok büyük Jülide... Haberin olmadan beni yavaş yavaş öldürüyorsun... Fakat bunun için ben bilakis sana çok minnettarım... Darılmak nasıl mümkün olur?

Dudaklarıma gelen bu sözleri tabii söylemiyorum, sakin bir tavır ile:

– Hayır çocuğum... Hiçbir kabahatin yok... Bilakis seni çok uslu gördüğüme memnunum... İşlerim biraz karışık, meşguliyetim çok... Biraz da rahatsızım... Belki bunun için istemeden sana öyle muamele ediyorum.

Zavallı çocuk ne ağır tahayyüller içinde boğulduğumu anlamıyor, sükûtumu, dalgınlığımı, lakayt tavırlarımı kendisine

---

410 sessiz

darılmama atfediyordu. Bu şüphe bir cihetten beni memnun ediyordu. Hazin bir gurur hissi duyarak düşünüyordum: "İnce hassasiyetine, korkunç zekâsına rağmen Jülide'ye bir şey hissettirmemişim... Sırrımı iyi saklıyorum. Vasilik, eniştelik, babalık rolümü güzel oynuyorum. Jülide beni, sırf işi gücüyle meşgul bir adam sanıyor. Halbuki..."

Çocukça sevinçlerime çocukça hayretler de karışıyordu. Dünya Jülide ile, su çiçeklerine benzeyen bu narin çocukla yaşamaya başladı sanıyordum. Başka zamanlardan, başka memleketlerden bahseden bir kitabın yapraklarını karıştırırken cildi dizlerimin üstüne bırakıyor: "Hepsi iyi, hepsi güzel... Fakat o zamanlarda, o yerlerde Jülide yoktu" diye düşünüyor, onu görmedikleri, sevmedikleri halde saadetlerinden bahsedenlere gülüyordum.

XII

– Nazmi bu akşam tasavvurumuzdan Jülide'ye bahsettim. Hiçbir hırçınlık göstermedi. "Necmiye de bana bir iki kere bundan bahsetti. Fakat bilmem niçin benimle daha açık konuşmadı. İhsan Bey terbiyeli, namuslu, güzel bir genç, benimle evlenmek istediğini zaten biliyordum" dedi. Sonra, "eniştem ne diyor?" diye sordu. Senin de buna taraftar olduğunu söyledim. "Peki... O halde razı oluyorum" dedi. Düğünün ne vakit yapılmasını istediğini, nerede oturmak fikrinde bulunduğunu sordum. O vakit biraz asabileşir gibi oldu: "Bunları siz düşünürsünüz abla... Benim için hepsi

müsavi[411]... Yalnız ne günü gelin olacağımı, nereye gideceğimi bana söylersiniz... Olur biter... Yalnız ne kadar çabuk olursa o kadar memnun olurum... Çünkü artık bu mesele bitmeli..."

Sakin fakat sönük bir sesle:

– Jülide'nin hakkı var Şükran dedim, mümkün olduğu kadar acele etmeli...

– İstersen şimdi konuşup bir karar verelim... Mamafih senin bir işin varsa.

Küçük bir tereddütten sonra:

– Kızımızın saadetinden daha mühim ne iş olur? dedim, konuşalım Şükran. Yalnız izin verirsen lambayı söndüreyim... Bu akşam gözlerim bir parça yanıyor da...

– Nasıl istersen...

Geceydi. Yalnız kalmak için sık sık çekildiğim yazı odamdaydım. Önümde bir yığın evrak vardı. Sınıfta uyuyan bir çocuk gibi kollarımı masanın kenarına koymuş, yüzümü üstüne kapamıştım.

Şükran beni bu vaziyette yakalamıştı. Fakat biraz evvel Jülide'den aldığı haber onu o kadar müteheyyiç etmişti ki benim bu halimin farkında bile olmamıştı.

Yerimden kalktım. Köşede, pencerenin yanında bir koltuğa gömüldüm. Çehreme bir Şam perdesinin ağır gölgesi iniyordu. Bu vaziyette hüznümü ve dalgınlığımı Şükran'dan gizliyor, onu sükûn ve dikkat ile dinliyor gibi görünmek vazifesinden kendimi kurtarıyordum. Jülide'nin İhsan ile ev-

---

411 bir, eşit

lenmesini en çok isteyen bendim. Elimde büyüyen bu genç mühendisi gayet iyi tanıyordum. Ahlâkı gibi yüzü de güzeldi. Jülide için biraz fazla basitti ama ne çare... Birkaç ay evvel Aydın belediye mühendisliğinden (M...S)'e nakletmişti. İhsan'ın Jülide'yi öteden beri çok beğendiğini hissediyordum. Fakat onun kendisi için çok yüksek olduğunu anlıyor, bir şey ümit etmeye cesaret bulamıyordu. Jülide onunla evlenirse (M...S)'de kalacaktı. Böylece ayrılık korkusundan da kurtulmuş olacaktım.

Evet bu izdivacı herkesten evvel ben düşündüm. Bu iki çocuk için masum mülakat[412] bahaneleri icat ettim. Bazen mesleğine ait vesilelerle onu Ayazma'ya çağırıyor, çiftlikte eksik olmayan ufak tefek yol ve bina tamirleriyle meşgul ediyordum. Jülide için de küçük küçük vazifeler buluyordum. Bazen civarda ufak gezintiler bile yaptığımız oluyordu.

Jülide ona çok nazikane ve iyi muamele ediyordu. Fakat hastalığından sonra her şeye olduğu gibi ona da o kadar lakayt ve uzaktı ki...

Ümidim yavaş yavaş kırılmaya başlamıştı.

Evet Jülide'nin İhsan ile evlenmesini en çok isteyen bendim. Böyle olduğu halde Şükran'ın beklenilmez müjdesi beni umduğum kadar sevindirmiyordu. Bu izdivaç tasavvuru[413] bir hayal olarak kaldıkça çok güzeldi. Bana vazifesini yapan insanlara mahsus bir vicdan rahatı veriyordu. Halbuki onu bu kadar yakınlaşmış, bu kadar hakikat olmuş görünce...

---

412 buluşma
413 tasarısı

Bilmem o gece Şükran bana neler söyledi, sözlerini takip etmekte güçlük çektiğim için ne derse kabul ediyordum.

XIII

Düğün günü yaklaşıyor. Çiftlikte herkes hazırlıkla meşgul... Şükran kendini öldürürcesine çalışıp yoruluyor. Bazı akşamlar o kadar bitap düşüyor ki yemek yemeden yatmaya gidiyor.

Ara sıra yorgunluktan sararan çehresini okşayarak:

– Çok yoruluyorsun Şükran, diyorum, hasta olacaksın...

Saf mavi gözleriyle gülümseyerek:

– Ben sade bir teyze değilim Nazmi, diyor, Jülide'nin annesiyim... Bu çocuğu memnun etmek için her fedakârlığa razıyım.

Ben (M...S)'de bulunmayan bazı şeyleri almak için iki defa Rodos'a gidip geldim.

Jülide için kasabada, rıhtımın en güzel bir yerinde küçük bir ev hazırlıyorum... Her sabah (M...S)'e inerek saatlerce bu yuvayı süslemekle meşgul oluyorum...

Çiftlikte işler durdu... İşçi kızlar şimdi geceye kadar türkü söyleyerek Jülide'ye dikiş dikiyorlar. Ayşecik de Şükran'dan daha az yorulmuyor, eline işlenecek bir gömlek yahut bir mendil alarak bir köşeye çekiliyor. Fakat onu öteki kızlar gibi neşeli görmüyorum.

Bir gün bir mendil kenarı işlemekle meşguldü. Bu köylünün sanatına hayret ederek:

– O ne güzel şey Ayşe? dedim.

Ayşe mendili dizlerinin üstüne bıraktı. Meyus bir tavırla:

– Neme lazım, dedi, gözyaşı silecek olduktan sonra!..

Ayşe ile aramızda korkunç bir sır gizliydi. Vaka gecesinden beri ikimiz de her şeyi unutmuş görünüyorduk. Bu söz onun ilk iması idi.

Verecek cevap bulamayarak sükût ettim. Ayşe yavaş yavaş gözlerini kaldırdı. Elimi alıp okşayarak:

– Beybaba... Zavallı beybabam, dedi.

Kendini tutamıyor, yüzüme bakarak ağlıyordu.

Başımı önüme eğdim, yine bir şey söyleyemeyerek yavaş yavaş yanından uzaklaştım. Bu bakıştaki merhamet, bu gözyaşları bana her şeyi anlattı. Kendimle mezara götürmeye azmettiğim[414] büyük sırrı bir bilen vardı.

Hemen hemen kızım olan bir küçük çocuğu sevdiğim için ak saçlarımdan utandım. Fakat bir teselli de duymadım dersem yalan olur. Ayşe saf bir köy çocuğuydu. Fakat çok sevdiği bir babayı utandırmak ve incitmek istemeyecek kadar nazik ruhluydu. Acaba bir teselliye ihtiyacım olduğunu mu hissetti?

*
* *

Evet çiftlik baştan başa neşe ve ahenk ile dolu bir faaliyet içinde...

---

414 kararlı olmak

Bu hazırlıklara yalnız Jülide alaka göstermiyor. Döşemeleri için, elbiseleri için kumaş çeşitleri gösterdiğimiz vakit adeta canı sıkılıyor.

– Hepsi güzel... Nasıl isterseniz öyle olsun, diyor.

Mamafih onda hüzne ve yeise delalet edecek hiçbir hal göremiyorum. Benim için bu da bir teselli oluyor.

Tahammül edemediğim yegâne vaziyeti, ara sıra bahçede yorgun bir tavır ile kanepeye uzanması, solgun yüzünü güneşe çevirerek gözlerini kapaması... O vakit bütün ihtiyatımı unutuyorum. Azarlar gibi sert bir tavırla:

– Çabuk oradan kalk Jülide... Her zaman sana tembih ediyorum... Seni bu vaziyette hasta annene benzetiyorum.

Jülide asabiyet ve hiddetimi ciddi sanıyor, korka korka bana itaat ediyor. Zavallı çocukta eski sertliklerden, isyanlardan eser kalmadı. Evvelce düşündüğüm gibi mazlum bir kız oldu. Fakat ben şimdi onun eski canlılığını tercih ediyorum. Bu yavrucuğu ben mi bu hale getirdim?

*
* *

Her şeyi hazır olmadan evini göstermek istemiyordum. Bu onun için bir sürpriz olacaktı. Bir sabah onu araba ile kasabaya götürdüm.

Bu ev (M...S)'de tasavvur edilmeyecek kadar güzel, şık bir şey olmuştu. Fakat Jülide o kadar ihtimamla[415] hazırladığım bu yuvaya, Rodos'tan işçiler getirerek bir sanat eseri gibi süslettiğim duvarlara, tavanlara bakmadı bile.

---

415 özen

Mamafih beni bir hayal inkisarına uğratmak da istemiyordu. Sahte bir neşe ile ellerini çırptı; bana teşekkür etti. Fakat bu gülüşler bana gözyaşlarından daha fena tesir etti.

Teessürümü belli etmemek için gülerek:

– Sana karşı mahcubum, dedim, güzel resimlerle süslü pür hayal bir romanın sayfalarından çıkmış gibi olan Jülideciğe layık bir çerçeve değil... Fakat ne yapayım? Elimden bu kadar geldi.

*
* *

Bazen İhsan'ın yüzüne bakarken içimde çocukça sualler uyanıyordu:

– Bu genç adam bir iki hafta sonra Jülide ile evlenecek... Bunu bildiği halde böyle sakin sakin konuşmaya nasıl kuvvet buluyor; nasıl sevincinden çıldırmıyor? Bu güzel yuvanın kapısını dünyaya kapayacaklar... Jülide'ye "sevgilim, zevcem" diyecek... Onun başını dizlerine koyacak, yakından yüzüne, gözlerine bakacak, saçlarıyla oynayacak... Bu çocuk bizim gibi bir insan mı? Bu eski gökyüzünün yıldızları altında şimdiye kadar kendi gibi mesut bir insan yaşamadığını acaba fark ediyor mu?

Küçük İhsan gözümde ilahlar mertebesine[416] yükseliyor. Ona bakarken kalbim huşu ile doluyordu.

Jülide her şey gibi ona da lakaydı. Fakat çok tatlı muamele ediyordu. Bu çocuğa biraz acıyor gibi bir hali vardı.

416 derece, kat

Düğünden bir hafta evvel Lütfullah Efendileri ailece çiftliğe davet etmiştim. Hep bir arada neşeli bir gün geçirdik.

Akşamüstü Jülide ile İhsan'ı alarak bahçeye çıktım. Ahırların yanından geçiyorduk. Jülide epeyce zamandan beri ihmal ettiği Aslıhan'ı okşamak istedi. Aklıma güzel bir şey geldi:

– Hava çok güzel Jülide; dedim, Freskomilo köyüne doğru bir at gezintisi yapmak istemez misin?

– !!!

– Nişanlınla beraber gezersiniz?

– Peki siz?

– Biliyorsun ki ben uzun bir zamandan beri at gezintilerini tatil ettim... Hafif çarpıntılar hissediyorum da... Sakın ehemmiyetli bir şey zannetme... Sırf bir ihtiyat[417]...

Onların cevap vermesine meydan bırakmadan Kâhya Halim Ağa'yı çağırdım. İhsan Bey için benim atımı hazırlamasını söyledim.

Sonra onlara dönerek neşeli bir tavırla:

– Jülide'nin artık vasiye ihtiyacı kalmıyor, dedim, ben ehemmiyetsiz bir düğün hediyesi olarak İhsan'a atımı veriyorum. Aslıhan da ona alışıktır...

İhsan sevinçle teşekkür etti. Jülide topuklarıyla küçük toprak yığınlarını eziyor, uzaklara bakarak susuyordu. Atlar hazırlandıktan sonra çocukları kapıya kadar götürdüm. Meraklı bir baba gibi tembihler verdikten sonra onları selametledim.

417 sakınma

Atlar köşeyi döndükten sonra birdenbire neşem sönmüştü. Başım önümde, omuzlarım düşmüş ağır, mustarip adımlarla yürümeye başladım. Gözlerimle yolun tozları üstünde atların ayak izlerini takip ediyordum.

Beş on dakika yürümüştüm ki bir köşe başında onlarla karşılaştım. Atları yedeğe almışlar, ağır ağır yürüyerek geri dönüyorlardı.

İhsan telâşlıydı. Jülide zahmetle yürüyor, birkaç adımda bir durarak Aslıhan'ın eğerine dayanıyordu.

Bir kazaya uğradılar zannettim. Telâşla yanlarına koştum.

– Ne var? Ne var?

İhsan hayretle yüzüme bakıyordu. Bir ölü gibi sararan Jülide'yi bileğinden yakaladım:

– Ne oluyorsun kızım?.. Cevap ver, dedim.

Acı bir şikâyetle yüzüme baktı. Cevap vermek için ağzını açıyordu. Fakat narin vücudu birdenbire takallüs etti. Dudaklarından cevap yerine bir feryat çıkmasından korkuyor gibi dişlerini kilitledi. Gözleri kapalı, kirpikleri yaşla doluydu.

İhsan şaşkın bir halde bana izahat vermeye başladı.

– Ben de pek anlayamadım beyefendi... Jülide Hanım birdenbire atını durdurdu: "Bir fenalık hissediyorum İhsan Bey... Bana yardım ediniz de attan ineyim" dedi. Eğer vaktinde yetişmeseydim Allah esirgesin yere düşecekti... Demin daha fena idi. Şimdi biraz açıldı...

– Merak edilecek bir şey değil, dedim. Hafif bir sinir nöbeti. Epeyce zamandan beri ata binmiyordu... Biz de bugün bir parça ihtiyatsızlık ettik.

Uzun hastalık zamanında Jülide'ye ben bakmıştım. Böyle nöbetler, buhranlar geçirdiği zaman ne yapmak lazım geldiğini biliyordum. İhsan atlarla beraber önümüzden yürümeye başladı. Ben biçare yaralı kuşumun bileklerini, saçlarını okşuyor.

– Korkma yavrum... Bir şey değil... Öyle kendini bırakma... Biraz gayret et... Şimdi geçer, diye teskine gayret ediyordum. Küçük vücudunun bütün ağırlığıyla omzuma dayanarak, başını göğsüme bırakarak yürümeye başladı.

Biraz sonra bir parça canlandığını hissettim. Başını daha ziyade yaklaştırdı. Hıçkırıklarını önümüzden yürüyen İhsan'a işittirmemeye çalışarak:

– İyi oldum sanıyordum enişte, hastalığım nüksetti, diye ağlamaya başladı.

XIV

Jülide'nin evlendiği gün...

Şimdi bana öyle geliyor ki bugün hayatımı teşkil eden[418] günlerden biri değildir. Bu günün vakalarını bir hastalık gecesine ait karışık rüyalardan kalmış parçalar ve izler gibi hatırlıyorum. Vakit öğleye yaklaşıyor. Bahçede parlak bir temmuz güneşinin altında neşeli bir kalabalığın gürültüsü var... Davetli arabaları binanın önündeki taş merdivene kadar geliyor. İkide bir, telâş ile kapıya vuruyorlar, yeni gelen

418 *oluşturan, meydana getiren*

misafirleri haber vererek: "Sizi bekliyorlar. Çabuk olunuz" diyorlar.

(M...S), bana olan muhabbetini gösterecek bir vesile bulduğu için pek memnun: Büyük küçük bütün hükümet memurları, eşraf, ecnebi konsolosları hep çiftlikte...

Misafirler kafile kafile odalara, terasaya dağılmışlar... Bahçede sakız ağaçlarının arasında gezinenler, oturanlar var... Hepsine ayrı ayrı teşekkür etmek... Hepsi için ayrı ayrı söz bulmak lazım... Halbuki bende adeta bir irade felci var... Saatlerden beri giyinmeyi bile beceremiyorum.

Hazırlığımı bitirdiğim vakit aynaya baktım. Kıyafetimde, ruhumdaki büyük ihtilali gösterecek bir şey yoktu. Fakat yüzüm bir ölü benizi gibi sarıydı.

Kalabalık etrafımı aldı. Herkes bana güzel bir şey söylüyor, bahtiyar enişteyi tebrik ediyordu. Başımın içi bomboştu. Verecek cevap bulamıyor, sade rica eder gibi mazlum mazlum gülümsüyordum.

Birçok kimseler beni memnun etmek için işlerini güçlerini bırakıp ta uzaklardan gelmişlerdi. Halbuki ben bugün etrafımda gördüğüm bütün çehrelere kin bağladım. Bu kalabalık bana esrarengiz bir gadr[419] ve zulüm için toplanmış gibi geldi. O günden sonra ne vakit onlardan birine tesadüf etsem içimde müphem bir nefret hissi uyanıyor, yüzüne bakmamak için yere yahut uzaklara bakarak konuşuyordum.

*
* *

---

419 haksızlık

O gün Ayşe beni büyük bir tehlikeden kurtardı. Bir aralık misafirlerden kaçmış, taciz edilmeden ölmek isteyen bir yaralı hayvan gibi yalnız bir odaya sığınmıştım. Perdeler inik, oda yarı karanlıktı. Etrafımda kimseyi göremeyince kendimi bıraktım. Kapının yanında duran bir kanepeye çöktüm, yüzümü ellerimin içine aldım.

Birkaç dakika sonra kapı yavaşça açılıyor, Şükran beni bu cürm-i meşhûd[420] vaziyetinde yakalıyordu.

– Ne oldun birdenbire Nazmi? Nen var?

Verecek cevap bulamıyor, ellerimin içinde sıkmaktan kızarmış mustarip yüzümle şaşkın şaşkın zevceme bakıyordum. Tahammülüm beni tamamıyla terk etmişti. Küçük bir mazeret icadına bile kudretim kalmamıştı. Bu öyle bir vesika idi ki yanlış bir sözle, bir hareketle Şükran'a her şeyi anlatabilirdim.

Kapının yanında bir gölge fark ettim. Ayşe bana yaklaşarak:

– Dişiniz nasıl oldu beybaba? dedi.

Sonra Şükran'a dönerek:

– Beybabamın bu sabahtan beri dişi ağrıyor, sözlerini söyledi.

Ayşecik her şeyi biliyordu. Sabahtan beri uzaktan uzağa hissediyordum.

Şükran beni nikâh için arıyormuş... Misafirler büyük salonda toplanmışlar. Jülide'nin vekaletini almam lazımmış.

*
* *

420 *suçüstü*

Jülide beni kütüphanede bekliyordu. Çehresi, beyaz elbiselerini süsleyen limon çiçekleri gibi soluktu.

Şakaklarının cildini gören, ince sarı kaşlarının uçlarını kaldıran siyah kordelasını çözdüler, saçlarını dağıttılar.

Mendilimle ağrıyan dişimin üstüne basarak âdet olan suali sordum:

– Vekilin olmama müsaade ediyor musun Jülide?

Başını hafifçe omzuna eğdi, etrafları kızarmış yeşil gözlerini kısarak uzaklara bakıp düşündü. Sualimi güçlükle tekrar ettim:

– Vekilin olmama razı mısın küçük?

Jülide sönük bir sesle:

– Siz bilirsiniz? dedi.

Omuz başımdan boğuk bir hıçkırık geldi. Başımı çevirdim. Ayşe ellerini yüzüne kapayarak ağlaya ağlaya kaçıverdi.

Dışarı çıkarken şaşkınlıkla kapıyı çarptım. Sonra kalabalık odada bir sigara iskemlesi devirdim.

Ah bu kalabalık! Meçhul bir suikast için toplanmış bu haile[421] kalabalığı... Ben şimdiye kadar bir araya toplanmış insanlardan bu kadar korkup nefret etmemiştim... Öyle sanıyorum ki idam mahkûmları da müftülük etrafını saran kalabalığı ancak benim gözümle görebilirler.

Başımın üstünde bir dünya yıkılmış gibiydi. Sorulan suallere makine gibi cevap veriyor. Bana gülümseyenlere gülüyordum. Kur'anlar okundu, dualar edildi.

---

421 çok acıklı olay

Sonra beni tekrar Jülide'nin yanına götürdüler. Kızım elimi öptü. Benim onu narin omuzlarından tutarak alnına titrek bir baba busesi koymam lazım geldi. Sonra yine mendilimi sızlayan dişimin üstüne bastım.

Yıllar gibi uzayan gün nihayet bitiyor. Ortalık kararıyordu. Davetliler kâğıt fenerlerle süslenen sakız ağaçlarının altında güle eğlene yemek yediler.

Eğlence yemekten sonra da bir müddet devam edecek, sonra misafirler dağılacaklardı.

Çiftliğin sakız dallarıyla süslenmiş arabası dış kapıda bekliyordu. Jülide İhsan ile beraber gece yarısına doğru yeni evine gidecekti.

Çiftliğin nihayetinde dik bir yar ile denize inen kayalıkta yalnızım. Kalabalığa artık tahammülüm kalmadı. Kimseye görünmeden buraya kaçtım. Kollarım babamın vaktiyle yaptırdığı küflü parmaklığa dayalı karanlık engine karşı düşünüyorum.

Biraz evvel sarhoştum. İspirto ateşi bana türlü çılgınlıklar ilham etmişti. Kendimi öldürmek istemiştim. Bana zavallı kumandan Nusret'in bir eski yadigârı olan küçük bir revolverle dakikalarca oynamıştım. Fakat şimdi artık aklım başımdaydı. Biraz evvelki çocukluğumdan utanıyordum. Severken ölmek güzel bir şey olacaktı. Fakat bu hak da –sevmek hakkı gibi– yirmi yaşındaki çocuklara ait bir şeydi. Beyaz saçlarından utanmadan küçücük bir çocuğu sevmek, sonra kendini öl-

dürmek... Dünyada bundan gülünç ve ayıp bir şey olamazdı... Bir kurşun yarası seven bir çocuğun başı için hazin bir süs olabilirdi. Fakat benim beyaz saçlarla çerçeveli alnımda gülünç ve feci bir şenaat[422] damgası gibi görünecekti.

Enginden dönen deniz kuşları, sessiz kanatlarıyla başımın üstünde dolaşıyorlar. Kaya kovuklarındaki yuvalarına giriyorlardı.

Bir aralık arkamdaki ağaçlıkta hafif bir fısıltı işiterek başımı çevirdim: baktım Jülide ile Ayşe...

Jülide gecenin serinliğine karşı kalın bir mantoya bürünmüş, yakasını kaldırmıştı.

Tereddütle yanıma yaklaştılar:

– Siz burada mıydınız? Biz sizi misafirlerle beraber sanıyorduk...

Burada sigaranızın ateşini gördük de... Ayşe evvela ateşböceği sandı...

Jülide gülmeye çalışıyordu. Fakat ne mustarip bir gülüş!

– Gelin olmak güzel şey ama yorgunluğu çok... İnsanı bir dakika rahat bırakmıyorlar. Nihayet Gülizar Kalfa'dan başka kimseye haber vermeden Ayşe ile bahçeye kaçtık. Size tesadüfümüz ne iyi oldu.

Zavallı çocuk yalan söylüyordu. Bu bir tesadüf değildi. Beni bahçede uzun uzun aradıkları muhakkaktı.

– Siz niye buradasınız enişte?

– Dişimin ağrısı çok arttı çocuğum... Istırabımı gizleyememekten, misafirlerimizin neşesini kaçırmaktan korkuyorum.

---

422 alçaklık, kötülük

Ne kadar da aksi oldu. Bu ağrı en sevinçli gecemi bana zehir etti... Mamafih geçer...

Jülide kollarını demir parmaklarına dayayarak uzaklara baktı, dalgın bir tavırla:

– Diş ağrısı çok fena şey enişte, dedi, fakat yeri belli olan ağrılardan korkmamalı... Derinden gelen bazı ağrılar var ki...

Gülerek elimi ağzına kapadım:

– Bunlar bir genç kızın evlendiği gece söyleyeceği sözler değil Jülide... Bana daha neşeli şeyler söyleyemez misin? Saadetinden emin olursam zannederim ki dişimin ağrısı da hafifleyecek...

Ayşe ile Jülide'nin kendi kendilerine karanlıkta dolaştıklarını, korka korka yanıma geldiklerini görünce içimde bir şüphe uyanmıştı:

Sakın Ayşe aramızda gömülü büyük sırrı Jülide'ye haber vermiş olmasın?

Fakat şimdi emindim. Jülide ıstırabımın sırf hasta dişimden ileri geldiğine safvetle[423] inanıyordu.

– Size tesadüf ettiğim bir cihetten[424] de iyi oldu enişte... Çiftliğe veda etmek istiyorum da...

Yine gülmeye başladım:

– Bu ne mantıksız söz küçük? Çiftlikten büsbütün mü ayrılıyorsun? Gelmeyecek misin? Eniştenle daha birçok seneler bu kayalığın tepesinden akşam güneşlerini seyretmeyecek miyiz?

Jülide bir çocuk sadeliğiyle itiraf etti:

---

423 temizlik, arılık
424 taraf, yön

– Evet... Biliyorum... Bir yerli ile evlenmek isteyişimin sebebi biraz da bu... Şükran teyzeme, enişteme yakın olmak... Fakat ne de olsa bir iki saat sonra buradan gidiyorum... Çiftliği ilk defa bir gece vakti gördüm... Yine bir gece vakti ona veda etmek istiyorum. Bu arzumu belki fazla romanesk bulacaksınız, eğleneceksiniz ama...

– ......

– Diş ağrınız cesaretimi kırdı. Fakat sizden büyük bir ricam var enişte... Bizi gezdirir misiniz?

Seddin demir parmaklığını ince ellerini acıtacak gibi sıkıyor, narin vücudu mustarip takallüslerle bükülmeye, kıvranmaya başlıyordu.

Ayşe ile endişeli bir nazar-ı teati[425] ettik. Yaralı kuşumda yine bir sinir buhranının başlayacağını hissediyor, korkuyordum. Mantosunu düzeltirken müşfik bir deraguş[426] ile onu kollarına alıyor, arzusunu reddetmemem için başıyla bana işaret ediyordu.

Bu buhran tehlikesi karşısında kendi derdimi tamamıyla unuttum:

– Peki çocuğum... Ben de memnun olurum, dedim.

Jülide'nin bu garip arzusunu yerine getirmek için çiftliğin bütün karanlık ve tenha köşelerini dolaştık.

Yolumuzun üstünde, ağaçların arasında insan gördükçe duruyor, sakızların koyu gölgelerine siper olarak geçip gitmesini bekliyorduk.

---

425 bakışmak
426 kucaklamak

Jülide evvela Ayşe'nin kolunda önümden yürüyor, hiç söz söylemiyordu. Sonra bir bahane ile durup bekledi.

Kapının yanı kalabalık olduğu için bir çitin üstünden atladık, arka bahçeye geçtik.

Fakat burada küçük bir kaza oldu. Jülide'nin eteği bir çalıya takılmıştı. Elbisesini yırtmadan kurtarmaya çalışırken parmağına bir diken battı. Kaza gayet ehemmiyetsizdi. Bir damla kan bile akıtmayan incecik bir çizgi... Fakat bu ehemmiyetsiz yara Jülide'yi birçok ağlattı.

Bir zaman bahçenin nihayetindeki havuzun yanında durduk; yıkık kenarlığından kerpiç parçaları koparıp atmakla eğlendik. Suların durgun yüzünde yağlı pırıltılar, titrek ışık daireleri uyanıyor, daha derinlerde yılana benzeyen garip şekilli hayvanların telâşlı hareketi görülüyordu.

Yolumuza devam ederek eski manastır mezarlığından geçtik, taşların kenarına oturup dinlendik. Daha sonra duvarın kenarını takip eden bir patikadan deniz kenarına indik.

Artık Ayşe'yi bırakarak benimle yürüyen, parmaklarını omuzlarımda kilitleyerek narin vücudunun bütün ağırlığıyla boynuma asılan Jülide hâlâ için için ağlıyordu.

Korktuğum sinir buhranının önünü alan bu gözyaşlarını dindirmek için hiçbir şey yapmıyordum. O ağlarken kendi kendime düşünüyordum: "Bu çocuk bir vehim ve hayal için ağlıyor. Bu gözyaşları belki onun son gözyaşlarıdır. Bu geceden itibaren başka hayata girecek... Onun genç zevcini mağdur bir adam mevkiinde görmek doğru değil. Jülide yavaş yavaş onu sevecek... Hem bir gençlik rüyası gibi de-

ğil, hayatın güzel bir hakikati gibi... Teessürü günden güne eksilecek... Belki bir gün gelecek ki evlendiği gece döktüğü bu gözyaşlarına gülecek... Belki en güzel gecesini beyaz saçlı bir çocukluk vehim ve hayali için zehirlediğine acıyacak. Evet ihtimal bu gözyaşları bu gece müebbeden kapanan bir gençlik hayalinin mezarı başında dökülmüş son yaşlardır. Yaralı kuşum doya doya ağlasın... Bana gelince, on sene evvel kendi kendimi gönül rızamla gömmeye geldiğim bu manastırda bu kadar güzel bir akşam güneşiyle gözümü, gönlümü ısıtacağımı ümit eder miydim?"

Dönüşte Jülide'ye yorgun bir tevekkül gelmişti. Güzel bir yuva kurması, genç zevciyle mesut olması için verdiğim vasi ve enişte nasihatlerini sükûnetle dinliyor, beni tasdik ediyordu.

Ayşe'nin bir köy çocuğu görünüşü altında ne derin bir kalp, ne ince bir zekâ sakladığını bu gece anladım: Jülide'yi mütemadiyen takip edişi belki yeni bir çılgınlığın önünü almıştı. Sonra büyük matemime ne derin bir hürmeti vardı. Yalnız kalmak ihtiyacında bulunduğumuz zaman, hissettirmeden, bizden uzaklaşıyordu. Sonra tehlike dakikalarında onu omuz başımızda görüyordum.

Bu gece Ayşe galiba büyük bir tehlikenin önünü aldı. Deniz kenarında iskelenin ucunda hafif hafif sallanan bir sandalın önünde durmuştuk. Jülide omzuma dayanarak uzaklara, kimsesiz adanın istikametine bakıyordu.

Dilimin ucuna geldi. "Hadi Jülide... Seni sandalla gezdireyim" diyecektim. O mutlaka razı olacaktı. Gece yarısına doğ-

ru şiddetlenen rüzgâra karşı yelkeni açacaktık. Belki bir daha geri dönmeyecektik. Bir an içimde çılgın bir fırtına koptu. Ben bu deliliği yapabilecek kabiliyette bir adamdım. İşte tam bu dakikada Ayşe yavaşça elini omzuma koydu: "Beybaba artık vakit geldi... Bizi beklerler," dedi.

Evet tam vakitti. Misafirlerin çoğu gitmişti. Şükran ile İhsan kapının önünde bekliyorlardı.

Jülide hemen arabaya binmek istemedi. Onları yokuşun altındaki değirmenlere kadar teşyi ettik.

Orada sakit-i veda[427] oldu. Jülide bir kere elimi öptü. Ben de alnından öptüm. Sonra arabaya bindiler ve ayrıldık. O elini yaralayan dikenin sızısıyla hâlâ ağlıyordu. Ben hâlâ şiddetle ağrıyan dişimin üstüne mendilimle basıyordum.

Jülide kendisiyle beraber çiftliğin neşesini de alıp götürdü. En ehemmiyetsiz işçilere varıncaya kadar herkes onu anıyor.

Bir zamanlar baş düşmanı olan Halim Ağa ara sıra içini çekiyor:

– Şu küçük hanım bir zamanlar bana kan yutturdu ya Bey, keşke yine burada olaydı da kahrını çekeydim, diyor.

Adamcağızın kendine göre hicranları var. Bana daha şimdi haber veriyor:

– Bir gün deniz kıyısında bir şamata işittim. Baktım bizim küçük hanım... Etrafına bir alay balıkçı kızı toplanmış habi-

427 *sessiz veda*

re gülüşüp denize taş atıyorlar. Bir de yanlarına yaklaşacak oldumdu. Ne göreyim? Benim namaz pöstekisini denize sermişler, üstüne bir kedi yavrusu bindirmişler... Habire denize taş atıp pöstekiyi uzaklaştırıyorlar. Kedicik can korkusuyla bağırıp duruyor. Fena halde kızdım. Bir keçi pöstekisinin ne ehemmiyeti var ya? Rahmetli kardeşimin yadigârıydı. "Nedir bu ettiğiniz? Ayıp değil mi?" dedim. Bizim küçük hanım: "Eski evliyalar pöstekiye binip denizde gezerlermiş... Senin pösteki de yüzecek mi diye merak ettim... Bakalım sende evliyalık var mı?" dedi. Bu söz beni bütün bütün kızdırdı. Pöstekiyi almak için çizmelerimle denize yürüyecek oldumdu... Ayağım kayıp boylu boyumca suya düşmeyeyim mi? Onlar gülerler, ben bağırıp çağırırım... Zavallı küçük hanımın hatırını kıracak şeyler söyledimdi... İçime dert oldu. Yüreğime taş gibi oturdu, kaldı.

Halim Ağa bir gün şehre inmek için benden izin aldı, pöstekiyi bir kâğıda sarıp Jülide'ye götürdü:

– Kapısına layık değil ama... Evine girip çıkarken, yüzümü sürdüğüm yere küçücük ayaklarını silsin, diyordu.

Evet çiftlikte kimsenin eski neşesi kalmadı. Sabahları erkenden kalkıyorum, akşama kadar isteksiz çalışıyorum, geceleri yemekten sonra hemen odama çekiliyorum. Fakat bedbaht[428] değilim. Haftanın bir iki sabahı var ki parlak bir mayıs güneşi içinde uyunan bir genç çocuk neşe ve ümidiyle gözlerimi açıyorum. Bu sabahlar Jülide'yi görmeye gidece-

428 talihsiz, mutsuz

ğim günlerin sabahıdır. O sabah yeniden yirmi yaşıma dönüyorum. Mütemadiyen gülen, söyleyen bir genç oluyorum.

Herhangi bir saatte kızımın kapısını çalmam en tabii bir şey... Böyle olduğu halde mümkün olduğu kadar geç gidiyorum... Saatlerce, hiç maksatsız, kasabada dolaşıyorum...

Susuzluktan ölen bir biçare gibiyim. Bir pınar yanındayım, karşımda berrak ve serin bir su akıyor... Fakat kendi ihtiyarımla[429] dudaklarımı değdireceğim dakikayı geciktiriyorum, yoksa ayrılığın acısını mı hatırlıyorum, onu ne kadar geç görürsem o kadar geç mi ayrılacağımı zannediyorum?

Jülide'yi göreceğim sabahlar ne şen, ne iyi insan oluyordum. Bazen hava fena oluyor. Ben sokaklarda dolaşırken yavaş yavaş yağmur yağıyor... Ne ehemmiyeti var? Bahar ve güneş bugün benim kalbimin içinde gizli.

Sokaklarda haline acınacak, yardım edilecek biçareler arıyorum... En sevmediğim, tahammül edemediğim insanlarla görüşmeye gidiyorum, şen ve nazik saatlerce konuşuyorum. Bazı kere ehemmiyetsiz bir cevap bulmaktan aciz kalan yorgun zihnim harikulade açık ve parlak... Gözlerim pırıl pırıl yanan bir zekâ güneşiyle dolu... Jülide ile hiç alakası olmayan şeylerden büyük bir inkişaf ile bahsediyorum.

Jülide'yi göreceğim.

*
* *

– Nasılsın Jülide?

---

429 seçim

– Bugün daha iyiyim enişte... Teşekkür ederim. Teyzem nasıl?

– Gözlerinden öptü, İhsan nasıl?

– Teşekkür ederim. Ayşe'den ne havadis var?

Jülide ile iki resmi bildik gibi konuşuyoruz. Artık eskisi kadar samimi değiliz. İhtiyatsız bir hareketle kapanmaya yüz tutmuş bir yarayı açmaktan çekiniyor gibiyiz.

Mamafih Jülide'nin –kendi evim demek olan– yuvasında kendimi bir parça yabancı bir misafir vaziyetinde görüyorum. Onun da biraz korkak ve çekingen bir tavrı var. Karşımda otururken eline bir örgü alıyor, başını o her zamanki suçlu tavrıyla bir parça yanına bırakıyor, gözlerini iğnesinin ucundan ayırmıyor.

Mamafih onun günden güne iyileştiğini söylemesi bir dereceye kadar doğru...

Her ziyaretimde Jülide'yi yuvasına biraz daha ısınmış buluyorum. Sıhhati düzeliyor. Eski neşesi yerine geliyor.

İlk haftalarda evinde hiçbir şeye el sürmüyor, bir misafir vaziyetinde yaşıyordu. Şimdi yavaş yavaş bu yuvayı sevmeye, onunla meşgul olmaya başladığını hissediyorum. Bilhassa ev kadınlığına özeniyor. Bazen onu göğsünde bir prostela[430] ile iş başında buluyorum. Beni sevinçle karşılıyor. Gülerek:

– Eniştem benim temiz, işgüzar bir dışarlık hanımı olmamı isterdi. Zannederim bu halimi daha çok beğenecek... Elbisemi değiştirmesem olur mu? diyor.

---

430 önlük

Güler yüzle söylediği bu sözlerde hafif bir sitem kokusu var. Fakat ben bunu anlamıyor gibi görünüyorum.

Nihayet gitmek zamanı yaklaşıyor... Beni şen bir sayha[431] ile karşılayan Jülide'nin gözlerine hafif bir gölge çöküyor, kollarını yorgun bir tavırla yanına bırakarak boynunu büküyor.

O vakit anlıyorum ki yaralı kuşum daha tamamıyla iyi olmamış... Fakat zaman ile büsbütün geçeceği muhakkak...

– Allah'a ısmarladık Jülide... İhsan'ın gözlerinden öperim...

– Ben de teyzemin gözlerinden öperim enişte...

– Yakında yine bize gelirsin değil mi? Teyzenin seni çok göreceği geliyor... Zavallı üzülmesin...

Artık âdet oldu. Ayrılacağımız zaman bana alnını uzatıyor. Dudaklarımı hafifçe saçlarına dokunduruyorum.

Sonra kapıdan çıkıyorum. Akşam güneşimin titrek hayalini kaybetmemek için gözlerimi kısarak karanlık ve tenha yollara dalıyorum.

XV

Jülide'ye yine bir küçük seyahat çıktı. İhsan'ı memuriyetine ait bir iş için İstanbul'a çağırmışlardı. Nihayet on oniki gün içinde geri dönecekti. Fakat (M...S)'den hareketinin haf-

431 çığlık

tasında bir mektup geldi. Ona mühimce bir iki iş havale etmişlerdi. İki buçuk aydan evvel (M...S)'e gelemeyecekti. Bu ayrılığı uzun görüyor, Jülide'yi İstanbul'a çağırıyordu. Bu, aynı zamanda Jülide için de bir küçük eğlence ve hava tebdili olacaktı.

Jülide evvela tereddüt ediyordu. Güzel kalpli Şükran ona bir küçük ders verdi:

– Tereddüt etmen doğru değil Jülide... Bu günler sizin en mesut aylarınız... Tebdil-i havadan[432] bahsediyor; fakat belli ki zavallı çocuğun seni göreceği gelmiş... İhsan'ın bu emelini kırmak doğru olmaz... Söylemiyorsun ama elbette sen de onu özlemişsindir, çocuğum... İmkân mevcutken ayrılık acısını çekmekte ne mana var? Git Jülide... Hem sen zaten Avrupa âdetlerini seversin... Bu sizin için küçük bir balayı seyahati olur.

Şükran'ın asıl maksadını anlıyordum... Jülide'nin bu arzuyu kırmakla İhsan'ı incitmesinden, ilerisi için bir geçimsizlik yolu açılmasından korkuyordu. Benim de tabii Şükran'ın fikrine iştirak[433] etmem lazım geldi. Jülide için yol hazırlığına başladık.

Müphem bir asabiyet ve ıstırap içinde bunalıyordum. Gözlerim artık uyku tutmamaya başlamıştı. Bazı geceler kendimi kaybettiğim oluyordu. Fakat nihayet bir iki saat sonra birdenbire uyanıyordum.

---

432 hava değişimi
433 katılmak

Göğsüm, kalbim görünmez bir ok ile delinmiş gibi sızlıyordu:

Jülide gidiyor... İki ay onu görmeyeceğim... Bu ayrılık belki de daha ziyade uzayacak...

Kendimi avutmak için çocuk teselllileri icat ediyordum:

– İki ay pek uzun zaman sayılmaz... Şimdi saatleri saymama mukabil o zaman günleri sayacağım... Onu beklemek de bir ayrı teselli olacak... İki aydan bir parça fazla sürse elbet bir gün Jülide gelecek... Ah o gün... Büyük aşkımın en güzel dakikasını, belki Jülide'yi tekrar karşımda gördüğüm dakikada yaşayacağım...

Yatağımda gözlerimi karanlıklara dikerek Jülide'yi bu uzun hasretten sonra ilk göreceğim dakikayı düşünüyor, şimdiden yüreğime düşen ayrılık ateşini bu hayal ile söndürmeye uğraşıyordum.

Bu son günlerde Jülide'nin arkasında görünmez bir gölgeye benzedim. Onu mümkün olduğu kadar çok görmek, gözlerimi ona ait hayallerle doldurmak istiyordum. Öyle sanıyordum ki yalnızlık ve yeis saatlerimde dimağımda gizli mahfazalar açılacak, bu hayaller birer birer gözümün önünden geçerek beni teselli edecek:

– Jülide bana kütüphaneden "Kamusü'l-a'lâm[434]" ın birinci cildini bulup getirir misin? Bir kelimeye bakacağım da...

– Yavrum yanlışlık oldu... Aradığım ikinci ciltte olacak...

434 Şemsettin Sami'nin ansiklopedik eseri

– Seni arıyordum... Geçen sonbaharda seninle bir hesap defteri yapmıştık... Onu kaybettim. Yeniden bir defter tanzim etmek lazım. Bir saat kadar vaktin varsa bana yardım et çocuğum.

Bunları söylerken ne çekingen ve mahcup bir vaziyetim vardı. Asıl maksadımı Jülide'ye hissettirmekten korkuyordum. Beyaz saçlarımla küçük bir çocuğu seviyor, onu görmek için çocuk hilelerine müracaat ediyordum. Ne gülünç ve biçare bir adam olmuştum.

*
* *

Nihayet ayrılık günü geldi.

Bütün aile (M...S)'in küçük rıhtımındayız. Şükran ile Jülide gümrük dairesinde vapuru bekliyorlar. Ben bazı eksikleri tamamlamak bahanesiyle kasabanın sokaklarında dolaşıyorum. İşlerim bir türlü bitmiyor. Son dakikaların benim için takdir edilmez bir kıymeti var. Fakat ne çare ki onların yanına gitmeye cesaretim yok.

Kendi kendimi çok zorladım, yüzüme heykel çehrelerinin ağır ve gülümseyen sükûnetini verdim, fakat buna rağmen korkuyorum.

Yolda tesadüf ettiğim bir dost endişe ile yüzüme baktı:

– Çehreniz ne kadar sararmış Nazmi Bey... Rahatsız mısınız? dedi.

Ya bu suali bana Şükran ile Jülide soraydı? Sokaklarda kendi kendime dolaşırken ikide bir de yavaşça tekrar ediyorum:

"Küçüğüm gidiyor." Bu iki sade kelime bana nihayetsiz bir hüzün, yolun ortasında bir bebek gibi ağlamak arzusunu veriyor.

Vapur görünmüştü. Sandallar gümrük dairesinin önünden ayrılmaya başlıyordu. Son bir cebr-i nefs[435] ile silkindim, ne pahasına olursa olsun metin ve haşin kalmak kararıyla ilerlemeye başladım.

Onların bulundukları odaya gitmek için salondan geçiyordum. Yolcu ve hamal kalabalığının arasında birdenbire Jülide ile karşılaştım:

– Enişte... Vakit gelmiş... Sizi arıyorlardı.

Yüzüne bakmadan telâşlı bir tavırla:

– Bazı eksikler vardı da kızım, dedim.

– Enişte bana şimdi İstanbul'dan bir mektup geldi.

– Tabii İhsan'dan... Tam vaktinde yetişti kızım. Yarım saat gecikseydi alamayacaktın... Teyzen içeride değil mi?

Kalabalığın içinde yol açmaya devam ederek ilerliyordum.

Jülide tekrar beni çağırdı:

– Enişte...

– Ne var çocuğum?

– İhsan'ın mektubunda... Tuhaf bir havadis var... Zaten size bunu söylemek istiyordum.

Hayretle Jülide'nin yüzüne baktım. O gülümsüyordu. Fakat biraz asabi ve müteessirdi.

---

435 kendini zorlamak

– Enişte ben galiba büsbütün gidiyorum.

– Ne söylüyorsun Jülide?

– İhsan'a nüfuzlu bir dostunuz için bir tavsiye mektubu vermiştiniz... O zat vasıtasıyla İhsan'a Bakû'de çok kârlı bir iş teklif edilmiş... Birkaç senede hemen hemen bir servet yapabilecekmişiz... "Nazmi Bey'e de mektup yazdım. Eminim ki çok memnun olacak" diyor.

– Peki sen ne oluyorsun Jülide?

– Tabii beni de götürmek istiyor.

– İmkânı yok... Ah ne fena!

Bu sözler kısık bir feryat şeklinde gayriihtiyari dudaklarımdan döküldü.

Demek bu son görüşmeydi. Demek bu çehreyi, uzak güneşlere bakıyor hissini veren bu gözleri ebedi kaybediyordum. Belki bir daha onları görmeden ölecektim. Bütün metanet ve tahammülüm gitmişti. Etrafımdaki kalabalığı görmüyor, ümitsizliğin verdiği hırçın yeis ile acı acı şikâyet ediyordum.

Jülide'ye neler söyledim? Kendim de pek farkında değilim... Müphem tahassürler, henüz dili söylemeyen minimini hastaların şikâyetine benzer müphem şikâyetler... Unutulmuş olması lazım gelen hatıra kırıntıları... Bunlarda belki sarih[436] bir mana yok... Fakat bir yaşlı enişte ağzından bir küçük baldıza söylenmesi münasebet olmayacak, beni küçük bir çocuk karşısında zelil ve şüpheli bir mevkiye düşü-

---

436 açık

recek, eniştelik ve babalık vakarımı bir anda hiçe indirecek şeyler...

Saniyeden saniyeye kendimi kaybediyor, ne yaptığımı, ne söylediğimi bilmez bir hale geliyordum.

Biraz daha yanında durursam ağzımdan tevili[437] imkânsız şeyler çıkacağını hissettim. Hayret ve şüphe ile yüzüme bakan Jülide her şeyi anlayacaktı. O vakit onu büsbütün kaybedecektim. Dünyada bir daha yüz yüze gelmemize imkân kalmayacaktı. Son bir cebr-i nefs ile kendimi topladım. Birdenbire telâşlı bir tavır alarak: "Mühim bir şey unuttum kızım... Şimdi gelirim" dedim. Süratle uzaklaştım. Gümrük dairesinin tüccar eşyalarıyla dolu karanlık bir kulvarına kendimi attım.

Artık kendimi tutamıyordum. Vücudum baştan başa sara ihtilaçları[438] içinde titriyordu. Bu halde Şükran ve Jülide'nin karşısına çıkamazdım. Yanlış bir hareket veya sözle bütün sırrımı meydana çıkarır, büyük bir aile rezalet ve faciasına meydan vermem pek mümkündü. Gümrüğün kapısında tesadüfen karşıma çıkan Kâhya Halim Ağa'ya: "Hanımları sandala bindir vapura götür, dedim, benim çok mühim bir işim çıktı... Arkadan başka bir sandalla gelirim."

O akşam Şükran anlattı: Vapurun güvertesinde Jülide ile beraber beni iki saate yakın beklemişler... Denizde bir sandal gördükçe: "Mutlaka odur" diyorlarmış... Nihayet vapurun kalkma zamanı gelmiş... Benim çok ehemmiyetli bir işim

437 birsözü anlamından başka bir anlama çevirme
438 çırpınma

çıktığına hükmetmişler. Ayrılacakları zaman Jülide bana selam bırakmış, hürmetle ellerimden öpmüş...

*
* *

Ben tekrar rıhtıma geldiğim vakit gece olmuştu. Sular simsiyahtı. Enginden hafif bir rüzgâr esiyor, bu karanlık denizin nihayetsiz hüznüyle kalbimi tıkıyordu. Ben ömrümde bu geceki kadar vahşi bir ümitsizlik manzarası görmedim.

Bütün gün dilimden düşürmediğim manasız teraneyi biraz değiştirerek tekrar ediyordum: "Küçüğüm gitti... Akşam güneşimi kaybettim."

XVI

Jülide haftada iki defa teyzesine uzun mektuplar yazıyor. Şükran akşam, yemeklerden sonra lambanın yanına oturuyor. Bana onları satır satır okuyor. Bazen bir kelime ona Jülide'ye ait bir vakayı hatırlatıyor, zevcem o vakit mektubu masanın üstüne bırakıyor, hasretle yeğeninden bahsediyor. Şükrancığımı bu dakikalarda ne kadar çok seviyorum.

Her mektupta büyük ayrılığa dair havadisler var. Bazen Bakû'deki işten vazgeçecek gibi oluyorlar. Jülide tekrar (M...S)'deki yuvasına gelip yerleşmekten sevinçle bahsediyor. Jülide'yi tekrar evinde görmek... Bir iki hasret gününden sonra bir sabah beyaz saçlarımda bir yirmi yaş havası,

gönlümde bir mayıs güneşiyle uyanmak. "Bugün küçüğümü göreceğim" diye şen ve pür ümit sokaklarda dolaşmak... Ayrıldığımız gün mütemadiyen kendi kendime tekrar ettiğim "küçüğüm gidiyor" sözünü hatırlıyorum... Bence hüzün ve inkisarın[439] manası bütün derinliğiyle bu iki sönük kelimede gömülü... Ancak aynı sokaklarda "Jülide'yi bugün göreceğim" diye dolaştığım gün bu matemin acısından kurtulacağım... Fakat bu sevinç uzun sürmüyor, bir mektubun verdiği ümit başka bir mektupta kırılıyor. Bakû meselesi haftadan haftaya katlanıyor. Sevinçlerim gibi kederlerimi de gizlemeye mecburum. Şükran'ın okuduğu mektupları odanın karanlık bir köşesinde derin bir sükût ve lakaydî ile din liyorum. Zevcem bazen verilecek cevaplar için benden fikir soruyor: "Çocuğumuzun uzaklara gitmesini elbet istemeyiz. Fakat ne yapalım küçük ailenin istikbâlini düşünmek lazım... Menfaatleri için ne lazım geliyorsa onu yapacaklar" diyorum.

Artık duygularımı Şükran'a sezdirmekten korkum kalmadı. Çehrem uzun mücadeleler ve mümareseler[440] neticesinde bir sükûnet maskesiyle örtüldü. Gözlerimde eski heykel gözlerinin boş bakışı, dudaklarımda onların derin bir ruh sükûnundan gelen uzak ve sakin gülümsemesi var...

Bir çöl içinde gibi yalnızdım. Hiç sönmeyen bir rüya içinde yaşıyordum. Bana söz söyleyenlere içimden darılıyordum. Şükran'ın tenkitleri beni bizar ediyor. Günden güne

439 kırgınlık
440 yatkınlık

sıhhatim bozuluyor. Perişanlığımın artmasına bu da ayrıca yardım ediyordu. Uykularım büsbütün intizamını kaybetti.

Bazen sabaha karşı derin bir uykudan birden bire uyanışlarım var... Bunlarda tabii uyanışlardaki derece derece açılmak hali yok... Elektrik düğmesine basılır basılmaz aydınlanan odalar gibi başımın içi birdenbire uyanıyor küçüğümü daima gözümün önünde buluyorum.

Jülide'yi çiftlikte sevenler ve unutamayanlar var... Mütemadiyen peşlerinde dolaşıyorum. Ondan bahsettirmek için vesile arıyorum:

– Halim Ağa... Bizim renkli bir fenerimiz vardı... Acaba?

– Unuttun mu beyim... Küçük hanım onun camlarını kırdı ya...

– Ne vakit?

– Allah Allah aklına gelmedi mi? Camlarına ip takıp gözlük yaptı ya...

– Gözlük mü yaptı?

– İneklerin gözlerine takmak için... Bir gün ne göreyim beyim?.. Bizim ineklerden üçü gözlerinde birer kırmızı gözlük, başlarında birer kâğıt şapka, boyunlarında mutfak çaputlarından boyun bağları salına salına gelirler... Küçük hanım ağaçların ardına saklanmış güler bre güler... "Be küçük hanım... İnsanları maskaraya çevirdiğin yetmedi mi ki bir de hayvanları maskara edersin... Günah değil mi?" diye bağırdım... Lakırdı dinler mi? Hey gidi günler... Kim derdi ki bu afacan çocuk akıllı uslu bir ev kadını olacak...

Bütün teferruatıyla bildiğim bu gözlük hikâyesini bir de kâhyadan dinlemek bana hoş geliyor. İçimde bu saf adamcağıza karşı derin bir minnet ve muhabbetle yanından ayrılıyorum.

– Kızım o cam bilezik ne güzel şey... Nereden buldun?

İşçi kız mahzun bir tahassürle bileğine bakıyor:

– Jülide Hanım'ın hediyesi beyefendi... Kırılacak diye ödüm kopuyor... Çıkarıp bir yere saklayacağım ama ona da kıyamıyorum...

İşçi kız küçük hanımın bu yadigârı kendisine nasıl verdiğini dikkatle anlatıyor. Bir gün Jülide'nin ağzından dikkatle dinlediğim bu hikâyeyi bir kere de ondan dinliyorum.

Çiftlikte en büyük bir zevkim de muayyen vakalara sahne olan yerleri o vakaların geçtiği saatlerde ziyaret etmek...

O saatleri sevda mülakatına[441] gidecek bir genç çocuk heyecanlarıyla bekliyorum... Mesela deniz kenarına inen büyük yolun ortasındaki çardaktayım... Çardağı kaplayan asma yapraklarında güneş ışıkları sönmeye başladığı vakit yerimden kalkıyorum...

Müftü Efendi ile beraber Bayındır'dan döndüğüm gün Jülide'nin kemanını tam bu dakikalarda işitmiştim. Biraz yukarıdaki küçük meydana doğru yavaş yavaş yürüyorum, bu meydancık hâlâ beni görmesini istemediğim bir kalabalık ile dolu imiş gibi aynı ağacın arkasında duruyordum.

---

441 buluşma

Jülide şu iki ağaç arasındaki toprak yığınının üstünde duruyordu. İlerdeki sakız dallarını tarayıp gelen son güneş ışıkları içinde onu hareket ettikçe renkten renge giren güzel ince başıyla, narin vücuduyla tekrar görmeye başlıyorum.

Gizli bir yangın gibi senelerce için için yanan aşkım o güne kadar istihza ve istihfaf devresindeydi. Bu çocuğu manasız bir oyuncak gibi görüyordum. Sonra bu aşk aylarca bir kin ve nefret perdesi altında kendini gizledi. Yavrucuğu en küçük sebeplerle kırıp incitmekten vahşi bir zevk duyuyordum.

Nihayet bu kırmak, incitmek zevkine hafif bir pişmanlık ve merhamet karışmaya başladı. Bu ince sızı kalbimde büyüye büyüye bir yara halini aldı. Bu narin ve asabi genç kızın yorgunlukla, hava tesiriyle yahut buna benzer sebeplerle bir parça solduğunu gördükçe içimde acı bir kanaat uyanıyordu: "Jülide ölecek..."

Hava biraz daha kararınca başka bir hatıranın sahnesine doğru yoluma devam ediyorum: Jülide'yi kayalıkta bir büyük tehlike geçirdiği günün akşamında bana şikâyet ettikleri yer... Darılmaya, acı şeyler söylemeye hazırlanıyorum... Dikenlerle yırtılmış avuçlarını göstererek boynunu büküyor: "Çok acıyor enişte..."

Bir rüzgârlı gecede gizlice sandala binip "Yalnız Ada"ya gittim, küçüğü gezdirdiğim yerlerde kendi kendime dolaştım.

(M...S)'e her inişimde gümrük memurlarından bir dostumu ziyarete gitmeyi âdet ettim. Girip çıkarken Jülide ile son konuştuğum yerde bir dakika duruyorum.

Öyle sanıyorum ki orada hatıralarım daha açık ve berrak oluyor. Mütemadiyen koklanan çiçekler gibi mütemadiyen göz önünde tutulan hayallerde bir hassa var... Devam ettikçe kuvvetlerini kaybediyorlar; insan artık onları göremez bir hale geliyor. Jülide'nin çehresi bazen yorgun zihnimde silinip kayboluyor... Onu görememeye başlıyorum. Bu kayıp olan hayali bulmak için eşyanın çok yardımı oluyor. Zihnimin garip bir inat ile benden sakladığı çehreyi en manasız bir şey, mesela ışığında kitap okuduğu bir lamba, bir gün kendi eliyle duvara astığı bir resim bana veriyor. Lambanın ışığında onun sarışın güzelliği yavaş yavaş titremeye, belirmeye başlıyor. Duvardaki çiviye yetişmek için ayakları üstünde yükselttiği narin vücudunu, arkaya dökülen saçlarını, ince profilini görüyorum.

Bu ilham hassası bilhassa son ayrıldığımız yerde çok kuvvetli... O noktada durduğum vakit küçük bir rüyada gibi karşıma gelip duruyor, başını yanına meylettirerek gülümsemeye başlıyor.

Akşam güneşim artık söndü. Fakat ayrılıp gittiği yerlerde hâlâ onun silik izleri titriyor.

Bir zamanlar İhsan'a bakarken çocukça bir hayret ve hürmet duyuyor, küçüğüme herkesten yakın olan bu genci insandan başka bir mahluk, bir yarım ilah gibi görüyordum.

Şimdi İstanbul'da her gün onu birçok insan gözü görüyor. Acaba bunlar saadetlerinin farkında oluyorlar mı? Belki sokakta ona tesadüf ettikleri zaman bakmadan, başlarını çevirmeden geçip gidenler de var?

XVII

Jülide'yi bir kere daha görmem mukadderdi. En beklenilmeyen bir günde İhsan ile beraber (M...S)'e geldi. Uzun yolculuktan evvel adadaki akrabaları bir kere daha görmek istemişler, bizi birdenbire sevindirmek için gelecekleri günü bile gizlemişler...

Bir öğle sonuydu. Boş zamanlarda okumak için benden bir iki eski tarih kitabı istemeye gelmiş bir komşu ile kütüphanedeydim. Dışarıda bir gürültü oldu. Kapılar açılıp kapandı. Hafif çığlıklara benzer sesler işittim.

Misafirime bir dakika beni beklemesini rica ederek dışarı çıktım, koridoru geçtim.

Kapının yanındaki misafir odasına doğru yürüdüm. Sesler oradan geliyordu. Belki bir yabancı gelmiştir diye tereddüt ediyordum. Fakat kapı birdenbire açıldı. Orada ilk gördüğüm çehre Jülide oldu.

Ayşe hem gülerek, hem ağlayarak onu kollarında hırpalıyor, heyecandan kızarmış çehresini buselere gark[442] ediyor-

442 boğmak

du. Küçüğüm beni görünce kendisini Ayşe'nin kucağından kurtardı; başı önünde bana doğru geldi elimi öptü. Ben de bir tereddütten sonra eğildim; dudaklarımı saçlarına hafifçe dokundurdum. Odada başkaları da vardı: Kocası, kayınvalidesi ve Necmiye...

Jülide'yi bırakarak onlara döndüm. Sakin sakin konuşmaya başladım.

Bu sükûn ve tahammül bana nereden geliyordu? Aşkımın bir çılgınlık, bir sayıklama şekli aldığı bir devresiydi, onu bir gün görmek ihtimali beni titremeler, tıkanmalar içinde bırakıyordu.

Halbuki ona sadece bir iki manasız söz söylemekle, saçlarına hafifçe dudaklarımı dokundurmakla iktifa etmiştim.

Sevgili bir ölüsünün yatağına eğilmiş bir insan tasavvur ediniz; son ayrılık busesi için dudaklarını onun soluk yüzüne yaklaştırıyor. Fakat müebbeden kapanmış zannedilen o sevgili gözler yavaş yavaş açılıyor. Derin derin bakıyor.

Jülide'yi tekrar karşımda bulmak benim için bu kadar düşünülmez bir şeydi. Böyle olduğu halde çıldırmıyordum, yüzümde o eski heykellerin –artık çehremin ebedi bir ifadesi halini almaya başlayan– boş bakışı, sakin gülümsemesiyle konuşuyordum.

Jülide adada kırk üç gün kaldı. Onu her gün görüyordum. Fakat eski güzel arkadaşlığımız artık bitmişti. Aramızda müebbeden kırılmış bir şey vardı.

Son vedada gösterdiğim zaaf artık beni ona bir baba samimiyetiyle yaklaşmaktan, söz söylemekten menediyordu. Bu çocuğun karşısında daima zelil ve düşkün bir vaziyetim vardı. O da artık benden çekiniyor gibiydi. Çok ihtiyatlı konuşuyordu. Maziden hiç bahsetmiyordu. Uzun acılardan sonra uyumuş bir hastayı uyandırmaktan korkar gibi ihtiyatlı bir hali vardı.

Bir akşam Şükran söz arasında:

– Bir şey görüyorum ki beni çok memnun ediyor, dedi. Jülide İhsan'a alışmış... Hatta onu sevmeye başladığını gösterecek hallerini görüyorum: Sana da söylediydim. İlk zamanlarda adeta ümidimi kesmiştim. İhsan'a iyi muamele etmekle beraber çok uzak duruyordu. Bir gün bunu ona söyledim, cevap vermedi. Her zamanki gibi başını dizlerime koyarak "ablacığım, anlatamam ablacığım" diye ağlamaya başladı... Fakat şimdi adeta onu sevmeye başlamış...

Bunu ben de hissediyordum. Bir vaka son şüphelerimi de defetti.

Yol hazırlığına başlamışlardı. (M...S)'deki küçük evlerinin eşyasını topluyorlardı.

Bir sabah Ayşe ile onlara uğramıştım. Kapı açıktı. Taşlıkta bir halı dengini bağlamakla uğraşan hizmetçi, küçük hanımla İhsan Bey'in yukarıda kırılacak eşya ile meşgul olduklarını söyledi. Ayşe hizmetçiye yardım için aşağıda kaldı. Ben merdivenden çıkıyordum. Birdenbire gramofon başladı.

Sofanın camlı kapısı önünde durdum. Jülide perdeleri, levhaları indirilmiş karışık bir odada kocasıyla beraber dans ediyordu.

Bakû'ye götürmek için İstanbul'dan bir gramofon aldıklarını söylüyorlardı. Anlaşılan onu sandığa yerleştirirken ani bir hevese kapılmışlar, işlerini, yorgunluklarını unutarak bir kere daha dans etmek istemişlerdi. Ah gençlik! İhsan saçlarını tozdan muhafaza etmek için başına bir şey sarmıştı. Dünyayı gözleri görmüyordu. Jülide (M...S) kadınlarının pek makbul tuttukları yeşil kreplerden[443] birini sarmıştı, krebin oyalı kenarları gözlerinin üstüne düşüyor, bir kenarından kurtulmuş bir saç büklümü gülümseyen dudağının hizasına iniyordu. Galiba gözleri de kapalıydı. Küçüğüm güzel bir şey düşündüğü ve duyduğu vakit daima böyle yapardı.

Merdiven kapısının camı kırmızılı, mavili küçük murabbalarla[444] çerçeveliydi. Bilmem nasıl oldu? Bir aralık onları bu renkli camlardan birinin arasından mavi bir aydınlık içinde gördüm. Birdenbire bir ondört temmuz gecesi, Fransız Konsoloshanesinde karanlık ve yalnız bir odada Jülide ile yaptığım dansı hatırladım. Küçüğüm aynı vaziyetle kendini kollarıma bırakmıştı. Kapalı kirpiklerinden sessiz yaşlar akıyordu. Bir parça daha bu vaziyette kalırsam çocuk gibi ağlayacağımı hissettim. Büyük bir gayretle kendimi toplayarak kapıyı ittim.

443 büklümlü dokunmuş ince kumaş
444 dörtlü, kare

Birkaç saniye sonra sofanın ortasında sakin bir çehre ile gülüyor, el çırparak onları alkışlıyordum.

Onlar birdenbire şaşırdılar. Jülide kocasının kollarından ayrılarak bana koştu. Neşeli bir heyecan içinde gülüyor, güzel çehresi kızararak yüzüme bakıyordu:

– Fena yakalandık enişte... İhsan daha çok acemi... Fakat kabiliyetsiz değil... Gayret ederse talebemden çok şey ümit ederim...

Jülide'nin gözlerinde hafif bir endişe uyandığını hissettim:

– Onu şimdilik size göstermek istemezdim... Tabiatınızı biliyorum... Eğleneceksiniz...

Verecek cevap bulmayarak acı acı gülümsedim. Jülide'nin artık bana ne kadar uzak ve yabancı olduğunu hiçbir şey bu söz kadar gösteremezdi.

İhsan bilmem ne getirmek için aşağı indi. Biz onunla birkaç dakika sofada yalnız kaldık. Jülide artık yorgunluğunu hissetmeye başlamıştı.

Sofanın ortasında duran bir sandığın kenarına ilişti. Bir şey söylemek istiyor fakat cesaret edemiyor gibiydi. Başındaki krepin oyalarıyla oynayarak uzaklara bakıyordu.

Ağır, sönük bir sesle:

– Mesutsun değil mi Jülide? dedim.

Gülümseyerek yüzüme baktı:

– Zannediyorum enişte... Hatta ümidimden fazla... Beni daima düşündünüz. İyiliğimi istediniz. Teşekkür ederim. Artık gönlünüz rahat olsun... Tamamıyla iyi oldum.

Hafif bir tereddütten sonra devam etti:

– Ben uzun bir hastalık geçirdim enişte... Doktorlar sebebini anlayamadılar... Zaten onu kimse anlayamadı ve anlayamayacak... Hayat benim için bitti sanıyordum... Birçok zaman ölmeyi düşündüm... Hatta bir gün... Her ne ise enişte... Bu hastalığı hatırlamak bile bana şimdi ıstırap veriyor... Muhakkak olan bir şey var ki artık tamamıyla iyi oldum... Yakın zamanlara kadar vakit vakit nükseder[445] gibi oluyordu. Eski buhranlarım başlayacak sanarak titriyordum... Fakat yavaş yavaş bunlar da geçti... Biraz evvel beni dans ederken gördünüz... Ben artık dans etmeyecektim... Kimse farkında olmadan Jülidecik büyük bir hastalık geçirdi... Halinden, yaşından umulmaz tahammül gösterdi. Derdini kimseye anlatmadı. Fakat şimdi tamamıyla iyi oldum... Bu sözlerim herhalde eniştemi memnun edecek... İyilikleriniz, şefkatleriniz için size teşekkür ederim...

Başım önümde mahcup ve korkak bir tavır ile:

– Bir şey değil küçüğüm, dedim, ben sadece vasilik ve eniştelik vazifemi yapmaya çalıştım.

Jülide doğru söylüyordu. Yaralı kuşum artık tamamıyla iyi olmuştu. Fakat burada kendi hesabıma feci bir itirafta bulunacağım: Eski yaranın bir iz bırakmadan kapanması beni pek memnun etmemişti. Bu garip gönül vakasının, daha doğrusu bu hayal hastalığının sonunu bile düşünmemiştim.

445 tekrarlamak, depreşmek

Jülide genç çocuktu. Bazı hayalperestliği onu yaşlı bir enişteye karşı gayritabii[446] bir füsun[447] ve rüyaya düşürmüştü. Bu devam edemezdi. Küçüğüm elbet bir gün bu füsunun tesirinden kurtulacaktı. Fakat benim başka bir ümidim vardı. Jülide başkalarını severken, şen ve mesut yaşarken bile bir parça bu ilk gençlik rüyasına sadık kalacak sanıyordum. Son sözleri, hali bunun bir vehimden başka bir şey olmadığını bana anlattı. Kendi kendime çiftliğe dönerken hep bunu düşünüyordum. Belki bir gün Jülide bu macerayı düşünürken utanacak, gülecek "ne çılgın bir çocuktum. Ömrümün en güzel bir iki senesine yazık ettim. Beyaz saçlı bir enişte için ölecektim" diye teessüf edecek...

Bu kanaatin bende uyandırdığı isyana benzeyen hırçın yeis kalbimin çirkin bir sırrını daha aydınlatıyordu. Demek yaralı kuşumun tamamıyla iyi olmasını istememiştim. Kalbinin bir köşesinde gizli bir yaranın daima yavaş yavaş sızlayacağını, kanayacağını düşünerek müteselli[448] olmuştum.

Maceramın artık nihayetine geldim Kemal Bey... Jülide büsbütün gitti. Akşam güneşim söndü. Zevcemi de bir bahane ile İstanbul'a gönderdim. Çünkü artık hastalığım gizlenmez bir hale geldi. Rahat ölmek için gizli bir köşe arayan hayvanlara benziyorum.

Gururumu, irademi kaybettim. Hasta çocuklar gibiyim. Gündüzleri uyuşuk yaşıyorum. Akşama doğru nöbetler

446 sıra dışı
447 büyü
448 teselli bulan

başlıyor. Ah o nöbet başlangıçları Kemal Bey... İlk titremeleri, tıkanmaları hissettiğim zaman çılgın bir korkuya düşüyorum: "Yine nöbet geliyor" diye çocuk gibi sızıldanmaya başlıyorum. Akşam beni yıkık çeşmenin siperi altında bu nöbetlerden biri içinde buldunuz, himaye ettiniz. Size her şeyi söyledim. Çirkin sırrımın benimle beraber gömülmesini isterdim... Fakat olmadı.

*
* *

Birkaç günlük bir teftiş maksadıyla geldiğim (M...S)'de bir aydan fazla kaldım. Zavallı hastayı o halde bırakıp gidemezdim. Şiddetli bir akse[449] geçiriyordu. "Andokardit"i bu tesirler altında ilerlememiş olsa zaman ile iyi olmasını ümit edebilirdim. Bu bir ayda onu hiç yalnız bırakmadım. Vücudundan ziyade ruhu için bir doktor olmaya çalıştım.

Sonra zevcesi geldi. Bu güzel kalpli temiz kadını ben de gördüm. Vazifem daha uzun müddet (M...S)'de kalmama müsaade etmiyordu. Onu nisbî bir sükûn içinde bırakarak Rodos'a gittim.

Sekiz ay sonra (M...S) belediyesi doktoru resmi bir vazife ile Rodos'a gelmişti. Ayazma Çiftliği sahibi Nazmi Bey'in iki hafta evvel vefat ettiğini haber verdi:

– Zavallının ölümü biraz garip oldu, ondört temmuz akşamı Fransız konsolosunun verdiği suareye davetliymiş... Gece yarısına doğru gayet iyi giyinmiş olduğu halde konsolosha-

449 nöbet, kriz

neye gitmiş. Fakat umumi salona girmek istememiş... Konsolosun küçük kızına pederinin salona bitişik hususi odasında bir parça oturmak istediğini söylemiş... Halinde bir fevkaladelik varmış... Çehresi bembeyazmış... Genç kız misafirine bir şey ikram etmek istemiş... Nazmi Bey gülerek küçük bir valsten başka bir şey istemediğini söylemiş... Konsolosun kızı bu arzuyu garip bulmakla beraber reddetmemiş... İçerideki müziğe uyarak bu yarı karanlık odada vals etmeye başlamışlar... Nazmi Bey çalgının durmasından korkuyormuş gibi, "biraz daha... Biraz daha" diyormuş... Birdenbire derin bir tıkanma ile durmuş. Genç kızı bırakmış... Elleriyle göğsüne basarak yandaki kanepelerden birine gitmeye çalışıyormuş... Ayakları dolaşarak yüzüstü yuvarlanmış... Tesadüfen davetliler arasında bulunan bir doktor bir iki dakika sonra yetiştiği vakit onu ölü bulmuştu.

SON